STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 00067

ALE VERK FUN AVRAHAM REYZEN

Abraham Reisen

Permanent preservation of this book was made possible by
James A. Feldman & Natalie Wexler
in memory of
Bella Feldman

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלע ווערק
פון
אברהם רייזען
אין 12 בענדער.

יובילעאום אויסגאבע.

אברהם רייזען.

נײנטער באַנד:

אין אמעריקאַ.

אַרויסגעגעבען פון פערלאַג „אידיש“
1917 ניו־יאָרק, תרע"ז

Copyright, 1916
by
YIDDISH

אין אמעריקע.

ליעבע אהן א היים.

עס איז ווירקליך געוועזן א גאָט־געבענשט פּאָרל. ער, חיי־מאַן, א יונג פון א יאָהר פינף און צוואנציג, א הויכער, א שלאַנ־קער, מיט שווארצע גוטסקייט־אויסדריקענדע אויגען. און זי, בעסי, א מיידעל פון א יאָהר אכצעהן פון מיטעלער וואוקס, אבער שלאַנק און בויגיג, ווי א יונג ביימעל. א זיסער גוטער שמייכעל האט גערוהט אויף איהרע ליפּעלעך און א ברכה צו דער גאַנ־צער וועלט — אין איהרע גרויסע שווארצע אויגען.

וואו און ווי אזוי האבען זיי זיך בעגעגענט? עס איז נישט וויכטיג. אין טעאטער, אויף א קאָנצערט, אדער גאר אין א פּארק? אדער אפשר אין קוני־איילענד אמאל, רייטענדיגביידע אויף הילצערנע פערדלעך? וויכטיג איז אבער זייער אמת'ע ריי־נע יונגע ליעבע, וואס האט אנגעפילט זייערע הערצער און האט מיט חן און פרייד ארויסגעקוקט פון זייערע יונגע וועזענס.

אנפאנגס האט ער געהייסען, אז זיי „געהען ביידע אויס". אזוינס האט קיינעם נישט געארט. וואס פאר א בייז, אז מען געהט שפּאצירען? דאס איז ערלויבט. ערלויבט איז שוין נישט געוועזן אין א פינסטערער אלעע שפּעט ביינאכט זיך קושען. דאס האט דאס פּאָרל געדארפט טהאן מיט גרויס פארזיכטיגקייט. עפּעס האבען זיי ביידע דונקעל געוואוסט, אז קושען זענען דא אין לאנד שטרענג פערבאטען.

און אבוואהל די פארזיכטיגקייט האט פון איין זייט זי־סער געמאכט די איינצעלנע אבגעהאקטע קושען, האט דאך פון דער צווייטער זייט דער שרעק געשטערט, און זייער ליעבע האט געזוכט א מעהר רוהיגען און זיכערען ארט.

איינמאָל, אין אַ שענער פריהלינגסנאַכט, ווען דער קוואַל פון ליעבע האָט אין זייערע הערצער זיך געעפענט און שטאַרק געשלאָגען, און עטוואָס מעהרער ווי קושען געפאָדערט, האָט היי־מאַן, שטאַרק דריקענדיג זיין בעסי'ן אין זיין אָרים, זיך אבגע־רופען:

— בעסילע... וואָלסט אפשר אריינגעגאַנגען איצט צו מיר אַ ווייליע...

בעסי, וואָס האָט אין דער נאַכט היימאַנען ליעבער געהאַט ווי אַלע מאָל, און וואָס האָט געהאַט נאָר איין פערלאַנג — זיין מיט איהם איצט נאָר אַליין, אַליין, — האָט זיך דאָך, אביסעל געקוויינקעלט און חנ'עוודיג געשאָקעלט מיט'ן קעפּעל...

— ווילסט ניט, נאַרעלע... — האָט היימאַן זי געפאָרשט — ווילסט ניט געהן צו מיר?...

— יאָ, ווילען וויל איך געהן צו דיר... — האָט זי קינ־דיש־קאָקעטיש געענטפערט און זיך געדריקט שטאַרקער צו איהם — איך וויל זעהר געהן צו דיר, איך האָב אָבער מורא פאַר דיין מיסעס...

— עט, נאַרעלע... וואָס האָסטו מורא? די מיסעס שלאָפט שוין... מיר וועלען אריינגעהן שטיל, פּאַמעליך... הערסט, בע־סילע, אָבער טאַקע פּאַמעליך, זי זאָל זיך ניט אויפחאַפּען.

— קום! — האָט בעסי דאָך איינגעווילינגט...

— אַ מיין טייער קלוג, מיידעלע! — האָט היימאַן, ענט־ציקט פאַר גליק, איהר אריינגעפליסטערט אין אויער און בגנבה פון דער נאָס און נאַכט זי אַ קוש געטהאַן...

— דו ביזט גאָר ניט פאָרזיכטיג, היימאַן, — האָט זי איהם חנ'עוודיג נע'מוסרט — זעהסט ניט דאָרטען אויפ'ן קאָרנער דעם פּאָליסמאַן!...

— אוי, דו ביזט טאַקע גערעכט, מיין מיידעלע! — האָט איהר היימען נאָכגעגעבען — מען קען טאַקע חאַפּען אַ פּסק... שוין מעהר ניט... קום, בעסי, קום צו מיר...

און מיט קלאפּענדע הערצער, פול מיט זיסער אויפרעגונג האָבען זיי זיך געלאָזט געהן צום הויז, וואו זיין וואוינונג האָט זיך געפונען.

צוקומענדיג צום הויז, האָט היימאַן ווידער איהר גענומען פליסטערן אין אויער אריין:

— געדענק, בעסי, דו זאָלסט קיין וואָרט ניט אויסריידען... שטיל אריין... גאָר שטיל...

— יאָ, יאָ! — האָט בעסי פערזיכערט, און איהר הארץ איז שיער ניט צוצואַנגען פאר זיסקייט, און זי האָט קוים זיך איינגעהאַלטען ניט צו אָטהעמען.

היימאַן האָט אַנגעהויבען שליסען די טיר. בעסי האָט איינגעהאַלטען דעם אָטעם.

ענדליך האָט זיך די טיר שטיל געעפענט. דאָס פּאָרל איז שוין געווען אינוויינינג.

— שששש... — האָט היימאַן געוואָרענט מיט׳ן וואונק און זיי האָבען ביידע קוים־קוים אַנגעריהרט דעם פלאָר...

פּלוצים האָט זיך דערהערט א הוסטען פון א שלאָפענדיגען וועזען, עס האָט באלד א קנאַק געטהאָן א שוועבעלע, און א פרוי אין א לאַנגען נאַכט־העמד, דיק און גרויס, איז אויסגעוואַקסען פאר זייערע אויגען.

— וואָס איז דאָס, הא? — האָט זי זיך צושריען — ווע־מען שלעפּט איהר מיר אהער... העט? איך ליעג אזוי מיט מיין דזשייקען און פיהל, אז מענשען קומען... דזשייק! — האָט זי זיך געווענדט צום מאַן, וואָס איז געשלאָפען מיט איהר אין איין בעט... — וואָס זאָגסטו צו אונזער באָרדער? ניין! אזעלכע זאַכען ווילען מיר ניט ביי אונז אין הויז... איהר קענט אייך מאָרגען מופען...

און האָט זיך צוריק געלאָזט אין בעט אריין צו איהר דזשיי־קען...

ארויסגעהענדיג צוריק אויפ'ן סטריט, האט בעסי געצי־טערט ווי אין א פיבער.

— בעסילע, גיזט בייז... — האט היימאן זי צערטליך גע־פרעגט.

— אבער ניט אויף דיר, היימאן, — אויף איהר... אזא שווייןן... אין איין העמד איז זי געשטאנען, עס האט מיך גע־עקעלט...

— זי האט זיך היינט מיט איהר מאן געשלאגען און דאך שלאפט זי מיט איהם איצט... זיי מעגען... פוי...

— אודאי איז דאס מאוס... — האט בעסי נאכגעגעבען היימאנען און האט איהם מיט ליעבשאפט געצויגען צו זיך.

— קום, בעסילע... איך וועל דיך בעגלייטען אהיים...

— ניין, ניין! היימאן! — האט זיך בעסי שיער ניט צו־וויינט, איך וועל דיך נישט אבלאזען... איך האב דיך עפעס די נאכט ליעבער ווי אלעמאל... איך וויל זיך מיט דיר ניט שיי־דען... ווייסט וואס... מיר דאכט, אז צו מיר קענסטו יא אריין... מיין מיסעס שלאפט אימער ווי א גע'הרג'עטע...

— און ער?... — האט היימאן געפרעגט.

— ער אויך... זיי שלאפען אלע מאל ווי גע'הרג'עטע. אז איך קום צו געהן, הערען זיי קיינמאל ניט... קום צו מיר, היי־מאן, קום!

— א, מיין גאלדענע בעסי! — האט איהר היימאן גע־דריקט צו זיך און מיט שרעק און פרייד זיך געלאזט געהן צו איהר...

שטילער און פארזיכטיגער ווי אימער האט בעסי געשלא־סען די טיר. מיט פערשטיקטע אטעמס זענען די צוויי פערליעב־טע אריין.

— ציגד אן א שוועבעלע! — האט זי איהם אריינגע־סוד'עט אויפ'ן אויער.

דאָס שוועבעלע האָט אונערוואַרטעט ווי אַ רעוואָלווער אויסגעשאָסען, און עס האָט דאָס פּאַרפאַלק, וואָס שלאָפען אי־מער ווי געה'רג'עטע, אויפגעוועקט.

— צוריק! — האָט בעסי מיט שרעק אַנגעכאַפּט היי־מאַנען.

— פערפאַלען שוין? — האָט היימאַן אין שרעק געשטאַ־מעלט.

און גלייך אויף זייערע רייד איז אַרויסגעשפּרונגען פון אַ ברייט בעט אַ פּאַרפאַלק אין נאַכט־קליידער און האָבען זיך צו־שריען:

— ווער איז דאָ? וואָס איז דאָ?

דער גאַז איז גלייך אָנגעצונדען געוואָרען.

— וואָס איז דאָס? בעסי! איהר! — האָט די מיסיס געמורמעלט... — אַזוי שפּעט מיט אַ יונגערמאַן... פּע! שעמט זיך...

— טאַקע שעמט זיך! — האָט אויך דער מאַן מיט שטאַרק פערשלאָפענע אויגען און אַ הייזעריגליבער שטים געבייזערט זיך...

— סטייטש, סטייטש! — האָט די מיסעס זיך נישט בערוהיגט — איינס אַ זייגער ביינאַכט מיט אַ באָי... אַט אַזוי ווערט מען דאָס דאָ צולאָזען.

— איך האָב איהם ליעב... ס'איז מיין חתן... — האָט זיך בעסי קוים געפונען...

— און אַז ליעב, איז וואָס? — האָט די מיסעס גע־טענה'ט... ביז וואַנען איהר האָט נישט קיין לייסענס...

— נעהמט לייסענס... — האָט אויך דער מאַן, וואָס האָט זיך שוין אויסגעשוכעט, פעסטער גערעדט... לייסענס, און דע־מאָלט געזונטערהייד... אָבער איצט... איצט געהט אייך ערגעץ אַנדערש־וואו... מיר קענען נישט ערלויבען איינס אַ זייגער ביינאַכט קומען אהער... גיין... געהט אייך...

דאס פארפאלק איז אריין צוריק אין בעט און בעסי מיט היימאנען זענען ארויס צוריק אויפ'ן גאס.

— בעסילע, דו וויינסט? — האט איהר היימאן געפרעגט, בעמערקענדיג טרעהרען אין איהרע אויגען.

— ניין, היימאן, ניין! עס איז גלאט א פערדרוס... אזוינע מיאוסע מענשען... איצט ערשט האב איך דיך ליעב...

— ערשט איצט האב איך דיך ליעבער ווי אלעמאל...— האט היימאן פון זיין זייט געזאגט. — א, מיין בעסילע, אונזער ליעבע איז די שעהנסטע און ריינסטע און דאך... זעה — זי האט נישט קיין היים...

און דאס פערליעבטע פארל איז געבליבען שטעהן אין מי־טען סטריט, נישט וויסענדיג וואוהין צו געהן מיט זייער ליע־בע.

די גאס איז געווען שטיל און לעער. אויבען איז געשוואר־מען רוהיג און געלאסען די אורואלטע לבנה און האט ווי מיט פארוואורף אראבגעקוקט אויפ'ן פארל.

אויף דעם צווייטען קארנער איז געשטאנען דער פאליס־מאן און האט זיי שטרענג נאכגעקוקט...

די אמעריקאנער איירָאפּעאישע.

ווען אמאליע איז נאך געגאנגען אין פּאבליק סקוהל פלעגט זי אין געוויסע אבענדען בעמערקען ווי צו איהר פּאטער, דעם דאקטאר וואלפזאהן אין הויז קומען זיך צונויף אזוינע מענשען, וואס זיינען אין געוויסע הינזיכטען זעהר „פּאני". דער טאטע אבער, פלעגט מיט זיי פערברענגען זעהר גערן, פלעגט זיך היצען, מאכען מיט די הענט און פלעגט אט די אלע געסט פון פערשיעדענעם עלטער און געשלעכט נעהמען זעהר ערנסט. און ווי באלד, אז דער פּאטער לאכט ניט פון זיי, פלעגט אמאליע אליין אויך קוקען אויף זיי מיט מעהר אדער ווייניגער אכטונג, כאטש בעפרייען זיך איינגאנצען פון דעם קאמישען געפיהל, וואס מאנכע פון די בעזוכער האבען ביי איהר ארויסגערופען, האט זי ניט געקענט. אז די געסט פלעגען איינער נאכ'ן אנדערען ענדליך אנהויבען צו פערלאזען דאס הויז, און זי איז נאך שלאפען ניט געגאנגען, פלעגט זי זיך ארויפכאפען צום טאטען אויף די קניה און האלב־לאכענדיג, האלב ערנסט, פלעגט זי איהם פארשענדיג, אין די אויגען אריינקוקען, און פרעגען, אין ענגליש, נאטירליך:

— פּא, ווער זיינען זיי דאס?...

— וואס הייסט ווער? פלעגט דר. וואלפזאהן איהר אנגעהמען פאר איהר לאנגער, חנ'עוודיגער גאמבעלע — האסט אליין ניט געזעהן? — מענשען, געבילדעטע מענשען...

— סאשעליסטען? פלעגט זי ווידער ווי ניט אהן מורא פרעגען.

דאָקטאָר וואָלפזאָהן פלעגט א שמייכעל טהאָן און ענטפע־רען:

— עס זיינען צווישען זיי אַלערליי, „סאָשעליסטען“, אַנאַרכיסטען, זיאָניסטען, פּועלי ציונים...

— אין בייזבאָל שפּיעלען זיי אויך?... האָקט אַמאַליע איבער דאָס צעטעל פון די איסטען.

דער טאַטע פלעגט זיך צולאַכען און ענטפערען:

— ניין, מיין בייבי, זיי זיינען ניט קיין אמת'ע אַמערי־קאַנער... צו בייז־באָל זיינען זיי נאָך ניט דערגאַנגען — זיי האַלטען דערפון ניט...

— זיי זיינען פון אייראָפּאַ?...

— יאָ, מיין בייבי...

— דו, פּאַ, ביזט אויך פון אייראָפּאַ? — פרעגט אַמאַליע איבער נאָך אַמאָל, כאָטש זי ווייסט עס שוין לאַנג, איהר ווילט זיך אָבער, אז דער פּאַ זאָל עס איהר אַמאָל אָבלייקענען.

דר. וואָלפזאָהן שטאָלצירט אָבער מיט אייראָפּאַ און ער שמייכעלט:

— שור, בייבי, איך בין פון אייראָפּאַ...

און אזוי ווי אַמאַליע פלעגט נאָך דעם דאָזיגען ודוי פון טאַטען ווערען אביסעל אומעטיג, פלעגט ער זיין געצוואונגען איהר צו טרייסטען:

— איך בין שוין לאַנג, לאַנג פון אייראָפּאַ...

די דאָזיגע ערקלערונג האָט דעמאָלט אַמאַליע'ן בריינגער געמאַכט, און א צופריעדענגעשטעלטע פלעגט זי זיך פרעגען ווען די געסט:

— זיי זיינען שוין אויך לאַנג פון אייראָפּאַ?...

— נאָ, מיין בייבי... פאַראַנען צווישען זיי אזוינע, וואָס זיינען ערשט א האַלב יאָהר פון לאַנד... פיינע מענשען!

— זיי זיינען אָבער „פאָני“... אמת, פּאַ?...

— „פאני“! פאר וואס? דו ביזט א נאר! זיי זיינען גע־לערנטע. אלע געלערנטע און האבען אידעאלען.

— פא, וואס איז דאס אידעאלען? — פלעגט אמאליע פרעגען ניט גאר אהן שרעק.

— אידעאלען... אידעאלען... — פלעגט דר. וואלפזאהן אנהויבען שטאמלען און ניט וויסען ווי אזוי דאס צוועלף־יעה־ריגע טעכטעריל זיינער צו ערקלערען אזא איינפאך ווארט און ער האט עס נעמוזט אבלעגען אויף א צווייטען מאל, אז זי וועט ענדיגען פאבליק סקוהל..

אבער, אז זי האט געענדיגט פאבליק סקוהל האט זי שוין ניט געפרעגט „וואס איז דאס אידעאלען“? ערשטענס האט זי זיך געלערענט דאן „דענסינג“, צווייטענס האט זי זיך פארבע־רייט צו האי סקוהל און האט שוין געטרוימט וועגען א לענגע־רער דרעסקע און צו איבערבייטען דעם באיטשיקעל פון פאב־ליק סקוהל אויף א באי פון האי סקוהל... אין דערזעלבער צייט האט זי אנגעהויבען צו בעמערקען, אז צווישען די געסט וואס קומען אריין צום טאטען זיינען דא א פאר באים אויך. מיט איינעם פון זיי האט זי זיך פעראינטערעסירט, כאטש ער איז געוועזן „פאני“ ווי די איבעריגע, האט זי דאך צווישען די פיעל הויכע פראזען, וואס ער פלעגט שיטען מיט פייער און עקסטאז, אייניגע פערשטאנען און זי פלעגט זיך אמאל צוזעצען גאר נא־הענט און איינהערען זיך וועגען וואס די דאזיגע מענשען רע־דען און פלעגט זיך וואונדערן, פאר וואס זיי היצען זיך אזוי...

האט זי איינמאל געפרעגט דעם פא, וועגען דעם דאזיגען יונגען מאן, וועלכער היצט זיך מעהר ווי אלע. דער פא האט איהם פארגעשטעלט האלב אין ערנסט, האלב אין שפאס. זיין נאמען האט זי דייטליך ניט געקענט בענעהמען. עס האט זיך גע־ענדיגט אויף „סקי“ און אז זי האט איהם געוואלט איבערפרעגען, האט זי זיך געשעמט צו איחם זיך צו ווענדען אהן א נאמען.

אזוי זיינען פערגאנגען נאך עטליכע יאהר. אמאליע האט געענדיגט האי־סקוהל, און האט שוין געטראגען קליידער ווי א דערוואקסענע מיידעל. וואס איז אזוינס אידעאלען האט זי שוין געוואוסט אליין, אבער זי האט נאך קיין אידעאל ניט געהאט. געצויגען אבער האט איהר שוין יא צו א וועלכען עס איז אי־דעאל!

— פא, דו האסט דאך אזוי פיעל אידעאלען? האט זי זיך פיעסטשענדיג איין מאל געווענדט צו דר. וואלפזאהן — גיעב מיר עפעס א שטיקעל אידעאל. ס'איז מיר אומעטיג...

דר. וואלפזאהן, וואס האט שוין בעקומען פיעל גרויע האר אין קאפ, און די שלייפען זיינען שוין אינגאנצען זילבערנע געווען — האט א ביטערען שמייכעל געטהאן און געענטפערט:

— איך האב שוין אויך באלד קיין אידעאלען ניט... איך בין שוין דא דרייסיג יאהר אין לאנד, שוין צייט צו פערליערען זיי.

האט זיך אמאליע אנגעהויבען אויפמערקזאמער צוצוהערען צו די שמועסען, וואס קומען פאר אין איהר פאטערס הויז. אמאל האט זיך איהר געוואלט ארייננווארפען א ווארט, אבער אזוי ווי די שמועסען זיינען געפיהרט געווארען אין אידיש, האט זי ניט געוואלט מיט איהר ענגליש ארייננטראגען א דיסאנאנס. זאגען איהר מיינונג אויך אין אידיש, האט זי מורא געהאט מען זאל ניט לאכען פון איהר „אויסשפראכע“ און זי האט געשוויגען, מאכענדיג דעם איינדרוק אויף די געסט פון אן אונענטוויקעל־טער אמעריקאנער מיידעל.

איין מאל האט דר. וואלפזאהן בעמערקט, ווי אמאליע איז שוין א לאנגע צייט אין ערגעץ ניט געווען. זי האט זיך געלאנג־ווייליגט און זיך געקלאגט אויף קאפ־שמערצען.

— פאר וואס געהסטו ערגעץ ניט, מיין טאכטער? — האט ער איהר געפרעגט מיט אנטייל.

— איך האָב ניט וואוהין — האָט זי געשמייכעלט.

— וואָס הייסט, וואו זיינען דיינע אלע „אמעריקאנער" בעקאַנטע? — האָט זיך דער דאָקטאָר געוואונדערט.

— עס איז מיר מיט זיי ניט אינטערעסאנט, פּאַ. — האָט זי ווי פערשעמט זיך ענדליך מודה געווען — נאָך די אלע גע־שפּרעכען, וואָס איך האָב זיך אָנגעהערט פון דיינע געסט, קען איך מיט „מיינע" גאָר ניט רעדען און דאָס וואָס זיי רעדען איז אזוי וויט פון מיר... פּאַ — האָט זי נאָך א קורצער פּאוזע זיך געווענדט צו איהם מיט א שמייכעל — האָסט מיך שלעכט ער־צויגען — דיינע בעקאַנטע — ווי פרעמד זיי זיינען מיר — האָב איך דאָך עפּעס פון זיי גענאַשט. אינגאנצען אָבער זיינען זיי ניט לויט מיין געשמאַק. יענע ווידער זיינען פאַר מיר צו טעמפּ און ניט ענטוויקעלט. עס איז מיר באמת אומעטיג.

דער פאָטער האָט געשוויגען און געטראַכט ווי אזוי זיין אמאַליע'ן פערבינדען נעהענטער מיט זיין געזעלשאַפט.

אין דערזעלבער צייט האָט אמאליע זיך בעקאַנט מיט אן אמעריקאנער באָי. האָבענדיג אלע פרייהייטען ביי איהרע על־טערען, פלעגט זי איהם מאנכעס מאָל ברענגען צו זיך א היים. דער פאָטער האָט איהם פאָרגעשטעלט פאַר די געסט פון די פער־שידענע „איסטען". מען האָט איהם גענומען אויפ'ן פערהער. עס האָט זיך ארויסגעוויזען אז כאָטש ער איז שוין א פערטיגער אינזשיניר איז ער דאָך אין העכערע פראַגען, א גרויסער עם־הארץ. די אייראָפּעאישע געסט האָבען צוגעשמייכעלט און זיך געוואונדערט, וואָס צו דר. וואָלפזאָהן אין הויז האָבען אָנגע־הויבען צו קומען אזוינע מינים ברואים.

האָט אמאליע איהם אוועקגעלאָזט און אויסגעקליבען א באָי פון איהר טאַטענס געסט און איהם גענומען צו איהרע בעקאַנטע, האָט זי דאָרט געהאַט פון איהם בזיונות. גע־רעדט האָט ער ניט אנדערש ווי אידיש און פאַר דער גאנצער צייט האָט ער אפשר איין מאָל געזאָגט „עקסקיוז מי!"

איין חבר'טע האָט איהר איינגערוימט אין אויער:
— וואו האָסטו גענומען דעם דאָזיגען „קאַיק“?
און אזוי האָט זיך אמאליע געוואָרפען מיט איהרע באַיעס, דאָ איז זי געגאנגען מיט א „היימישען“, דאָ מיט אן אמעריקאנער און פון ביידערליי מינים האָט זי געהאט אויסצושטעהן בזיונות: פון דעם היימישען האָבען געלאכט די אמעריקאנער און פון דעם אמעריקאנער האָבען געלאכט די היימישע.
כאָטש בלייב אויפ'ן גאנצען לעבען איינע אליין!...

די אילוזיע.

א צימער, אדער ריכטיגער געזאגט — א צימערל פלעגט לעווין אימער זוכען מיט א סעפעראטען אריינגאנג, אדער ווי ער פלעגט עס אליין רופען „גאנץ פריוואט". עס האט אבער ניט געהייסען, אז לעווין איז א מיזאנטראפ און האט פיינט מענשען און געזעלשאפט. אדרבא, לעווין האט שטענדיג געבענקט נאך א פאמיליען־לעבען. ווער רעדט קליינע קינדער איז געווען זיין העכסטער אידעאל. אבער וויסענדיג גוט אז די אלע, וועלכע לאזען ארויס א צימער, קוקען אויפ'ן „קווארטיראנט" ווי אויף א פערדעכטיגער און זאנדערבארער פערזענליכקייט, האט דערפאר זיין שטאלץ ניט ערלויבט ביי אזויגע מינים מענשען זוכען ווארעמקייט און פאמיליאריטעט.

און זיין צימערל, וואס האט זיך שטענדיג געפונען דאס ערשטע ביים אריינגאנג, איז ווירקליך געווען שטיל און איינזאם. זעלטען פלעגט זיך דערטראגען אהין א קלאנג פון „עס־צימער", וואו די פאמיליע, ביי וועלכער ער האט געוואוינט, איז געזעסען און רוישענדיג פערבראכט. מיט א געוויסער פעראכטונג צו זיי און צו זייער גערויש פלעגט ער פעסטער צומאכען די טהיר, אז דער גערויש זאל צו איהם ניט דערגרייכען...

דאס זיינען אנדערע מענשען! פלעגט ער טראכטען און פלעגט זיך פערטיעפען אין א בוך אדער נאר אין זיין אייגענעם „איך" וואס איז געווען נאך א טיעפערער און שווערערער בוך פון אלע ביכער וואס ער האט געלעזען.

פלעגט ער אמאל דארפען אריינגעהן אין עס־צימער וואו דאס געזינד פלעגט זיצען ביים קיילעכדיגען טיש מיט'ן טישטוך

איבערגעדעקט, פלעגט ער פיהלען ווי ער איז צווישען זיי אן איבעריגער. מיט ניט דרייסטע בליקען פלעגט ער זיך ארומקוקען און קוים־קוים בעמערקען די געזיכטער פון די מיטגליעדער פון דער פאמיליע: — פרעמדע, ווייטע און פיינדליכע! און אמאל פלעגט ער זיך פערבענקען נאך זיי און פלעגט בעשליסען: ער וועט זיך אוועקזעצען ביים טיש אויף א שטוהל און ברייט זיך צושמועסען מיט זיי.

אליין בין איך פון ווילנער גובערניע... איך בין שוין דא אין ניו־יארק זיבען מיט א האלב יאהר... ווי הייסט אייער על־טערע טאכטער? און אט די קליינטשינקע?... א שעהן מיידע־לע... ס'איז גאר א באי... איך האב געמיינט א מיידעלע... טאקע א שעהנער באיטשיקעל... יא... א שעהנער באיטשיקעל...

אבער צו וואס? דאס זיינען גאר פרעמדע מענשען, אב־געצאהלט זיי בעפאר פאר'ן מאנאט איז גענוג, מעהר האסטו מיט זיי קיין צוזאמענהאנג, קיין געמיינשאפטליכעס...

און לעווין פלעגט דערפאר זעלטען זיך געפינען אין זיין צימער.

אין קאפע איז שוין געווען פרעהליכער. אויך דארט האט ער ניט מיט אלעמען קיין געמיינזאמעס. יעדער מענש איז פאר איהם א פערמאכטער בוך. אבער, אז מען זיצט ביי איין טישעל און מען שמועסט אפילו וועגען וועלט־פאליטיק און וועגען פרע־סע און וועגען א נייעם מיניסטער און וועגען דעם גורל פון אל־באניען, איז דאך אלץ אינטערעסאנטער און פרעהליכער, ווי דאר־טען אין סעפעראטען צימערעל, וואו עס דאכט זיך, אז די גאנצע וועלט איז אויסגעשטארבען און אפילו די יעניגע וועלכע געפי־נען זיך אט דא הינטער איהם, זיינען פאר איהם אויך אזוי פרעמד און ווייט ווי אז אנדער מין מענשען אויף א ווייטען פלא־נעט...

אין קאפע האט ער דאך נעהענטערע בעקאנטע. ביי איינעם נעהמט ע ר א סיגארעטעל, א צווייטער נעהמט ביי איהם. אט דער יונגער מאן מיט דעם גלאט - נעראַ־זירטען געזיכט האט זיך איהם מודה געווען, אז ער איז אלט שוין פינף־און־פערציג יאהר, האט זיך לעווין איהם צו־ריק מודה געווען, אז ער איז אלט זיבען־און־דרייסיג. צורעדט מען זיך וועגען די יאהרען נאך היציגער, ווייזט זיך ארויס, אז דער דרימער ביים טישעל, וועלכער זעהט נאך אויס א אינגעל איז שוין אויך באלד דריי און פערציג יאהר.

און אז מען שאצט זיך אוים אלע די יאהרען, בעשליסט איינער פון דער חברה, אז ביז פערציג איז נאך „אל־רייט“, אבער נאך פערציג איז שוין בארג אראב און אז מען איז אלט פופציג מעג מען שוין זאגען גוד־באי.

ווערט לעווין אפטימיסטיש און דערצעהלט, אז ביי זיי אין שטעדטעל איז געווען א איד פון ניינציג יאהר, האט ער זיך אין מיטען דערינען מישב געווען און געלאזט איבערבויען זיין הויז. האט מען איהם געפרעגט: סטייטש, ר׳ בעריש? האט ר׳ בעריש געשמייכעלט און געענטפערט: איך פיהל מיך נאך גאר יונג...

אין דעם דאזיגען געשפרעך מישט זיך אריין דער איינצי־גער מאן אין קאפע, וואס טראגט א באָרד און ער איז געווים א פאמיליע־מאן. לעווין איז איהם מקנא! ער האט אודאי א הויז, קינדער... א ווייב...

און לעווינ׳ען האט עס געצויגען צו דעם דאזיגען אידען מיט דער באָרד.

— און ווי אלט זיינט איהר, מר. הורוויץ? — האט ער איהם איינמאל א פרעג געטהאן.

און מר. הורוויץ האט א גלעט געטהאן די באָרד און מיט א זיפצעלע אבגעענטפערט:

— איך בין שוין קרוב צו פערציג.

— איז לעווינ׳ען אויף דער ענטפער זעהר געפעלען געוואָ־

רען: „קרוב צו פערציג״ — פונקט ווי זיין טאטע אין דער היים האט געענטפערט אמאל, ווען לעווין איז אין דער היים נאך א אינגעל געווען.

— א טאטע פון קינדער איז גאר אנדערע ווערטער! האט לעווין געטראכט און עס האט איהם גענומען ציהען צו דעם דאַזיגען אידען מיט דער באָרד, מר. הורוויטץ, וואס כאָטש ער איז א פאמיליע מאן, קומט ער דאך אזוי אָפט צוגעהן אין קאפע און שמועסט מיט די אלע אונפערהייראטע מענער און איז ווי איינער פון זיי.

— א פיינער מענש! א פרייער גייסט! — האט לעווין זיך ווענען איהם אויסגעדריקט.

און איינמאל האט זיך לעווין צו איהם געווענדעט:

— א מאדנע זאך, מר. הורוויץ, איך בין שוין דא אין ניו־יארק זיבען מיט א האלב יאהר און קיינער האט נאך מיך נים איינגעלאדען צו זיך אהיים טרינקען א גלעזעל טהעע... איך בין ניט אויסען די טהעע, נאטירליך, איך מיין אבער די געמיטליכ־קייט.

— מען איז פעריאגט, מר. לעווין! — האט הורוויטץ ווי אונטער דער נאז געענטפערט.

און א צווייטען מאל ביים זעלבען געשפרעך האט הורוויטץ זיך אנגערופען:

— אויב איהר ווילט, פאהרט צו מיר טרינקען א גלאז טהעע.

לעווין האט זיך אנגעכאפט:

— מיט׳ן גרעסטען פערגעניגען, מר. הורוויטץ. איך האלט עס פאר א כבוד און א גליק צוזאמען.

און פאהרענדיג אין דער קאר צו מר. הורוויטץ׳ן אויף טהעע, האט לעווינען זיך געמאלט א פרוי אין די מיטעלע יאהרען, הורוויטץ׳עס ווייב, א מיידעל פון א יאהר אכטצעהן, מיט שווארצע אויגען און מיט א חנ׳עווודיגען געזיכט — הורוויטצ׳עס

טאָכטער און דערצו א פּאָר קליינע קינדער, א באַיטשיקעל מיט
א מיידעלע.

און דערמאָהנענדיג זיך אָן די קלענערע קינדער האָט זיך
לעווין פאַרווירפע געמאכט. וואָס ער האָט ניט געקויפט קיין
קענדי פאר זיי.

אראָבגעהענדיג וועט ער זיכער קויפען קענדי.

— וויפיעל רומס בעוואוינט איהר, מר. הורוויטץ? — האָט
לעווין אין מיטען פאהרען א פרעג געטהאָן און בעטראכט דער־
וויל הורוויטץ'ס שעהנע באלעבאטישע פאמיליענבאָרד...

הורוויץ האָט איהם אָנגעקוקט און א שמייכעל געטהאָן:

— וואָס הייסט וויפיעל רומס? וואָס דארף איך די סך
רומס? איין מענש אליין...

— וואָס הייסט איינער אליין? — האָט לעווין זיך גע־
חדוש'ט.

— וואָס חדוש'ט איהר זיך... איך בין א סינגעל מאָן און
וואוין אין אַ פּריוואט רום... אָבער צו טהעע האָט עס ניט... איך
האָב דוקא א מאשינקע און איך מאך אליין טהעע.

לעווין האָט זיך דערפיהלט, ווי ער וואָלט אראָבגעפאַ־
לען פון הימעל אין א טיעפען אבגרונד. ער האָט געקוקט אויף
הורוויטץ'עס שווארצע באָרד און גאָר ניט פערשטאנען. ענדליך
איז ער צו זיך געקומען און איבערגעפרעגט:

— איהר, מר. הורוויטץ, זיינט אויך אונפערהייראט?...

— נעווים, וואָס וואונדערט איהר זיך?

— אייער באָרד?... א איד מיט א באָרד... האָט לעווין
געשטאמעלט — איך האָב געמיינט אז איהר זיינט א פאמיליע
מאָן און ביי אייך אין הויז איז דאָ א ווייב, א טאָכטער און
קליינע קינדער... אויב ניט, איז דאָך די קשיא: צי וואָס טראָגט
איהר א באָרד?...

— אך, די באָרד... האָט הורוויץ געשטאמעלט — עס איז
פרעהליכער...

לעווין האָט אויף איהם אויסגעשטעלט די אויגען...

— יא, יא, מר. לעווין, — האָט הורוויטץ נאָך ברייטער געשמייכעלט — א באָרד איז פרעהליכער, עפּעס מוז דאָך א מענש האָבען, נו האָב איך א באָרד... מען פיהלט זיך דאָך ניט אזוי איינזאַם...

לעווינ'ען האָט ווי געשווידערט פון דער דאָזיגער מאָדנער ערקלערונג. אבער זיצענדיג ענדליך ביי הורוויטצ'ן אין צימער־ריל ביי א גלאָז טהעע און בעטראכטענדיג הורוויטצ'ן גאָר אויף דאָס ניי, האָט ער אין הארצען צוגעגעבען, אז הורוויטץ איז גע־רעכט: מיט א באָרד האָט זיין פריינד אויסגעזעהן ווי א פאַמי־ליע מאַן, וואָס זיין ווייב און קינדער שלאָפען שוין אין די הינ־טערשטע חדרים, נאָר ער אליין, דער מאַן און פאָטער פון הויז זיצט שפּעטער אביסעל מיט א פריינד און טרינקט טהעע.

און לעווין האָט פאר א לאַנגער צייט זיך געפיהלט ווי דער־ווארעמט און איז אין הארצען דאנקבאַר געוועזן זיין פריינד וואָס האָט שכל געהאט צו פערלאָזען זיך א באָרד און שאפען א שטי־קעלע אילוזיע פון א פאמיליען מאַן...

גלייכהייט.

שוין באלד א יאהר, אז הערדי, א הויכער, שלאנקער פיער־און־צוואנציג־יעהריגער ברונעט „געהט אוים“ מיט דער קלייגער גראציעזער צוואנציג־יעהריגער איידע. די ליעבע צווישען זיי איז א זיכערע, א פעסטע, שוין פערריגגעלט מיט א קליין גאלדען פינף־דאלערדיגען רינגעלע, וואס ער, הערי, האט איהר געשאנקען, און פערבונדען מיט א גיין־און־פערציג־סענטיגען „טאי“ וואס זי, איידע, האט איהם צוריק געקויפט א מתנה. וועגען חתונה האבען טראכט מען נאך נים: סיי איידע, סיי הערדי האבען דא נישט קיין עלטערען, וואס זאלען זיי צויאגען חתונה צו האבען. זיי אליין האלטען, אז חתן־כלה אדער געליעבטער און געליעבטע איז א פיעל שעהנערער נאמען איידער מאן און ווייב. דאס ווארט „מאן“ קלינגט נאך ווי־עס־איז, אבער „ווייב“ — דאס דאזיגע ווארט קענען זיי ביידע נישט פערטראגען...

—א מיאוס ווארט: ווייב! — קרימט זיך חן׳עוודיג איידע.

— א גראב ווארט! — איז הערדי מסכים פון זיין זייט.

עס איז זיי א סך אנגענעהמער צו טרעפען זיך א פאר מאל אין וואך ביי געוויסע, אבגערעדטע פלעצער. דא ביי אן עלעווייטאר סטיישאן, דא אויף א קארנער ביי א שטילער סטריט. איידע איז קיינמאל נישט פינקטליך. א צעהן מינוט מוז זי פערשפעטיגען, אויסער די צעהן מינוט, וועלכע הערדי ווייסט שוין זיכער, אז זי וועט פערשפעטיגען. הערדי איז שטארק אונגעדולדיג. „א גרויסע עולה!“ — טראכט ער — „וואס זי איז אזוי נישט פינקטליך. ער וועט איהר דורכרעדען...“ אבער אז ער דערזעהט זי געהן, לאזט ער זיך איהר אנטקעגען מיט א פריינדליכען שמייכעלע און נאכדעם ווי זי פרעגט איהם: „דו

ווארטסט שוין לאנג, הערדי?" — ענטפערט ער איהר גוט־מוטיג:

— עס שאדט ניט, איידע.. עס איז אנגענעהם...

אט די דאזיגע זיסע ערוואַרטונג ווייסט הערדי זיכער, וועט נאכדעם ווי זיי וועלען חתונה האבען — אויפהערען. ווארטען וועט זי אויף איהם אין א שטוב, וואו עס וועלען שטעהען צוויי בעטען הארט איינע נעבען די אנדערע און ווער עס וועט צו זיי אריינקומען וועט גלייך אלץ וויסען און וועט מאדנע פאר־דעכטיג שמייכלען...

איז דען ניט בעסער, אז ער גנב'עט זיך אריין צו איהר אין צימערעל, וואו עס געפינט זיך איין קליין שמאלע בעטעלע, וויס און פינקעלדיג, און ער האט ניט קיין העזה אוועקצוזעצען זיך־צען זיך ביין ברעג אפילו; ביז וואנען די ליעבע איידע פערזיכערט איהם ניט, אז אדרבא און אדרבא זי וויל ער זאל זיך דוקא זעצען אויפ'ן בעט, ווייל דער איינציגער „טשער" וואס די מיסעס האט איהר אריינגעשטעלט איז „א קלאג צו די יאה־רען..."

ערער דאס ארויסגעהן בגנבה צוריק פון צימערעל שוין מיט איידע'ן צוזאמען און איידע'ס בעקעלאך פלאמען פון די קושען זיינע, און דאס קאלטע וואסער מיט וועלכע זי האט זיי אבגעוואשען, מען זאל ניט דערקענען, האט ניט געהאלפען און זי בייזערט זיך כלומרשט:

— מיר ברענגען די באקען ווי פייער, הערדי.

און הערדי פערזיכערט איהר, אז עס דוכט זיך איהר נור, און מאכט א וויצעלע, אז „אויפ'ן גנב ברענט דאס היטעל"... איידע צולאכט זיך מיט איהר קלינגענדען געלעכטעריל. אויף די טרעפ, אראבגעהענדיג, ווערט הערדי ווידער אויף דאס נייע פערליעבט אין איידען: א שפאגעל נייע ליעבע! און אויף די טרעפ נופא גיט ער איהר ווידער א קוש. מאכט זיך איידע, אז זי איז שטארק אין כעס און מוסרט איהם:

— דו ביזט, הערדי, גאר ניט פארזיכטיג, מענשען קענען זעהן... — און זי צולאכט זיך פלוצלונג אזוי, אז מען דארף זיין שטארקער פון אייזען, נישט צו געבען איהר ווידער א קוש. אבער זיי געפינען זיך שוין אויפ'ן גאס און מען זעטיגט זיך בלויז מיט דעם שטארקען דריקען זיך אין די ארעמס און מיט'ן טוליען זיך איינע צו די אנדערע.

דאס אלעס, ווייסען ביידע זיכער, וועט נאך דעם ווי זיי וועלען חתונה האבען פערשווינדען. און דאס גליקליכע פארל וויל דערפאר פון חתונה גאר ניט טראכטען...

פון דער פראקטישער זייט לוינט דאס חתונה האבען אודאי ניט. הערדי פערדיענט 15 דאלאר א וואך — איז ער א „ספארט“. פערמעגט דריי סוטס, איינער איז געמאכט געווארען „טו ארדער“ פאר גאנצע פינף און צוואנציג דאלאר; איינעם האט ער געקויפט א פארטיגען פאר פופצעהן דאלאר און איינער איז שוין א צעהן־דאלארדיגער סוט, געהט ער אין איהם צו דער ארבייט. וואס אנבעטרעפט „טאים“ איז אויסער דעם „טאי“, וואס איידע האט איהם געקויפט, פערמעגט ער נאך זעקס, וועלכע זיינען נאך שפאגעל ניי, און דריי, וואס מען דארף נור אויספרעסען, אויסער דעם רויטען, וועלכען ער טראגט דעם ערשטען מאי און אמאל ביי א גרויסער דעמאנסטראציע פון סטרייקער...

ווער רעדט וועגען קליינינקייטען, איז דאך אבגערעדט... קראגע.ס פערמאגט ער אודאי ביי א זעקס טוץ. נעהט ארויס א גייער סטייל קראגען, קויפט הערדי דער ערשטער א פערטעל טוץ... און אפילו אויבער העמדער, וואס דאס איז שוין א מעהר טהייערע זאך, פערמאגט ער אויך צוויי האלב־זיידענע, און איינע אן עכטע זיידענע, געקויפט אויף א סייל... שיך האט ער צוויי פאר: שווארצע אויף ווינטער, געלע אויף זומער, און האלבעשיך פאר זעהר שעהנע זונענדיגע טעג, ווען ער פאהרט זיך דורך אין קוני־איילענד.

אז מען איז „סיגנעל“ איז פופצעהן דאָלאר א וואָך א מטבע! מען קען זיך ערלויבען אפילו גייסטיגע זאכען: אלע טאָג קויפט ער צוויי פּייפּערס — א ראדיקאלען וואו עס ווערען בעשפּראָכען זיינע ארבייטער אינטערעסען, און א נאַציאָנאלען, וואו עס ווערען בעשפּראָכען די אינטערעסען פון זיין טאַטען און מאַמען אין דער היים. זונטאג קויפט ער א „וואָירלד“ פאר גאנצע פינף סענט. די שעהנע פּיקטשורס שניידט ער אויס און שענקט עס איידען. פאר זיך אליין שניידט ער בלויז אויס דעם קאָפּ פון דער שעהנסטער אקטריסע און בעהאלט עס טיעף אין וועסט קעשענע.

בעוויזען ביי א געלעגענהייט זיינע בעקאנטע אין שאָפּ אדער אין רעסטאָראן ביין לאָנטש...

מיט איין וואָרט: הערדי אלס „סינגעל“, פיהרט זיך ברייט. ער האָט אלץ, וואָס עס ברויכט א ספּאָרט פון זיין גראד, און עס בלייבט נאָך איהם גענוג אום ער זאָל קענען „אויסגעהען“ א פּאָר מאָל אין וואָך מיט איידען און ספּענדען א שעהנע פּאָר סענט פאר ריינעם „פּלעזשור“.

דער גרעסטער פערגעניגען זיינער איז, ווען ער זיצט מיט איידע'ן אין א רעסטאָראן, הייסט דערלאנגען פון דאָס שעהנסטע און דאָס בעסטע, ביז סטראָבעריס מיט קרים זומער צייט און ביז א בייקט־עפּעל מיט קרים ווינטער־צייט... און בעקומענדיג פון „וועיטער“ די צוויי טשעקס פאר איהם און איהר, מאכט ער א חשבון, בעטראכט ביידע סומען, וועלכע זיינע צוזאמען קיינ־מאָל ניט מעהר פון פערציג און ניט ווענינער פון פינף־און־צוואנציג סענט, לאָזט איבער, אלס ספּאָרטס־מאן, א ניקעל אויפ'ן טיש פאר'ן וועיטער, און לאָזט איידען געהן אין פאָר־אויס און שטעלט זיך אָב ביי דער קאַסע. עס הייסט: דו, איידע, געה, צאָהלען — דאָס איז שוין מיינע ביזנעס...

נאָכ'ן צאָהלען פיהלט זיך הערדי שטאָלץ, ווי נאָך זעהר א בעדייטענדע מהאָט.

אויפ׳ן גאס ווערט איידע נייגעריג און פרעגט:

— האסט, הערדי, א סך בעצאהלט?

און ער ענטפערט, ווי אוועקמאכענדיג עס:

—א קליינינקייט...

אבער אין דעם דאזיגען ענטפער קלינגט דער שמאלצער טאן פון מאן, וואס צאהלט פאר דער פרוי...

און איידע לעגט ארײן איהר קליין הענטעל אין זיין אויס־געשטרעקטען ארעם און מען לאזט זיך געהן ערגיץ אין א מואַ־ווינג־פיקטשור פלאץ...

ער שטעלט זיך אב ביי דער קאסע, בעצאהלט צוויי גי־קעלס פאר צוויי טיקעטס, פאר זיך און פאר איהר, און דער „טריט" איז ווייטער פארטיג.

אט דער דאזיגער פראצעס פון „טריטען" האט איהם גע־מאכט שטאלץ און מענליך... כאטש געטהאן האט ער עס לייכט, מיט א געוויסער גראציע...

איידע האט די אלע „טריטמענטס" אנגענומען, ווי א נאַ־טירליכע זאך: געווים צאהלט דער מאן פאר דער ליידי, אבער מאנכעס מאל פלעגט זי איהם בעמערקען:

— ווייסט הערדי, אפט ווילט זיך מיר צאהלען פאר דיר.

און נאכדעם פלעגט זי זיך צולאכען און זיך אנרופען:

— איך וויל דיר געבען א „טריט"...

פלעגט הערדי ערנסט בעליידיגט ווערען און מאכען א מיי־נע ווי מען וואלט איהם אנגעריהרט דאס סאמע הייליגסטע:

—רעד נישט, איידע, קיין נארישקייטען. פון דיינע זיע־בען דאלאר א וואך וועסטו מיר געהן טריטען...

—יא... נאטירליך... — פלעגט איידע שטאמלען פער־שעמט — איצט מאקע נים, אבער שפעטער, ווען איך וועל אנהויבען ארבייטען ביי דרעסעס און וועל פערדיענען פופצעהן דאלאר א וואך...

— דו, פופּצעהן דאָלאַר אַ וואָך! — פלעגט איהר הערריי אַנקוקען ווי מיט חוזק.

— אודאי... דו גלויבסט דען ניט, אַז אַ מיידעל קען פערדיענען פופּצעהן דאָלאַר אַ וואָך?

— יאָ.. — פלעגט הערריי מורמלען ווי אונצופריעדען— עס זיינען דאָ אַזעלכע אפשר... אבער צו וואָס דאַרפסטו עס...

און ווען איידע פלעגט זיך צורערען וועגען איהרע קינפּטיגע פופּצעהן־דאָלאַר־וויידזשעס, פלעגט הערריי אויסהערען. שאָקלען מיט'ן קאָפּ, שמייכלען און ווי אייפערזיכטיג צו דער דאַזיגער מאנסבילשער סומע, פלעגט ער איהר אָנהויבען מוסר'ן:

— אַט שלאָג זיך ארויס פון קאָפּ די נארישקייט!...

— אַ שעהנע נארישקייט! — צולאַכט זיך איידע — עס וועט זיין די גרעסטע חכמה!

און אריינקוקענדיג הערריי'ן אין די אויגען, פלעגט זי זיך מיט איהם רייצען:

— דעמאָלט וועל אַ י ך צאָהלען ביי דער קאַסע די טשעקס. אָך, וועט עס זיין שעהן!..

הערריי פלעגט דאן ניט אויף אַ געלעכטער בייז ווערען און פלעגט מיט אַ געצוואונגענעם שמייכעל איהר אָבשטעלען:

— מען וועט שוין זעהן...

ענדליך איז איידע'ס ערוואַרטעטער טאָג געקומען. איהרע אַ חבר'טע האָט נאָך אַ לאַנג מיהען זיך איהר אריינגענומען אין איהר שאָפּ, וואו מען האָט געארבייט דרעסעס און האָט איהר אויסגעלערענט די ארבייט, ביי וועלכער זי קען פערדיענען די לאַנג־געחאַפּטע סומע.

אַ צוויי וואָכען צייט האָט זי עס געהאַלטען פון הערריי'ן בסוד. ערשטענס, האָט זי אין די ערשטע צוויי וואָכען נישט פערדיענט די פולע סומע, אויסארבייטענדיג אַ קלענערע צאָהל קליידער... די דריטע וואָך אבער האָט זי זיך שוין אין איהר

ארבייט פערפּאַלקאַמט און ווען זי האָט מאַנטאג געעפענט איהר „ענוועלאָפּ“ האָט זי דאָרט איבערגעצעהלט פופצעהן דאָלאַר...

דעם זעלבען אבענד האָט זי זיך געדאַרפט טרעפען מיט הערריְ׳ן.

דאָס מאָל האָט זי נישט פערשפעטיגט. הערריְ איז געווען איבעררַאַשט...

— ביזט געקומען צו דער צייט!

— איך האָב דיר אָנצוזאָגען א שמחה!

— א שמחה! — האָט הערריְ זיך פערוואונדערט — וואָס איז מיט דיר היינט די שמחה?

— קום בעסער עפּעס עסען, איך בין אזוי הונגעריג.

זי האָט איהם אָנגענומען אונטער׳ן ארעם און זיי האָבען זיך געלאָזען געהן צו דער ריכטונג פון א בעקאַנטען רעסטאָ־ראַנט.

אין וועג האָט זי זיך אָבגעשטעלט, אריינגעקוקט הערריְ׳ן אין די אויגען און שעלמיש זיך אָנגערופען:

— הערריְ, היינט בעקומסטו פון מיר — א טריט!

הערריְ האָט זיך ווי דערשראָקען און קוים מיט א שמייכעלע אָבגעענטפערט:

— זיי נישט קיין נאַר!

— הערריְ, איך מיין עס ערנסט — האָט איידע זיך צור־היצט — אנדערש וועט עס נישט געהן — היינט צאָהל איך פאר׳ן סאַפּער.

זי האָט זיך צולאַכט...

הערריְ האָט געוואָלט עפּעס בעמערקען, אבער זי האָט איהם איבערגעשלאָגען און מיט א שטאַמלענדען געזיכט וויעדער חן׳עוודיג געפּלאַפּעלט:

— און נאָכדעם נעהם איך דיך אין טהעאַטער, פער־שטעהסט, טאַקע אין אן אמת׳ן טהעאַטער, נישט אין א מוא־

ווינג־פיקטשור, אן ערנסטע דראמא... ווייסט וואו? — צו פופ־
ציג סענט א טיקעט... איך וועל צאהלען...

זי האט זיך ווידער אבגעשטעלט און לאכענדיג, מיט א
גליקליכער מינע, האט זי ארויסגענומען פון פאקעט־בוך דעם
ענוועלאפ:

— צעהל! — האט זי זיך געווענדעט צו הערריס איבער־
געבענדיג איהם דעם ענוועלאפ.

הערריס האט מיט ציטערדיגע הענד גענומען דעם ענווע־
לאפ, אן עפען געטהאן און אינוועניג דערזעהען א צעהנ־דא־
לערדיגען און פינף־דאלארדיגען ביל...

— פופצעהן דאלאר! — האט ער ארויסגערישען מיט
שרעק.

— יא, איך ארבייט שוין דארטען, ביי די דרעסעס... —
האט זי ווידער מיט פרייד געמאלדען.

הערריס איז בייז געווארען נישט וויסענדיג אליין פאר
וואס און האט אויסגעשריען:

— ביזט א נאריש מיידעל!

— ביזט אליין א נאר! — האט איידע גוטמוטהיג גע־
חוזק'ט — אבער א „טריט" וועל איך דיר געבען...

הערריס איז איהר נאכגעגאנגען, ווי געטראפען פון א גרוי־
סען אומגליק. איידע האט דעם גאנצען וועג געלאכט און גע־
טריבען שפאס. הערריס האט נישט געפונען קיין ריכטיגען
ווארט צו זאגען, וואס עס זאל זיך ארייןפאסען אין איהר פרעה־
ליכער לאגע. ענדליך האט ער ארויסגעמורמעלט ווי תמ'עווא־
טע:

— ווייסט, אויב אזוי קענען מיר דאך שוין חתונה האבען...

— איצט ווילסטו שוין חתונה האבען — אזוי גאר? —
האט איידע זיך צולאכט — א רייכע כלה געפעלט דיר שוין..
טא ווארט אקארשט, לאמיר אנזאמלען עטליכע הונדערט דא־

לאר... און נאכדעם וועל איך ערשט מישב זיין זיך צי עס לוינט מיר...

און אנקוקענדיג איהם, צו זעהן דעם איינדרוק וואס איהרע ווערטער האבען אויף איהם געמאכט, האט זי זיך צולאכט...

הערדי האט אויך געלאכט. דאס לאכען זיינס איז אבער נעווען נישט עכט. אויפ'ן הארצען איז איהם געווען זויער און טריעב...

זיי זיינען אריין אין רעסטאראנט.

איידע האט א לאכענדיגע צוגערופען דעם וועיטער.

— עס איז נישט שעהן! — האט הערדי איהר אריינגעשושקעט אין אויער. — א ליידי רופט נישט קיין וועיטער, דאס טהוט דער מאן...

— עס שאדט ניט — האט איידע איינגעווענדעט —הייגט וועל איך שפיעלען ד י י ן ראלע. איך האב דיר אלע מאל אזוי מקנא געווען. עס פלעגט מיר שטענדיג אזוי געפעלען.. נו, הערדי, וואס געהסטו עפעס נעהמען, אבער עפעס רעכטס, איך צאהל!...

און כאטש הערדי האט עס אנגענומען בלויז פאר א שפיעל פון איהר זייט, האט ער דאך ערנסט געענטפערט:

— איך וועל נעהמען עפעס א קלייניגקייט... איך בין נישט הונגעריג...

— נעהם וואס דו ווילסט! — האט איידע ברייטהערציג פארגעלעגט.

נאכ'ן עסען האט זי שנעל צוגענומעןביידע טשעקס, וואס דער וועיטער האט זיי דערלאנגט און האט זיי פערקוועטשט אין איהר פויסט...

— גיעב מיר אהער די טשעקס — האט הערדי, כאטש מיט א שמייכעלע, אבער מיט א געוויסע שטרענגקייט, געפאדערט.

— פאר קיין פאל ניט! — האט איידע געהאלטען זיך פעסט און איהר געזיכט האט אויסגעדריקט ענטשלאסענקייט...

און מיט שטאלצע טריט האט זי זיך געלאזט צו דער קאסע.

א לאבענדיגע האט זי דערלאנגט די צוויי טשעקס מיט א פינף־דאלאר־ביל. די קעשירערין, א הויכע שלאנקע ברונעטקע, מיט א שעהן פריזירטען קאפ, האט אויף איהר א קוק געטהאן, נאכדעם אויף הערריי, און האט זיך לייכט צושמייכעלט...

— פאר טו! — האט איידע אנגעוויזען אויף הערריז׳ן. און נעהמענדיג מיט א שמייכעל דאס רעשט איז זי מיט שטאלצע טריט ארויס. הערריי נאך איהר...

דרויסען האט הערריי נישט געפונען פאר כעס וואס צו זאגען איהר. ענדליך האט ער ארויסגעווארפען א פראזע:

— איידע, דו האסט געהאנדעלט מאדנע... דו האסט מיך בעליידיגט...

— מיט וואס? — האט איידע לאבענדיג געפרעגט.

— אט מיט דעם צאהלען פאר מיר.

— פארוואס־זשע האסטו מיר אזא לאנגע צייט בעליי־דיגט? — האט איידע געפרעגט און איז ערנסט געווארען.

— איך — דיך בעלעדיגט? — ווען? — האט הערריי אויסגעשטעלט די אויגען פערוואונדערט.

— ווען דו האסט פ א ר מ י ר געצאהלט... מיינסט, אז עס איז מאקע אזוי אנגענעהם: אלע מאל דו! איך וויל אויך אמאל האבען דאס פערגעניגען צו צאהלען... פערגינסטו עס מיר נישט... אך, איהר ענגאאיסטלעך! — האט זי זיך ענד־ליך צולאכט, — איהר ווילט ניט מיר זאלען האבען גלייכע רעכטע מיט אייך...

הערשי האָט דערויף נישט געהאט וואָס צו ענטפערען. ער האָט דאָ געשמייכעלט, דאָ ערנסט געוואָרען. ער האָט אבער געפיהלט, אז די דאָזיגע גלייכהייט איז צו נייע און ראדיקאַל און, ווי יעדע נייע זאַך, האָט עס איהם געשראָקען.

און ער האָט דאָס מאָל איידע'ן שטארקער און אנדערש ווי שטענדיג געהאלטען אין די אָרעמס, ווי ער וואָלט מורא געהאט זי נישט צו פערלירען...

אויגען.

אין דעם שטעדטיל, וואו גרשון האט זיין גאנצע קינדהייט און א שטיק יוגענד פערבראכט, וועלכעם איז ביז גאר ניט לאנג זיין היים געוועז, פון וואנען ער איז קיינמאל ניט ארויסגעפאהרען געפינט ער זיך איצט עלענד ווי א שטיין און בייניקט נאך זיין נייער היים, נאך אמעריקא... און עס ציהט איהם אהין צום טאטען, צו דער מאמען, צו די ברידער און שוועסטער, צו די פעטערס און מוהמעס, וועלכע זיינען ביסלעכווייז, איינציגווייז, פארווייז און חברות'ווייז אריבערגעפאהרען, אויסהעלפענדיג איינע די אנדערע מיט שיפסקארטען.

ער נאר איז געבליבען אליין.

און געבליבען איז ער ניט, ווייל מען האט איהם פיינט, אדער אין דער שיפסקארטע, וואס מען האט געשיקט פאר די גאנצע שטוב, איז זיין נאמען ניט געוועז. אויך פאר איהם איז די שיפסקארטע געוועז, און ליעב האט מען איהם גלייך מיט אלע קינדער, אבער נעהמען איהם גלייך מיט אלע האט מען ניט געקאנט. די וואס האבען די שיפסקארטע געשיקט האבען צעהנדליגע מאל געווארענט, אז טאמער האט ווער שוואכע אויגען, זאל ער זיך ניט וואגען צו פאהרען קיין אמעריקא. „ווארום אין אמעריקא — האבען זיי געשריבען — קוקט מען אויף אויגען מעהר ווי אויף א קאפ, האטש א קאפ דארף אויך זיין ריין... אויגען אבער זיינען נאך ערגער". יענקע גנב", אזוי האבען זיי געשריבען, „האט האלט געזונטע אויגען. זעהט־זשע למען השם"...

און דערשראקענע האבען די עלטערן זיך גענומען בודק

זיין די קינדערס אויגען און האבען זיך געכאפט, אז דער על־טערער 15־יעהריגער גרשון האט טאקי שלעכטע אויגלעך...

— וועה צו מיר, וואס טהוט מען מיט איהם! — האט די מאמע געבראכען מיט די הענד.

— אפשר מיט בליי־וואסער זיי וואשען, — האט דער טאטע געראטען.

— וואס בליי־וואסער, וועה איז מיר? — האט די מוטער געקרעכצט. — מען דארף מיט איהם ארייגגעהן צום דאקטאר.

און דער דאקטאר האט, בעטראכטענדיג גרשון'ס אויגען געפונען, אז ער האט טראכאמע און מען מוז זיי לאנג היילען.

— לאנג היילען! — האט די מוטער פערבראכען מיט די הענד, — אז די שיפסקארטע געהט סך הכל באלד אוים...

דער דאקטאר איז אבער געבליבען ביי זיינס און האט מיט א קאלטקייט פון א גזלן געזאגט:

— איהר וועט איהם מוזען לאזען דא, מען וועט איהם ניט ארייגלאזען...

גרשון האט זיך פונאנדערגעוויינט...

— וויין ניט, וועה איז מיר... האט די מוטער ניט דער־לאזט... דו וועסט זיי נאך מעהר קאליע מאכען...

— אודאי טאר ער ניט וויינען! — האט דער דאקטאר פערזאגט.

און גרשון האט צוגעזעהן, ווי זיין טאטע מאמע, ברידער און שוועסטער פאקען זיך אין וועג אריין, און ער וועט בלייבען אליין, איינער אליין, און האט ניט געטארט וויינען.

און אז אלע זיינען אוועקגעפאהרען און איהם האט מען איבערגעלאזען ביי א ווייטער קרובה, וועלכע האט אויך גע־ווארט אויף א שיפס־קארטע און האט איהם געדארפט מיטנעה־מען, ווען די אויגען וועלען זיך אויסהיילען, ערשט דאן האָ־בען איהם די טרעהרען געווארגען. געשטיקט, נאר געוויינט האט

ער ניט. און שטיקענדיג אזוי די טרעהרען, פלעגט ער אנהויבען זידלען אמעריקא.

— א בייז לאנד! א שלעכט לאנד! וואס איז דארטען זייער דאגה, אז איך האב שלעכטע אויגען! זיי טהוט דען וועה? מיר טהוט דאך וועה, ניט זיי.

און באלד פלעגט ער חרטה האבען:

— אז עס איז גאר א ליגען, אז מיר טהוט גאר ניט וועה... איך האב געזונדע אויגען... איך זעה די קלענסטע ווערטער אין סדור'ל...

און דאמאלס האט זיך איהם פערוואלט אויפהויבען איבער די דעכער און א פליה טהאן אזש קיין אמעריקא, און ווייזען זיי דארט אלעמען זיינע אויגען, ווי אזוי ער זעהט גוט.

„מען לאזט ניט אריין"! דערמאהנט ער זיך פלוצלונג...

און ער ווערט מלא רציחה, ווי אמאל אויפ'ן שמש, וואס פלעגט איהם ניט אריינלאזען אין שוהל, ווען דער חזן פלעגט דאווגען.

שילטען וואלט ער זי וועלען... נאר ווי אזוי קאן ער זי שילטען, אז דארטען זיינען זיינע עלטערן, זיינע ברידער און שוועסטער, פעטערס און מוהמעס?...

ניין, ער וועט אמעריקא ניט שילטען... די בעסטע זאך וואלט געווען וויינען, וויינען... נאר וויינען טאר מען ניט...

אבער, אז עס איז אנגעקומען דער ערשטער בריעף פון „דער נייער היים" און ער האט נאר איבערגעלייענט די ערשטע ווערטער: „מיין ליעבער זוהן", האט ער זיך ניט געקאנט איינהאלטען. א שטראם טרעהרען האבען זיך פון איהם א גאס געטהאן און יעדער טרעהר האט זיך איהם געדאכט מאכט איהם אלץ ווייטער, ווייטער פון אמעריקא, פון זיין היים...

און דערויף האט ער זיך ערשט פונאנדערגעוויינט...

ראטשילד און ראקאפעלער.

פון שיף האט ברוך'ן אראבגענומען זיין שוואגער ביינוש, א יונגער־מאן פון א יאהר 35, וועלכער איז שוין פינף יאהר אין „לאנד“. דערזעהענדיג איהם מיט די קורץ־געשווירענע וואנסען און מיט דעם גלאט געראזירטען פנים, האט ברוך גלייך דרך ארץ פאר איהם בעקומען און אנשטאט, וואס אין דערהיים איז ער, ברוך, געווען דער י ח ס ן און ער פלעגט ביינוש'ן זאגען דו און ביינוש איהם — איהר — האט ער ביים בעגעגעניש גלייך איהם גענומען איהרצען, און צו זיין גרויס פערוואונדערונג האט איהם ביינוש דוקא געזאגט דו, דעמאלט האט ברוך דער־פיהלט, וואס הייסט א ג ר און האט זיך שוין מכין געווען אויף א סך ערנידערונגען.

אויף מארגען האט ביינוש, קומענדיג פון דער ארבייט, און זעצענדיג זיך גלייך ביי דער וועטשערע, וואס די בעל־הבית'טע וואו ער איז א שכן געווען, האט איהם צוגעטראגען, זיך גע־ווענדעט צום גרינגעם:

— נו, ווי געפעלט דיר, ברוך, אונזער אמעריקא?

ברוך איז נאך געווען שטארק מיעד פון וועג, געדאכט האט זיך איהם נאך אלץ, אז ער איז אויפ'ן שיף און אלץ שאקעלט זיך נאך... אין דרויסען איז ער סך־הכל א האלבע שעה געווען— אי דאס בלויז נעבען הויז. אויסער קליינע קינדער, גרויסע „עזות־פנימער“ פאהרענדיג אויף „רעדלעך“ האט ער נאך גאר נישט געזעהן. אבער אז דער שוואגער פרעגט, דארף מען ענטפערן עפעס:

— א וואוילע מדינה...

— א וואוילע מדינה! האט ביינוש שפּאָטיש איבערגע־חזר'ט. א, דו גרינער, האסט דען א בעגריף, וואָס אמעריקא איז.

ער איז אנטשוויגען געוואָרען. האט ארויסגענומען פון טאַש א באנאנע און קוקענדיג שטאָלץ אויף ברוך'ן האט ער געפרעגט:

— וואָס דאָס איז ווייסטו?

ברוך האט זיך נכבנע'דיג צוגעבויגען, בעטראכט די ווילדע פרי און ווי א פערשוולדיגטער מיט א מאָגערען שמייכעלע גע־ענטפערט:

— לאָם איך אזוי ווייסען פון בייז...

— אודאי, ווי קומען גרינע צו ווייסען פון אזוינע זאַ־כען, — האט ביינוש געלאכט מיט גאוה — ביי אייך אין איי־ראפא ווייסט מען נאר פון בולבע...

— בולבע איז איצט אויך ביי אונז זעהר טייער געוואָ־רען — האט ברוך מיט א זיפץ איבערגעריסען...

— און וואָס איז ביי אייך ניט טייער? — האט ביינוש גע'חוזק'ט... אזא באנאנע אויב מען קריגט שוין ביי אייך, מוז אודאי קאָסטען א פערציגער און ווייסט וויפיעל קאסט זי דאָ? טרעף!

— אודאי נישט מעהר ווי פינף סענט... האט ברוך שוואך ארויסגערופען, ציטערנדיג צי איז ער חלילה ניט אריינגעפאלען מיט'ן מקח.

און טאקי אריינגעפאלען! ביינוש האט אויף איהם זיגע־ריש אויסגעשטעלט די אויגען און זיך פונאנדערגעלאכט שטאלץ, געזונד און זיכער:

— א גרינער איז א גרינער! מענש דו! פאר פינף סענט קריגסטו צעהן אזעלכע!

— צעהן שטיק! — האט ברוך זיך בעגייסטערט פון דעם

זול — טע! טע! טע! — האָט ער געמאַכט מיט די ליפּען. אַט דאָס הייסט אַ זול.

בלייבענדיג צופריעדען וואָס דער גרינער איז דאָך אַ שטי־קעל מבין אויף זיין אמעריקא, האָט ביינוש גוטמוטהיג איהם פאַרגעלעגט די באַנאַנע.

— נאַ, פּערזוך, וועסט זיך אויסגרינגען.

ברוך האָט גענומען די פּרוכט מיט ציטערדיגע הענד און ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן.

— אַהאַ, איך האָב גאָר פערגעסען, אז דו ביזט אַ גרינער, ווייז, איך וועל דיר אָבשיילען...

— אזוי גאָר... דאָס שיילט זיך, הייסט עס... האָט ברוך זיך געמאַכט חדוש'ן.

— אודאי שיילט זיך עס... האָט ביינוש דערקלערט און קונציג ארונטערגענומען פון דער באַנאַנע די גראָבע הויט.

— ס'איז הייסט עס, אינוועניג גאָר ווייס... האָט ברוך ווידער אויסגעדריקט זיין התפּעלות...

— עס בעסער, וועסטו זעהן וואָס הייסט גוט... האָט ביי־נוש ווי בעפוילען, ווי מען בעפעהלט אַ קינד.

ברוך האָט פאַרזיכטיג אָבגעביסען דעם שפּיץ, געגעבען אַ קיי און זיך מיט שאַרפער מבינות צוגעהערט צום טעם... ביי־נוש האָט אויף איהם געקוקט און געוואַרט אויף מבינות. „מען מוז לויבען!" האָט ברוך בעשלאָסען, חאָטש געוואָלט האָט ער דעם ביסען צוריק אויסשפּייען. פאַר איהם איז עס צו זיס גע־ווען:

— נו?

— עס צוגעהט פּשוט אין מויל... אַט דאָס הייסט פּרוכט! האָט ער אויסגערופען מיט התפּעלות...

און ביינוש איז מיט'ן שוואָגער פון ערשטען עקזאמען גע־בליבען צופריעדען.

אויף מארגען האט ברוך אויסגעהאלטען אויף דעם עקזא־מען פון די „טומייטעס“, ביי וועלכע ער האט זיך פון דעם ווילדען טעם פערקרימט, האט אבער שטארק געלויבט און גע־זאגט, אז ביי „זיי“ וואלט מען עס צוצוקערט...

ביינוש איז געבליעבען מיט זיין גרינעם ווידער צופריע־דען. האט איהם צוגעזאגט אין גיכען געפינען א שאפ, וואו ער וועט צונעהען העננערס צו מיידעלשע בלוזקעס... און ער וועט מאכען א לעבען...

דארף אבער אין א פאר טעג ארום ביינוש מאכען א שמועס וועגען אמעריקאנער מיליאנערן און דא הויבט זיך אן ברוך'ס אומגליק.

אנגעפאנגען האט ביינוש איהם צו ערקלעהרען, אז אמע־ריקא פערמאגט 400 מיליאנערען, אזוי הייסען זיי טאקי — „די פיער הונדערט!“ נאר דער גרעסטער פון זיי איז ראקעפעלער...

— ווער איז דער ראקעפעלער?

— ראקעפעלער, האט ביינוש ערקלערט, איז דער גרעס־טער מיליאנער פון דער גאנצער וועלט.

דא האט זיך ברוך דערמאהנט אן ראטשילד'ן. ראטשילד איז ברוך'ן געווען איינגעבאקען טיעף אין הארצען: ערשטענס, א איד און צווייטענס, טאקי ראטשילד. און דערהערענדיג, אז ראקעפעלער איז נאר דער גרעסטער מיליאנער, האט איהם עפעס א ריהר געטהאן ביים הארץ און זעהר פארזיכטיג האט ער בעמערקט:

— און ראטשילד...

— עט, ביזט א שוטה, האט ביינוש זיך אנגעכאפט... ביי אייך אין איירא פא איז ראטשילד א שיסער, דא ווייסט מען אפילו ניט פון איהם... ראטשילד פערמאגט ניט אפילו ראקע־פעלער'ס מיסט...

ברוך האט ביטער א שמייכעל געטהאן און בעשלאסען, אז אונטערגעבען זיך דארף מען ניט אזוי גיך. באנאנעס און טו־

מייטעם קאַנען טאַקי גוט זיין, ער איז א גרינער און קריעגען זיך דערפאר מיט זיין שוואָגער וועט ער ניט. אבער עס האָט דאָך אַלץ א גרענעץ!... און ער האָט איידעל בעמערקט:

— מיר דאכט זיך ביינוש, אז איהר האָט א טעות... איך, למשל, האָב פון ראקעפעלער קיינמאָל ניט געהערט. פון ראָטשילד'ן אָבער ווייס א קינד אין וויעג... א קלייניגקייט — ראָטשילד...

— נו, — האָט ביינוש א שטאָך געטהאָן — וואָס זשע ביזטו ניט געפאָהרען קיין פאריזש צו ראָטשילדען?

— חע־חע־חע! — וואָס האָב איך מיט איהם פאר א געשעפטען — האָט ברוך מוטהלאָז געלאכט — נאָר איך מיין, אז מען רעדט, רעדט מען: ס'הייסט, ווער ווייס דאָס ניט אז ראָטשילד איז דער גרעסטער מיליאָנער!

— ביזט א גרינער — האָט ביינוש גע'טענה'ט — מען זאָגט דיר, אז ראקעפעלער איז דער גרעסטער מיליאָנער, קומסטו מיט דיין ראָטשילדען...

— מיינער, וואָס הייסט מיינער — האָט ברוך זיך געהאַלטען פעסט — ער איז מיינער, ווי דיי... ווי דיי... ווי איינער... עס רעדט זיך נאָר, ראָטשילד ווייסט יעדער איז דער גרעסטער מיליאָנער...

— אויב אזוי, לאָמיר בעסער וועגען דעם ניט רעדען — האָט ביינוש טרוקען ארויסגערעדט, זיך אויפגעשטעלט און שטום פעררויכערט א דריי־סענטיגען סיגאַר...

ברוך האָט געפיהלט, אז דער שוואָגער איז בייז אויף איהם, נאָר קיין חרטה האָט ער דאָך ניט געהאַט.

— ס'איז דאָך נארישקייט! — האָט ער פאר זיך געטראכט — עס האָט דאָך אַלץ א גרענעץ!

זיין רייזע קיין אמעריקא.

נאך דעם ווי מיין חבר היימאן איז אבגעוועזען פינף יאהר אין ניו יארק און האט איבערגעארבייט ביי פערשיעדענע „טריידס" — פון א קעסטעל־מאכער ביז א פייפער־הענגער, פון א פייפער־הענגער ביז א „האנד" אין א רעדאקציע, — האט איהם אנגעהויבען ציהען אין דער וועלט אריין.

— איך קען דא מעהר ניט זיין, — איך ווער דערשטיקט! האט ער זיך פאר מיר געקלאגט און האט צושפרייט די הענד ווי ער וואלט וועלען פליהען.

— וואוהין ווילסטו — צוריק אין אייראפא? — האב איך איהם אבגעהאקט די פליגלען.

— ניין, — האט ער אויסגעזיפצט, — איך וויל אין אמעריקא!

און זיינע אויגען האבען זיך אנגעצונדען מיט א מאדנעם פייער, — אין אמעריקא וויל איך פאהרען!

— ביזט משוגע! — האב איך זיך דערשראקען, — דו ביזט דאך אין אמעריקא, — ניו יארק איז דאך די הויפט שטאדט...

— ניין, ברודער, האט ער אויסגעקרעכצט, — ניו יארק איז נישט אמעריקא, ניו יארק אין בריסק, קאוונא, בערדי־טשעוו, לעמבערג, יעהופעץ, וואס דו ווילסט אליין — איך אבער וויל פאהרען אין אמעריקא. אז איך בין נאך געווען א קינד האב איך שוין געטרוימט פון אמעריקא.

— וואו זשע איז אמעריקא? — האב איך איהם גע־פרעגט, שטארק בעאונרוהיגט וועגען זיין גייסטיגען צושטאנד...

— חאַטש קאַליפאַרניא... — האָט ער אויסגעברומט, און זיין געזיכט האָט זיך בעשטראַהלט. — חאַטש קאַליפאַרניע, ברודער! דאָרטען הויבט זיך ערשט אָן. חאַטש די אמת׳ע אמע־ריקא איז בראַזיליען.

— זאָג שוין באַלד — יאַפּאַן! — האָב איך גע׳חוזק׳ט.

— יאַפּאַן נישט! — האָט ער נישט נאָכגעגעבען, — חאַטש צוריק געשמועסט, מעהר אמעריקא ווי ניו יאָרק איז עס זיכער. איך אָבער וויל אין דער אמת׳ער אמעריקא — אין קאַ־ליפאַרניע...

און מיין חבר האָט זיך גענומען גרייטען אין אמעריקא, אין קאַליפאַרניע הייסט עס.

איז אן אומגליק אָבער — מיין חבר היימאַן האָט בשום אופן נישט געקענט אבשפּאַרען די גרויסע סומע געלד וואָס די רייזע נאָך קאַליפאַרניע האָט געפאָדערט...

עס איז אריבער צוויי יאָהר און מיין בחור קרעכצט וויע־דער, שפּרייט די הענד, ווי פליגלען, און בעט זיך:

— גוואַלד, איך וויל פאָהרען קיין אמעריקא! — און ער לאָזט שוין אראָפּ פון קאַליפאַרניע אויף שיקאַגאָ.

— קיין שיקאַגאָ אָבער מוז איך פאָהרען!

געווים איז קיין שיקאַגאָ די רייזע ביליגער — אכטצעהן דאָלאַר — און מיין חבר קען דאָרטען זיין! אָבער די צייטען זיי־נען ביי מיין חבר ערגער געוואָרען: „סלעק“, פּוילקייט און אַנ־דערע אומשטענדען.

ניין, אזוי ווייט — אין שיקאַגאָ — קען ער זיך נים אונ־טערנעהמען.

און עס נעהמט אוועק נאָך א יאָהר. מיין חבר היימאַן בעט זיך:

— ברודער, גיעב אן עצה, — ווי ווערט מען פּטור פון ניו־יאָרק, און ווי אזוי פּעקעלט מען זיך פאָרט איבער ערגיץ אין א שטיקעל אמעריקא.

איך נעהם אנטהייל אין זיין לאגע באמת, וויל איהם אויסהעלפען מיט אן עצה, און מיר נעהמען דעם קורס־בוך פון די רייזען, זוכען שטעדט אין אמעריקא, און געפינען אויס אז אין דעטראיט קאסט ביי א דרייצעהן דאלאר. מיין חבר גיעט א פאטש אין רייזע בוך אויף דעטראיט און צווינגט זיך:

— יא, איך פאהר קיין דעטראיט! — און ער ציהט אויס די חענד — ער פליהט שוין, הייסט עס!

אבער באלד גלעט ער דעם שטערען, זוכט אין די טאשען און געפינט ענדליך אויס, אז דרייצעהן דאלאר איז טאקי נישט קיין געלד, אבער ער פערמאגט עס דערווייל ניט...

ער וועט מוזען, הייסט עס, ווידער נעהמען זיך צו זאמלען. שפארען נאך א פאר מאנאט...

די פאר מאנאט זיינען אריבער. איך בעגעגען מיין חבר היימאן א פערביינקטען: — נו? — פרעג איך איהם.

ער האט ערשט זיעבען דאלאר, און מיט צושפרייטע חענד קלאגט ער:

— מעהר ווי 7 דאלאר האב איך ניט געקענט אבשפארען. איך נעה דא אויס, אין ניו יארק, ווי א ליכט... איך וויל אין אמעריקא!

— פאהר אין באסטאן, — ראט איך איהם, — באסטאן איז אן עכט אמעריקאנער שטאדט, דארט ערשיינט אפילו א אידישע צייטונג, אבער קיינער ווייס פון איהר ניט, מען זעהט זי נישט אן... יא, ברודער, פאר זיעבען דאלאר קענסטו פאהרען קיין באסטאן...

מיין חבר איז צופריעדען. געוויס איז באסטאן אמעריקא. פון דער איינציגער אידישער צייטונג דארטען לאכט ער. ער וועט זי זיכער נישט אנקוקען, און טאמער קומט אהין איינער א ניו יארקער לעקטשורער, וועט ער זיך מאכען כאילו לא ידע— ער וואהנט אין אמעריקא, און אויס לעקטשורס פון גרינהארנס!

מען קען איהם דארט גאר נישט טהאן — ער וועט זיין אין אמעריקא.

אבער ביז ער האט זיך צוגעגרייט איז פון די זיעבען דאלאר געוואָרען דריי מיט א האלב; האט ער פאר א דאלאר גע־מוזט אויסלייזען די וועש, ווארום ווי נעהמט מען אונטער אזא רייזע אהן וועש?

— ברודער! — האט ער פאר מיר ווידער געקלאגט,— אוים מיט באסטאן — איך האב פונקט צוויי און א האלב דא־לאר... איך מוז אבער פאהרען ערגעץ קיין אמעריקא. דא וועל איך קראנק ווערען, שטארבען און בעגראבען ווערען ערגעץ ביי מיינע לאנדסלייט אויף דער סעמעטערי און וועל קיינמאל אמעריקא נישט אנזעהן.

— אויב דו האסט נאך באמת צוויי און א האלב דאלאר— האב איך איהם געטרייסט, איז נאך דער אונגליק נים אזוי גרויס, — פאר אזא סומע קענסטו פאהרען אין פילאדעלפיא. דארטען איז אויך אפילו דא א אידישע צייטונג, און צום אונגליק, א טעגליכע. אבער — אויף די אייגענע מעשה ווי אין באסטאן — קיינער ווייס פון איהר נישט — דערפאר אבער פערמעגט פילאדעלפיא יענעם גלאק, וואס האט אויסגע־קלונגען פרייהייט פאר אמעריקא — איך מיין, אז דערפאר אליין מוזטו פאהרען קיין פילאדעלפיא.

מיין חבר היימאן האט זיך מאדנע דערפרעהט, גענומען צעהלען זיין קאפיטאל, ערשט ער כאפט זיך: ער פערמאגט בלויז א דאלאר מיט א האלבען...

און א דאנק מיין עצה בעשטימט ער צו פאהרען קיין פעט־ערסאן... ס'איז דאך נעהנטער צו קאליפארניע, און עס וועט נאך איהם בלייבען ביי א דאלאר אויף די ערשטע טעג לעבען.

און ער האט זיך ענדליך געלאזט אין ווייטען וועג אריין— קיין פעטערסאן.

אבער, ווי עס האט זיך אויסגעלאזט איז ער אויך אין פע־

טערסאַן נישט געפאָהרען. בעגעגענט האָב איך איהם אין א פּאָר מאָנאַט ארום שפּאַצירען אויף פּיטקין עוועניו אין בראָנזוויל.

— ביזט גאָר נישט געפאָהרען קיין פּעטערסאַן? — האָב איך זיך פער׳חדוש׳ט.

— ניין, ברודער, איך האָב נישט געקענט... עס האָט זיך אונטערגערוקט שוין פאַר׳ן פאָהרען א זייטיגע הוצאה און איך בין געבליבען ביי א האַלבען דאָלאַר. פאַר גרוים בענקשאַפט בין איך אַנטלאָפען קיין בראָנזוויל.

און דערביי האָט ער אויף מיר א וואָרף געטהאָן א האָפ־נונגסלאָזען בליק, ווי געזאָגט: שווער, ברודער, צו דערגרייכען אמעריקא, ווען דו פאַלסט אריין אין ניו יאָרק...

דעם ברודער׳ס טשעק.

מיסטער גאָלדבערג, א מאן פון א יאָהר עטליכע און דריי־סיג, מיט א לאַנגליך מאָגערען געזיכט, מיט א שטרענג־פערזאָרגטען אויסדרוק, איז געזעסען אין זיין אָפיס ביים שרייב־טיש און דורכגעקוקט די פריהמאָרגענדיגע פּאָסט. ליי־ענען איז אין די בריעף ניט געווען קיין סך. עטליכע ווער־טער, דייטליך געשריבען, ווי עס קען נאָר שרייבען א שרייב־מאשין (קיין האנד־געשריבענע בריעף האָט ער ניט בעקר־מען!), האָבען איהם שוין קלאָר געמאכט מיט דעם ענין. די בריעף זיינען געווען ניט נאָר געשריבען מיט א מאשין, נאָר אויך ווי מיט א מאשין געטראכט — און גאָלדבערג, פון דער נאַטור א ראָמאַנטיש געשטימטער מענש, האָט ביי די דאָזיגע בריעף זיך געפיהלט, ווי ער וואָלט געגאַנגען אויף א גלאַטער שאָסעע, וואו ביי די זייטען פון וועג איז ניטאָ קיין בוימעל און קיין בלימעל און קיין גרעזעלע, און מאַנכמאָל פלעגט ער האָבען ביים לעזען די דאָזיגע בריעף געפיהלט, ווי עס דאַרשט איהם...

שווער׳ער איז איהם געווען אויף די דאָזיגע בריעף צו ענט־פערען, דאָס הייסט צו דיקטירען דער „טייפּרייטערין“, וועלכע ער האָט געהאַלטען אין זיין אָפיס. די ווערטער האָט ער ארויס־געלאָזט פון מויל מעכאַניש, דאָס מיידעל פלעגט עס סטע־נאָגראַפירען אויף א שטיקעל פּאַפּיר און נאָכדעם נעהמען עס קלאַפּען אויפ׳ן מאשין „טאַק־טאַק־טאַק־טאַק!“ גאָלדבערג פלעגט נאָר מיט דער פעדער מוזען אונטערשרייבען זיין נאָמען. אבער די אונטערשריפט איז אויך ארויסגעקומען ווי מאשינאָל. איין אונטערשריפט האָט זיך ניט אונטערשיידט פון דער צווייטער.

זיין ערשטער און צווייטער נאָמען הערצי גאָלדבערג האָט שטענ־דיג פערנומען איין לענג, איין ברייט און די אותיות תמיד שפּי־ציגליך און ווי בייזליך. דער לעצטער שטריך פערקרימט ווי א העקעלע...

מאנכמאָל פלעגט ער אליין בעוואונדערען, וואָס זיין אונ־טערשריפט געהט ביי איהם אזוי איינאַרטיג. אז ער איז געווען א אינגעל, געדענקט ער, פלעגט ער יעדעס מאָל זיך אנדערש אונטערשרייבען. נאָך די דאָזיגע פערשידענאַרטיגע אונטער־שריפטען האָט ער מאנכמאָל ווי פערבענקט זיך. אבער א וויכ־טיגערע ביזנעס־אידעע פלעגט איהם פון דעם דאָזיגען סענטי־מענטאַלען צושטאַנד אַברייסען און ער האָט זיך ווידער פער־וואנדעלט אין א געשעפטס־מענשען, מיט געוויסע פליכטען, גע־זעצען און כּללים...

אין אפּים איז אריין א מאַן.

גאָלדבערג האָט איהם געשעפטליך געענטפערט אויף זיין העלאָ, אנגעוויזען א שטוהל און זיך מיט איהם גענומען חשבונ'ען.

נאָכ'ן אויס'חשבונ'ען זיך האָט גאָלדבערג איהם אָנגע־שריבען א טשעק, אונטערגעשריבען זיין נאָמען, איהם אבגעגע־בען און געוואַרט, אז יענער זאָל זיך אבטראָגען.

דער מאַן אבער, אריינלעגענדיג דעם טשעק אין טאַש איז נאָך געבליבען זיצען און ענדערענדיג די ביז־אהעריגע מינע פון זיין פּנים אין א פריינדליכערער, האָט ער זיך אָנגערופען מיט א ליעבען שמייכעלע:

— איהר ווייסט, מר. גאָלדבערג, איך האָב צו אייך א גרוס...

— פון וועמען? — האָט גאָלדבערג געפרעגט, מיינענדיג אז יענער האָט עפּעס צו דערצעהלען פון א געשעפטס־מאַן.

— פון אייערען א ברודער...

— א ברודער! — האָט זיך גאָלדבערג שויז אָנגעכאַפּט

מיט מעהר טעמפעראמענט. — איך האב דא בלויז איין ברודער...

— נו, איז דאס פון דעם ברודער. מיר וואוינען גראד אין איין הויז... א גאנץ וואוילער מענשעל... ניט רייך... עפעס א קינד איז ביי איהם ניט געזונד...

גאלדבערג איז רויט און בלאס געווארען, האט אנפאנגס זיך פערלארען און ניט געוואוסט וואס צו ענטפערען און ווי אזוי צו האלטען זיך ביי דעם דאזיגען פאל... באלד אבער האט זיך זיין נעשעפטליך פערזארגט געזיכט אויסגעלויטערט, זיינע גראהע אויגען האבען ווי פון זיך אליין זיך אויסגעווישט און ער האט געמורמעלט:

— אזוי, פון מיין ברודער... יא.. איך דאנק אייך... איז ביי איהם א קינד נעביך קראנק?... אי וועה! א שאד!...

און די אלע ווערטער, וואס גאלדבערג האט איצט ארויסגעשאטען פון מויל אהן א ארדענונג, נישט געשעפטליך איבערגעטראכט, האבען דא אין אפים אזוי מאדנע געקלונגען, אז סיי גאלדבערג, סיי די טייפרייטערין און דער מאן, וואס איז דא געזעסען האבען זיך אומגעקוקט ווי פער'חידוש'ט...

גאלדבערג האט זיך אזש פערשעמט און ווען דער מאן איז ארויס האט ער זיך געפיהלט ערלייכטערט...

אבער דאס געזיכט פון זיין ברודער האט זיך געטראגען פאר גאלדבערג'ס אויגען אויף נאכ'ן מאנ'ס ארויסגאנג... און דער דאזיגער ברודער, וועלכען ער האט שוין א לאנגע צייט, צוליעב דעם וואס ער איז שטענדיג פערנומען, ניט געזעהען, האט פול געמאכט דעם גאנצען אפים... וואו ער האט זיך געקעהרט האט ער געזעהען זיין ברודער, וועלכען ער האט אלע מאל אזוי ליעב געהאט און וועלכען ער האט צוליעב טרוקענע געשעפטען אזוי פערגעסען און אזוי לאנג ניט בעזוכט...

ער האָט געוואָלט שוין טאַקע אַריבער געהן צו איהם, גע־וואָהר ווערען דאָס קראַנקע קינד... אָבער היינט האָט ער נאָך אַזוינע וויכטיגע געשעפטען צו פערזאָרגען... מאָרגען? ניין, מאָרגען וועט ער אויך ניט קענען... ער וועט אַ גאַנצע וואָך ניט קענען געהן צו איהם...

— איך וועל איהם דערוויייל שרייבען אַ בריעף און שיקען אַ טשעק... האָט ער בעשלאָסען און ער האָט פּאָר אויפרעגונג עס הויך אַרויסגערעדט:

— מען דאַרף איהם שרייבען אַ בריעף!...

די טייפּרייטערין דערהערענדיג „אַ בריעף" האָט זיך שוין אָנגעגרייט מיט אַ שטיקעל פּאַפּיער און געקוקט דאַ אויף גאָלד־בערג'ן און דאַ אויף דער שרייב־מאַשין...

—ניין... — האָט גאָלדבערג ווי פערשעמט געשטאַמעלט— דאָס איז גאָר אַן אַנדער בריעף... דעם מוז איך אַליין מיט דער האַנד שרייבען...

און ווערענדיג זעהר דערוואָרימט האָט ער צוגעגעבען מיט אַ שמייכעל:

— דאָס איז צו אַ ברודער...

די טייפּרייטערין האָט אויף גאָלדבערג'ן אַ קוק געטהאָן, ווי זי וואָלט אָנפאַנגס ניט פערשטאַנען, אָבער באַלד האָט זי ווי בענעהמענדיג עס, פריינדליך געשמייכעלט און ווי צוגעגעבען:

— אַך, צו אַ ברודער... דאָס איז פיין!...

און אין אַפּיס האָט עפּעס אַ וועה געטהאָן מיט ברודער־שאַפט...

די שרייב־מאַשין איז ווי אַ פערשעמטע געשטאַנען אויפ'ן שרייב־טיש און געוואַרט, געוואַרט אויף עפּעס און האָט זיך ניט דערוואַרט...

דעם בריעף צום ברודער האָט גאָלדבערג געשריבען מיט דער אייגענער האַנד... די אותיות, פולע און רונדע, ווי אַמאָ־ליגע, ווען ער פלעגט אינגעלוויז שרייבען, האָבען זיך געגאָסען

אויפ'ן ווייסען גלאטען פאפיר און גאָלדבערג האָט נאָך יע־דער זאַץ זיך אָבגעשטעלט און בעוואונדערט זיין האנדשריפט. נייע אותיות !...

אפילו אין דעם טשעק, וואָס ער האָט געשריבען פאר'ן ברו־דער האָט ער יעדען אות אָבגעטאָקט. דער „פיפטי" איז ארויס ווי געטאָלען און דעם ברודער'ס נאָמען האָט זיך צושפרייט אויף א גאנצער שורה. דער עיקר אבער האָט גאָלדבערג אויך אָב־גענעבען מיט'ן אונטערשריפט אויפ'ן טשעק. שוין לאנג, אז ער האָט קיין פערגעניגען ניט געהאט פון שרייבען זיין נאָמען אויף א טשעק, ווי איצט אויפ'ן טשעק צום ברודער.... ווען ער וואָלט געקענט אנשטאט דעם בלויזען נאָמען נאָך צושרייבען דאָס וואָרט ברודער !... זאָל מען טאקי אין באנק וויסען, אז דאָס איז ניט סתם אָ טשעק, נאָר א טשעק צו א ברודער...

אין עטליכע טעג ארום, איבערקוקענדיג די פריהמאָרגען פאָסט, האָט גאָלדבערג געעפענט א בריעף און אינעווייניג איז געלעגען א בעקאנטער טשעק...

דאָס איז געווען דערזעלבער טשעק, וואָס ער האָט געשיקט דעם ברודער....

דער ברודער דאנקט איהם פאר זיין פריינדליכקייט און בעדויערט, וואָס דער טשעק איז צוריקגעקומען, ווייל ער איז עפּעס ניט ריכטיג געשריבען. ער האָפט, אז ער וועט איהם זעהען פיקסען...

גאָלדבערג האָט בעטראכט דעם טשעק און געזוכט דעם פעהלער...

ער האָט אַ ביטערען שמייכעל געטהאָן: דער אונטערשריפט איז געווען, ניט דער, ווי ער האָט זיך אין דער באַנק אונטער־געשריבען: דאָ איז ער גאָר אַן אַנדער גאָלדבערג: פּול, רונד און ברייט. ניין! די באַנק ווייס פון אַן אַנדער גאָלדבערג! אזא קען זי ניט!...

און גאָלדבערג האָט זיך פערשעמט...

ערשטע רייהע.

פון אלע ביזנעס, וואס זלמן האט אונטערגענומען פאר די עטליכע יאהר וואס ער איז אין ניו יארק האט זיך אויסגעלאזען א טייך. „עס געהט ניט כאטש צוריים זיך!" — אזוי האט זלמן אליין געזאגט מיט א שמייכעלע. א זייטיגער מענש פלעגט צוריק א שמייכעל טהאן. און באמת, וואס געהט עס אן א זייטיגען מענשען ווי אזוי זלמן פיהלט זיך נאך אלע קראכען. נאטירליך, זיינען נאך ניט אלע מענשען אזוי שלעכט און צווישען זיי געפינען זיך אזעלכע, וואס גיבען זלמנ'ען עצות. איינער הייסט איהם זיך „צולערנען די שפראך" און ווערען אן „אינשורענס איידזשענט", ווערליג ער איז א מענש אן „אסאבע" און אז ער וועט אריינגעהן צו עמיצען „אינשורען" וועט מען איהם געווים ניט אבזאגען. אן אנדערער האט נאך א בעסערע עצה— אינשורענס איידזשענטס זיינען שוין דא צופיעל. אבער א „פייפער סטענד" וואלט פונקט גוט געווען. קיין סך געלד דארף מען דערצו נישט האבען און דער עולם לייענט היינט זעהר א סך... א דריטען פאלט איין, אז פאר זלמנ'ען וואלט גוט געווען ארויסצופאהרען אין א קליינער קאנטרי־שטאדט... דארטען, מיט זיינע פלענער, קען ער ווייט אוועקגעהן.. .א פיערטער הייסט דוקא בלייבען אין ניו יארק, נאר אויב יא זוכען גליק, איז שוין בעסער פאר איהם צו פאהרען קיין סאן פראנציסקא, מען זאגט, אז דארטען איז געלד ווי בלאטע, קיין פענים זעהט מען דארטען גאר נישט אן, בלויז ניקעלס און ניקעלס...

אבער פון די אלע עצות זיצט שוין זלמן באלד א יאהר אהן א „ביזנעס" און נישט קוקענדיג וואס ער האט נאך אין זיך

נענוג שטאלץ, פיהלט מען שוין, אז ער איז אין גאנצען גע־בראכען. עס האלט שוין דערביי, אז א רייכערער לאנדסמאן שלאגט איהם פאר עטליכע דאלאר א גמילת־חסד.

אבער זלמן געהערט ניט צו דעם סארט אידען וואס באר־גען גמילת־חסדים גלאט אין דער וועלט אריין. ערשטענס, איז א גמילת חסד גלאט א מאוס'ע זאך. דאס הייסט, דער וואס גיט דער גמילת חסד איז דוקא א שעהנער מענש, אבער דער וואס נעהמט איז שוין א פערפאלענער. א מענש — זאגט זלמן פאר זיינע נאהענטע, מוז זיך אליין ראנגלען. צו לייטען אנ־קומען דארף מען ניט.

און זלמן אליין וואלט אפילו געקענט הונגערן און קיינער זאל ניט וויסען וואו ער האלט אין דער וועלט. איז אבער זיין ווייב, עטיל, שוין אן אנדער מין מענש. זי וויל דוקא מאכען א לעבען, ווי גאט האט געבאטען און זי האט טענות צו דער וועלט. — וואס הייסט עס — פאלט זי אמאל אריין צו קרובים און לאנדסלייט — פאר וואס זאל מען מיין זלמנ'ען לאזען פא־לען? — ער, אז ער האט געהאט פלעגט ער אלע מאל געבען. נישקשה, זי האפט נאך, אז ער וועט צוריק אויפגעריכט ווערען און ער וועט נאך ווידער מענשען העלפען.

דערווייל אבער וויל זי מען זאל איהם אויסהעלפען. אבער אויף אזא אופן, אז ער אליין זאל ניט וויסען. — ער קען זיך חלילה א מעשה אנטהאן — צעווייגט זי זיך. ער איז דאך א משוגענער. ביי לייטען אז עס טרעפט אן ענגע צייט, לעגען זיך פריינד און קרובים צוזאמען און מען העלפט אויס צו מאכען עפעס א געשעפט, צי וואס. מיט איהם אבער איז אן אומגליק— ער וויל צו קיינעם נישט אנקומען.

דערפאר מוז מען איהם אזוי אויסהעלפען, אז עס זאל אויסקומען אויף אן איידעלען אופן און שטארק בסוד...

און עטעל, א כוואטסקע ווייבעל ניט אויף א פלאן: מען זאל נעהמען א „טהעאטער", פערקויפען טיקעטס און דאס געלד

וואָס וועט אַריינברייננען זאָל מען איהר אוועקגעבען. און זי וועט זאָגען, אַז דאָס האָט זי בעקומען פון דער היים פון איהרע עלטערען.

און ענדליך האָבען זיך צוויי יונגע באַיעס אַרויסגערופען די דאָזיגע אונטערנעהמונג דורכצופיהרען.

—זאָלט איהר זשע געדענקען, אַז ער טאָר דערפון ניט וויסען, עס מוז זיין בשתיקה פון איהם, ווייל טאָמער ווערט ער געוואָהר וועט ער זיך בעגראָבען אַ לעבעדיגער.

און בעקומענדיג אַן הבטחה, אַז עס וועט דורכגעפיהרט ווערען אין דער גרעסטער בעהאַלטענקייט איז עטיל אוועק אַ היים.

אין אַ וואָך אַרום איז זלמן געזעסען ביי זיינעם אַ לאַנדס־מאַן. עס איז געווען אַ זונטאָג נאָכמיטאָג. זלמן האָט זיך גע־פיהלט זעהר גוט אויפגעלעגט, ער האָט אין דער פריה געקריגען אַן אַלטען חוב — פינף דאָלאַר — האָט ער דריי דאָלאַר אוועק־געגעבען אין שטוב און צוויי דאָלאַר איז איהם נאָך געבליע־בען אויף צו בעצאָהלען מאָרגען אין גראָסערי. דערווייל אָבער האָט ער זיי געפיהלט אין טאַש און דאָס האָט איהם צוגעגעבען אַ ביסעל מוטה און קוראַזש. די צוויי דאָלאַר זיינען גראַד גע־ווען איינציגע און אַזוי ווי די מיסעס האָט גראַד געדאַרפט האָבען צוויי איינציגע דאָלאַר האָט ער זיך דער ערשטער אויס־גערופען, אַז ער קאָן אויסטוישען.

— דער רייכסטער פון אונז איז פאָרט זלמן. — האָט די מיסעס אַ זאָג געטהאָן און געשמייכעלט.

— וואָס דען ? — האָט דער לאַנדסמאַן פאַרטאַקעוועט און וויסענדיג פון דער אונטערנעהמונג, וואָס מען געהט פאַר זלמן׳ען מאַכען, האָט ער צוגעגעבען:

— זלמן וועט נאָך ערשט ווערען אַ נגיד !...

זלמן האָט פון דעם דאָזיגען אויסרוף זיך דערפיהלט נאָך געחויבענער, ער האָט געוואָלט עפּעס ענטפערען, אָבער דערווייל

האָט זיך געעפּענט די טהיר און עס זיינען אריין די צוויי באַ־יעס.

אזוי ווי אין הויז איז געווען אַ מיידעל, וואָס האָט געדאַרפט אַ חתן, האָט מען די באַיעס זעהר שעהן אויפגענומען. דער לאַנדסמאַן האָט זיי געבעטען זיצען און די מיסעס האָט זיי פאַרגעשלאָגען צונעהמען אַן אראַנזש פון טעלער.

די באַיעס אָבער, האָבען אויסגעזעהן צו ביזי צו זיין, זיי האָבען געקוקט אויף זלמן'ען, ווי ער וואָלט זיי אין עפּעס גע־שטערט. אבער באלד האָבען זיי זיך איבערגע'סוד'עט און איי־נער האָט זיך אָנגערופען:

— מיר האָבען איצט קיין צייט נישט. מיר זיינען געקו־מען וועגען ביזנעס...

דערהערט ביזנעס, האָט זיך זלמן דער ערשטער אָנגע־כאַפּט:

— ווי באלד אַז ביזנעס, וויל איך טאַקע הערען...

די צוויי באַיעס האָבען זיך איבערגעקוקט און לייכט גע־שמייכעלט, אבער באלד זיינען זיי ערנסט געוואָרען און איינער האָט זיך אָנגערופען:

— דאָס זיינען ניט פאר אייך קיין ביזנעס, ר' זלמן... דאָס געהט מען מאַכען אַ טהעאַטער אונטערנעהמונג פאר אַן אָרי־מען לאַנדסמאַן. מיר פערקויפען טיקעטס...

— טיקעטס... דאָס איז זעהר שעהן — האָט זלמן זיי געמוטהיגט. שטיצען אַ לאַנדסמאַן איז אלע מאָל אַ יושר... גע־ווים... געווים... ווער איז ער דער דאָזיגער לאַנדסמאַן... איך קען איהם אויך?...

— דאָס איז אַ סוד... האָט איין באַי געענטפערט.

— נו, אויב אַ סוד, צווינג איך אייך ניט צו דערצעהלען. איך בין ניט פון די מענשען וואָס זיינען שטאַרק נייגעריג צו וויסען.

— יאַ ניי‌גערי‌ג זיין דאַרף מען טאַקי ניט... האָט דער לאַנדסמאַן אַליין זיין מיינונג אַרויסגעזאָגט. איז הייסט עס ווילט איהר איך זאָל נעהמען טיקעטס...

— געוויס! — האָבען די באַיעס אויסגערופען און איינער האָט אַרויסגענומען אַ פּעקיל טיקעטס און פאַרגעשלאָגען פער־שיעדענע סאָרטען: באָקס, אָרקעסטער און ערשטע באַלקאָני.

דער לאַנדסמאַן האָט זיך געישוב׳ט וועלכע צו נעהמען: צי אָרקעסטער אָדער באַלקאָני, די מיסעס האָט געראָטען באַל־קאָני.

— פאַר וואָס באַלקאָני? — האָט זלמן אָבגעשלאָגען — באַלקאָני איז צו ווייט. איך וועל נעהמען אָרקעסטער.

די צוויי באַיעס האָבען זיך איבערגעקוקט און האָבען זיך אָנפאַנגס, ווי פערלאָרען. אָבער באַלד האָבען זיי זיך גע־כאַפּט, אַז אדרבא, זאָל ער טאַקי קויפען — און האָבען זיך צו איהם העפליך געווענדעט:

— איהר ווילט אָרקעסטער, ר׳ זלמן...

— יאָ, אָרקעסטער, דאָלאַרדיגע... אַן אָרימער לאַנדסמאַן געוויס... וואָס הייסט? — מען מוז אזא אונטערשטיצען, עס איז אַ יושר... איך ווייס אפילו ניט ווער ער איז, אָבער ס׳איז נאָך גרעסער די מצוה...

די באַיעס האָבען זיך ווידער אומגעקוקט און זיך ניט געקאָנט בעהערשען און איינער האָט הויך זיך צולאַכט.

— וואָס זשע לאַכט איהר — איז זלמן ווי אבהענגיג גע־וואָרען — וואָס איך זאָג, אַז עס איז אַ מצוה... וואָס דען איז דאָס? — אודאי אַ מצוה...

— פערקעהרט... האָט זיך דער באַי פערטיידיגט און איז רויט געוואָרען. איך האַלט אויך, אַז עס איז אַ גרויסע מצוה. דערפאַר גער איך דאָך אַרום פערקויפען די טיקעטס.

און ווערענדיג צוריק ערנסט, האָט דער באַי איהם דער־לאַנגט צוויי טיקעטס ערשטע רייהע און ער האָט בעצאָלט:

— איהר בעקומט ר' זלמן ערשטע רייהע...

זלמן האט זיך דערפיהלט זעהר שטאלץ. ער האט גענומען די צוויי טיקעטס, בעטראכט זיי פון אלע זייטען און מיט א רחבות'דיגען שמייכעל ארויסגענומען די צוויי לעצטע דא־לאר:

— אט האט איהר צוויי דאלאר... איז חייסט עס, ווען וועט דאס זיין?

איינער פון די צוויי האט איהם געזאגט דעם דאטום.

— זעהר פיין! זעהר פיין! — האט זיך זלמן ענטציקט— איך וועל טאקע געהן מיט מיין עטלען.

און אז די צוויי באיעם זיינען שמייכלענדיג ארויס, נאכ־דעם ווי זיי האבען פערקויפט נאך צוויי באלקאני־טיקעטס, האט זלמן ווי מיט גדלות זיך געווענדעט צום לאנדסמאן:

— האט איהר, ווייסט עס, געקויפט באלקאני — צו 75 סענט...

דער לאנדסמאן האט געשוויגען, נאר די מיסעס האט מיט א זיפץ געענטפערט:

— עס איז דאס אויך היינטיגע צייטען שווער, נאר וואס זאל מען טהאן מיט אן ארימען לאנדסמאן?

דער דאזיגער טרויעריגער טאן פון דער מיסעס האט זלמן'ען אויפגעוועקט פון חלום, ער האט זיך דערמאהנט, אז ער האט אוועקגעגעבען די לעצטע צוויי דאלאר פאר טיקעטס ערשטע רייהע.

ער האט שוין מעהר ניט געקאנט איינזיצען, עס האט איהם געהויבען פון ארט.

און אבזעגענדיג זיך מיט זיי איז ער ארויס פון שטוב.

און א דערשלאגענער, נישט האבענדיג קיין ניקעל אויף קאר־פער, האט ער געשפאנט א היים צו פוס מיט די צוויי טיקעטס ערשטע רייהע אויף זיין אייגענער אונטערנעהמונג...

דער גענאַסטע מיט׳ן ווייָן.

זיצענדיג ערב יום טוב אין „על“ פאָהרענדיג צו דער ריכ־טונג אין בראָנקס, איז ביי א צווייטער סטיישאָן אריין אין קאר א בעקאנטער אלטער גענאַסע. ער האָט אויסגעזעהען פערמאַ־טערט און צורודערט. זיינע אויגען האָבען געקוקט ווי בייז אויף דער גאַנצער וועלט, אין האַנט האָט ער געהאַלטען א לענגלי־כען און שמאָלען פעקיל, וואָס האָט אויסגעזעהען ווי א פאָר פערפאַקטע פלעשער ווייָן. קענענדיג אבער דעם דאָזיגען ראַ־דיקאל־געזינטען מענשען, האָב איך דאָך שטארק געצווייפעלט צי דאָס איז טאַקע ווייָן, און אויב יאָ ווייָן — האָב איך גע־טראַכט — איז דאָס געווים חמצ׳דיגער.

איך האָב איהם געוואָלט פרעגען און גלאָט לאָזען זיך איהם זעצען. פאַרט אַן עלטערער מענש! אבער בעמערקט האָב איך, אז דער דאָזיגער עלטערער מענש מיידט אוים מיינע בליקען און וויל זיך ניט בעגעגענען מיט מיר.

ענדליך האָב איך איהם פאַרט אַנגעקוקט אזוי, אז ער האָט קיין ברירה ניט געהאַט אוועקצוקוקען פון מיר.

ביי דער נעקסטער סטאַנציע איז שפּעטער געוואָרען א פריי־ער פּלאַץ נעבען מיר. ער האָט זיך אוועקגעזעצט און דאָס פּעקעל האָט ער געלעגט הינטער זיך, ווי טריפה סחורה.

— וואָס איז דאָס פאַר א פעקיל, מר. פיינקינד? — בין איך נייגעריג געוואָרען.

— ווייס איך וואָס — נאַרישקייטען! — האָט ער בייז געברומט.

און אָנקוקענדיג מיך שוין אביסעל פריינדליכער, ווי ער וואָלט פאר מיר זיך געוואָלט אויסריידען דאָס הארץ, האָט ער פאָרטגעזעצט:

— א פעקעל... ס׳איז שוין איינמאָל א פעקעל... ס׳איז א פאָר פלעשלעך ווייז...

און צולאכענדיג זיך מיט א בייזקייט, האָט ער פּעד־ריכט:

— פּסח׳דיגע ווייז... צום סדר...

— אזוי... איהר מאכט א סדר!... — האָב איך זיך גע־וויצעלט, — איהר ווערט, הייסט עס, אויך א בעל תשובה...

— ניט ד׳ערלעבען וועלען עס די אמעריקאנער קאפּיטאַלים־טען... — האָט ער געענטפערט, ווי בעלעדיגט — איך וואָלט עס קיינמאָל ניט געטהאָן. אבער מיין זוהן — וואָס זאָל מען טהאָן מיט די היינטיגע קינדער? זיי האָבען פערגעסען אין גאנצען דאָס, וואָס איך האָב מיט זיי געלערענט. די טאָכ־טער אפילו איז, געלויבט דער אויבערשטער, געבליבען א טרייע גענאָסין און ראַדיקאַלע עד היום. פון מיין זוהן אבער האָב איך ניט קיין נחת — ער איז אוועק אין גאנצען אויף אן אנדער וועג. איך האָב שוין געפּרופט ווערען ברוגז אויף איהם. עס האָט דאָך אלץ א שיעור!... שטעלט זיך פאָר אז דאָס צווייטע קינד, א איינגעלע זיינס, האָט ער געלאָזט מל זיין. א מין באַרבאַריזם! איך האָב געקעמפּפט מיט איהם, געקעמפּפט, און ס׳האָט נישט געהאָלפען. נאַטירליך בין איך אויפ׳ן ברית ניט געווען.. אבער אונטער די אויגען איז מיר אויך געגוג געווען. מיינע בעקאַנ־טע האָבען פון מיר חוזק געמאכט: „אזוי, געגאָסע פּיינקינד, איי־ער זוהן איז אוועק אין א שלעכטען וועג — ער פּראַוועט גאָר ברית׳ן!“ עס האָט מיר באמת געפלאַמט דאָס פּנים. נאָכדעם האָט זיך אָנגעהויבען א סדרא מיט פּסח, מיט סדרים. אמאָל פלעגען מיר צום ערשטען סדר האָבען א סאָציאַליסטישען מי־טינג, איהם פלעג איך שטענדיג מיטנעהמען, זאָל ער וויסען וואָס

עס טהוט זיך בײ אונז! איך האָב געגלויבט, אז ער װעט נאָך מיך איבערשטײגען; איז אבער ניט נאָר ער איז קאַלט געװאָרען צו אלע אונזערע לעהרען, פאר װעלכע מיר האָבען אונזערע בעסטע יאָהרען אװעקגעגעבען — ער איז געװאָרען אן עכטער איד! אַט מאַכט ער שוין דאָס דריטע יאָהר א סדר!

סדרים מיט ברית'ן!..

דאָס ערשטע יאָהר, נאַטירליך, אז איך האָב עס ערפאַהרען, בין איך אויף מאָרגען אװעקגעלאָפען צו איהם און זיך צושריען: סטײטש, װאָלטער, װאָס איז מיט דיר געװאָרען? פערגעסט, אז דו טראָגסט א נאָמען פון דעם גרויסען פראַנצויזישען ראַציאָנאַליסט — װאָלטער! אבער אנשטאָט צו פערענטפערען זיך, האָט ער זיך אויסגעלאַכט. „װאָלטער", זאָגט ער, איז טאקע א שעהנער נאָמען. אבער משה איז אויך געװעזען א רעװאָלוציאָנער און דער סדר איז אן אנדענקונג פון דער בעפרײאונג". היינט געהט טענה זיך אוים מיט איהם.

— אָבער, װי איך זעה, האָט איהר דאָך מיט איהם פאַרט שלום געמאַכט? — האָב איך געפרעגט דעם פערביטערטען טאַטען, אָנװײזענדיג אויף די װײן.

— שלום געמאַכט? — האָט ער טרויעריג געשמײכעלט — עס איז דאָך א זוהן... מען קען זיך העלפען — ער האָט מיך שטארק געבעטען צו קומען.. שוין צװײ יאָהר, אז ער לאָזט מיך ניט רוהען... מען איז דאָך ניט מעהר װי א טאַטע, א צולאָזענער זוהן איז דאָך אויך א זוהן...

— א צולאָזענער? — האָב איך דעם אלטען פערװאונדערט אנגעקוקט.

— עס רעדט זיך אזוי... — האָט דער אלטער געגאָסע זיך פערכאַפּט, — אזוי איז ער זעהר א װאוילער מענש... גאָר א פײנער מענש, נאָר דאָס װאָס ער האָט פערראַטהען דעם טאַטענס לעהרען און איז געװאָרען צופיעל איד... אַט װאָס מיך קרענקט...

איך האָב אָנגעקוקט דעם אַלטען'ס פּנים און האָב בע־מערקט אין זיינע אויגען א טיעפען צער. דאָס איז געוועזען דער אַלטער צער, וואָס קוקט ארויס ביי יעדען טאַטען זייט לאַנגע דורות... אזוי האָבען מיט צער געקוקט די אויגען, פון ז י י ן טאַטען, ווען ער איז אַמאָל פּסח, צו דער ערש־טער סדר־נאַכט אוועק אויף א „סחאָדקע" אין וואַלד...

דעם בארבערס ווייבעל.

שבת, עלף א זייגער אין דער פריה. הײמאן דער בארבער שטעהט איבער א יונגען ארבייטער, וועלכער ליעגט אויסגעצויגען איבער'ן טשער א שלאפעדיגער און ער, הײמאן, מאכט איהם צורעכט. שאבט איהם די באקען מיט גרוים פלייס, ווי ער וואלט איהם וועלען כשר'ן צו א הייליגע זאך. די ארבייט געהט ביי היימאן'ען, ווי געשמירט, ער איז שוין 15 יאהר א בארבער, 10 יאהר אין יוראפ און שוין 5 יאהר אין ניו־יארק, אין אידישען קווארטאל, ער וואלט יעצט פערמאגט א הונדערט חלק וויפיעל מאל 10 סענטען ער האט שוין בעקומען, וואלט ער קיין בארבער ניט גענדארפט שוין זיין. ער וואלט שוין דא געהאט הייזער און וואלט אויף זיי א סענט אפילו ניט שולדיג געוועזן. אויסער דעם האט ער גלאט א פלינקע האנד, און דאך פיהלט ער, אז ער וואלט פיעל פלינקער און בעסער געשייווט, ווען הינטער איהם וואלטען ניט געזעסען פיער יונגע לייט, ארבייטער, און וואלטען ניט געווארט. מילא זייער ווארטען וואלט איהם שוין ניט געארט, ער איז זיכער, אז ער וועט זיי אלעמען אבראזירען, זיינען זיי אבער אלע אזוי אונגעדולדיג, אז ער קען בשום אופן זיי ניט בערוהיגען, און אלע ווײלע רייסט זיך יעמאנד פון די ווארטענדע אוועקצוגעהן. אמת, ער האט דערפאר קיין מורא ניט — אוועקגעהן וועלען זיי ניט. ערשטענס זיינען זיי אלע לאנדסלייט און צווייטענס — וואוהין וועלען זיי דען געהן? ביי א צווייטען בארבער וועלען זיי דאך ווידער דארפען ווארטען. אבער נאך אלעם דעם איז איהם ניט אנגענעהם.

— איך זאג דיר, היימאן, קלאגט זיך אויפשטעהענדיג איין ארבייטער פון די ווארטענדע, אז דו פערשטערסט מיר דעם שבת. א גאנצע וואך איין שאפ, קומט דער שבת, וויל מען אבי־סעל ארויסגעהן, מוז מען ביי דיר זיצען און ווארטען די „רייהע“. נעהם, צו אלדי טייוועל „א האנד“.

— ניין, ברודער, צוליעב א פאר שעה איין וואך קען איך קיין האנד ניט נעהמען — ענטפערט היימאן. פערענדיגענדיג שאבען די באקען פון דעם קאסטימער, וואס איז שוין ליגענדיג אויפ׳ן טשער גוט איינגעשלאפען און חלומ׳ט אודאי פון דעם שאפ — אין מיטען וואך איז סלעק, קיין מענשען האלטען קען איך ניט. נישקשה, דיר וועט נאך בלייבען צייט צו ארומגעהן. און וואס געהט מען גלאט ארום? — פאלט היימאן אריין אין א מוסר־טאן — איך א גאנצע וואך, זיץ דאס רוב אין אין שטוב. אט נעהם לייען א פייפער.

—איך האב שוין דריי פייפערס דורכגעלייענט, — ענט־פערט מיט רוגזא דער ארבייטער — צו אלדי טייוועל, נאך דעם מיסטער מוזטו מיר שייווען.

דערהערענדיג די דאזיגע פארלעגונג, שטעלט זיך אויף נאך אן ארבייטער פון די ווארטענדע און שרייט אוים:

— ניין, מיסטער. איך בין געקומען פריהער פאר אייך.

— איך וועל אייך אלעמען אבשייווען — בערוהיגט היי־מאן די קאסטימער.

ער האט אפילו קיין מורא ניט, אוועקגעהן וועלען זיי ניט. נארישקייט! ערשטענס זיינען זיי לאנדסלייט, און צווייטענס, וואוהין וועלען זיי געהן? אבער אנגענעהם איז עם איהם ניט און ער איילט וואס גיכער צו פערענדיגען דעם קאסטימער, וועלכען ער וואשט שוין דעם קאפ, פון וואס יענער כאפט זיך אויף.

— אט שוין געענדיגט — טרייסט היימאן דעם וויעדער־שפענסטיגען קאסטימער, זיין לאנדסמאן. דו ביזט דער דריי־טער, א האלבע שעה און דו ביזט א געשייווטער.

דער ארבייטער לאָזט זיך בערוהיגען, נאָר ניט אין גאנ־צען, ער מורמעלט אליין:

— האָסט כאָטש אויף שבת אליין גערארפט נעהמען א מענשען, צו אלדי טייוועל!

היימאַן שייווט שוין א צווייטען, וועלכער שלאָפט שוין אויך, און פליהענדיג מיט דעם ראזיר־מעסער איבער דעם צוויי־טען קאָסטימערס באַקען, ענטפערט ער:

— אויף שבת אליין, זאָגסטו, און אבצאָהלען איהם צוויי דאָלאר און וואָס וועט מיר בלייבען? אָט נעהם לעז א פייפער, באלד, באלד קומט דיין אַטשערעד, נאָך א האלבע שעה'לע...

דער ארבייטער פערלאָזט זיך אויף גאָט'ס בעראָט און נעהמט אויף זיך צו זיין געדולדיג, זיצען אבער קען ער שוין ניט, עס הויבט איהם פון טשער. נעהמט דעם „פאָרווערטס" און לעזט די אדווערטייזמענטס פון אידישען טהעאטער.

— ביזטו געוועזן אויף „לייזער'ס בלינצעס?" — פרעגט ער, בעמערקענדיג די אדווערטייזמענטס.

— ווער האָט צייט צו געהן? — ענטפערט היימאַן — מען זאָגט, אז עס איז א זעלטענע „שאָו".

— איך בין שוין געוועזן צוויי מאָל און היינט געה איך מאָטינעע. נאָר ווער וועט שוין געהן, פערכאָפט ער זיך צו־ריק, ביז דו וועסט פערטיג ווערען וועט מען שוין אָבשפּיעלען.

— ביזטו בדלות! — ענטפערט היימאַן, — וועסט ניט פערשפּעטיגען. געה בעסער אויף „א מענש זאָלסטו זיין" — וועסטו זעהען ווי האלב נאַקעטע נקבות הוידען זיך און זינגען... אויף זעהר א שעהנע זאַך...

דער ארבייטער לאָזט זיך אבער ניט טרייסטען, ערשטענס האָט ער שוין „א מענש זאָלסטו זיין" געזעהען 20 מאָל און טאקע א דאנק די האלב נאַקעטע נקבות, וואָס הוידען זיך אויף דער סצענע, און זיי זיינען איהם שוין נמאס געוואָרען און ער

הויבט זיך אָן ווידער צו בונטעווען. באַלד אָבער ווענדט ער זיך מיט אַ פראַגע:

— זאָג מיר היימאַן. וואָס זעהט מען עפּעס ניט דיין ווייבעל?

— דו האָסט זיך פערביינקט נאָך איהר — ענטפערט היימאַן איגנאָרירענדיג — איך ביינק נאָך איהר ניט אַזוי שטאַרק.

פון הינטער'ן צימערעל, וואָס איז פערהאַנגען מיט אַ פאָרהאַנג, דערהערט זיך אַ שטים און באַלד ווייזט זיך אַ קאָפּ פון אַ יונג־חן'עוודיג ווייבעל.

— דו ביינקסט ניט, איז ווי דו ווילסט זיך, איך ביינק אויך ניט נאָך דיר. וואָס מאַכט איהר זיסעל? ווענדעט זי זיך צום אַרביימער.

— אַט אַזוי, שמועס אביסעל מיט מיין ווייבעל, — זאָגט היימאַן צו זיסלען — זי קען גאָט צו דאַנקען אביסעל שמועסען, וואָלט זי אַזוי אַנדערע זאַכען געקענט.

— איהר קריעגט זיך נאָך אַלץ! — פרעגט זיסקע.

— איך האָב שטאַרק מורא פאַר איהם! — לאַכט ביין דאָס ווייבעל.

— זאָג מיר. היימאַן, פאַר וואָל גאָר דיין ווייבעל ניט מאַכען אמאָל אַ שייוו, צו אַלדי טייוועל — חולה איז זי! מיך האָט שוין אמאָל, נאָך אין יוראָפּ, אַ נקבה געשייווט, ס'איז זעהר אַנגענעהם, עס קיצעלט — האָט ער זיך ציניש צולאַכט.

די איבעריגע אַרבייטער, וואָס זיינען פאַר לאַנגווייליגען זוארטען שיער ניט איינגעשלאָפען, האָבען זיך אויך צולאַכט און דאָס ווייבעל האָט זיך אָנגערופען, וואַרפענדיג אויגלעך צו זיסקען:

— נו, זעץ זיך, זיסקע איך וועל אייך מאַכען אַ שייוו.

— מיט'ן גרעסטען פערגניגען! — האָט זיך זיסקע אָנגעכאַפּט און האָט זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן שייוו־טשער.

— נו, נו, מען בעט דיך ניט — האָט היימאַן בייז אויס־גערופען — איך בּין שוין באלד פארטיג.

— וואָס אַרט עס דיר — האָט זיסקע זיך געווענדעט צו היימאַן'ען ווי מיט געבעטע, — זי וויל מיר מאכען א שייוו, זאָל זי מאכען. אין יוראָפּ זיינען דאָ לײדיס, וואָס שייווען.

—דאָ אויך, — האָט בעשטעטיגט איינער פון די וואַר־טענדע און עס איז געווען קענטיג, אז ער וואָלט אויך ניט געווען דאַנגעגען אז דאָס חן'עווהדיגע ווייבעל זאָל איהם מאכען א שייוו. ער האָט אויף איהר געקוקט און געקוקט. ווי ער וואָלט זיך גע־בעטען: מיך אויך...

— זעצט זיך! — האָט דאָס ווייבעל פאַרגעלעגט, ווינ־קענדיג צו זיסקען.

— זי וועט דיר צוקראַצען דאָס פּנים, אז דו וועסט אין גאַס ניט קענען ארויסגעהן —האָט היימאַן געוואָרענט און גע־קוקט בייז אויף זיין ווייבעל.

— זאָל זי צוקראַצען, עס מאכט ניט — איך קען שוין. ווי איך בין א איד, מעהר ניט וואַרטען — האָט זיסקע געענט־פערט אוועקזעצענדיג זיך אויפ'ן שייוו־טשער.

— אַט איך ענדיג שוין! — האָט היימאַן איהם בערו־היגט. נאָך דעם קומסט דו.

— ניין, איך בין פריהער געקומען — האָט זיך אַנגעכאַפּט איינער פון וואַרטענדע.

— לאָזט איהם הייגטיגעס מאָל איבער — האָט זיך היימאַן ווי געבעטען. און צום ווייבעל האָט ער זיך געווענדעט, וואַר־פענדיג בייזע בליקען אין איהר זייט.

— דו געהסט אוועק, צי ניט?

דאָס ווייבעל איז א ברוגז'ע אריין צוריק אין הינטער־צימערעל, היימאַן איז רוהיגער געוואָרען און האָט פערענדי־גענדיג דעם צווייטען קאָסטימער זיך געווענדעט צו זיסקע'ן:

— אט באלד, זיסקע, באלד, נעהם לייען א פייפער... א בעלנות פון א מענשען, לאזען זיך שייוען פון א פרוי, זי וואלט דיך אזוי צוקראצט, אז דו וואלסט זיך אויפ'ן סטריט ניט גע־קענט ווייזען.

זיסקע, וועלכער האט טאקע באמת געוואלט פערזוכען א ווייבערשען שייוו, האט בייז געענטפערט:

— דו צוקראצט אמאל, ברודער־לעבען, אזוי, אז ערגער קען שוין ניט זיין... זאג בעסער — האט ער איראניש צוגע־געבען — אז דו ביזט „פעפערזיכטיג". אי, איך האב דאס פיינט!

היימאן האט זיך ווי בעליידיגט און ער האט אויך בייז געענטפערט:

— נו, ברודער, אויב דו ווילסט אז דוקא מיין ווייבעל זאל דיר מאכען א שייוו, קען איך דיר ניט העלפען. דאס ווייבעל ברויך איך פאר זיך... איך בין נאך א יונגערמאן...

— איך וואלט זי ניט אבגעביסען! — האט זיסקע א מור־מעל געטהאן...

— פאר אבבייסען האב איך שוין קיין מורא ניט, נאר קיין בארבער, וויל איך ניט זי זאל זיין, איך וועל מיך אים־פראוזען אליין.

זיסקע האט גאר נישט געענטפערט, היימאן האט אין זיין שוויינען געפיהלט א בייזקייט. ווער ווייס, אפשר וועט ער שוין א צווייטען מאל נישט קומען. א קאסטימער איז א שאד, דאס ווייבעל איז איהם אבער אויך א שאד און א פיעל גרעסערער, ווי א קאסטימער...

און, אז זיסקע האט ווידער זיך גענומען בונטעווען אין שרייען, אז ער קען ניט ווארטען, האט היימאן איהם שוין ניט

פערהאלטען, קיין פּייפער לעזען ניט פאַרגעלעגט, נאָר טרוקען און לאַקאַניש ארויסגעמורמעלט.

— מילא, אז דו יאָגסט אזוי, טאָ גער געזונטערהייט...

זיסקע האָט נישט געענטפערט, איז אבער ניט אוועק און אין דעם ענגען בארבער־רום האָט געהערשט א דריקענדע שטיל־קייט...

די הינקעדיגע טענצעריך.

— ליזא איז שוין א מיידעל פון עטליכע און צוואנציג יאָהר, אָבער איהר ניט־הויכער וואוקס און דראָבנעם פּנים'ל גיט איהר אַן אויסזעהן פון א זיעבצעהניעהריג מיידעל. איהרע שווארצע בענקענדיגע אויגען קוקען שטענדיג נאאיוו און פרעגענדיג, און בשעת זי רעדט מאכט זי מינעס ווי קינדער וואָס ווערען פון אלץ נתפּעל, גלויבען אין אלץ און בעזונדערס גיט איהר צו קינדעריי־שעס, וואָס נאָך יעדע פראזע לעגט זי צו מיט זיכערקייט: אודאי אזוי, אמת...

עס הייסט אָבער ניט, אז ליזא איז טאקי א קינד, פּעה־קעהרט, זי האָט שוין אין איהרע עטליכע יאָהר נאָך איהר ווירק־ליכער קינדהייט פיעל שטארקע געפיהלען דורכגעלעבט, פיעל מאָל שוין אהינגעריסען געווארען פון שווארץ־אויגיגע און לאַנג־לאָקיגע בחורים, שוין געוועזן בעקאַנט אפילו מיט עפּעס א הויכען טרעמפּ, און אפילו ווענען איהם פלעגט זי אויך האָבען א ריין קינדיש אויסדרוק:

— יא, ער איז זעהר א פיינער מאן, ער וועט מיך נעה־מען אין דער וועסט, צו־פוס.. ער האָט מיר דערצעהלט, אז דאָרטען דארף מען גאָר ניט ארבייטען, איך וועל אמאָל געהן מיט איהם.. בעסער, ווי אין שאָפּ... יא, אודאי אזוי, אמת...

די חבר'טעס איהרע, ניט עלטערע און אמאָל אינגערע פון איהר, פלעגען איהר ווארנען:

— אָ, ליזוטשקע... רעד ניט קיין נארישקייט... א טרעמפּ בלייבט א טרעמפּ... בעגעגען זיך מיט איהם מעהר ניט... ער וועט דיך נאָך פערפיהרען...

דאָן פּלעגט זי אויסשטעלען דערשראָקען די אויגען און זיך חדוש'ן:

— פערפיהרען? וואָס קען ער מיך פערפיהרען? ער איז דאָך אַזאַ שעהנער... יאָ, אוראַי אַזוי — ער איז אַ שעהנער.

שעהן האָט ביי איהר געהייסען ניט נאָר שעהן אין אויסזעהן, נאָר אין געפיהלען און פיהרונג...

נאָר דער פערלאַנג צו געהן אין דער ווענסט מיט'ן טרעמפּ האָט ביי איהר געשט לאַנג אָנגעהאַלטען: דער טרעמפּ מיט וועלכען זי פּלעגט זיך צופעליג אבער אָפט טרעפען אין יוניאָן סקווער איז ערגעץ פערשוואונדען און זי האָט זיך היגגעריסען מיט אַ צווייטען יונג, שוין דער געגענזאַטץ פון אַ טרעמפּ: דאָס איז געווען אַ שעהנער יונגער סטודענט פון קאָלומביאַ קאָ־לעדזש. מיט דעם דאָזיגען סטודענט פּלעגט זי זיך טרעפען שבת און זונטאָג און פּלעגט מיט איהם פערברענגען דעם גאַנ־צען טאָג ביז צוועלף אין אבענד. ער פּלעגט איהר נעהמען אויף בראָדוויי אין די בעסערע מיוזיק־האָלס. דאָרט פּלעגט זי זיך אָפּט ענטציקען פון די טענצעריננס און ביי יעדער אַרויסטריט פון אַ טענצערין פּלעגט זי דעם סטודענט אַ סוד אַריינרוימען:

— דו ווייסט, אַז איך וואָלט אויך געקענט זיין אַ טענצע־רין...

דער סטודענט קוקט זי אָן שמייכלענדיג און וואָרענט איהר פריינדליך:

— עס איז אַ מיאוסע בעשעפטיגונג...

נאָר ליזאַ ציגדט זיך אָן מיט אַ קינדערשען כעס און ענטפערט:

— אַ מאוסע בעשעפטיגונג.. ס'אַליגען.. איך ווייס אַז ס'איז אַ ליגען. מיר האָט דערצעהלט די הינקענדיגע טענצע־רין...

— וועלכע טענצערין? — וואונדערט זיך דער סטודענט.

— די הינקעדיגע...

דער סטודענט צולאכט זיך.

— א הינקעדיגע טענצערין... ווי אזוי איז דאָס מעגליך, נארעלע, דו...

— הערסט... אודאי אזוי, אמאָל איז זי געווען ניט קיין הינקעדיגע... איך האָב זיך מיט איהר בעקענט, אז זי איז שוין געוואָרען הינקעדיג... זי האָט מיר אלץ דערצעהלט: זי האָט מיר געזאָגט, אז איך האָב שעהנע פיס און איך בין א קלייניננקע און דאָס איז גוט... א גרויסע קען ניט זיין קיין טענצערין, זי איז אויך א קליינע, נאָר זי האָט איינמאָל געטאַנצט מיט אזא שנעל־קייט, אז זי האָט אויסגעלונקען א פוס, און פון דאמאָלס אָן הינקט זי...

— און מעהר טאַנצט זי ניט... האָט דער סטודענט גע־לאכט גוטמוטהיג, אריינקוקענדיג אין ליזע'ס אויגען...

— געווים טאַנצט זי שוין ניט... אָבער זי האָט דאָך דריי יאהר געטאַנצט... זי האָט געזאָגט, אז עס איז אזוי גוט צו זיין א טענצערין. די ערשטע וואָך נעהמט מען אכטצעהן דאָלאר און נאכדעם נעהמט מען דאָפּעלט... נאָר א האלב שעה טאַנצט מען... און דערנאָך איז מען פריי...

— און וואָס האָט זי דיר נאָך דערצעהלט? — פאָרשט מיט א שמייכעלע דער סטודענט.

— אָ, רויטעלט זיך ליזא, די הינקעדיגע טענצערין האָט מיר דערצעהלט א סך זאכען... אודאי אזוי... זי וויים... זי זאָגט אז איך בין ווי געבאָרען דערצו... זי האָט געזאָגט אז איך האָב שעהנע פיס... און איך וואָלט געהאַט ערפאָלג...

זי האָט אָב, ווייל א נייע טענצערין געהט ארום אויפ'ן סצענע. קלינגענדיג מיט צוויי גלעקעלעך אין די ביידע קאָקע־טיש אויסגעשפּרייטע הענד דרעהט זי זיך איבער די ביהנע און איהר קורץ קליידעל, בלויז ביז די קניה, בילדעט זיך אין א גאָל־דענע ראָד...

— אָט אזוינע טענץ האָט די הינקעדיגע טענצערין גע־

טאַנצט... — בעגייסטערט זיך ליזא, — פאַר אַזאַ טאַנץ גענהמט מען אַ סך... און דערצו...

זי האַקט אָב...

דער סטודענט ווערט נייגיעריג:

— וואָס דערצו? שמייכעלט ער.

— דאָס וועל איך שוין ניט דערצעהלען, לאָזט ליזא אַראָב די אויגען...

— שעמסט דיך?...

— ניין, ס'איז גאָר ניט מיאוס... נאָר איך וויל ניט... דו וועסט ניט פאַרשטעהן. אבער ס'איז ניט מאוס... אודאי אזוי... — בעהויפּטעט זי פעסט... — מען טאָר דען נישט פערבערענגען נאָכדעם מיט שעהנע מענשען...

— אהאַ... חאַפּט זיך דער סטודענט... — אהאַ!

— דו ווייסט שוין?... פרעגט זי.

— אודאי...

— יאַ, ווען דו הערסט ווי די הינקעדיגע טענצערין דערצעהלט עס, וואָלסטו געזאָגט, אַז עס איז שעהן...

— קען זיין... איז מסכים דער סטודענט...

— געוויס איז שעהן... ווערט ליזא דרייסטער... זי זאָגט, אַז דאָרטען איז גאָר אַן אנדער וועלט, און מען פערגעסט אָן אונזער וועלט... זי זאָגט, אַז אונזער וועלט איז אַ מאוסע, אַן אָר־מעטיגע... אַ וועלט פון שעפער און סטאָרס... אודאי אזוי, זי איז טאַקע גערעכט... איך וועל אויך ווערען אַ טענצערין... סטראַ־שעט זי צום סוף, — וועסט זעהן!...

— נו־נו, איז מסכים דער סטודענט... און באַלד פרעגט ער:

— וואו איז זי איצט?

— ווער?

— אַט דיין הינקענדיגע טענצערין...

— איך ווייס ניט, זי איז ווי אין וואסער אריינגעפאלען... איך זוך זי אומעטום...

— וואס דארפסטו זי?

— יא, איך דארף זי... זי דערציילט אזעלכע שיינע זאכען... איך האב אזוי ליעב געהאט צו הערען...

— אפשר טאנצט זי ווידער?

— חי־חי־חי — צולאכט זיך ליזא מיט א קינדערשען געלעכטעריל... ווי אזוי קען זי איצטער טאנצען, אז זי איז הינקעדיג...

— אבער דו וואלסט געקענט טאנצען... לאכט דער סטודענט...

— א, אוודאי! חאפט זיך ליזא אן דערמונטערט... איך האב א קליינע וואוקס און שיינע פיס... אזוי האט זי מיר פערזיכערט... זי ווייסט דאך... זי האט דריי יאהר געטאנצט... דריי יאהר איז דאך א סך, אמת? זעהר א סך...

דער סטודענט פערטראכט זיך און מורמעלט ארויס:

— יא, א סך, א סך... אבער דערנאך ווערט מען הינקעדיג.

— אבער דערפאר האט זי דאך געטאנצט, — שפארט זיך ליזא מיט קינדערשע עקשנות....

דער סטודענט שווייגט...

דער אלטער.

איך בין געווען נים לאנג איינגעלאדען אויף דינער אין א ראדיקאלען ארבייטער פאמיליע.

די יוגענד איז געווען פרעהליך געשטימט. עס איז געווען א זונטאג, איילען זיך צו דער ארבייט דארף מען נים. דערצו איז מען געווען אנגעגרייט נאך דינער צו זעהן אויף א פיקניק, וועלכער האט געזאלט זיין זעהר אינטערעסאנט.

די צוויי טעכטער, וועלכע ארבייטען א גאנצע וואך אין שאפ, האבען זיך געפלייסט, אז דער דינער זאל לכבוד מיר ארויס וואס גערא‏טענער. די צוויי זיהן, ווידער, האבען געקוקט אז עס זאל זיין א גוט גלעזעל ביער ביי'ן עסען. און דערפאר האבען די הכנות צום דינער צו לאנג געדויערט און איך האב מיך שוין אנגעהויבען אביסעל צו לאנגווייליגען.

ענדליך איז שוין אלץ צום דינער געוועזען גרייט. די טעלער האט מען שוין אוועק געשטעלט אויפ'ן טיש, אויסלעגענדיג ביי יעדען טעלער א גאפעל, לעפעל און מעסער. דאכט זיך אלץ איז שוין פארטיג געווען און דאך איז מען נאך עסען אלץ נים געגאנגען.

די עלטערע טאכטער, חוה, מיט בלאסע באקען און טיעף איינגעגראבענע אין שטערען פינקעלדיגע שווארצע אויגען, האט זיך גע'סוד'עט מיט'ן ברודער, חיים'ן: דערנאך מיט דער איינגערער שוועסטער, לייקע, א מיידעל פון א יאהר צוויי־און־צוואנציג, וועלכע האט נאך ענטהאלטען אביסעל נאטירליכע פארב אין געזיכט און די שווארצע האר פערקאמט אין א צאפ. האט זי נאך פיעל אינגער געמאכט. אבסור'ענדיג זיך זאלבע־

דריט צווישען זיך איז ענדליך לייקע צו מיר צוגעגאנגען און מיט א פריינדליכען שמייכעל מיך געפרעגט:

וואלט איהר וועלען זיך בעקענען מיט אונזער טאטען?

— אך, מיט'ן גרעסטען פערגעניגען! — האב איך מיך אנגעכאפט מעהר אויס העפליכקייט. איך האב געהערט נאך פריהער אז זייער פאטער איז איבער אכציג יאהר אלט און איז אונגעוועהנליך פרום.

— וועט ער וועלען קומען דען? — האט די מוטער, א פרוי פון א יאהר זעכציג געצווייפעלט — ער וועט ניט אוועקגעהן פון בית מדרש.

— גאנצע טעג זיצט ער אין בית־מדרש... האט זי זיך צו מיר געווענדעט מיט א בעדויערונגס־שמייכעל — אינטערע־סירט זיך ניט מיט קיין זאך.

— צוליעב'ן גאסט וועט ער געווים קומען, — האט לייקע פערזיכערט. — חיים, זאג איהם, אז דער גאסט איז א בעל־הביתישיער יונגער מאן און קומט ערשט פון רוסלאנד... צו אזא וועט ער לויפען...

— יא, יא! — האט די מוטער געזיפצט, — דערהערט ער אז עמיצער איז געקומען פון רוסלאנד, ווערט ער אן אנדער מענש.

איצט ערשט האב איך מיך שטארק פעראינטערעסירט מיט דעם אלטען פאטער זייערען, און האב ארויסגעזאגט מיין פער־לאנג, אז מען זאל איהם רופען.

חיים איז אוועק נאך איהם אין בית־מדרש, וועלכער האט זיך געפונען ניט ווייט פון זייער וואהנונג. איך האב מיט אונ־געדולד געווארט...

אין עטליכע מינוט ארום איז מיט חיים'ן אריין אין שטוב א גרייז־גראהער הויכער זקן, אביסעל אונטערהינקענדיג אויף א פוס...

איך האב מיך איינגעקוקט טיעף אין זיין פנים און האב

דערזעהען אין זיינע אויגען א פערבארגענע שרעק, צומישונג און אונגעהייערע בענקשאפט...

ער איז שטעהן געבליבען אין מיטען שטוב און האט ווי פערווירט געקוקט ארום.

— טאטע, דאס איז אונזער גאסט! — האט ענדליך לייקע פרעהליך זיך געווענדעט צו איהם.

איך בין גלייך צוגעגאנגען צו איהם..

— שלום־עליכם! — האט ער מיר אויסגעשטרעקט זיין אלטע ביינערנע האנד.

אין דעם „שלום עליכם" האט א קלונג געטהאן אזוי פיעל ליעבע, מענשליכקייט און אין דער זעלבער צייט עלענדקייט, אז איך האב די האנד זיינע שטארק א דריק געטהאן און הויך און דייטליך, ער זאל גוט הערען, איהם געענטפערט:

— עליכם שלום!

— טאטע, — האט שוין די עלטערע, חוה, זיך געווענדעט צו איהם, — דער יונגער מאן איז ערשט פון רוסלאנד.

— הא? — האט ער האלב ניט גלויבענדיג זיינע אויערען אויסגערופען הייזעריגליך, — וואס זאגסטו, טאכטער?

— ערשט פון רוסלאנד געקומען...

אין זיינע אלטע אויגען האט א פינקעל געטהאן א פייעריל און ער האט מיט א בעזונדער מין ווארימקייט צו מיר זיך אנגערופען:

— אזוי, ערשט פון רוסלאנד... זעצט זיך... זעצט זיך... זעצט זיך... און אבשטאמלענדיג א פאר פראזען האט ער שוין דייטליך ארויסגערעדט:

— דער עולם פאהרט נאך אלץ אהער... דארטען איז דאך בעסער... חי־חי־חי... מיינע קינדער ארבייטען דא אלע, נעבעך.. אלע ארבייטען...

— אבער דא איז דאך פרייער... האב איך איהם געוואלט עפעס בעמערקען.

— יא, פרייער, פרייער... האָט ער געזיפצט. מען מעג טהאָן וואָס מען וויל... אוואדע... פון דעסטוועגען וואָלט איך נאָך געפאָהרען צוריק אהיים...

— ווי אזוי וואָלט איהר געלאָזען די קינדער דאָ?

— חי־חי־חי! — האָט ער גוטהערציג לעכאַט... די קינ־דער... דאָ בין איך א קינד... זיי ארבייטען נעבעך און שפייזען מיר...

— ווי אזוי קומט איהר טאַקי צו פאָהרען אהער? — האָב איך געפרעגט.

— ווי אזוי? הא, ווי אזוי? עס איז טאַקי א קשיא... ווי קום איך אין אמעריקא?... האָט ער זיך צוזיפצט... איך אין אמעריקא?... געווען א איד א סוחר, ברייט געהאנדעלט... געווען אלערליי צייטען, אבער שטענדיג געווען א בעל הבית, מיט א נאָ־מען, מיט א פונדאמענט... נו, האָט מען דאָך געוואָלט „פריי־הייט", חי־חי־חי — פרייהייט. איז געוואָרען פריי, פערשטעהט איהר מיך, און מען האָט געמאכט פּאָגראָמען, גערויבט, גע־שלאָגען...

— איהר קומט אהער נאָכ'ן פּאָגראָם?

— וואָס דען — פאַר'ן פּאָגראָם וואָלט איך אהער גע־פאָהרען?... איך האָב געדארפט אמעריקע?... איך האָב דען ניט געוואוסט וואָס אמעריקע איז... אלא וואָס דען? מען איז ניט געוואָרען זיכער מיט'ן לעבען אפילו נאָכ'ן פּאָגראָם. דער עיקר — די טעכטער... א קליינינקייט, אז אידיש בלוט און אי־דישער כבוד איז הפקר... האָב איך טאַקע געוואָלט, אז די טעכ־טער זאָלען אוועקפאָהרען; דער בחור איז נאָך נאָכ'ן ערשטען פּאָגראָם אוועקגעפאָהרען... האָבען זיי אבער מיך ניט געוואָלט לאָזען אליין... אין דער היים איז א טאַטע ניט ווי דאָ... און צוריק גערעדט האָב איך אויך דאָ גאָר נישט צו זיי...

— הייסט עס זענט איהר צוליעב די קינדער געפאָהרען.. האָב איך געפרעגט...

— עס פערשטעהט זיך, וואס דען — איך האב דען גערע־כענט צו פאהרען אין אמעריקא?... איך האב נאר געוואלט זיי זאלען פאהרען און איך וואלט מיין לעבען געענדיגט אין דער היים, ליגענז לעבען מיינע עלטערען... אויף וואס האב איך גע־דופעט... אז מען וועט מיך ניט אריינלאזען... די „הצפירה" האב איך געלייענט, האב איך דוקא געוואוסט, אז אלטע לייט לאזט מען ניט אריין און דערצו נאך בין איך אין פאגראם געראניעט געווארען אין פוס, געלעגען זעקס וואכען אין האספיטאל, און הינק עד היום, איז דאך אודאי גוט, וועט מען דאך מיר אודאי ניט אריינלאזען — און מיט די אויגען מיינע בין איך אויך געוועזען זיכער, אז זיי טויגען ניט פאר אמעריקע... איך האב דאס אלץ געוואוסט פון דער הצפירה. בין איך דאך געוועזען ביי מיר זיכער, אז מיך וועט מען שיקען צוריק און אהן מיר וואלטען די קינדער ניט געפאהרען — האב איך זיי געוואלט אבנארען. אויסען בין איך נאר געוועזען, אז זיי זאלען בלייבען אין אמע־ריקא, ווייל מען איז דעמאלט ניט געוועזען זיכער מיט'ן לעבען... איבערהויפט די טעכטער... א קליינינגקייט, אז עס איז הפקר...

— הייסט עס זענט איהר געפאהרען לכתחילה אז מען זאל אייך שיקען צוריק? — האב איך מיך שוין שטארק פער־וואונדערט.

— וואס דען? — האט זיך דער אלטער אנגעכאפט, — ווען איך וויים, אז מען לאזט מיך אריין, וואלט איך דען גע־פאהרען?... איך אין אמעריקע?... ווייזט זיך אבער ארויס, אז די הצפירה וויים טאקע און דאס האט זי גראד ניט געוואוסט... ס'הייסט די הצפירה איז ניט שולדיג... אריינלאזען האט מען טאקי לכתחילה מיך ניט געוואלט; אלא וואס דען? ווי באלד, אז איך האב געליטען פון פאגראם היים איך שוין א „פאליטי־שער" — איהר פערשטעהט? און ווי באלד איך בין א פאליטי־שער קומט מיר שוין אריינלאזען... דא איז פונקט פערקעהרט... איך האב דערהערט דעם גזר איז מיר געווארען פינסטער אין די

אויגען. די קינדער פרעהען זיך, די אלטע פרעהט זיך און איך בין ווי צוטומעלט: מיין גאנצער פּלאַן, הייסט עס, איז צו גאָר־נישט געוואָרען... ניט איינגעגעבען זיך... זיי א חכם און וויים, אז אמעריקא האָט אזוי פיעל יושר...

— איז דאָך גוט — האָב איך איהם געוואָלט טרייסטען. ווי באלד אז דאָ איז אזוי פיעל יושר, היינט וואָס בענקט איהר אהיים... ביי אונז אין דערהיים איז דאָך ניטאָ פון דעם מין... היינט וואָס בענקט איהר?

— וואָס הייסט איך בענק... האָט ער זיך געווענקעלט... עס איז גלאַט ניט קיין דרך אויף דער עלטער צו לעבען אין אמעריקא... פאַר מיר האָט דאָס ניט געפּאַסט... עס איז דען א לאַנד?... איהר ווייסט — האָט ער ענדליך צוגעגעבען, אמאָל דאַכט מיר, אז דאָ איז אלץ אויף צוכלומרשט... ס'איז אלץ עפּעס ניט דאָס... דאָ איז דאָך אויך דאָ א בית־מדרש... און א רב, און א שוחט, און א קצב... נאָר ס'איז אלץ אויף צו כלומרשט... ווי מיינט איהר? דאַכט זיך עס אייך אויך ניט דאָס זעלביגע?

ער האָט אויף מיר א קוק געטהאָן און האָט דערזעהען מיין נעראַזירט פּנים, האָט ער אראָבגעלאָזען די אויגען און מעהר נישט געפונען קיין ווערטער...

איך האָב שטיל אָבגעזיפצט און געוואָלט וואָס זאָגען, נאָר עס איז צוגעגאַנגען דער זוהן חיים, אהן א היטעל און מיך איינגעלאַדען צום טיש.

— און איהר? — האָב איך שוואַך געפרעגט, ווענדענדיג זיך צום אלטען.

— ניין, א דאַנק, איך עס ניט קיין פליייש..

— און מילך אפנים עסט ער? — האָט די אלטע זיך צוזיפצט... אלץ איז דאָ ביי איהם טרייף...

— טרייף? חלילה! — האט ער זיך אנגעכאפט — ווער זאגט דען?... נאר איך גלויב זיי נישט...

מיר האבען זיך געזעצט אלע ביין טיש... די קינדער האבען פרעהליך געפלוידערט. מיר אבער איז געווען עפעס ניט צום מוט, און טיעף אין הארצען האב איך בעדויערט דעם אלטען, וואס דער מזל איז צו איהם געווען אזוי גרויזאם און מען האט איהם יא אריינגעלאזען אין דעם פרייען לאנד...

א שאפ מיידעל.

דבורה איז שוין אכט יאהר אין אמעריקא. געקומען איז זי, אז זי איז אלט געווען 20 יאהר. אזוי האט זי דאמאלס אליין געזאגט. איצט זאגט זי, אז זי איז געקומען, איז זי אלט געווען זיעבצעהן יאהר. דריי יאהר וויל זי אראבנעהמען, ווי זי וואלט וועלען דערמיט גרינגער מאכען די משא פון די יאהרען. מענשען אבער געדענקען גוט יענעמס יאהרען און די פאר חבר'טעס און בעקאנטע, וואס דבורה האט זיך דא אין פערשיעדענע שעפער און וואהנונגען ערוואָרבען, שמייכלען אינעוויינינג, ווען זיי הערען, ווי דבורה כאפט אראב דריי קיילעכדיגע יאהר, פונקט, ווי דריי יאהר לעבען אין ניו־יארק וואלט געגאנגען בארפעס....

דבורה אליין לאכט אמאל אויך פון זיך, וואס זי וויל פערלייקענען דריי יאהר. „וואס איז די נפקא מינה — רייצט זי זיך מיט זיך אליין — ווי פיעל דו ביזט אלט: 25 יאהר, צו 28. צו 25 יאהר האסטו אויסגעזעהען ניט בעסער ווי יעצט און ניט גליקליכער ווי יעצט, און קיין נאהנטען מענשען ווי יעצט ניט געהאט... און אזוי וועט זיין אין דריי יאהר ארום, אין פינף יאהר ארום, אויב דו וועסט לעבען“...

„אויב דו וועסט לעבען“ — דערמיט מיינט זי צו זאגען זיך אליין, אז דער טויט שרעקט איהר ניט. כאטש אויב שטארבען — וואלט בעסער געווען אין דער היים... ליעגען אויפ'ן ניו־יארקער בית־עולם מוז זיין א גוואלד, ווי אומעטיג...

א היים אבער וועט זי ניט פאהרען. זי שעהמט זיך צו קומען אהיין. פאר'ן אלטען טאטען־מאמען ניט — פאר שכנים

אָבער יאָ! אָט הערט זי שוין ווי זיי וואונדערן זיך: אוי, וואָס פון דבורה'ן איז געוואָרען!...

וואָס וואונדערן זיך די נאַראָנים! זיי מיינען, אז אכט יאָהר אַבארבייטען אין שעפּער איז פון די גרינגע זאכען און דערצו נאָך אַנזאמלען דערפון פיער הונדערט דאָלער...

די פיער הונדערט דאָלער ציהט זיך דורך ווי א ווייסליכעס פאסעלע אויף דעם שווארצען פאָן פון איהר לעבען...

באלד אָבער דערטרינקט עס זיך אין די שווארצקייט. און ס'איז ווידער דורכאויס שווארץ...

— וואָס דארף זי זיי, די פיער הונדערט דאָלער? אמאָל האָט זי זיי געהאַלטען פאר א חתן, איצטער: טאָמער ווערט זי קראנק און וועט ניט קענען ארבייטען...

ס'איז געוועזען א נארישקייט, וואָס זי האָט געזאמעלט פאר א חתן. איצט זעהט זי ערשט, ווי זי האָט געלעבט אין טעות! פאר געלד קען מען קיין חתן ניט קויפען — א ליגען די מעשה. אָט האָט זי טאַקי יענע וואָך געלייענט, ווי איינער האָט זיך געשאָסען פאר א מיידעל. ער האָט זי ליעב געהאט און זי איהם ניט. נעמט ער און שיסט זיך... די מיידעל האָט קיין נדן געוויס ניט געהאט. ווער דארף האָבען איהר נדן? דער עיקר איז מען פערליעבט זיך...

דאָס פערליעבען זיך איז ביי איהר א רעטעניש: צוויי חבר'טעס,ביידע זיינען שעהן: איין חבר'טע האָט ארום זיך אפשר צעהן באָיעס, וואָס געהען אוים נאָך איהר, און די אַנ־דערע געהט אום שטענדיג אליין און בעזוכט אלע פערזאמלונגען, ליטערארישע אבענדען און אלץ אליין...

זי געהט אויך אויף פערזאמלונגען. מען פערגעסט זיך אביסעל... אויף די פערזאמלונגען איז אבער אויך ניט גוט... איז לעדיג איז זעהר אומעטיג — זיץ אליין אויף א באנק און קוק אויף די ווענד... איז פול, שטויסט מען דיך און מען איז דיך אין גאנצען מבטל, ווי אן איבעריגע...

מענשען זיינען עפּעס מאָדנע, אַז זיי איז גוט פערגעסען זיי גאַר אַן דעם צווייטען. פאַר וואָס זיינען מענשען אַזוינע שלעכטע?

ווייסען ווײס זי אפילו יאָ דעם סוד נאָר זי האָט מורא זיך אליין עס צו ענטפּלעקען! בגנבה זאָגט זי זיך אליין אוים. מענשען האָבען ליעב פרעהליכע, שעהנע, געזונדטע...

וואָס דאַרף זי מעהר? זי האָט דאָ א קרובה, האָט די קרובה א זוהן, איז ער א מענש א דימענט, וועגען שעהנקייט רעדט זי שוין ניט. אמאָל קומט זי צו געהן, רעדט ער מיט איהר גאַנץ פריינדליך. זי זעהט בעשיינפּערליך, אַז ער האָט אויף איהר רחמנות... פון דעסטוועגען, אַז עס קומט אריין צו איהם די יונגע שעהנע בעלא, טהוט ער זיך גלייך אַן, ער זעהט אוים דאַמאָלס ווי א מאַנאַרכע! און געהט מיט יענער אוועק... אמת, פאַר'ן אוועקגעהן גיעט ער איהר, דבורה'ן, די האַנד און זאָגט איהר מיט א ליעבען שמייכעל: איהר וועט דאָ נאָך זיצען. איך וועל באַלד קומען.. קומט אריין אָפּט...

אָבער איינלאַדען זי אויף געהן מיט איהם — דאָס האָט ער נאָך קיינמאָל ניט געטהאָן, און א נאָהנטער קרוב!...

אמת, די מוטער זיינע, די קרובה, נעהמט איהר אויף פיין. נאָכדעם ווי דער זוהן געהט אוועק גיט זי איהר טהיי און לעגט אוועק אויפ'ן טיש צוויי פּאָמעראַנצען... דעם טהיי טרינקט זי נאָך אוים ווי עס איז א האַלבע גלאָז, אָבער צו די פּאָמעראַנצען האָט זי שוין קיין מוטה ניט צוצושטעקען זיך: עס קריכט איהר ניט אין האַלז..

— עס, דבורה, א פּאָמעראַנץ, בעט פריינדליך די קרובה.

— איך דאַנק אייך זעהר — ענטפערט דבורה שטאַרק גערידהרט, און זי ציטערט זי זאָל זיך ניט פונאַנדערוויינען — איך מוז שוין געהן...

— וואָס איילסטו זיך? — פרעגט די קרובה און גיט א געגעץ...

— איך מוז מאָרגען פריה אויפשטעהן צו דער ארבייט...

— ארבייטסט נאָך אלץ אין דעם זעלביגען שאפ ?—פרעגט די קרובה און לעגט ארויף די האנד אויפ'ן מויל, כדי ניט צו געגעצען...

— אלץ אין זעלביגען שאפ — ענטפערט דבורה און זעגענט זיך אָב אהיים צו געהן — אלץ אין זעלביגען שאפ...

און אראָבגעהענדיג פון די שטיגען, בלייבט זי שטעהן און רעדט ארויס ווידער, ווי זי וואָלט אימיצען געענטפערט:

— אלץ אין זעלביגען שאפ...

די צוויי ארבייטער מיידלעך.

דאָס זיינען געווען צוויי אידישע ברונעטקעס מיט אַ איד־
דישע אויגען, אידישע נעזלעך און אידישע בעוועגונגען. איינע,
נעלי, אַלט אַ יאָהר צוויי און צוואַנציג; די אנדערע, איידע, עט־
וואָס אינגער. אין באָרדינג הויז, ביי דער פאָרם זיינען זיי ביים
טיש געזעסען שטענדיג צוזאַמען. רעכטס, נעבען נעלין, איז גע־
זעסען מר. קאָהן; לינקס — נעבען איידען — מר. קווין, מיט
וועלכע זיי פלעגען אין צייט פון עסען פלירטעווען אויס׳ן „אמע־
ריקאַנישען שטייגער״; קוויטשען, לאַכען און פּאַטשען זיך איי־
בער די הענטלעך.

איך בין געזעסען קעגען־איבער, — אַזוי האָט מיר די ווירי־
טהין בעשטימט. איך רעד עס בפירוש אויס, כדי מען זאָל מיר
ניט חושד זיין, אַז איך האָב דאָס אליין געוואָלט... פערקעהרט,
די דאָזיגע צוויי מיידלעך האָב איך שטאַרק ניט „געגליכען״.
צופיעל האָבען זיי מיר פערלעצט מיינע עסטעטישע און נאַציאָ־
נאַלע געפיהלען. ערשטענס האָב איך שטאַרק פיינט געהאַט
זייערע גרויסע „פּאָוס״ אויף זייערע קליינע קעפּלעך, געמאַכט
פון ביליגע האָר, וועלכע האָבען מיר דערמאָהנט אַן די האָר פון
פערדישע עקען. פון וועלכ איך האָב איינגעלוויז געמאַכט סטרו־
נעס אויף די הילצערנע פידעלעך. צווייטענס — זייער שטענדיג
ענגליש רעדען, ניט וועלענדיג נעמען קיין אידיש וואָרט אין מויל,
כאָטש ווי איך האָב געוואוסט פון אַ ריכטיגע קוועלע, האָבען זיי
געשטאַמט פון אידיש־שפּרעכענדע עלטערן אויף מעדיסאָן
סטריט.

און דריטענס — און דאָס איז די הויפּט־זאַך — האָב איך זיי ניט נעגליבען דערפאַר, ווייל זיי האָבען מיך ניט געגליכען פאַר מיינגרינקייט, ווייל איך האָב שטענדיג גערעדט אידיש, ניט אויסגעטהאָן אין הייסע טעג דעם ראָק, ווי מר. קאָהן און מר. קווין, און ניט געשפּיעלט אין באָל נאָכ׳ן עסען. די דריי זינד האָבען זיי מיר נישט געקענט מוחל זיין. נאָך מעהר האָב איך זיך צום סוף פערזינדיגט דערמיט, וואָס איך האָב ארויסגעזאָגט אַ זעהר ווילדע מיינונג, נעמליך: אז אין אייראָפּאַ איז מען ציוויליזירטער ווי אין אמעריקא.

דערהערט פון מיר די דאָזיגע מיינונג אין אידיש, און גוט פערשטעהענדיג עס, האָבען זיי זיך דאָך געווענדעט, איינע צו מר. קאָהען, די צווייטע צו מר. קווין, יעדער זאָל זיי זאָגען וואָס זאָג איך.

— ער זאָגט — האָט מר. קאָהען פון דער רעכטער זייט איבערגעגעבען זיין „ליידי“, — ער זאָגט, אז די אמעריקאנער דאַרפען זיך לערנען ביי די אייראָפּעער.

— ער זאָגט, — האָט מר. קווין פון דער לינקער זייט איבערגעזעצט פאַר זיין „ליידי“ — אז די אייראָפּעער זיינען ערגער פאַר די אמעריקאנער.

אַ געלעכטער האָט פערטויבט אַלע געסט וואָס זיינען געזעסען ביים טיש.

— אויב אזוי — בין איך בייז געוואָרען, — וועל איך אייך נאָך מעהר זאָגען, — איך האָב זיך אויפגעפלאַמט און האָב באַלד ארויסגעשאָסען:

— ווארים אַ בעווייז האָט איהר, אז די רייכע אמעריקאנער פאָהרען זיך לערנען איידעלע מאַניערען אין יוראָפּ — צו אונז!...

מר. קאָהען און מר. קווין האָבען עס ווידער פערטייטש פאַר די צוויי „גוירלס“ פון רעכטס און פון לינקס, און מיין מפּלה איז שוין פאָלקאָם געוואָרען: אנשטאָט צו לאַכען זיינען

זייערע אויגען אנגעפילט געווארען מיט האס און איינע האט צו דער אנדערער געשיפּט:

— א גרינהאָרן! רעד מיט איהם ניט!

און פון דאן האָבען זיי שוין אויפגעהערט צו קוקען אין מיין זייט, ווי זיי וואָלטען מיר אין גאנצען איגנאָרירט.

נאָכ'ן עסען, ווי געזאָגט, פלעגען די דאָזיגע צוויי מיידלעך שפּיעלען אין באָל, זינגען ניגער־ליעדלעך און טאנצען די אמע־ריקאנער טעניז, ארויסוואָרפענדיג איין פוס אין מזרח־זייט, די אנדערע אין מעריב זייט. און עקעל פלעגט מיך אנכאפּען צוקר־קענדיג עם און אונזער געגענזייטיגע פעראכטונג איז געוואקסען פון טאָג צו טאָג.

אין צוויי וואָכען ארום נאָך מיין אנקומען אהער, האָב איך בעמערקט, אז די צוויי מיידלעך ווערען פון טאָג צו טאָג טרויע־ריגער און ערנסטער. דער האס אין זייערע אויגען איז פער־שוואונדען, און עס האָט פּאסירט אז אמאָל איינע, אמאָל די אנ־דערע האָט זיך צו מיר געווענדעט, זיצענדיג ביי דינער ביים טיש, איך זאָל איהר דערלאנגען דעם קרוג וואסער.

— פּליעז, גיוו מי דהי וואָדער!

איך בין מיך מודה, אז איך האָב עס געהאלטען פאר א שטי־קעל זכיה: אמעריקאנער מיידלעך אין פּאָוס ווענדען זיך צו מיר אין ענגליש. און וועלענדיג ווייזען אז איך בין א דזשענטעל־מען, האָב איך שנעל ערפילט די ביטע.

נאָך דינער האָבען זיי שוין אין באָל זיך ניט געשפּיעלט. טרויעריג זיינען זיי געזעסען אויף דער וועראנדע, צוגעטוליעט איינע צו דער אנדערער, און האָבען עפּעס ערנסט געשמועסט.

איך האָב זיך געזעצט נישט ווייט פון זיי און זיי בעטראכט.

— וואס איז מיט זיי פּלוצים געשעהן? — וואו איז אהינ־געקומען זייער פרעהליכקייט?

איך האָב מיט אנטהייל זיי אנגעקוקט, ווי איך וואָלט גע־פרעגט דערמיט די אורזאכע.

ענדליך האָב איך צו מיין גרויס איבערראשונג, דערהערט ווי איינע פון די צוויי רופט זיך אָן צו מיר אין א געבראָכען אידיש:

— אין ניו יאָרק היינט זעהר הייס.

— א, יא, יא! הייס, אין פּייפּער שרייבט מען, אז נעכ־טען האָט די היץ געהאַלטען הונדערט אין שאָטען.

— דו הערסט, — האָט זיך איינע געווענדעט צו דער אנדערער.

— וואָס קען מען העלפען?...

נאָך א קורצעס שווייגען האָט איינע פון זיי מיך אָנ־געקוקט, און ווי נאָך א לאַנגען ישוב הדעת, מיך הכנעה׳דיג געפרעגט:

— איז אין יוראָפּ אויך אזעלכע היצען?

די דאָזיגע פראַגע האָט מיך געקיצעלט: אַט איצט זענט איהר אין מיינע הענד! — האָב איך אין געדאַנק טריאומפירט. וואָס דען? אזוינע היצען ווי דאָ! — האָב איך זיך געוואָלט רייצען מיט זיי פאַר זייער נישט וועלען אנערקענען יוראָפּ.

איך האָב אָבער זיי אָנגעקוקט און בעמערקט אין זייערע אוי־גען א מין שרעק.

— נאַטירליך, נישט ווי דאָ, אָבער זומער איז איבעראַל הייס.

מיין ווייכער טאָן האָט זיי גאַר גוט אויפגעלעגט צו מיר, און די אינגערע, איידע, האָט צו מיר זיך אָנגערופען:

— ווי לאַנג דו פון יוראָפּ?

דער „דו“, וואָס איז געזאָגט געוואָרען גאַנץ אונשולדיג, בלויז א דאַנק דעם וואָס זי ווייס ניט פון „איהר“, האָט מיך דאָך גערירט. איך האָב אָנגעקוקט דאָס שוואַרצע מיידעלע מיט׳ן קליין פּנים׳ל און גרויסע פּאָוס, און האָב מיך מודה גע־ווען:

— פיער מאָנאַטען.

מיין ענטפער האָט זייביידען איבערראַשט. אזוי גרין האָ־
בען זיי, ווייזט אויס, זיך גאָר ניט געקענט פאָרשטעלען. זיי
האָבען זיך ווי פערשעהמט איבערגעקוקט און אראָבגעלאָזט די
קעפּלעך.

אָבער באָלד האָט נעלי מיך אָנגעקוקט און זיך געווענדעט
צו מיר מיט א פראַגע:

— האסט אזא גוטען דזשאָב — קענסט אויף קאַונטרי
זיצען?...

— איך? — האָב איך געשטאַמעלט, פערשעהמענדיג
זיך, — אָ, איך קען...

— און מיר מוזען פאָהרען מאָרגען צוריק אין ניו־יאָרק,—
האָט איידע נאַאיוו זיך מודה געווען.

— איהר ארבייט? — האָב איך מיט אנטהייל געפרעגט.

— שור ארבייט איך! — האָט איידע, ווי בייז, געענט־
פערט...

— אין אמעריקא מוז מען ארבייטען! — האָט נעלי אונ־
טערגעהאָלפען און איהר שטימע האָט געקלונגען צורייצט...

איך האָב געוואָלט איהר צוגעבען, אז ארבייטען מוז מען.
שור... וואָס דען... זאָל זי ניט מיינען, אז איך בין חלילה אזא
גרינהאָרן, וואָס ווייס ניט, אז מען דאַרף ארבייטען; נאָר די
ווירטהין פון הויז, א יונגע פרוי, מיט גוטע שווארצע אויגען,
איז צוגעגאַנגען צו אונז, עפּעס זיי דערלאַנגט א פּאַפּיערעלע
און געזאָגט אין ענגליש:

— אָט האָט איהר אייער ביל...

די ביידע מיידלעך האָבען אויסגעשטרעקט די הענט צום
ביל, און גלייך איבערגעקוקט דעם חשבון. באָלד האָט זיך נעלי
אָנגערופען:

— אָלרייט!... — אוי האָט א זיפץ געטהאָן.

— פאָהרט איהר מאָרגען נאָך דינער? — האָט די פרוי
געפרעגט.

— יעס, נאָך דינער... — האָט נעלי געענטפערט, און גע־וואָרפען אַ בליק אין דער ווייט, ווי זי וואָלט זיך געוואָלט אָב־זעטיגען מיט'ן שעהנעם געגענד, וואָס איז געלעגען אויסגע־שפּרייט אַרום און אַרום...

די פרוי איז געבליבען שטעהן אָהן ווערטער, ענדליך האָט זי בעמערקט, קוקענדיג דאָ אויף איידען, דאָ אויף נעלין:

— איהר'ט זיך אין די צוויי וואָכען פיין געפיקסט...

נעלי איז פון דער בעמערקונג פרעהליכער געוואָרען, און זי האָט איבערגעפרעגט:

— געפיקסט... יאָ, מיר דאַכט...

איידע האָט אָנגעטאַפּט מיט די קליינע הענטלעך דאָס פּנים'ל און נאַאיוו געפרעגט:

— און איך?

— אַ, איהר אויך... — האָט די פרוי גוטמוטהיג געשמיי־בעלט. — איהר קוקט פיין...

— נעלי, — האָט זיך איידע געווענדעט צו איהר פריינ־דין, — מיר וועלען זיך מאָרגען אין דיפּאָ אָפּוועגען...

— אָלל־רייט! — האָט נעלי צוגעגעבען.

איך האָב דעם גאַנצען שמועס צוגעהערט מיט גרויס אינ־טערעס. די דאָזיגע צוויי מיידעלעך, וועלכע האָבען מאָרגען געמוזט אוועקפאָהרען, האָבען מיך טיעף גערירט. איך האָב זיי אין הארצען מוחל געווען זייער פריהעריגעס בענעהמען זיך, און האָב אנשטאט זייער פריהערדיגען האַס, דערפיהלט צו זיי אַ גרויס רחמנות:

און וואָס אַרט מיר וואָס פּאַר אַ שפּראַך זיי רעדען, און וואָס פאַר אַ האָר זיי טראָגען? האָב איך זיך געמוסר'ט,—אי־בערמאָרגען וועלען זיי אין אזא היץ אין שאָפּ שטעהן, און אַר־בייטען, און עס וועט זיי פעהלען לופט צו קענען אטהעמען.

איך האָב געוואָלט זיך ווענדען צו זיי מיט עפּעס א פראגע. גאָר באלד איז אָנגעפאָהרען די פוהר, וואָס האָט געבראכט פון סטיישאָן נאָך נייע געסט.

פון וואגען איז אראָבגעקראָכען א דיקע פרוי מיט צוויי קינדער, קליינע מיידעלעך פון א יאָהר זיעבען און נייז.

די פרוי פון הויז איז זיי ענטקעגען געלאָפען און זיי געהאַלפען אראָבנעהמען די געפּעק.

באלד איז זי פאַרגעשטעלט געוואָרען פאר די באַרדערס פון פאַרם.

— היים אין ניו יאָרק? — האָט נעלי געפרעגט.

— אָך, וואָס פאר א היץ! אונמעגליך צו לעבען! — האָט די נייע באַרדערקע מיט שרעק איבערגעגעבען — איבער פופציג מענשען זיינען געפאַלען... ווענען פערד איז שוין גאָר קיין צאָהל נישטאָ — זיי פאַלען ווי פליגען.

איך האָב בעמערקט ווי נעלי מיט איידען האָבען א ציטער געטהאָן...

— ס'איז ניט אזוי שרעקליך... — האָב איך זיי שטיל געטרייסט, — אלטע לייט שטארבען סיי ווי סיי, שרייבען די פּייפּערס אז דאָס איז פון היץ... ס'איז א בלאָף...

מיינע ווערטער האָבען קענטיג געווירקט. דען איך האָב געזעהן ווי די צוויי מיידלעך האָבען זיך ווי בערוהיגט פון דעם ערשטען איינדרוק, וואָס די ערשט אָנגעקומענע פרוי האָט אויף זיי געמאכט מיט זייער שווערען גרוס...

אויף מאָרגען איז געווען די היץ אונערטרעגליך. די זון איז געשטאַנען הויך אויפ'ן הימעל און פון דאָרט מיט א זיכערע און פעסטע רוהיגקייט געשאָסען מיט ברענענדע שטראַהלען. די געסט פון באַרדינג הויז זיינען אלע ווער געזעסען, ווער געלעגען צווישען די ביימער אָדער העמאקען, און מען האָט זיך געפוילט אפילו צו רעדען איינע מיט די אַנדערע.

נאָר די צוויי מיידלעך, נעלי און אײידע, האָבען ארומגע־שמייעט פון הויז אין זייער רום און פון רום צוריק; האָבען זיך געפּאַקט אין וועג אריין און געווישט דעם שוויים פון זייערע מאָגערע געזיכטער...

ענדליך האָט דער גלאָק גערופען צו דינער.

אין עס־צימער איז געווען שרעקליך היים. די געסט האָבען געטריבען גיכער צו דערלאַנגען דאָס עסען, כדי צוריק ארויסצוגעהן אונטער'ן פרייען הימעל — אזוי שטיקענד איז געווען אין צימער. איך בין געזעסען, ווי שטענדיג, קעגען איבער די צוויי מיידלעך און האָט ניט אראָבגענומען פון זיי קיין אויג.

זיי זיינען געזעסען ווי פער'משפּ'טע. אין זייערע שווארצע אויגען האָט מען דייטליך געזעהן א ווילדען שרעק ארומלויפען; און אַט האָב איך געהערט ווי אײידע האָט זיך שטיל אַנגערופען צו נעלין:

— מוזען מיר טאַקע היינט פאָהרען?

נעלי האָט דערויף גאָר ניט געענטפערט. זי האָט נאָר א שטומען פארוואורף אויף איהר פריינדין געוואָרפען, ווי זי וואָלט געזאָגט:

— קענסט לענגער בלייבען?...

נאָך דינער בין איך ארוים אויף דער ווערענדע. די פוהר איז שוין געשטאַנען גרייט צו נעהמען די צוויי מיידלאָך.

טרויעריג זיינען די צוויי, צום וואָגען געשפּאַנטע פערד געשטאַנען מיט אראָבגעלאָזטע קעפּ, און האָבען געוואַרט מיט פילאָזאָפישער געדולד.

באלד זיינען ארוים נעלי און אײידע. נאָך זיי די פרוי פון הויז.

— ווער פאָהרט בעגלייטען? — האָט די פרוי פריינדליך זיך געווענדעט צו די ארומיגע.

אַלע האָבען געשוויגען.

— מר. קווין, איהר פאָהרט? — האָט די פרוי געפרעגט, ווענדענדיג זיך צו א הויכען, געזונדען יונגאטש, וועלכער איז געשטאַנען אויף דער וועראַנדע אָהן א ראָק, מיט פערקאַטשעטע אַרבעל פון העמד ביז די עלענבויגענס, אזוי, אז עס האָבען זיך אַרויסגעזעהן זײַנע פעסטע האַרטע מוסקולען, מיט וועלכע ער האָט קענטיג, שטאַרק שטאָלצירט — איהר פאָהרט בעגלייטען?

— צו הײם, — האָט ער קאַלט געענטפערט.

אויך מר. קאָהען, א ניעדעריגער אבער פעסטער באַי, אין זעלבען אנצוג ווי מר. קווין, האָט זיך ענטזאַגט:

— אך, מיין גאָט! יעצט פאָהרען! בין איך פעררייקט!

— און איהר, גרינהאָרן? — האָט די פרוי לאַכענדיג צו מיר זיך געווענדעט.

— איך פאָהר מיט פערגניגען! — האָב איך זיך אָנגע־כאַפּט.

איידע מיט נעלין האָבען זיך אָנגעקוקט. נאָכהער האָבען זיי זיך צו מיר געווענדעט מיט די בליקען, און נעלי האָט זיך אָנ־גערופען:

— ס'איז דאָך הײם!...

— אָ, עס מאַכט ניט... — האָב איך געשטאַמעלט, — הײם!... וואָס הייסט הײם... איך וועל אייך בעגלייטען.

זיי האָבען זיך שטיל אָבגעזעגענט מיט די פערבליעבענע געסט, מיט מאַנכע זיך צוקושט. מר. קווין האָט לאַכענדיג גע־זאָגט:

— מיס נעלי, מיט מיר צוקושען זיך?

— מיס איידע, איהר מיט מיר? — האָט מר. קאָהען אָנ־געשטעלט שפּאַסענדיג די רעכטע באַק.

די מיידלעך זיינען רויט געוואָרען און נעלי האָט בייז גע־זאָגט:

— שאַט־אַפּ!

זיי האָבען זיך אריינגעזעצט אין וואגען. דער פוהרמאן, אַ הויכער דארער איירישמאן, האָט גענומען די געפּעק, אוועקגע־לעגט הינטען. באלד בין איך ארויף און זיך געזעצט געגען אי־בער נעלי און איידע, אזוי אז מיר דריי זיינען אויסגעקומען ווי א סגל.

די פרוי פון הויז האָט זיך געזעצט נעבען פוהרמאן.

— גוד־באי ! — האָבען די מיידלעך מיט פערשטיקטע שטימען אראָבגעשריען פון זיץ.

— גוט־באי ! גוד־באי ! — האָבען די ארומיגע אבגע־ענטפערט. דער וואָגען האָט זיך געריהרט.

אז די פוהר איז געקומען צום סטיישאָן איז נאָך געבליע־בען א האַלבע שטונדע צום צוג. אין דיפּאָ־געביידע איז געוועז א שטיקענדע היץ. די בוימעלעך ביים דיפּאָ זיינען געשטאַנען אונבעוועגט, ווי פער׳חלש׳ט, און האָבען זיך ניט געריהרט מיט קיין בלעטעל...

נעלי און איידע, וועלכע זיינען געוועזען די איינציגע פּאַ־סאזשירען, האָבען גלייך געקויפט טיקעטס, און האָבען מיט אונ־געדולד געוואַרט אויף דעם צוג...

זיי האָבען גאָר נישט גערעדט... זיי זיינען נאָר ארויסגע־גאנגען הין און צוריק, און פון צייט צו צייט צוגעוואָרפען מיר א בליק...

ענדליך איז זייער בליק געפאלען אויף דער וואָג.

— נעלי, אָט איז א וואָג ! קום זיך וועגען ! — האָט איידע אויסגערופען.

נעלי האָט א מאַך געטהאָן מיט דער האַנד. ווי געזאָגט : וואָס מאכט עס אויס ? דער שאַפּ וועט שוין אָבנעהמען דאָס ביסעלע צוגעקומענע.

דאָך איז זי אַרויפגעגאַנגען אויף דער וואָג, אַריינגעוואָר־פען אויבען אין שפּאַלט אַ ניקעל און זיך צוגעקוקט:

—115 פונט! דריי פונט צוגעקומען.—האָט זי געמאָלדען.

— און איך? — האָט זיך איידע אַנגעכאַפּט, איז אויף אַרויף אויפ'ן וואָג, אַריינגעוואָרפען אַ ניקעל און זיך צוגעקוקט:

— נעלי, וויפיעל וועג איך?... איך פערשטעה ניט.

נעלי האָט בעטראַכט די ציפער און בעשטימט:

— 112... וויפיעל האָסטו פריהער געוואויגען?...

— אויך אזוי, — האָט איידע טרויעריג געענטפערט, — וואָס הייסט עס, גאָר ניט צוגעקומען!

זי האָט געוואָרפען אַ בליק ווי מיט פאַרוואורף אויף דער פרוי פון הויז, וועלכע איז צוגעגאַנגען און ווי פערשולדיגט געזאָגט:

— ווייס איך... ווער האָט אייך געהייסען אזוי פיעל וואַקען?...

איבריגענס האָט זיי דאָס וועגען אביסעל צושטרייט. איך האָב בעמערקט און עס האָט מיך געפרעהט.

— נישקשה, איהר וועט זיך אין ניו יאָרק פיקסען, — האָב איך אַריינגעוואָרפען אַ פראַזע.

זיי האָבען מיך אַנגעקוקט ווי משוגע, און נעלי האָט זיך אַנגערופען צו דער פרוי:

— אַ גרינהאָרן...

איך האָב מיך אָבער ניט בעליידיגט. אין געגענטהייל. איך האָב דערפיהלט צו די צוויי מיידלעך ווי איך בין זיי עפּעס אַ סך, אַ סך שולדיג... און אַ פערשולדיגטער בין איך געבליבען שטעהן וואַרטען אויפ'ן צוג.

ענדליך איז דער צוג אַנגעקומען.

די צוויי מיידלעך זיינען ווי צוטומעלט געוואָרען. זיי האָבען זיך שנעל און מיט פערצווייפלונג גענומען זעגענען מיט דער פרוי.

די פרוי האָט זיך מיט יעדער ארומגענומען און צוקושט.

איך בין געשטאַנען און געוואַרט...

— נו, מיסטער, גוד־באַי! — האָט מיך נעלי אויסגעצויגען די האַנד.

— גוד באַי! גוד באַי! — האָב איך מיך צוטומעלט...

— גוד־באַי! גוד־באַי! — האָט אויך איידע דערלאַנגט מיר איהר הענטעל...

איך האָב זי שטאַרק, שטאַרק געדריקט...

איך האָב אָבער דערפיהלט א נויטיגקייט צו צוקושען זיך מיט די צוויי מיידלאַך... און נאָכדעם, ווי מיר האָבען זיך אָבגעזעגענט און זיי זיינען אריין אין וואַגאָן, בין איך אַלץ געשטאַנען און געפיהלט אז די דאָזיגע צוויי מיידלאַך, זיינען מיינע שוועסטער, כאָטש זיי רעדען נישט מיין שפּראַך און זיינען געבוירען אין אן אנדער לאַנד!

און צולעגענדיג מיינע פינגער צום מויל, האָב איך זיי צוגעשיקט א קוש אין דער לופט.

די טריין האָט זיך גערירט און האָט מיין קוש מיטגענומען און ווי דערטרונקען איהם אין אַ געדיכטען נעבעל פון רויך און דאַמפף, און האָט איהם פערשריען מיט ווילדען ליאַרמען...

צוקונפטס־ארטיקלען.

דער רעדאקטאר פון דער טיגליכער צייטונג „דער וועלט־קוריער”, א מאַן פון אונבעשטימטען עלטער און אונבעשטימטע איבערצייגונגען, איז זיך בעגאנגען מיט זיינע מיטארבייטער זעהר שטרענג. די יעניגע מיטארבייטער, וואָס האָבען בעפאַר געארבייט אין געוועהנליכע שעפער, האָבען דעם רעדאקטאר פערגליכען צו א פאָרמאן אין ניט קיין יוניאָן שאפּ.

אין אמת'ן אבער האָבען די מיטארבייטער, דאָס רוב פער־ביטערטע מענשען, א דאנק די קארגע געהאלטען און שלעכטע מאָגענס — די זאך אביסעל איבערגעטריבען. דער רעדאקטאָר האָט קיינמאָל ניט געפאָדערט די ארבייט זאָל זיין שעהן, ווי דאָס פלעגען פאָדערען געוויסע פאָרלייט. זעלטען ווען ער האָט געהייסען אן ארטיקעל איבערשרייבען, צוגעבען מעהר גלאַנץ, אויספּרעסען די שפראך עס זאָל זיך לעזען גלאַטער, אדער אמאָל אבשטעפען א שטיקעל נייעס, אז די וואהרשיינליכקייט זאָל זיך בעסער האלטען. פערקעהרט, די אלע זאכען זיינען איהם כלל ניט אָנגעגאנגען. די עלטערע מיטארבייטער האָבען זאָגאר אין דער שטיל געשמועסט, אז וואָס דאָס ארטיקעל אָדער שטיקעל נייעס איז מאָנדעטנער געשריבען, איז דער רעדאקטאָר אליין מעהר צופריעדען. עס האָט ניט איינמאָל פּאסירט, אז דער רע־דאקטאָר האָט שעהנער געשריעבענע ארטיקלען צוריקגעוויזען פערקרימענדיג זיך: — אונזער צייטונג איז ניט פאר דער אינ־טעליגענץ: אזוינס וועט דאָס פאָלק ניט פערשטעהן!

וואָס דער רעדאקטאר האָט שטרענג געפאָדערט איז גע־ווען נאָר — פּינקטליכקייט...

— מיר זיינען ארומגערינגעלט פון אַלע זייטען מיט שונאים! האָט ער גערונערט, ווען א שטיקעל נייעס איז ניט צו־דער צייט פארטיג געוואָרען, מיינענדיג מיט דעם וואָרט שונאים די איבעריגע צייטונגען — אַלץ וואָס האָט פּאסירט אין דער וועלט און אין אונזער לאַנד און אין אונזער שטאָדט, מוז זיין ביי אונז פריהער ווי ביי יענע באנדיטען.

און גלייך ווענדעט ער זיך צום עלטסטען רעפּאָרטער:

— געוועזען אין פּאָליס סטיישאָן?

— געוועזען...

— נו, עפּעס דאָ אונגליקען, מערדערייען, פערברעכענס...

— יא... אן אויטאָמאָביל האָט איבערגעפאָהרען אן עלטע־רען אידען...

— אויף טוידט? — פרעגט דער רעדאקטאר קאלט־בלוטיג...

— עס איז נאָך אומבעשטימט... שווער פערוואונדעט...

— שטערבליך! — פערריכט דער רעדאקטאר... — ווייטער!...

— א פייער אין ברנאָזוויל...

— מענשליכע קרבנות דאָ? — דורשט דער רעדאקטאר...

— ניין! מען האָט אַלע געראטעוועט...

— הם.. געראטעוועט... איז דער רעדאקטאר ניט צופריע־דען — ניט וויכטיג...

— א פיערצעהניעהריג מיידעל פערנארט פון א זעכציג־יעהריגען מאַן...

— וויכטיג! — בעשטעטיגט דער רעדאקטאר. — אויפ'ן ערשטען פּיידזש, דאָבּל־קאָלום־קעפּיל...

און ער געהט צו צום צווייטען מיטארבייטער:

— מעקסיקאַ בונטעוועט זיך ווידער... — מעלדעט דער מיטארבייטער מיט שרעק, פונקט ווי ער אליין וואָלט דעם בונט געמאכט...

— א קליין ארטיקעל וועגען דעם!

— איך וועל אָנשרייבען! איז זיך מכין דער מיטארביי־טער...

— אָנשרייבען!.. — קרימט זיך דער רעדאקטאָר. — עס דארף ליעגען פארטיג אזוינע מינים ארטיקלען.

— ווייס איך... פערענטפערט זיך דער מיטארבייטער — איך האָב גראָד אָנגעגרייט אן ארטיקעל וועגען א שטילשטאנד אין מעקסיקאָ...

— עס דארף זיין אָנגעגרייט ארטיקלען אויף אלע פאלען... ערקלערהרט דער רעדאקטאָר — אין גרויסע צייטונגען זיינען דאָ אָנגעגרייט ארטיקלען אויף אלץ וואָס עס ק ע ן פּאסי־רען...

— אזוינע ארטיקלען האָב איך! — האָט זיך אָנגערופען א קליין־מענשעל, וואָס האָט אויסגעזעהען ווי א פּרוש אין א פערצייטיגען בית־מדרש'ל, אבער אין זיינע אויגען האָט גע־גליהט עפּעס אן אונהיימליך פייערל...

דאָס איז געווען דער ראָמאן־שרייבער פון דער צייטונג, וועלכער האָט אבער אויך געמוזט אלע טאָג געבען אן ארטיקעל איבער א פראגע — סתם אין דער וועלט אריין...

דער רעדאקטאָר איז צו איהם צוגעגאנגען, איהם אָנגע־קוקט און געפרעגט:

— וועלכע ארטיקלען, למשל, הא טאיהר פארטיגע?...

— איך האָב פארטיג אן ערד־ציטערניש אין קאליפאָר־ניע, אין סיציליע, איבער א קלענערע ערד־ציטערניש אין איי־ראָפּאַ, וואָס וועט דאך אמאָל מוזען פאָרקומען...

— דאָס איז שעהן! האָט דער רעדאקטאָר געריהמט פאר זיער פּינקטליכקייט.

— איבער וואס האט איהר נאך — האט ער ווערענדיג נייגיעריג געפרעגט:

— איך האב אן ארטיקעל איבער א פערפלייצונג אין ניו־יארק... אן ארטיקעל איבער דער אויסגעלאשענער זון, איבער דעם קאמעט ב... וואס דארף אמאל אראבפאלען אויף דער ערד און צושמעטערען זי...

— פיין! פיין! — האט דער רעדאקטאר זיך ענטציקט.

— איך האב פארטיג נעקראלאגען אויף די גרעסטע לייט פון דער וועלט, וואס זיינען עלטער פון פופציג יאהר און קע־נען א ליאדע טאג שטארבען... זייערע אויספיהרליכע ביאגרא־פיען, מעלות און חסרונות, זייערע טוגענדען און פערדארבענע זיטען...

— אויף וועמען, למשל? איז דער רעדאקטאר נאך נייגע־ריגער געווארען, אבער ער האט שוין דערפיהלט אן אונהיימליכ־קייט.

— אויף וועמען? אויף אלעמען! — האט דער מיטאר־בייטער אויסגערופען מיט גרוים בעגייסטערונג און זיינע אוי־גען האבען זיך אנגעצונדען מיט א מאדנעם פייער. — איך האב פארטיג נעקראלאגען אויף וועלט־הערשער, גרויסע מיליא־נערען, בעריהמטע באנקירען, גרויסע ערפינדער פון לופט־באַ־לאנען... פון איירעפלאנען, פון צעפעלינס...

— געפעהרליכער מאטעריאל! — האט דער רעדאקטאר מיט דייטליכען שרעק אנגעקוקט זיין מיטארבייטער, וועלכער איז געזעסען און האט רוהיג געשמייכעלט, בליצענדיג מיט די אויגען ווי א חיה, וואס קוקט אן איהר רויב.

— אך! האט דער מיטארבייטער איהם בערוהיגט — איך האב געלאסענעם מאטעריאל אויך... ביי מיר, למשל, זיינען דא פארטיג א רייהע נעקראלאגען איבער גרויסע דיכטער, שריפט־שטעלער און רעדאקטארען...

דער רעדאַקטאָר איז דאָ רויט און דאָ בלאַס געוואָרען, האָט פֿערביסען די ליפּען, אַ הוסט געטהאָן און בעמיהענדיג זיך צו שמייכלען האָט ער אַ מורמעל געטהאָן:

— אַזוי — רעדאַקטאָרען אויך?... די עלטערע, הייסט עס.

— יאָ, די עלטערע... — האָט דער מיטאַרבייטער נאָכגעגעבען און האָט אַראָבגעלאָזט די אויגען צו דער ערד...

— האָפֿענטליך, האָט איהר מיך נאָך ניט בעעהרט מיט אַ נעקראָלאָג... האָט דער רעדאַקטאָר געשמייכעלט און פֿאַרשענדיג אָנגעקוקט דעם מיטאַרבייטער...

דער מיטאַרבייטער, וועלכער האָט דוקא געוואָלט אַרויסווייזען זיין גרויס פֿערעהרונג צו זיין רעדאַקטאָר, האָט דאָך אין דעם פֿאַל ניט געוואוסט ווי צו האַנדלען. אָבער דער אינסטינקט פֿון זעלבסטפֿערהיטונג האָט איהם אונטערגעזאָגט, אַז כאָטש דער רעדאַקטאָר איז עהרגייציג, זאָל ער בעסער ענטפֿערען ניין... אָבער אום דעם רעדאַקטאָר אינגאַנצען ניט צו פֿערשעמען, וואָס איהם האָט ער דורכגעלאָזט האָט ער דיפּלאָמאַטיש געענטפֿערט:

— פֿאַר אייך, הערר רעדאַקטאָר, האָב איך אָנגעגרייט אַ יובילעאום־אַרטיקעל...

דעם רעדאַקטאָר איז אַראָב אַ שטיין פֿון האַרץ... ער איז געוואָרען, ניט נאָך זיין שטייגער ווייך געשטימט, האָט זאָגאָר אַ שמייכעל געטהאָן און ווי פֿאַר זיך אַ מורמעל געטהאָן:

— ווי ווייט איז אייגענטליך אַ יובילעאום פֿון אַ נעקראָלאָג...

און דעם דאָזיגען טאָג איז דער רעדאַקטאָר געוועזען אין אַ בעזונדער ווייכער שטימונג. האָט ניט געפֿאָדערט קיין פּינקטליכקייט, פֿאַר וואָס די מיטאַרבייטער האָבען איהם געוואונשען אין האַרצען לאַנג לעבען...

זיין אייגען אַרטיקעל, וואָס ער האָט אין יענעם טאָג געשריבען האָט זיך אויסגעצייכענט מיט אַ געוויסען גוטמוטיגען יאוש, איבער די ציילען האָט געשוועבט אַ לייכטער הומאָר און אין מאַנכע שטעלען האָט געקלונגען אַ פילאָזאָפישע נאָטע...

דאָס איז געווען דאָס איינציגע אַרטיקעל, זייט די צייטונג האָט עקזיסטירט, וואָס די לעזער האָבען ניט פערשטאַנען...

וויכטיגע מיטינגען.

נאך דעם קליינעם סאפער, וואס איז בעשטאנען פון צוויי געריכטען, האט זיך איסאק אויפגעהויבען פון שטוהל, זיך דורכגעגאנגען איבער'ן שטוב און ארויסנעהמענדיג דאס זייגעריל פון וועסט־טאש, האט ער ווי פאר זיך געמורמעלט:

— איך מוז שוין געהן אויפ'ן מיטינג...

דאס יונגע ווייבעל העלען, וועלכע האט אבגערוימט פון טיש, האט מיט א גלאז אין האנט זיך אנידערגעשטעלט קעגען איסאק'ן, איהם ארייגעקוקט אין די אויגען און זיך געקלאגט:

— ווידער א מיטינג? ביזט געווארען א גאנצער כלל־טהוער.

— וואס־זשע מיינסטו, העלען, מען מוז פאר דער מענשהייט אויך עפעס טהאן — האט איסאק געענטפערט און זיך קוים איינגעהאלטען ניט צו שמייכלען...

— די מענשהייט! — האט העלען איהם נאכגעקרימט — די מענשהייט איז ביי אייך טייער, נאר דער יחיד האט ביי אייך קיין ווערט...

און אנשטעלענדיג א וויינענדיגען פנים האט זי זיך געבעטען:

— איך וויל אויך געהן אויף מיטינגען, ארבייטען פאר דער מענשהייט, מיר איז אליין דא אומעטיג...

— אומעטיג! — האט איסאק ווי אויסגעשריען — וואס הייסט אומעטיג... האסט דאך עפעס פאר דער חתונה געהאט חבר'טעס... געהט מען אריבער צו זיי...

— ניט נאָר חבר׳טעס... — האָט העלען זיך בעליידיגט... איך האָב געהאַט חברים אויך...

— זאָל זיין חברים... איך בין ניט אייפערזיכטיג...

— ביזט ניט אייפערזיכטיג — האָט העלען אויסגעשטעלט אויף איהם ביידע אויגען — אַט דאָס איז טאַקע מיין אונגליק... איך האָב געוואָלט דו זאָלסט יאָ זיין אייפערזיכטיג...

— א מאָדנע זאַך מיט די ווייבער! — האָט איסאַק געפילאָזאָפירט — קיינמאָל קען מען זיי ניט צופריעדען שטעלען; איז מען אייפערזיכטיג פּראָטעסטירען זיי, איז מען ניט אייפערזיכטיג — קלאָגען זיי — איבריגענס, איך מוז שוין געהן... דער מיטינג הויבט זיך אָן אכט שאַרף...

און איסאַק איז ארויס, לאָזענדיג העלען׳ען א בייזע און דערצאָרענטע...

דער מיטינג איז פאָרגעקומען אין א קליינעם, שעהן־אויפגערוימטען צימער, ביי מיס בערטע פיין.

מיס פיין האָט איסאַק׳ען בעגעגענט מיט אויסגעשטרעקטע ארעמס און נאָך דעם קוש, וואָס ער האָט מיט געוויסער עטיקעט אָבגעזיעגעלט אויף איהרע ראָזעווע ליפּעלעך, האָט ער זיך ענטשולדיגט...

— זי האָט מיך פערהאַלטען, מיין ווייבעלע.

בערטע האָט זיך אָנגעבלאָזען:

— דיין ווייבעלע... אָט דאָס איז דאָך מיין אומגליק, וואָס זי איז דאָס ווייב און איך בין בלויז א געליעבטע, צו מיר מעג מען קומען, נאָר דאַן, ווען דאָס ווייב לאָזט אָב...

איסאַק, פון דער נאַטור, אַן אָנהענגער פון פרויען־רעכט, האָט דערפיהלט אין בערטע׳ס טענות א געוויסע מאָס גערעכטיגקייט און ער האָט זי ארומגענומען און געזאָגט:

— דו ביזט גערעכט, מיין טייערע, אבער די פליכטען צו א ווייב, קען מען אויך ניט אָבלייקענען... ענטשולדיג...

בערטע האט אבער געפאדערט איהר רעכט, די רעכט פון א געליעבטער:

— איך האלט, אז א געליעבטע שטעהט העכער פאר דער געזעצליכער פרוי...

—צי העכער צי נידעריגער ווייס איך ניט — האט איסאק געמורמעלט — אבער מיט דער געזעצליכער פרוי איז מיר אי־בערדריסיג, לאנגווייליג, — און מיט דיר, מיין ליעבע...

און צו אילוסטרירען ווי אזוי איהם איז מיט איהר, האט ער זי פעסט צוגעדריקט צו זיך און געקושט...

— ווי לאנג אבער וועט עס זיך ציהען אזוי?... — האט בערטע געוואלט אויסנוצען די געלעגענהייט — נאך אלע גלי־קען, וואלט איך וועלען דיך ליעבען פראנק און פריי, און ניט גנב'ענען די פאר פונקען ליעבע...

— ס'הייסט, דו וואלסט וועלען ווערען מיין געזעצליכע פרוי...

— געוויס... — האט בערטע איהם נעגלעט איבער די הענט און זיך געטוליעט צו איהם ווי א קעצעלע...

איסאק, דערוואַרעמט פון איהרע צערטליכקייטען, האט זיך ווי פערלוירען, און פערגעסענדיג אן זיינע פליכטען צו העלען, האט ער אויסגערופען:

— האב געדולד... איך וועל מיט העלען'ען איבעררייסען, איך וועל זיך מיט איהר צוגעהן... איך וועל מאכען אזוי, אז זי וועט זיך בעטען, מיר זאלען זיך צוגעהן...

אין פערלויף פון א יאהר צייט האט ענדליך העלען ער־פאהרען איסאק'ס בעהאלטענע ליעבע צו בערטע'ן.

— איסאק, אט אזוי האסטו מיך גענארט! אויף מיטינ־גען געגאנגען, ארבייטען פאר דער מענשהייט...

— נא... — האט איסאק געמורמעלט און האט אויסגע־וויזען זעהר נעבאכדיג...

—טאַ גנה און קום שוין קיינמאָל ניט... איך וועל מיין שטעדטעל בעשטעהן אליין...

איסאַק האָט זיך געוואָלט פערענטפערען, פערטיידיגען, אָבער העלען, אַ בייזע און שטאָלצע, האָט זיך אָבגעקעהרט און ניט געוואָלט הערען:

— גנה, אָדער איך גנה אוועק!

און זעהענדיג ווי ער בלייבט זיצען אונבעוועגט אויף זיין שטוהל, האָט זי זיך גענומען פּאַקען און באַלד איז זי געשטאַנען אָן אָנגעטהוענע מיט אַ פּעקיל אין האַנט און זאָגענדיג: איך בעפריי דיך! — איז זי אַרוים פון צימער...

איסאַק איז מיט אַ געזונקענעם קאָפּ אוועק צו בערטע'ן.

— בערטע... איך בין פריי... זי האָט מיך פערלאָזט...

בערטע, וועמענס אידעאַל איז געווען צו בעזיצען איסאַק'ען אליין, און צו ווערען זיינע פאַר דער וועלט, איז מיט פרייד אויפגעשטאַנען פון זאָפּקע, וואו זי איז געלעגען אויסגעצויגען, און אַרומנעהמענדיג איסאַק'ן האָט זי געפּליסטערט:

—אַ, מיין טהייערער, איצט ביזטו מיינער אין גאַנצען, אין גאַנצען...

איסאַק האָט זיך דערפיהלט אונבעקוועם אין איהרע אַרעמס און האָט זיך בעמיהט צו בעפרייען:

— פאַרוואָס ביזטו אַזוי צוטראָגען, איסאַק? — האָט בערטע געפרעגט.

— צוטראָגען... חלילה... נאַטירליך... האָט ער גענומען שטאַמלען — נאַטירליך, אַזאַ מאָמענט...

און פאַר זיינע אויגען האָט פאַרגעשוועבט דאָס געזיכט פון דער בייזער און שטאָלץ־אוועקגעהענדיגער העלען...

„וואוהין און צו וועמען האָט זי געקאָנט אוועקגעהן?״— האָט זיך איהם געבאַמבעלט אין קאָפּ און ער האָט געקוקט אויף בערטע'ן מיט גלייכגילטיגע בליקען...

ער האָט אָבער די אויגען געהאַלטען אַראָבגעלאָזט און זי

האט זיין בליק נים געקאנט כאפען...

עס איז אוועק א יאהר, בערטע איז געזעסען מיט איסאק'ן אין צימער, וואו זיי האבען גאר וואס אבגעגעסען סאפער. איסאק איז געווען נערוועז, אויפגערעגט, ווי א מענש, וואס וויל עפעס טהאן און האט מורא פאר עמיצען...

— וואס איז מיט דיר, איסאק? — האט בערטע געפרעגט, אריינקוקענדיג איהם אין די אויגען.

— מיין סאסייעטי „מיטעט" היינט און איך מוז געהן... איך האב אזוי קיין געדולד דערצו נים...

— וועלכע סאסייעטי?... — האט בערטע זיך פער־חדוש'ט.

— וועלכע סאסייעטי! — האט איסאק ביים איהר איבער־געקרימט — זי ווייסט שוין גאר נים...

— ביזט אויפגערעגט... — האט בערטע געמורמעלט, נים קענענדיג פערשטעהן...

— נו, געווים... פרעגסט אזוינע נארישקייטען... איך האב א וויכטיגע זיצונג... איך מוז געהן...

— העלאו, העלען! — האט איסאק אויסגערופען אריינ־געהענדיג אין א קליין געמיטליכען צימערל, וואו העלען האט געוואוינט דעם לעצטען יאהר...

זי האט איהם אויסגעצויגען די האנט און געבעטען זיצען.

— אז איך קום צו דיר, פיהל איך מיך אזוי גוט, אזוי גוט...

— עס פרעהט מיך... — האט העלען מיט אויגען אנגע־נאסענע מיט ליעבשאפט געענטפערט — מיר ווערט אויך אזוי גוט... אך, ווי נאריש מיר זיינען!... — האט זי מיט א גוטמו־טיגען שמייכעל אויסגעזיפצט, און אוועקזעצענדיג זיך נעבען איסאק'ן אויפ'ן פארענטש פון וויעג־שטוהל, האט זי וויגענדיג איהם, געפרעגט:

— וואָס האָסטו איהר געזאָגט פאַר א תירוץ?

— איך האָב איהר געזאָגט, אז איך געה אויף א מיטינג...

— דערזעלבער אלטער תירוץ... — האָט העלען שטימונגס־פול אויסגערופען...

און אָננעהמענדיג איהם פאר׳ן האנט האָט זי פאָרטגעזעצט:

— ווייסט איסאַק, אז איך וויל שוין ניט מעהר מיט דיר צוזאמענגעהן זיך... אזוי איז בעסער... איצט האָסטו מיך ליעב־ בער... נאָרסט אָב צוליעב מיך און אנדערע... אבער מיך — ניט... איך וויל ניט זיין קיין ווייב, איך וויל בעסער זיין א געליעבטע... א ווייב לאָזט מען אליין און מען געהט אוועק אויף א מיטינג און צו א געליעבטער קומט מען און מען זיצט אזוי לאנג, אזוי לאנג. איסאַק, ווערסט דאָך הייגט ביי מיר לאנג זיצען... יא? מיר וועלען אבהאלטען א וויכטיגען מיטינג.

— אָ, זעהר א וויכטיגען! — האָט איסאַק מיט בעגייס־ טערונג אויסגערופען און האָט זיך געדריקט פעסטער און פעס־ טער צו דער געוועזענער ווייב און צו דער איצטיגער געליעב־ טער...

דער מאַן קומט!

דער „קאַטעדזש“ איז געשטאַנען ווי אָבגעזונדערט פון דער גאַנצער וועלט. שטעהענדיג אויף דער לאַנגער און ברייטער וועראַנדע האָט מען בלויז געזעהן וואו ניט וואו א הייזעל, א פאַרם און וויעדער פעלד, וואלד און האָריזאָנט.

ליזע, וועלכער דער מאַן האָט געשיקט אהער אויף עטליכע וואָכען האָט זיך דאָ געפיהלט ווי ניי געבוירען. די ערשטע טעג האָט זיך איהר בשום אופן ניט געגלויבט, אז דאָס איז א קאַונ־רי אין אמעריקאַ. וואוינענדיג אין ענג בעזעצטען געגענד אין ניו יאָרק האָט זיך איהר געדאכט, אז גאַנץ אמעריקאַ איז געפּאַקט מיט מענשען, קאַרס און בייבי־קערעדזשעס. די ברייט־קייט, פרייהייט האָט איהר דערמאָנט איהר היים, א שטעדטעל ערגעץ אין טשערניגאָווער גובערניע, וועלכע זי האָט פערלאָזט מיט זיבען יאָהר צוריק, ווען זי איז אלט געווען זיעבצעהן יאָהר. דאָרט איז אויך געווען אזוי ברייט און פריי און זי פלעגט אזוי ליעב האָבען מיט איהרע יונגע חבר׳טעס זיך לאָזען לויפען און יאָגען זיך יעדער פרייען פאַרנאַכט און יעדען שבת, ווען דער טאַטע, א בייזער און שטרענגער איד, פלעגט נאָר ניט זיין אין דער היים.

דאָ איז זי ווידער פריי. מיט די עטליכע יונגע מייד־לעך און יונגע ווייבלעך וואָס האָבען זיך געפונען מיט איהר אין זעלבען קאַטעדזש איז זי געוואָרען בעפריינדעט אין די ערש־טע פּאָר טעג און האָט זיך געפיהלט מיט זיי, ווי מיט יענע חבר׳טעס אין דער היים. אויך מיט די פּאָר באַיעס וואָס האָבען זיך דאָ געפונען האָט זי זיך געפיהלט היימיש און זיך געהאַל־

טען פריי, ווי א יונג מיידעלע וואס ווייס נאך פון קיין זאך ניט..
זי האט זיך מינוטענווייז פערגעסען, אז זי איז שוין א יאהר פערהייראט מיט עפעס איינעם א מיסטער און דער מיסטער האט עס איהר טאקע געשיקט אהער צו פיקסען זיך...

און שפיעלענדיג מיט א באי אין באל אדער אזוי אויס־פראוועענדיג זיך אין לויפען: ווער וועט וועמען אריבעריאָגען — דער באי זי, אדער זי דעם באי — פלעגט זי זיך פלוצלונג דערמאנען אן איהר מאן און פלעגט זיך אין מיטען געלויף אבשטעלען, אזוי אז דער באי האט איהר שנעל געקענט כאפען. ארומנעהמענדיג זי און האלטענדיג זי פעסט אין די הענט. זי פלעגט זיך אבער אויסרייסען פון איהם, מורמלענדיג:

— דאס טאר מען ניט...

— פארוואס טאר מען ניט?

פלעגט זי זיך פערשעהמען און ענטפערען:

— איך האב דאך עפעס א מאן.

און גלייך פלעגט איהר פערדריסען וואס זי האט זיך אויסגעדריקט אזוי איראניש: „עפעס א מאן" און זי פלעגט זיך פערריכטען:

— מיין מאן איז א שעהנערער פאר אייך.

און נאך דעם ליגען וואס זי האט אזוי גלאט אבגעזאגט פלעגט זי זיך צולאכען מיט א העלען קלינגענדען געלעכטער און אין א וויילע ארום ווידער פערגעסען אן מאן, אן ניו־יארק און האט זיך ווידער געלאזט לויפען מיט'ן באי צי מיט א מיידעל, ביז וואנען דער יונגער פארמער פלעגט ניט ארויסנעהמען מיט'ן גלאק אין דער האנט און מיט'ן קלינגען צונויפזאמלען, ווי א פאסטוך זיין סטאדע, די „געסט" זיינע, וואס האבען זיך צושפרייט איבער'ן פעלד, דער דא, דער דארטען.

דערהערענדיג דאס קלינגען פלעגט ליזע זיך לאזען לויפען די ערשטע צום הויז. געלאפען איז זי ווי א קליין מיידעלע, ווען די מאמע רופט עסען און האט ווידער פערגעסען אן דעם

מיסטער דאָרט אין ניו־יאָרק, וואָס האָט איהר אהער געשיקט. איהר האָט זיך געדאַכט, אַז דאָ איז זי געבוירען געוואָרען און דאָ וועט זי שוין בלייבען אויף שטענדיג, א פריילינכע, א גליק־ליכע, א פרייע...

פלעגט איהר דער יונגער פארמער ברענגען פון סטיישאַן, וועלכע האָט זיך געפונען א פּאָר מייל פון קאַטעדזש, א בריוועל, פלעגט זי זיך ווידער דערמאָנען און איהר פרעהליכקייט פלעגט פערשווינדען. אין יעדען בריוועל האָט זי ערוואַרטעט אַן אונאַנגענעהמע נאַכריכט: אָדער אַז עס איז שוין איהר צייט צו פאָהרען צוריק אין ניו יאָרק, אָדער אַז ער קומט אַליין אויף א פּאָר טעג. איבערלעזענדיג דאָס קורצע בריוועל פון דעם „ביזי" מאַן און אויסגעפינענדיג אַז ער איז נאָך אַלץ ביזי און קומען קען ער נאָך ניט און איהר הייסט ער נאָך בלייבען, פלעגט זי דאָס בריוועל צורייסען מיט הנאה אויף קליינינקע שטיקע־לעך און פערוואַרפען ערגעץ אויפ'ן פעלד. דער ווינט פלעגט די שטיקלעך צוריסענע פּאַפּיר אויפהויבען פון דער ערד, פלי־הען מיט זיי אין דער לופט און מאַכבען שטיקעל איהר צוריק ברענגען — פונקט ווי דער ווינד האָט אַלעס געוואוסט און האָט געוואָלט איהר דערמאָנען אַן איהרע פליכטען און אַז צו פרעהליך דאַרף זי ניט זיין, ווייל פריהער־שפּעטער וועט זי מו־זען אָדער צו איהם פאָהרען אָדער איהם דאָ אויפנעהמען...

ענטפערען פלעגט זי זיך ניט איילען. דאָס שרייבען איהם איז פאַר איהר געווען אַן אָפּקומעניש. זי מוז שרייבען „מיין ליעבער מאַן", אָבער די פעדער, ווי זי וואָלט געפיהלט דעם ליגען פון דער פראַזע, האָקט זיך אריין אין דעם פּאַפּיר און זי מוז פערבייטען אויף „מיין טייערער מאַן". איהר דאַכט זיך, אַז „מיין טייערער" איז ווייניגער פאַלש ווי „מיין ליעבער". זי האָט שוין געפּרופט שרייבען „האָכגעשעצטער מאַן", האָט זי זיך צולאַכט און פערשעהמט פאַר זיך אַליין.

ענדליך איז איהר אָנגעקומען א בריוועל, וואו ער מעלדעט איהר, אז ער קוממ אויף שבת... דאָס בריוועל איז איהר אָנגע־קומען דאָנערשטאג פארנאכט. יענעם אווענד האָט זי שוין ווענינער פערבראכט און ווען א קליינע קאָמפּאניע מיידלעך מיט די צוויי כוואטסקע באיעס האָבען זיך פּאָרבערייט צו נעהמען א ווייטען „וואָק“ און זי אויך איינגעלאדען, האָט זי זיך ענט־זאגט. אַלעמען האָט עס געוואונדערט: וואָס איז געוואָרען מיט דער פרעהליכער ליזע׳ן? זי האָט אויסגעטראכט א תירוץ, אז זי פיהלט ניט גוט און איז געבליבען זיצען אליין אין א וויג־קעל, ווי זי וואָלט שוין אָנגעהויבען צו ערווארטען איהר מאן.

פרייטאג האָט זי דער יונגער פארמער גענומען צום סטיי־שאָן צו בעגעגענען דעם מאן. זי איז געזעסען מיט׳ן פארמער זייט ביי זייט און ווען עס איז געקומען אראָב־בארג, האָט ער איהר צוגעדריקט צו זיך, זי זאָל ניט אראָבפאלען פון שמאָלען קערעדזשעל. ארום איז געווען ברייט און פריי און דאָס יונגע פערד איז גאָלאָפּירענדיג געלאָפען ווי צום טאקט. ליזע איז איצט אזוי ווייט געווען פון מאן, אז זי האָט גאָר ניט גע־וואוסט, ווי אזוי ער זעהט אויס און וואָס פאר א שטימע ער האָט. אבער קומען וועט ער זיכער און אפשר וועט איהם דאָרט וואָס אָבהאלטען און זי וועט בעקומען א דעפּעשע, אז ער קען ניט קומען, און זי האָט געפרעגט ביים פארמער: קען אָנקומען אהער א דעפּעשע? דער פארמער האָט געענטפערט: ניין!

ביים סטיישאָן איז נאָך אויסגעקומען צו ווארטען. ליזע האָט נאָכגעפרעגט די אורזאכע. דער טריין האָט זיך פערשפּע־טיגט. דאָס איז גוט. טרעפט ניט אמאָל אז א טריין פער־שפּעטיגט אויף א טאָג? אבער אָט קומט ער שוין אָן! פער־שפּעטיגט און דאָך געקומען. אָט קריכט פון א וואגאָן ארויס א נידעריגער, ברייט־ביינינער מאן. דאָס איז ער דאכט זיך? יא,

דאָס איז דער מיסטער, וועלכער האָט זי אהער געשיקט, דאָס איז ער!

— העללאָו, ליזע!

— העללאָו, אייב...

מאַנכע יונגע ווייבלעך, וועלכע בעגעגענען דאָ די ערוואַר־טעטע מענער, צוקושען זיך מיט זיי. ליזע טראַכט, אז זי האָט זיך אויך געדאַרפט צוקושען, אבער עס איז אַראָב די בעגעגעניש גלאַט אָהן א קוש און זי איז געווען צופריעדען. דער מאַן האָט זי בעטראַכט און א צופריעדענער געזאָגט:

— האָסט זיך פיין געפּיקסט...

און וואָרפענדיג א בליק אויף דער וואַג וואָס איז געשטאַ־נען ביים סטיישאָן האָט ער העפליך פאַרגעלעגט:

— שטעל זיך, ליזע. איך וועל דיך אָבוועגען. איך האָב גראָד אַן איינציגע פעני...

ליזע, געהאַרכזאַם ווי א קינד, ווען דער טאַטע הייסט וואָס טהאָן, האָט זיך מיט א פערשולדיגטען שמייכעל אוועקגעשטעלט אויפ'ן וואָג. דער ווייזער האָט זיך געגעבען א הויב אַרויף און איז געגאַנגען ביז הונדערט און צוואַנציג און נאָך אַריבער א שטיקעל.

— הונדערט איין און צוואַנציג מיט א האַלב! — האָט דער מאַן געמאָלדען. — גאַנץ שעהן זיך געפּיקסט! דו וועסט דאָ נאָך בלייבען א פּאָר וואָכען... איך וועל אויך בלייבען עט־ליכע טעג. די ביזנעס זיינען איצט שטילער...

און פאָהרענדיג צוריק צו דער פאַרם האָט זיך ליזע'ן געדאַכט, אז דער וועג איז ווי שמאָלער געוואָרען און דער וואַלד פון דער ווייט איז ניט דער זעלביגער... אויך דאָרט דער ווייסער קאַטעדזש, וועלכען זי האָט אָהין פאָהרענדיג בעמערקט איז גאָר ניט אַזוי שעהן ווי זי האָט געמיינט, א געוועהנליכער קאַטעדזש. און זי וואָלט בכלל שוין געוואָלט פאָהרען צוריק אין ניו יאָרק. דאָרטען ווייסען אַלע אז זי האָט א מאַן און דאָ דאַרף זי איהם

ערשט ווייזען. זי וועט זיך שעהמען און יענער כוואטסקער באַי מיט די לעבעדיגע אויגען וועט אזוי לאכען... זי האָט אויפגע־הויבען די אויגען און געוואָרפען בגנבה א בליק אויף דעם מאַן, וועלכער האָט געשעפּט די פרישע לופט מיט א מינע, ווי ער וואָלט עס געטהאָן צוליעב זיין שוואכען געזונט און ליזע האָט בעשלאָסען, אז דער באַי וועט זיכער לאכען און אפשר וועלען די מיידלעך אויך לאכען...

און עס האָט איהר געקלאפּט דאָס הארץ פאר ערוואַרטונג.

עס איז אזוי גוט וואָס דאָס פערד איז מיעד און דער וועג צוריק איז ארויף־בארג און מען פאָהרט אזוי לאנגזאם...

דער רב.

פון דער לעצטער בעקאנטשאפט אין סענטראל פארק איז הערמאן ענטציקט געווען. אויסער, וואס דאס מיידעל איז א זעהר חנ'עוודיגע און אן אינטערעסאנטע, איז זי דערצו פון גרויסען יחוס: איהר טאטע איז ניט מעהר און ניט וועניגער ווי א רב, און כאטש הערמאן איז א ראדיקאל געשטימטער יונגערמאן, ווייס ער אבער אז די אמת'ע אידישע אריסטאקראטיע זיינען די רבנים. קיין אנדערע אריסטאקראטישע קאסטעס אויסער די רבנים זיינען ביי אידען ניטא. און איידער הערמאן האט נאך געוואוסט גענוי איהר שטאם איז דער ערשטער קאמפלימענט וואס ער האט דער דאזיגער מיידעל געמאכט געווען אזוי:

— עפעס שפיגעלט זיך אב אין אייערע אויגען, וואס ציינגט, אז איהר שטאמט פון יחסנים...

— געוויס בין איך א יחסנ'טע! — האט זי פערשעמט געענטפערט.

— איך האב געוואלט וויסען ווער איז אייער פאטער?

— אייך וועט ער ניט געפעלען...

— א, איך בין זיכער, אז איהר האט א שעהנעם טאטען!

— יא... אבער אייך וועט עס ניט געפעלען... ער איז א רב...

— א רב! א רב! — האט הערמאן ענטציקט אויסגעררו־פען, — וואס רעדט איהר. דאס איז דאך דער שעהנסטער יחוס.

און בעטראכטענדיג זי נאך אמאל ביים שיין פון דער עלעק־טרישער לאמטערן אין פארק, האט ער ווידער זיך בעגייסטערט:

— איהר זעהט טאקע אוים ווי א רב'ניש קינד. דער אידי־שער אדעל ליעגט אייך אויפ'ן פנים...

זי האָט זיך צולאכט און געענטפערט:

— און איך האָב גאָר ניט געוואוסט, אז עס וועט אייך אזוי געפעלען...

— עס געפעלט מיר זעהר! — האָט הערמאן זיך אלץ בעגייסטערט. — נאַטירליך, איך בין א פריידענקער, אבער איך האַלט זעהר פון יחוס. און צו די אידישע רבנים האָב איך נאָך א שוואכקייט פון דער קינדהייט.

און פאר הערמאנ'ען האָט זיך גלייך פאָרגעשטעלט דער רב פון זיין שטעדטעל, ר' אהרן־מאיר, מיט דער לאנגער, ברייטער באָרד, מיט די גרויסע, קלוגע און עטוואָס געהיימניספולע אויגען, מיט זיין שטילען און עדעלען אויסדריקען זיך. הערמאן געדענקט, ווען זיין מאמע פלעגט איהם שיקען פרעגען א שאלה אין ביי איהם געוועזן א יום־טוב, וואָרים אויסער דער רב אליין איז דאָס גאנצע רב'נישע הויז געוועזן פול מיט צוציהונגען און פערלאָקונגען: די רב'יצין מיט איהר עדעלען פנים, דעם רב'ס חדר... אין רב'ס חדר האָט זיך ניט מעהר געפונען ווי א טיש, צוויי בענקלעך — אמת, געפארבטע — און א גרויסער אלמער מיט ספרים. אָט דער אלמער האָט צוגעגעבען דעם רב'ס חדר א פאנטאסטישען אויסזעהן. הערמאן, וועלכער האָט דאן נאָך געהייסען הער־שעלע, פלעגט ניט וואגען נאָהענט צוצוגעהן צום רב, נאָר בייב שוועל פון חדר פלעגט ער בלייבען שטעהן און ווארטען ביז דער רב וועט זיך אברייסען פון דער גמרא. אז דער רב פלעגט זיך ענדליך אָברייסען פון דער אָפענער גמרא און, אויפהויבענדיג דעם קאָפּ, איהם בעמערקען, פלעגט הערמאן בלייבען ווי דער־שראָקען און פאר שרעק פערגעסען די גאנצע „שאלה".

אבער דער רב פלעגט איהם גלייך ערמוטהיגען:

— וועמעס ביזטו, אינגעלע?

— הערשעל, לייבע דעם קרעמער׳ס.

— אזוי, לייבע דעם קרעמער׳ס. ביזט מסתמא א גוטער שגץ... קום אהער.. קום, שעהם זיך נישט...

און דער איצטיגער הערמאן און דער דאמאלסדיגער הערשעלע פלעגט פון די דאזיגע גוטמוטיגע ווערטער גלייך דערמאנען זיך אן דער שאלה:

— די מאמע האט אויסגעמישט מיט א מילכיגען לעפעל דעם פליישיגען טעפעל.

— האט דער טעפעל בשעת מעשה געקאכט?

— יע... געקאכט...

— דאס לעפעל איז געווען א הילצערנע, צי א צינענע?

— א הילצערנע.

— אויב א הילצערנע, איז דאס לעפעל טריף און דער טעפעל איז כשר...

און געהענדיג צוריק, האט ער די גאנצע צייט גע׳חזר׳ט:

— דאס לעפעל איז טריף און דאס טעפעל איז כשר...

און קומענדיג אהיים צו דער מאמע׳ן, האט ער עס מיט שמחה איבערגעגעבען:

— מאמע, דאס לעפעל איז טריף...

— אבער דאס טעפעל, גזלן! — איז די מאמע דערשראקען געווארען, ווייל עס איז געווען איינס פון איהרע בעסטע, געדראטעוועטע טעפלעך.

— דאס טעפעל איז כשר, זאל איך אזוי געזונד זיין.

— לאנג לעבען זאל ער! — האט די מאמע געבענשט דעם רב אונטער די אויגען. — ווען ער מאכט מיר טריף דאס טעפעל, וואלט איך ניט געוואוסט וואס צו טהאן, ערשט פאר פסח איהם איינגעדראטעוועט...

און איצט, שטעהענדיג נעבען א רב׳ס א טאכטער, האט הערמאן דערפיהלט א בענקשאפט נאך יענער צייט. זיין שטימונג איז געווארען אזוי געהויבען, אז ער האט רב׳ס טאכטער

אַנגענומען פאר'ן האנד און געפרעגט:
— אייער טאַטע פּסק'ענט אויך שאלות?...
— יאָ, אמאָל... זעהר זעלטען...
— און ער האָט אויך א גרויסען אלמער מיט ספרים?
— ניט זעהר... — האָט זי געשמייכעלט.
— און א באָרד... א לאַנגע...
— ניט זעהר...
— איך וואָלט געוואָלט זעהן אייער טאַטען... — האָט ער ווי אויסגעזיפצט.
— איהר קאָנט אמאָל צו אונז אריינקומען! — האָט זי איהם געגעבען די ערלויבניש.
— וואָס זאָל איך זאָגען פאר א תירוץ? — האָט הערמאַן געפרעגט נאאיוו.
— א תירוץ! — האָט זי געלאַכט, — איהר דאַרפט גאָר ניט זאָגען קיין תירוצים, איהר וועט פרעגען אויף מיר...
— מעג מען?
— פאַרוואָס ניט... צו מיר קומען אריין אַפט יונגע לייט... מען פערברענגט...

הערמאַן איז געבליבען ווי ענטוישט. ערשטענס דערפאר, וואָס זי, וועלכע ער האָט שוין, דאכט זיך, ליעב בעקומען, האָט נאָך בעקאַנטע יונגע לייט און ער איז ניט דער איינציגער און צווייטענס, איז נאָך פערדריסליכער, וואָס צו א רב'ס א טאָכטער קאָן מען ארויפגעהן אזוי פראנק און פריי... אבער דאָך האָט ער אָנגענומען איהר איינלאדונג.
— יאָ, איך וועל אריינגעהן. ווען?...
— קומט שבת אָוונד... א זייגער זיעבען...
—שבת אָוונד! שעהן! שעהן!

און הערמאַן האָט זיך פאַרגעשטעלט, אז ער וועט נאָך אוודאי כאַפּען א רב'ס א המבדיל און הערען זינגען די „אליהו'ס".

— איך וועל קומען זיכער, — האָט ער איהר געגעבען די האנד און מיט בעגייסטערונג זי געדריקט...

הערמאַן האָט קוים דערוואַרט, אז עס זאָל אָנקומען דער גליקליכער שבת. ערשטענס האָט ער שוין געבענקט נאָך איהר, און צווייטענס, איז ער געוועזן שטאַרק נייגעריג צו זעהן דאָ אין אמעריקא א רב... ער האָט זיך פאָרגעשטעלט א הויכען, שעהנעם עלטערען אידען מיט א לאַנגער באָרד און מיט א גרויסען שטערען און צוויי גרויסע טיעפע אויגען... און הערמאַן האָט געמאַכט פּלענער, ווי אזוי צו רעדען מיט איהם. איהם האָט באַנג געטהאָן, וואָס ער איז אזוי גלאַט געראַזירט: דער רב וועט געוויס האָבען גרויס צער... אמאָליגע צייטען האָט מען זיך ניט געראַזירט.

דערפאַר אבער האָט ער בעשלאָסען, וועט ער זיצען די גאַנצע צייט אין היטעל, און זאָל איהר טאַטע, דער רב, ניט האָבען קיין עגמת־נפש...

א פערטעל צו זיעבען איז שוין הערמאַן געשטאַנען ביי א גרויסער טענעמענט־הויז אין א אידיש־איטאַליענישען געגענד און געקוקט ארויף צו די פענסטער און ניט געקאָנט כאַפּען מיט'ן אויג, וואו זאָל דאָ אין דעם דאָזיגען הויז זיך קאָנען איינאָרדנען א רב...

ביים הויז האָבען זיך געשפּיעלט איטאַליענישע באָים, געפּרובט די מוסקולען און געראַנגעלט זיך. אין האָל זיינען געשטאַנען פּאָרלעך און געמאַכט חנ'דלעך איינע צו די אנדערע.

הערמאַן האָט בעטראַכט דעם נומער פון הויז און געצווייפעלט, צי איז דאָס דערזעלבער נומער, וואָס דעם רב'ס

טאַכטער האָט איהם אָנגעגעבען... איהם האָט זיך ניט גע־גלויבט, אז דאָ זאָל וואוינען א רב.

אָבער אריינגעהענדיג אין האָל און קוקענדיג אויף די האָלב אָבגעריבענע אונטערשריפטען אונטער די „לעטערבאקסעלעך“ האָט ער געפונען דעם נאָמען און די וואוינונג פון רב... דאָס איז געווען אויפ׳ן פינפטען פלאָאר...

— עס איז „פּאָלג מיר א גאנג“, — האָט ער אונצופריע־דען געמורמעלט, — וואוהין א רב קאָן אין אמעריקא פער־קריכען...

און דערגרייכענדיג דעם פינפטען פלאָאר האָט ער אנגע־קלונגען.

אנטקעגען איהם איז ארויס א בייזער איטאַליענער און האָט איהם אָנגעקוקט מיט חשד...

און טאַקע דערזעלבער איטאַליענער האָט איהם אָנגע־וויזען די קעגענאיבערדיגע טהיר.

הייסט עס, אז דער רב וואוינט בשכנות מיט אן איטאַל־יענער. הערמאַן האָט א שמייכעל געטהאָן און האָט זיך צוגע־גרייט צו איבערראשונגען.

ער האָט אָנגעקלונגען און האָט קיין ענטפער ניט בעקו־מען. הערמאַן האָט אונגעדולדיג געוואַרט, נאָר קיינער האָט איהם ניט אויפגעמאַכט די טהיר.

ער האָט א פּאָר מאָל אָנגעקלאַפּט און ערשט דאַן האָבען זיך געהערט טריט פון אינוועניג. די טהיר האָט זיך אויפגעעפענט און פאַר הערמאַנ׳ען איז ערשיענען א איד אין די מיטעלע יאָה־רען, מיט א געשווירען שפּיציג בערדעל, אנגעטהאָן אין א קור־צען רעקעל.

— וואוינט דאָ דער רב? — האָט הערמאַן קוים ארויס־געכערדט און איז געווען זיכער, אז ער האָט פערבלאָנדזשעט...

— דאָ, דאָ... — האָט דער איד געענטפערט. — דאָס בי׳ן איך טאַקע אליין... — פּליעז, קאַם אין.

הערמאַן איז אַריין. באַלד איז איהם אַנטקעגען געגאַנגען די טאָכטער מיט אַ שמייכעל.

— פּאַפּאַ, איך וועל דיר אינטראָדיוסען: דאָס איז מר...

— אַי עם ווערי גלעד... — האָט דער רב זיך פערניינגט — קאַם אין!...

הערמאַן איז איהם נאָכגעגאַנגען און האָט זיך ענדליך אונגעלומפּערט אַוועקגעזעצט אויף אַ שטוהל.

— נעהמט אַראָב אייער העט — האָט דער רב פאַרגע־שלאָגען.

הערמאַן האָט זיך דערפיהלט בעליידיגט און האָט ניט גע־וואַגט עס צו טהאָן...

— נעהמט אַראָב! נעהמט אַראָב! — האָט דער רב גע־וואָלט צייגען זיין אויפגעקלערטקייט. — מיר זיינען ניט קיין פאַנאַטיקער... פּליעז...

און הערמאַן האָט דעם העט אַראָבגענומען און דער־פיהלט, ווי עפּעס הייליגעס וואָלט פערשוואונדען געוואָרען. ער האָט בעטראַכט דעם רב, ווי ער וואָלט איהם איינגאַנצען שוין ניט אָנגעגאַנגען. ער האָט בלויז געוואָלט וואָס גיכער אַרויס־געהן.

ער האָט געקוקט אויף דער טאָכטער און געשמייכעלט, ווי ער וואָלט זאָגען:

— מיט אַזאַ רב וועלען מיר שוין אויסקומען בשלום.

זי האָט זיין שמייכעל פערשטאַנען און האָט, ניט צערע־מאָניעענדיג זיך, זיך געווענדעט צו הערמאַנ׳ען:

— וועלען מיר אַביסעל געהן...

— יאָ, יאָ... — האָט זיך הערמאַן אָנגעכאַפּט.

— יעס... — האָט זיך דער רב אַריינגעמישט, — אַ וואָק נאָך סאַפּער־טיים איז זעהר גוט...

אַרויסגעהענדיג פון רב׳ס הויז מיט דער טאָכטער, האָט זי זיך צו איהם אויף די טרעפּ געווענדעט:

— נו, ווי געפעלט אייך מיין פֿאָטער? —

— א גאנץ קלוגער מענש! — האָט הערמאַן ווי אָבגע־פּטר'ט זיין מיינונג.

— יעס — האָט זי צוגעגעבען. — ער איז אַלרייט.

אָבער הערמאַן האָט געבענקט נאָך אַן אנדער רב, נאָך דעם רב פֿ ו ן ד ע ר ה י י ם, מיט דער לאַנגער באָרד, מיט די גרויסע געהיימניספֿולע אויגען און מיט'ן גרויסען גע־היימניספֿולען א ל מ ע ר ס פ ר י ם....

דער זין פון ארבייט.

גרשון טויבקין, וועלכער איז שוין דא אין לאנד זייט פיער יאהר, קען זיך נאך אלץ ניט צוגעוועהנען צו דער ארבייט אין שאפ. אליין פון בעל־הבית'שע קליינשטעדטעלדיגע על־טערען, מיט א נייגונג צו פוילקייט, פערשילט ער זיך און די וועלט, ווען ער דארף מאנטאג פריה אויפשטעהן צו דער אר־בייט. ער ארבייט דערפאר פון שטיק און ארבייט אויס בלויז אזוי פיעל, אז עס זאל איהם גענוג זיין צו דערהאלטען די נשמה; און קען ער זיך א טאג אין מיטען דער וואך ארויס־דרעהען פון ארבייטען און מאכען א יום־טוב, טהוט ער דאס מיט גרויס הנאה. סיידען, אז ער ווייס פאראויס, אז דער באס פון שאפ וועט איהם פאר אזא „יום־טוב מאכען" אין גאנצען אבזאגען. אמת'ע יום־טובים אבער פייערט ערביידערליי, סיי די אידישע און סיי די אמעריקאנישע, נישט קוקענדיג, וואס אין דאס רוב שעפער וואו ער ארבייט, זיינען די באסעס אויף די אידישע יום־טובים נישט שטארק מקפיד.

זייענדיג אין הארצען אן אנטי־סאציאליסט און א פיינד פון דער יוניאן און איהרע פיהרער, איז ער אבער שטענדיג דער ערשטער פאר א סטרייק. און וואס דער סטרייק ציהט זיך לענגער אלץ מעהר צופריעדען איז ער. ווען עס קומט צו שטימען פאר ענדיגען דעם סטרייק, איז ער דער גרעסטער געג־נער און קאכט זיך מעהר פאר'ן בעסטען סאציאליסט. ער שיט שווארצען מאהן אויף די באסעס און ווארענט דערביי די אר־בייטער, אז זיי זאלען זיין פארזיכטיג מיט די יוניאן־פיהרער.

ווייל, ערקלעהרט ער זיי, דאָס וואָס זיי ווילען אַזוי שנעל סעט־לען, בעווייזט, אַז די באַסעס האָבען זיי אונטערגעקויפט.

נאָכ'ן סטרייק בעט ער גאָט, אַז דער סיזאָן זאָל אריבער און עס זאָל זיך אָנהויבען דער „סלעק". אין סלעק האָט טויב־קין א רוהיגען געוויסען: קיין ארבייט איז ניטאָ, און ער האָט דאָס פולע רעכט ארומצוגעהן ליידיג, אָדער זיצען אין דעם בי־ליגען רעסטאָראַן און טרינקען דריי־סענטיגע קאַפע, און פער־ברענגען מיט די איבעריגע לעדיג־געהער פון דעם קליינעם אָרי־מען רעסטאָראַן.

זייענדיג אַזא פיינד פון אַרבייט, מוז ער זיך דערפאר אב־זאָגען פון בעקענטשאַפט מיט מיידלעך. חאָטש קיין פרויען־פיינד איז ער דוקא נים. ער ווייס אָבער, אַז אַן אמעריקאַנער מיידעל, דערוויסענדיג זיך פון זיינע פערדיענסטען און פון זיין בליק אויף ארבייט בכלל, וועט אַנטלויפען פון איהם און קיין איינציגע וועט ניט וועלען האָבען מיט איהם קיין נאָהענטע מגע ומשא...

און אין א געשפּרעך וועגען אמעריקאַנער מיידלעך פלעגט ער זיין מיינונג ארויסזאָגען מיט בייזקייט:

— זיי זיינען מיר דערווידער מיט זייער פראַקטישקייט...

און אַז ער פלעגט זיך שוין יאָ בעקענען מיט א מיידעל, פלעגט ער לענגער ווי צעהן, פופצעהן מינוט מיט איהר נישט פער־ברענגען, כדי עס זאָל איהם ניט אויסקומען נאָך א לענגערען פערברענגען צו „טריטען" איהר. ער וואָלט נאַטירליך ניט קאַרג געווען, אבער זיין טאַש האָט איהם קיינמאָל ניט ערלויבט, א דאנק זיין פוילקייט, צו ספּענדען אויף א מיידעל אפילו א ני־קעל אין מואווינג־פּיקטשורס.

זייענדיג אמאָל אויף א באַל פון זיינע לאַנדסלייט וואו ער פלעגט א דאנק זיין קרובה'שאַפט מיט'ן סעקרעטער, א טיקעט בעקומען אומזיסט. פלעגט ער אויך דאָרט נישט קענען זיך ער־לויבען צו נאָהענט ווערען מיט א מיידעל, כדי ער זאָל זי ניט

ברויכען אבפיהרען א היים. קיין צוויי ניקעלס אויף קאר־פעיר האט ער זעלטען פערמעגט. ער איז געווען צופריעדען ווען נאכ׳ן באל איז איהם געבליבען א ניקעל פאר זיך אליין. דאס רוב פלעגט ער נאך׳ן באל א היים געהן צו פוס, ניט וועלענדיג בויגען זיין שטאלץ און זיך ווענדען צו א לאנדסמאן נאך א קליינעם גמילת־חסד.

אויך אזוי האט ער זיך געהיט פון א צו נאהענטער בעקאנטשאפט אויפ׳ן לעצטען באל וואס זיינע לאנדסלייט האבען פעראנשטאלטעט. בעמערקט אבער האט ער, ווי איין מיידעל א יונגם און א שעהנם מיט א זעהר גוטמוטיג און צוגעלאזטען פנים׳ל, מיט שמייכלענדיגע אויגען, — קוקט איהם נאך, געהט איהם נאך און שטעלט זיך זאגאר אוועק דארט וואו ער שטעלט זיך אפ צו דער דאזיגער מיידעל האט איהם עפעס אנגעהויבען צו ציהען. גראד איז איהם נאך פון די פאר דאלאר „פעי״ געבליבען עטליכע ניקעלס און ער וועט זיך קענען ערלויבען, אויב מען וועט דארפען, אבפיהרען זי אהיים און צאהלען פאר איהר קאר־פעיר און אויב זי וועט ווערט זיין, וועט ער נאך אימשטאנד זיין צו טריטען איהר טאקי דא אין האל גופא מיט א גלאז לימאניאד, אויב זי וועט נאר זיין דורשטיג...

די בעקאנטשאפט איז געשלאסען געווארען איינס און צוויי. עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז איהרע א חבר׳טע האט מיט איהר שוין אמאל פון איהם גערעדט. — איהר זייט א מאדנער— האט זי געזאגט... איהר האסט די ארבייט!...

און דאס מיידעל האט זיך צולאכט און אין איהרע אויגען האבען זיך אזש טרעהרען בעוויזען. טויבקין האט זיך פון דעם דאזיגען געלעכטער אנפאנגס פערלארען, אבער באלד איז דאס מיידעל ערנסט געווארען, האט איהם אנגענומען פאר׳ן האנד און זיך אנגערופען מיט אנטייל:

— איך פערשטעה אייך גאנץ גוט...

די דאזיגע ווערטער האבען טויבקין׳ען שיעור נישט ווייגען געמאכט. אזוי פערטרויליך און חבר׳יש זיינען זיי ארויסגעזאגט געווארען. ניט זייענדיג צו דרייסט מיט דעם שעהנעם געשלעכט, האט ער דאך דערפיהלט, אז ער מיז זי זיכער אנגעהמען פאר דער האנד.

און דאס מיידעל האט ניט נאר איהר האנד נישט אוועקגענומען, זי האט זאגאר זיין האנד אריינגעדריקט אין איהרע און נישט אבגעלאזען...

טויבקין איז פון דער דאזיגער פריינדליכקייט געווארען ווי בערוישט. ער האט זי אינסטינקטיוו אנגערופען אן א זייט און אריינקוקענדיג אין איהרע ריינע כמעט נאך אונשולדיגע, אבער זעהר קלוגע אויגען, האט ער אויסגערופען מיט פייער:

— איהר זייט די, נאך וועלכע איך האב געבענקט!

און אברוהענדיג זיך נאך דער דאזיגער ערקלעהרונג, האט ער צוגעגעבען:

— פאר אייך וואלט איך געארבייט מיט׳ן גרעסטען חשק...

— איך וואלט עס געוואלט זעהן! — האט זי קאקעטיש אבער אויפריכטיג געזאגט און איהם אנגעקוקט מיט פארשענדע בליקען.

און צולאכענדיג זיך באלד ווי א גרויסע קינד, האט זי ארויסגעמורמעלט:

— איך פערלאנג עס נישט!

— אט טאקע דערפאר וואלט איך פאר אייך אזוי פליסיג געארבייט; ווייל איהר זענט ניט גלייך ווי אלע.

זי האט איהם בגנבה א דריק געטהאן די האנד. נאכדעם האט זי זיך גענומען פאכען און חנודיג געקרעכצט:

— אך, דא איז אזוי היים!...

און טויבקין, ווען עס איז באמת שוין שטארק היים געווארען האט צוגעגעבען:

— ווירקליך, זעהר היים. ווען איהר טרינקען א גלאז לימאנאד?

— יא... קומט צום בופעט.

ער האט פונקט געהאט צו בעצאהלען.

צום גליק האט דאס מיידעל געוואהנט ביי א זעקס בלאק פון זאל, וואו דער באל איז פארגעקומען און ער האט זי בעגלייט צו פוס.

אין „האל" איז דער שידוך געשלאסען געווארען מיט א לאנגען קוש.

דער קוש וואלט נאך לענגער געדויערט, אבער א צווייטע אנקומענדע פארל האט איבערגעשלאגען.

נאך דעם ווי דאס פארעל איז אוועק האט טויבקין געוואלט דעם קוש פערלענגערן, אבער דאס מיידעל האט לאכענדיג זיך אבגערופען:

— היינט ווען מיר עס מאכען בקיצור...

און טויבקין האט זיך בעגנוגענט מיט א שטארקען דריק טהאן איהר האנד, אברעדענדיג צו טרעפען זיך קינפטיגע וואך.

די דאזיגע ערשטע וואך האט טויבקין אבזיכטליך געארבייט אין אן אנדער שאפ, וואו קיינער האט איהם נישט געקענט. ער האט געוואלט ווערען אין גאנצען אן אנדערער, א נייער, א שטארקערער.

עס איז געווען אנפאנג פון סיזאן, ארבייט איז געווען לרוב און אויך דא האט טויבקין געארבייט פון שטיק. דער פארמאן האט ניט געקענט פערשטעהן וואו נעהמט זיך ביי דעם דאזיגען עדעלען יונגען מאן אזוי פיעל כח.

— מיין גאָט! — האָט דער פּאָרמאַן ביי ענדע וואָך אַרויס־גערופן פערוואונדערט — איהר אַרבייט דאָך פאַר דריי!

— ניין, בלויז פאַר צוויי... האָט טויבקין מיט אַ שמייכעל געענטפערט.

און ווירקליך ער האָט געאַרבייט ניט אליין: ער האָט פאַר זיך געזעהן דאָס מיידעל און האָט איהם מיט איהר ליעבען שמייכעל צוגעהאָלפען און עס האָט זיך געאַרבייט אַזוי גרינג.

די אַרבייט האָט בעקומען אַ זין און אַן אינהאַלט.

וויסענשאפטליכע ליעבע.

אויסער דעם, וואס הערדי וויינער איז געוועזען א שטאר־קער ברונעט, איז ער נאך דערצו געווען „וויסענשאפטליך" גע־בילדעט. אזוי פלעגט ער זיך אויסדריקען וועגען זיך אליין פאר זיינע בעקאנטע און חברים. איבערהויפט אבער פלעגט ער פראנטעווען מיט זיין וויסענשאפט פאר זיינע בעקאנטע מייד־לעך. אייב אנדערע בחורים פלעגען קומען צו זייערע מייד־לעך יעדע וואך אין א נייעם „טאי" אדער אין א נייעם סטייל „קא־לער", פלעגט וויינער דוקא געהן שטענדיג אין איין סארט קאלער און אין איין טאי, — דערפאר אבער פלעגט ער יעדעס מאל קומען געקליידעט אין א נייער וויסענשאפט.

און אז וויינער פלעגט נעהמען אויסלעגען זיינע וויסענ־שאפטען איז ער טאקי געווען אינטערעסאנט און אנציהענד אהן נייע קראוואטען און קראגענס. אט האט ער למשל געבראכט די נייעסטע סטייל וויסענשאפט וועגען ליעבע.

— און וואס מיינט איהר איז ליעבע אין גאנצען, ווען מען נעהמט עס וויסענשאפטליך? — האט ער א פרעג געטהאן אין קרייז פון עטליכע באיעס און א פאר מיידלעך, איינע א ברו־נעטע און די צווייטע א בלאנדינע. — וויסענשאפטליך גענומען איז עס בלויז דער „טריב" אויפצוהאלטען דעם מענשליכען מין.

— פאר וואס־זשע ווילען מיר דוקא שעהנע און גערא־טענע? — האט איינער פון די באיעס געפרעגט בתמימות.

איז הערדי געבליבען אהן אן ענטפער, אבער ער האט נאכ־דעם דורכגעשטודירט א נייע וויסענשאפט און דאס צווייטע מאל האט ער שוין געהאט דעם ענטפער גרייט איז טאש.

— מיר ווילען דוקא שעהנע און גערעטענע, ווייל די נאַטור פערלאַנגט פון אונז, אז דער מענשליכער מין זאָל זיין וואָס שעהנער און פאָלקאָמענער.

אָבער מעהר פון אַלץ האָט ער געגלויבט אין דער וויסענשאַפט, אז יעדער מאַן זוכט דוקא אזא פרוי וואָס איז דער געגענזאַץ פון איהם. אויב למשל ער איז א ברונעט, מוז ער ליעבען א מיידעל וואָס איז בלאָנד.

די בלאָנדע מיידעל, וואָס האָט די דאָזיגע וויסענשאַפט אויסגעהערט, האָט זיך געדרייטעלט און האָט געענטפערט:

— דאָס איז טאַקי אמת — מיך ציהט אַלע מאָל צו ברונעטע יונגע לייט.

— דאָס איז נישט קיין וואונדער! — האָט הערריי ווי א זיעגער אויסגעשטעלט זיינע שווארצע אויגען אויף איהר בלאָנדען קאָפּ האָר. — דאָס הייסט אין דער וויסענשאַפט: „די דערפּילונג", דאָס הייסט, דער ברונעט פילט אויס אין אייך דאָס, וואָס אין אייך איז ניטאָ.

איינמאָל און צוויי מאָל און דריי מאָל און א דאנק דער טעאָרי האָט דאָס בלאָנדע מיידעל, וואָס האָט געהייסען בעלא, זיך פערליעבט אין דעם ברונעט הערריי וויינער.

און הערריי וויינער איז ניט געווען איבערראשט פון דער דאָזיגער ליעבע. וויסענשאַפטליך איז עס זעהר נאַטירליך. איהר, דער בלאָנדער פרוי, ציהט צו איהם, צום ברונעטען מאַן.

דערפאר פלעגט ער ניט ארויסווייזען קיין שום שפור פון אייפערזוכט, ווען די בלאָנדע בעלא זיינע פלעגט אמאָל שמייכלען צו דעם בלאָנדען פריינד זיינעם, בערמאַן. אמת, בערמאַן איז געווען טאַקי א שעהנער יונגער מאַן, אבער ווי באלד ער איז בלאָנד און בעלא איז בלאָנד, קען ביי זיי קיין ערנסטעס ניט פאָרקומען, אויסער פריינדשאַפט ווי צווישען מאַן און מאַן אָדער פרוי און פרוי. צוויי בלאָנדע איז פונקט ווי איין מאַן, מען עס זיין בחור און מיידעל.

און ווען ווײַנערס פֿערעהרער (אלס וויסענשאַפֿטסמאַן האָט ער געהאַט פֿערעהרער) פֿלעגען אַמאָל איהם אויפֿמערקזאַם מאַכען:

— דיין בעלא איז עפּעס צו פֿיעל מחותנת'טע מיט בערמאַן.

— מיט דעם בלאָנדען בערמאַן? — פֿלעגט ווײַנער שמייכלען.

— יאָ, מיט דעם בלאָנדען...

— זענט איהר אומזיסט חושד... — פֿלעגט ווײַנער נאָך טיעפֿזיניגער שמייכלען, — איך האָב אייך שוין איינמאָל געזאָגט, אַז וויסענשאַפֿטליך קענען זיי איינע צו די אַנדערע קיין שטאַרקען געפֿיהל ניט האָבען, ווייל ער איז בלאָנד און זי איז בלאָנד!

און אַזוי ווי ווײַנער האָט על פּי וויסענשאַפֿט געוואוסט, אַז דער מענש דאַרף זיך אַמאָל אויך אַמוזירען, פֿלעגט ער אָפֿט מיט זיין בעלא'ן געהן אויף אַ באַל. אויף די בעלער זיינען געווען פֿערשיעדענע יונגע לייט. וויסענשאַפֿטליך האָט ער געוואוסט איז די פֿרוי פּאָליגאַמיש, און דערפֿאַר פֿלעגט ער בעלא'ן אָבהיטען נאָר פֿון ברונעטע יונגע לייט, אָבער קוים איז אַרומגעגאַנגען אַרום בעלא'ן אַ בלאָנדין, איז ער געווען רוהיג, פּונקט ווי זי וואָלט פֿערבראַכט מיט אַ מיידעל.

אַזוי האָט זיך עס געצויגען אַ יאָהר צייט.

ביז אַ פֿריינד זיינער האָט איהם אָבגערופֿען אַמאָל אין אַ זייט און איהם אַריינגע'סוד'עט:

— איהר זאָלט וויסען, ווײַנער, אַז בעלא איז גאַנץ ערענסט פֿערליעבט אין בערמאַנ'ען.

— איהר זענט אַ נאַר, — האָט ווײַנער וויסענשאַפֿטליך געשמייכעלט, — ער קען, אויסער אַ פֿריינד, קיין אינטערעס פֿאַר איהר ניט האָבען. איהר זענט ניט גענוג וויסענשאַפֿטליך

עס צו פערשטעהן. א בלאַנדע מיידעל ווי בעלא קען ליעבען בלויז אזא ווי איך — א ברונעט!

ביז וואנען עס איז אריבער א צייט, ווען וויינער האָט זיך געכאפּט, אז בעלא איז באמת צו בערמאַנ'ען נישט גלייכגילטיג. עפּעס זעהט ער זיי צוזאמען צו אָפט און צו איהם, וויינער'ן, אז זי קומט יאָ, זיצט זי ווי אויף שפּילקעס און איהר גאנצער געשפּרעך איז וועגען בערמאַנ'ען.

האָט איהם נישט געאַרט אזוי זיין ליעבע צו בעלא'ן, ווי דאָס, וואָס די טעאָריע וועגען דער פערשידענהייט פון די מינים ווערט אזוי פּערלעצט און פערשוועכט. און איינמאָל האָט ער זיך אָנגענומען מיט מוט און זיך געווענדעט צו בעלא'ן:

— איז דאָס מעגליך, אז דו, אן עכטע בלאָנדינע, זאָלסט הינגעריסען ווערען מיט איינעם פון דיין מין, אויך א בלאָנדין?...

— איך דאכט זיך נאַר, — האָט בעלא געשמייכעלט.

— וואָס דאכט זיך מיר, — האָט וויינער זיך אָנגעכאפּט מיט פרייד.

— איך דאכט זיך, אז... — און זי האָט זיך אָבגעהאקט.

— אז וואָס?

— אז איך בין א בלאָנדע... — האָט בעלא נאָך פערדעכטיגער געשמייכעלט.

— וואָס דען ביזטו — א שווארצע? דיינע האָר זיינען דאָך עכט בלאָנד...

— יאָ... געווים... בלאָנד... איך האָב זעהר ליעב בלאָנד... שטענדיג האָט מיך געצויגען צו בלאָנד און דערפאַר האָב איך מיינע האָר אָבגעפאַרבט....

— הייסט עס, ביזט אליין גאָר א ברונעטע! — איז וויינער מיט פרייד אויפגעשפּרונגען.

און ערשט איצט האָט ער פערשטאַנען דעם סוד, פאַרוואָס איהר האָט אזוי געצויגען צו בערמאַנ'ען — הייסט עס, אז די וויסענשאַפט האָט געזיעגט.

דער אויטאָמאָביל.

אז א מענש מוז זיך מיט עפּעס אויסצייכענען, אויב ער
וויל פערנעהמען א פּלאַץ אין לעבען און אין דער געזעלאפּט —
דאָס האָט דאָבקין געוואוסט נאָך זייענדיג אין ניו יאָרק. מיט
וואָס אבער צייכענט מען זיך אויס ?

פון וואוקס איז ער מיטעלמעסיג, אויגען האָט ער ווי אלע
אידישע בחורים — שווארצע, און ביים טרייד איז ער א קלאָוק־
מאכער, ווי אלע קלאָוקמאכערס. איז א סטרייק — סטרייקט
ער מיט אלע, איז סלעק — הונגערט ער גלייך מיט אלע, און איז
סיזאָן — שפּאָרט ער אָב א פּאָר דאָלאר און עסט זיי אויף אין
געגעהטע טאַשען אנשטאָט איינגענעהטע אינוועניג און מיינט
סלעק — אויך ווי אלע. קויפט ער אמאָל אַ אנצוג מיט ארויפּ־
אז דערמיט וועט ער זיך אויסצייכענען — כאפּט ער זיך, אז
דעם דאָזיגען מין „סוט" טראָגען שוין אלע און ער איז ניט
דער איינציגער... קומט זומער די צייט פון די שטרויענע העטס
און דאָבקין קויפט זיך א פּאַנאמא און מיינט, אז דערמיט וועט
ער זיך אויסצייכענען — ווייזט זיך ארויס, אז פּאַנאמא העטס
טראָגט שוין יעדערער. קויפט ער א געוועהנליכע שטרוי־העט,
טראָגט עס אודאי יעדערער — מיט איין וואָרט: עס איז שווער
היינטיגע צייטען מיט עפּעס זיך אויסצוצייכענען !

האָט ער זיך פערשריבען אין א קלאָב פון „ליטעראטור,
קונסט און דראמא" און געהאָפט, אז ער וועט דאָרט ווערען א
דעקלאמאַטאָר און פּארלעזען אויף פערשיעדענע אונטערנעהמונ־
גען, — האָט זיך ארויסגעוויזען, אז ער האָט ניט קיין „דיקציע",
און אָהן דיקציע קאָן מען ניט דעקלאמירען.

האַט ער זיך גענומען לערנען שפּיעלען פּיעדעל; אפשר וועט איהם די פּיעדעל ארויפטראָגען אין דער הויך, — האַט ער זיך אויסגעלערענט א פּאָר לייכטע סאָנגס אויסשפּיעלען און ווייטער איז עס ניט געגאַנגען.

איז ער געוואָרען בייז אויף ניו יאָרק און איז אוועקגע־פאָהרען אין א קלענערע שטאָדט. דאָרט, האָט ער געהאָפט, זיי־נען מענשען וועניגער און אפשר צווישען א קלענערע צאָהל מענשען וועט ער זיך לייכטער מיט וואָס עס איז קאָנען אויס־צייכענען.

אין דער קאָונטרי האָט ער זיך גלייך בעקענט מיט די הע־כערע קרייזען, מיט די מאכער און פיהרער פון די אלערליי פער־באנדען און פּארטייען. געהאָפט האָט ער, אז אין דער קאונטרי, וואו פעהיגע מענשען זיינען וועניג, וועט ער קאָנען זיך דער־דיענען צו א וועלכען עס איז ראַנג. אבער אויך דאָ אין קאונטרי האָט איהם ניט געגלאַטעט, — אלע עמטער זיינען שוין געווען פערכאַפּט!

האָט ער אויפגעגעבען אלע האָפנונגען ווען עס איז ארויפ־צושווימען אויף דעם געזעלשאפטליכען ים און האָט אָנגעהויבען לעבען רוהיג, ווי דער גרעסטער טייל פון דער מענשהייט, אויסזוכענדיג עפּעס א שטיקעל בעשעפטיגונג.

און גראָד דעמאָלט איז איהם געקומען א געדאַנק אין קאָפּ, ווי אזוי צו פערנעהמען א פּלאַץ אין דער געזעלשאפט.

פאר די עטליכע הונדערט דאָלאר, וואָס ער האָט אָבגע־שפּאָרט וועט ער קויפען אן אויטאָמאָביל.

און איידער ער האָט נאָך דעם אויטאָמאָביל געקויפט, האָט ער שוין בעמערקט, ווי יעדער, וועמען ער האָט זיין פּלאַן פער־טרויט, האָט אויף איהם אָנגעהויבען צו קוקען מיט אכטונג.

— איז ווען, מר. דאָבקין, קויפט איהר איהם, דעם אוי־טאָמאָביל?

— איך לערן מיך צוערשט איהם פיהרען... — האָט ער געמאָלדען.

— איז ווי געהט עס?...

— עס געהט גרויסארטיג, — איך האָב גרויס פעהיג־קייט...

און ענדליך איז דער אויטאָמאָביל געקויפט געוואָרען.

אָבגעצאָהלט פאר איהם די סומע, וואָס ער האָט פער־מאָגט און בלייבענדיג אָהן איין פעני, האָט דאבקין זיך גענור־מען מעהרער צו ארבייטען. א דאנק דעם אויטאָמאָביל איז זיין הוצאה פערגרעסערט געוואָרען. אן אויטאָמאָביל פאָדערט א דירה לחבדיל ווי א מענש און ער האָט געמוזט צאָהלען פאר איהם דירה־געלד. נאָכדעם האָט ער זיך געכאפּט, אז מען קען איהם גנבה'נען, האָט ער איהר פערסטראכירט פאר גנבה, שפּעטער האָט ער איהם פערסטראכירט אין פאל טאָמער פאָהרט ער אי־בער א מענשען און עס וועט אויסקומען צו בעצאָהלען פאר א לעבען, זאָל צאָהלען די קאָמפּאניע... נאָכדעם האָט ער איהם פערסטראכירט אין פאל ער צוברעכט זיך ביי אן אינצידענט און נאָך שפּעטער אין פאל זיין אויטאָמאָביל צוברעכט אן אנדע־רען...

ביז וואנען פאר איהם, דאבקינ'ען אליין איז גאָר ניט גע־בליבען...

פלעגט איהם מאנכעסמאָל אויסקומען צו פאָהרען א הונגע־ריגער אויפ'ן אויטאָמאָביל...

אָבער לאנג הונגערען ווען מען האָט אן אויטאָמאָביל קומט ניט אויס: ער זעצט זיך אוועק אויפ'ן אויטאָמאָביל סאפּער־טיים און פאָהרט צו צו א בעקאנטענס הויז. אָבשטעלענדיג זיך ביים הויז, מערקט ער ווי אַלע קוקען ארויס פון די פענסטער. אין הויז דאָרט ווערט א גערודער: דאבקין איז געקומען מיט'ן אויטאָמאָביל! און אום דעם איינדרוק צו פערשטארקען, פאַרעט ער זיך אביסעל ביי דעם מאָטאָר, דרעהט אב די גומענע ראָ־

און פערדרעהט צוריק, פערבייגעהער שטעלען זיך אב און קוקען און דאַבקין האָט פאר זיך דעמאָלט גרויס דרך־ארץ, — ענדליך זיך ארויפגעארבייט !...

נאַטירליך קומט ער אריין אין הויז „צופעליג" צו סאַפּער... ער ווערט איינגעלאַדען צום טיש און דערפאר גיט ער נאָכ'ן סאַפּער א רייד דעם יונגען ווייבעל מיט'ן קינד...

קיין געלט, ווי געזאָגט, פערמאָגט ער קיינמאָל ניט קיין פּעני, אבער צו וואָס דאַרף ער געלט? זייט ער האָט דעם אויטאָמאָביל זייגען פאר איהם אָפען אלע טהירען. ער איז א מעמבער אין קלוב פון אויטאָמאָבילען - אייגענטימער און אויך דאָרט כאַפּט ער א סאַפּער, וואָס עס „טריט" איהם א רייכערער אמעריקאנער.

קומט ער אין אבענד א היים און כאַפּט זיך, אז ער האָט ניט קיין מעטש אָנצוצינדען די געז און קיין פּעני אויף א פּעקעל מעטשעס קויפען האָט ער ניט, נעהט ער ארויס צוריק אויף דרויסען, דרעהט אָן די מאַשין, רודערט מיט גדלות, לאָזט ארויס דאַמף, קנאַלט ווי מיט באָמבען און זעצט זיך אוועק ביים מאָטאָר און יאָגט פייל אויסען בויגען.

מענשען בעוואונדערען זיין שנעל פליהען. דער פּאָליסמאַן וואַרענט איהם מיט'ן קלאָב פון ווייטען, אז ער וועט איהם אוועקפיהרען אין סטיישאָן, אבער דאַבקין הערט די ווערט ניט.

דאָס יאָגט ער צו א בעקאנטער פאַמיליע נעהמען א פּאָר מעטשעס אָנצוצינדען די געז און אפשר וועט ער שוין באָרגען א דיים אויף מאָרגענדיגען ברעקפעסט...

און ער פליהט אויפ'ן אויטאָמאָביל פייל אויסען בויגען...

דער נייער לעזער.

א גרופּע יונגע לייט, צווישען וועלכע אייניגע זיינען געווען ליטעראַריש אָנגעהויכט און די איבעריגע אויך ניט פרעמד פון דעם וואָס מען רופט „שוואַרצע פינטעלעך“, זיינען געזעסען אין א קאַפע און געפיהרט א געשפרעך וועגען דער ווירקונג פון ליטעראַטור אויפ׳ן לעבען.

ווען דער שמועס האָט שוין אָנגעהאַלטען אין רעכטען ברען, האָט איינער פון דער גרופּע, א הויכער ברונעטער יונגער מאַן מיט פער׳חלומ׳טע, אבער קלוגע אויגען א מאך געטהאָן מיט דער האנד, א שמייכעל געטהאָן, ווי ער וואָלט זיך אָן עפּיס קאָמישעס דערמאָהנט, ערנסט געוואָרען, ווי ער וואָלט שטאַרק נאָכגעדענקט פון אַן אַלטער, וויכטיגער פּאַסירונג, ווידער א שמייכעל געטהאָן און גענומען דאָס וואָרט.

אַלע האָבען דערפיהלט, אז דער דאָזיגער יונגער מאַן האָט עפּעס צו דערצעהלען און זיי זיינען אַלע אויפמערקזאַם געוואָרען. ער האָט אָנגעהויבען:

„איהר אמפּערט זיך וועגען ביכער... וועגען לעזען, וועגען לעזער... די פראַגע האָט מיך אַלע מאָל אינטערעסירט. האָט דאָס בוך ווירקליך אַן איינפלוס אויפ׳ן לעבען? אז איך זיץ אמאָל אין דער שטאָדטישער לייברערי, וואו מיליאָנען ביכער ליגען אין די אַלמערס, ווערט מיר מאָדנע אומעטיג. מיר דאכט זיך, אז ווען די אַלע ביכער וואָלטען באמת געווירקט און איינפלוס געהאַט, וואָלט די וועלט משוגע געוואָרען... שטעלט זיך פאָר, אז די אַלע מתים וואָס ליגען בעגראָבען אויף די בית־עולם׳ס זאָלען אויפשטעהן תחית המתים און זיך אַלע ארויסלאָזען פון די קברים און יעדער מת פון יעדען דור וואָלט גענומען

רעדען זיין שפראך און גענומען פאדרען דאס לעבען לויט זיינע אנשויאונגען, מען וואלט געמוזט בויען דול הייזער... שטעלט זיך פאר וויפיעל דולהייזער... עס וואלטען נישט גע־קלעקט קיין מעצענאטען, וועלכע האבען אזוי ליעב צו פער־זארגען די מענשהייט מיט די דאזיגע וויכטיגע געביידען... אבער איך געה אראפ פון ענין... איך בין נאר אויסען צו זא־גען, אז ביכער זיינען אין גרונד גענומען די לאנגווייליגסטע זאך אין דער וועלט, און דער עיקר — מיר האבען טיעף אין הארצען זיי נישט ליעב... אזוי ווי מיר האבען נישט ליעב אין א געזעל־שאפט פון יונגע בחורים און מיידלעך, אז עס כאפט זיך אריין א פרעדיגער און הויבט אונז אן צו דערצעהלען וועגען יענער וועלט...

„אבער אין מיין זכרון איז מיר געבליעבען א זונדערבא־רער לעזער.

נעטשולדיגט, וואס איך דערצעהל אייך אזוי אין אן אב־געריסענער פארם. די פראגע אינטערעסירט מיך זעהר. פון מיינע פריהערדיגע בעמערקונגען מוזט איהר אודאי מיינען, אז איך בין א האסער פון ביכער... האט איהר ווידער א טעות. איך האב בלויז מורא פאר זיי, מיט זיי איז מיר אומעטיג, אבער איך וועל דאך נישט וואגען צו זאגען, אז די וועלט זאל זיך בעגעהן אהן ביכער.

„אלזא צוריק צו דעם לעזער.

„איין לעזער האב איך קענען געלערענט נישט לאנג אין ניו יארק אין א קאר, וואס איז געגאנגען פון דאון טאון אין די בראנקס — א לאנגע רייזע. מיר איז געוועזן שטארק לאנגווייליג. אבער מיין צייטונג האב איך שוין געהאט דורכגעלעזען אין די ערשטע פיער סטאנציעס. איך לעז זעהר שנעל. נאטירליך, ווען איך זאל לעזען די ארטיקלען מיט'ן ראמאן, וואלט מיר גע־קלעקט לעזע שטאף נאך אויף עטליכע סטאנציעס, אבער די דאזיגע זאכען לעז איך נים. איך בין צופיעל געשמאקס-מענש!

האָב איך מיר געקוקט אויף מיין שכן, וואָס איז געזעסען געגענ־איבער מיר און האָט געלעזען א ביכעל. נישט קיין געבונדענעם ביכעל. געלעזען האָט ער זעהר רוהיג, דאָס ערשטע זייטעל, נאָכ־דעם דאָס צווייטע און דאָ האָב איך בעמערקט, ווי דאָס ערשטע זייטעל ליגט נעבען זיינע פיס אויף דר'ערד. איך האָב מיך אויפ־געשטעלט, איינגעבויגען און אויפגעהויבען דאָס בלעטעל און איהם דערלאַנגט.

„ער האָט א שמייכעל געטהאָן און בעדאַנקט און האָט דאָס בלעטעל צוריק אראָבגעלאָזט אויף דר'ערד.

„די זאַך איז מיר קשה געוואָרען. אבער איך האָב קיינע בעמערקונגען נישט געמאַכט, האָב בלויז געקוקט דאָ אויף מיין שכנ'דיגען לעזער, דאָ אויפ'ן בלעטעל, וואָס איז געלעגען נעבען זיינע פיס...

„דערווייל איז פון דעם לעזער שוין א צווייט בלעטעל פ ע ר ש ל ו נ ג ע ן געוואָרען אינוועניג; דאָס האָב איך בע־מערקט לויט זיין אויסדרוק פון געזיכט. עס איז קענטיג גע־ווען אַז אינטערעסאַנט בלעטל, ווייל די אויגען זיינע האָבען געפינקעלט פייערליך. אבער באַלד האָב איך געזעהן, ווי דאָס צוויי בלעטעל ליגט ביי זיינע פיס.

„אזוי איז געווען מיט'ן דריטען און מיט'ן פיערטען בלע־טעל פון מיין לעזער.

„האָב איך דאָ צו טהאָן מיט א משוגענעם? איך האָב אָנ־געהויבען אביסעל מורא צו קריגען. אזא זאָנדערבאַרען לעזער האָב איך נאָך נישט געזעהן. נישט ער פערליערט די בלעטלעך, נאָר ער רייסט זיי אליין אָפּ! מיין גאָט! עס איז דאָך שטאַרק טשיקאַווע. און דאָ אין וואַגאָן זיינען וועניג מענשען. עס איז געווען אין מיטען טאָג, ווען ניו יאָרק איז ביזי אין די שאָפּס, פעקטאָריעס, און רעדאַקציעס. און וואָס א סטיישאָן ווייטער ווערט דער וואַגאָן לעדיגער, טאָמער איז ער ווירקליך א משוגע־נער וועט גיט זיין צו וועמען זיך צו ווענדען נאָך הילף...

„און אזוי זיצענדיג האלב אין שרעק, האלב אין העכס־טער ערשטוינונג, איז דאָס ביכעל וואָס ער האָט געלעזען שוין א האלבס אין אָבגעריסענע בלעטלעך געלעגען נעבען זיינע פיס ווי ווייסע בלעטער פון א בוים... מאנכע בלעטלעך האָבען זיך פערשאַרט צו מיר... איך האָב איינס אויפגעהויבען און מיט שרעק גענומען אריינדרינגען אין דעם אינהאלט. אָבער דער־אינהאלט איז געווען א גאנץ געוועהנליכער. עס איז געוועזען א פאמיליען־ראָמאן, די העלדען האָבען געטראָגען אוניווער־סאלע נעמען, אזוי, אז עס איז מיר געווען שווער צו בעשטי־מען צי איז עס אן אָריגינעל ענגלישער אָדער איבערזעצטער ראָמאַן.

מיין נייגעריגקייט איז געוואקסען ביז דער העכסטער שטו־פע. און דאָ זעה איך ווי דאָס ביכעל איז שוין באלד אָבגעריסען געוואָרען ביז דאָס לעצטע בלעטעל, דאָס הייסט, ער האלט שוין ביים ענדיגען. אין האנד האלט ער נאָך צוויי דריי בלעטלעך, און אָט לעזט ער שוין דאָס לעצטע בלעטעל. די איבעריגע לי־גען אלע נעבען איהם אונטער די פיס, אויף מאנכע בלעטלעך טרעט ער זאָגאר נאכלעסיג אָן...

„אָט איז שוין בלויז דאָס לעצטע בלעטעל אין זיין האנד. ענדליך ווארפט ער אוועק דאָס לעצטע, רייבט אָב די שפּיץ פינגער און צוגעניצט זיך ברייט. א גאנץ נאָרמאלער מענש, הייסט עס!

„איך האָב שוין אויף איהם גענומען רוהיגער קוקען. מיין שרעק איז אריבער. קיין משוגע'נער איז ער זיכער נים. א משוגע־נער געניצט נים! אָבער זיין טהאט איז דאָך פאָרט אוננאָר־מאל.

„זאָל איך איהם פרעגען?

„איך בין אימער א שטיקעל בישן. מיט פרעמדע מענ־שען מאך איך זעלטען בעקאנטשאפט. איך בין אמאָל געפאָהרען פון ניו יאָרק ביז סאן פראנציסקא און האָב מיט קיין מענשען

ניט אויסגערעדט קיין זייטיגען וואָרט, כאָטש מאַנכע פון די פּאַ־סאַזשירען האָבען מיך שטאַרק אינטערעסירט.

„אָבער דאָ האָב איך גובר געווען מיין שעמעוודיגקייט און האָב זיך צו איהם געווענדעט:

— וועט איהר מיר ערלויבען אייך עפּעס צו פרעגען?

דער מאַן האָט מיך פריינדליך אָנגעקוקט און געענטפערט:

— מיט פערגעניגען.

„זיין ווייכער ענטפער האָט מיר נאָך מעהר מוטה צוגע־געבען און איך בין גלייך צוגעשטאַנען צו דער עצם פראַגע:

— וואָרום לעזט איהר אַזוי זאָנדערבאַר א בוך?

— וואָרום זאָנדערבאַר? — האָט ער מיך אָנגעקוקט.

— איך מיין — אַז דאָס אָברייסען יעדעס איבערגעלע־זען בלעטעל...

— אַך, דאָס מיינט איהר... האָט ער זיך צושמייכעלט — איך בין שוין אַזוי געוואָהנט צו בעהאַנדלען אַזוי מיינע ראָ־מאַנען, אַז איך מערק גאָר ניט, אַז דאָס איז פאַר א זייטיגען מענשען אביסעל איבערראַשענד, איך פערגעס מיך, ענטשול־דיגט... אָבער איך טהו עס פּשוט דערפאַר, ווייל דאָס ביכעל האָט ביי מיר קיין שום ווערטה נישט... צו וואָס זאָל איך האַלטען אין האַנד אַן איבעריגע משא, אָבגעלעזען און פריי געוואָרען. עס איז דאָך גרינגער אין האַנד. איהר פערשטעהט? צו וואָס זאָל א מענש זיך שווער מאַכען ווען ער קען זיך פערגרינגערען.

„און בעמערקענדיג דעם נומער פון דעם סטיישאַן וואו די קאַר האָט זיך אָבגעשטעלט, איז ער איילענדיג אַרויסגעגאַנגען געבענדיג זיך א פריינדליכען נויג.

„נאָך זיין אוועקגאַנג האָב איך מיך פערטראַכט. צי האָב איך נישט געטראָפען דעם קליגסטען לעזער אין דער וועלט? א מענש קויפט א ביליגען ביכעל, לעזען מוז ער, ווייל די קאַר געהט, לויט דעם טעמפּעראַמענט פון דעם היינטיגען שנעלען מענשען, צו לאַנגזאַם. נון קויפט ער א ביכעל פאַר א ניקעל, צי

פאר צעהן סענט, דאָס געלד האָט ביי איהם קיין ווערט. צו וואָס נוצט איהם אין אמת'ן דאָס אבגעלעזענע בלעטעל. צו וואָס זאָל ער אָן איבעריגע משה האַלטען אין האנד. ער וויל זיך פון דאָס אבגעלעזענע בלעטעל גלייך בעפרייען...

„און מיר — מיינע פריינד — האָט דער יונגער מאַן מיט אַ בעלעהרענדען שמייכעל געענדיגט — מיר ווילען גאנצע ביבליאָטעקען טראָגען אויף זיך און אין זיך... איז דאָס נישט אביסעל צו שווער?"...

די צוהערער האָבען זיך איבערגעקוקט און ניט געקענט געפינען גלייך קיין וואָרט אבצושלאָגען דעם דערצעהלער. עס איז אבער געווען קענטיג, אז זיי זיינען שטארק נישט צופריע־דען...

ער האט געלאכט.

דער שטילסטער פון אלע די, וואס פלעגען בעזוכען די קליינע קאפע אויף דער איסט־סייד, איז געווען מר. בערקמאן. ניט קוקענדיג, וואס אין קאפע־הויז איז געווען ניט איבריג גערוים און יעדער טישעל פלעגט זיין בעזעצט פון עטליכע פארשוינען, האט בערקמאן זיך שטענדיג „געקליגט" צו געפינען א טישעל פאר זיך אליין, טאמער פלעגט אזא טישעל פארט ניט זיין, פלעגט ער זיך צוזעצען געבען „באס" פון קאפע־הויז, וועמעס פלאץ עס איז געווען אין סאמע ווינקעל. מיט'ן באס איז ער ניט געווען מחויב צו רעדען, בפרט, אז דער באס איז אליין ניט געווען קיין שטארק־רעדעוודיגער, עסען פלעגט מען בערקמאנ'ען זעלטען ווען זעהן, דאס רוב פלעגט ער טרינקען א „שווארצע" — אזוי האט געהייסען פערקירצט קאפע אהן מילך. אז מען האט איהם איינמאל, ווען ער איז געווען אין א עטוואס רעדעוודיגער שטימונג, געפרעגט:

— וואס טרינקט איהר, מר. בערקמאן, שטענדיג שווארצע קאווע?

פלעגט ער מיט א טרוקענע אויסדרוק אויפ'ן פנים ענטפערען:

— ערשטענס האב איך ליעב דעם קאליר, און צווייטענס רודערט עס מיך א ביסעל אויף.

אבער ניכער איז געווען ריכטיגער דאס ערשטע, אז ער האט ליעב דעם קאליער, ווייל וואס אנבעטרעפט דאס אויפרודערן, איז געווען איבערגעטריבען: נאך דער „שווארצער" וואס ער פלעגט אויסטרינקען פלעגט ער בלייבען זיצען אזוי שטיל און פערטיעפט, ווי בעפאר. זעלטען ווען ער פלעגט ענטפערען

איינעם, וואָס פלעגט פערבייגעהן זיין טישעל, אויפ'ן „העלאָו בערקמאן", מיט א שטילען „אַלרייט". דאָס רוב פלעגט ער יוצא זיין אויף א בעגריסונג ענטפערן מיט א דריק מיט'ן פלייצע, וואָס דאָס האָט געזאָלט בעדייטען: „ווייס איך וואָס—אָט גאָרנישט"...

עס פלעגט אבער פּאַסירען, אז ער האָט זיך אמאָל געוואָלט גאָר שטארק אויפרודערען, דאן פלעגט ער אויסטרינקען צוויי שווארצע. נאָך דער צווייטער „שווארצער" פלעגט ער ארויס־נעהמען פון קעשענע דאָס טיכעל, זיך אָבווישען דעם שוויים און האָט ווי עפּעס געמורמעלט און דערביי געפּויקט מיט די צוויי מיטעלסטע פינגער פון דער רעכטער האנד אויפ'ן טיש. דאָס האָט געהייסען, אז ער איז שטארק אויפגערודערט, אז זיי־נע נערוועז האָבען זיך צושפּיעלט און אויב מען פלעגט איהם דאן, פערבייגעהענדיג זיין טישעל, בעגריסען, פלעגט ער שוין ענטפערען ברייטער:

— עס, גאָר נישט... מען וועט מוזען שטארבען!

דאָס איז געווען דער איינציגער וויץ, וואָס ער פלעגט נו־צען אין דעם קאפע־הויז. און ווי באלד ער פלעגט דעם דאָזי־גען וויץ אבזאָגען, פלעגט ער זיך פיהלען אין א געהויבענער שטימונג און שוין אויסרעדען נאָך עטליכע ווערטער.

אבער נאָך אזא געהויבענער שטימונג, פלעגט באלד אָנ־קומען א רעאקציע. זיין שטימונג פלעגט פאלען צוריק. ער פלעגט נית נאָר אויפהערען מורמלען און פּויקען מיט די פינגער נאָר זיין געזיכט פלעגט נאָך אָננעהמען אַ ערנסטערן און טרו־קענערען אויסזעהן, ווי בעפאָר, איידער ער האָט געטרונקען די צוויי „שווארצע". דעם קעלנער פלעגט ער דאן צורופען מיט א וואונק, שטילערהייט בעצאָהלען און ארויסגעהן פון קאפע צו־ריק אין אָפּיס, וואו ער האָט געארבייט שוין זייט יאָהרען.

איינמאָל איז בערקמאן אריין אין קאפע־הויז און אנשטאט אויסצוגעפינען א לעדיגע טישעל און זיצען אליין ביי א גלאָז

שוואַרצע, האָט ער גראָד זיך אַנידערגעזעצט נעבען אַן ענג־בעזעצטען טישעל און אַז דער קעלנער האָט איהם געבראַכט, נים געפּרעגטערהייד די גלאָז שוואַרצע, האָט ער איהם אָנגע־קוקט מיט פערוואונדערונג און געפרעגט:

— פון וואַנען ווייסט איהר, אַז איך וויל שוואַרצע.

— איהר טרינקט דאָך אַלע מאָל שוואַרצע... האָט דער קעלנער ווי פערשולדיגט געענטפערט.

— איך מעג דאָך אָבער אַמאָל ענדערן מיין אַרט לעבען און טרינקען אַ ווייסע קאַווע — האָט בערקמאַן ווי געבעטען ערלויבניש.

דער קעלנער האָט געשמייכעלט פערווירט און געענט־פערט:

— געוויס... פאַר אייער ניקעל...

אַז דער קעלנער האָט איהם געבראַכט די גלאָז ווייסע קאַווע, האָט בערקמאַן זי אויפגעהויבען אין דער הויך, אַוועק־געשטעלט זי צוריק, בעטראַכט און געזאָגט צופריעדען.

— עס זעהט אויס זעהר שעהן...

און אָבטרינקענדיג די ערשטע צוויי שלוקען, האָט ער אָנגעקוקט די זיצענדיגע ביים טישעל און צו איינעם, וועלכען ער האָט געקענט שוין זייט יאָהרען, זיך אָנגערופען:

— איהר ווייסט, מר. ניומאַן, וואָס מיט מיר האָט היינט פּאַסירט?

אַלע ביים טישעל האָבען זיך אָנגעשטרענגט און זיינען געוואָרען אויפמערקזאַם, מר. ניומאַן אַליין האָט געשמייכעלט און איבערגעפרעגט:

— וואָס, אינטערעסאַנט...

— זעהר אינטערעסאַנט... האָט בערקמאַן, ווי צורודערט גערעדט... אַלענפאַלס פאַר מיר... איהר ווייסט...

— ווירקליך.. איז ניומאַן נייגעריג געוואָרען, וואָס האָט

געקענט מיט דעם שטילען, רוהיגען און פּינקטליכען בערק־מאנ'ען פּאסירען.

— איהר וועט אבער ניט גלויבען... האט בערקמאן ווידער אנגעהויבען צו דערצעהלען די פּאסירונג און ניט געקענט צו־קומען צו איהר...

ער האט נאך א שלוק געטהאן פון גלאז און אבגעאטעמט, ווי פערנעהמענדיג זיך א וויכטיגע זאך צו טהאן און ענדליך געזאגט:

— איהר ווייסט... איך האב היינט שרעקליך געלאכט...

— געלאכט? — האט ניומאן ניט פערשטאנען און א שמייכעל געטהאן.

— יא... איז בערקמאן אויפגעלעבט געווארען און די אוי־גען זיינע האבען בעקומען א מאדנעם אויסדרוק, ווי זיי וואל־טען עפּעס געזעהן זאכען, וואס קיינער זעהט ניט... יא, מר. ניומאן — איך האב היינט געלאכט...

— ווירקליך?... האט ניומאן ניט געוואוסט ווי אזוי צו רעאגירען אויף בערקמאנ'ס ענטדעקונג.

— איך פערזיכער אייך — האט בערקמאן זיך שוין צו־היצט... געלאכט... און שטארק געלאכט, אויפ'ן קול... טאקע ווי מען לאכט אויף אן אמת.

— פון וואס פּארט? — איז שוין ניומאן נייגעריג גע־ווארען...

— דוקא פון א קלייניגקייט... די בוכקיפּערין האט גע־מאכט א גרייז, א קאמישען גרייז. אבער איך האב אין מיין לע־בען שוין געזעהן גרעסערע און קאמישערע גרייזען, און האב אפילו קיין שמייכעל ניט געטהאן... און דאס מאל — איהר הערט — האב איך אזוי פיעל געלאכט...

די דערבייזיצענדיגע האבען זיך אומגעקוקט און ניומאן האט געשמייכעלט און זיך אבגערופען:

—ווירקליך, לויט אייער כאראקטער איז טאקע א וואונ־דער. אלענפאלס, האָב איך קיינמאָל ניט געהערט לאכען...

— אָט דאָס איז דאָך דאָס!... האָט זיך בערקמאַן נאָך מעהר צוהיצט — איהר ווייסט ווי לאנג איך האָב שוין ניט גע־לאכט?

— ווי לאנג?... — איז ניומאַן נייגעריג געווארען אויף אַן אמת...

— שוין פינף־און־צוואנציג יאָהר... איך בין דעמאָלט געווען אכטצעהן יאָהר, געלערנט האָב איך אין דער ישיבה... האָט מיך דערפאר דער ראש ישיבה גוט אויסגעזידעלט...

— האָט איהר זייט דעמאָלט ניט געלאכט? — האָבען ביים טישעל אייניגע מיט אמאָל אויסגעשריען.

— קיין איינציג מאָל! — האָט בערקמאַן פערזיכערט. און דערפאר טאקע, ברידער מיינע, שרעקט מיך אזוי דאָס הארץ דאָס היינטיגע לאכען... עס איז עפּעס ניט גלאַט... איך האָב זעהר מורא...

— רעדט ניט קיין נארישקייטען! — האָט איהם ניומאַן בערוהיגט....

— ניין, — האָט זיך בערקמאַן געהאלטען פעסט ביי זיינס און זיינע אויגען זיינען ווי מוטנער געווארען — איך פיהל, אז דאָס איז ניט אומזיסט... עס איז עפּעס געקומען אין מיר אַן ענדערונג... איך פיהל עס...

— איך זאָג אייך, אז עס איז גאָרנישט מיט גאָרנישט... האָט איהם ניומאַן געטרייסט — איהר וועט נאָך אמאָל לא־כען...

— ניין! — האָט זיך בערקמאַן שוין אויף אַן אמת דער־שראָקען — מיר איז געגוג דאָס מאָל! די ענדערונג וואָס דאָס היינטיגע לאכען האָט אָנגעמאכט אין מיין לעבען איז ניט צו גוטען... עפּעס פיהל איך, אז מעהר האָב איך ניט צו טהאָן דאָ אויף דער וועלט... זיך אויסגעלאכט און געגוג... אזוי האָב

איך אליין אויף עפּעס געוואַרט... איצט איז מיר גאָרנישט געבליבען... איך פיהל בלויז א מאָדנע פוסטקייט...

ער האָט א שלוק געטהאָן ווי געצוואונגענערהייד פון גלאָז, נאָכדעם מיט פעראכטונג זי אבגערוקט פון זיך און האָט אראבגעלאָזט פערצווייפעלט דעם קאָפּ...

די פרעמדע.

דער הויפט אומעט איז אין רעסטאראן בעשטאנען אין דעם, וואס די געסט זיינען געוועזען יעדען טאג איינע און דיזעלבע און די געשפרעכען האבען זיך געוויקעלט אויף צוויי־דריי פאסירונגען. נאך אן אורזאכע איז געוועזען, וואס דער רעסטאראן האט צווישען די געסט ניט פערמאגט קיין פרויען. די איינציגע פרוי וואס פלעגט יא דארט פערברענגען א געוויסען טייל פון טאג און פון אבענד, איז אפילו געוועזען א זעהר סימפאטישע מיט גרויסע בלויע אויגען און מיט א גאלדענעם קאפ האר. ליידער איז זי שוין געוועזען אזוי פערוואנדט מיט די אלע געסט פון דעם רעסטאראן, אז צייטענווייז פלעגט מען גאר פערגעסען, אז זי איז א פרוי. סיי איהר בעשעפטיגונג און סיי איהר האלטונג איז געוועזען מעהר אדער ווייניגער מענליך. פלעגט אמאל אויסקומען צו איבערדערצעהלען א שארפערען וויטץ פלעגט מען פון דרכי שלום וועגען אין איהר אנוועזענהייט דעם וויטץ איבערדערצעהלען כלומרשט בסוד.

זי אבער פלעגט זיך בעמיהען אויפצוכאפען איהם און אויב ער איז ווירקליך שארף געוועזען פלעגט זי לאכען גלייך מיט די מענער און בעמערקען: — וואס־זשע האט איהר אזוי מורא געהאט? — א גאנץ אונשולדיגער וויטץ?...

דער רעסטאראן האט געהאט א נאמען וועיט ארום. אז א „בעסערער“ בחור פלעגט וועלען פאר זיין נייער מיידעל זיך אויספיינען, פלעגט ער איהר פיהרען אויף א דינער אין דעם דאזיגען רעסטאראן. אבער די פרעמדע געסט האבען ניט געלאזען קיין שום רושם אויף די שטענדיגע. אזא פארעל פלעגט זיך פיהלען דא ווי פערבלאנדזשעטע. ווער רעדט, אז דאס מיי־

דעל איז ווירקליך שעהן געווען, פלעגט זי פיהלען ווי עס שטע־כען איהר דורך די בליקען פון דעם אינגסטען ביז דעם עלטס־טען גאסט, און פלעגט זיך בעטען ביים בחור, ער זאל וואס שנע־לער בעצאהלען און בעפרייען זי פון דעם דאזיגען זעהר אינ־טערעסאנטען פלאץ.

דערפאר האט אריינגעטראגען א נייעם שטראם־לעבען, ווען דער שריפטשטעלער מיט די לאנגע האר און גרויסע, דיקע וואנ־צעס האט איינמאל אריינגעפיהרט אין דער דאזיגער קאפע זיין בעקאנטע שיקסע. דאס איז געווען א הויכע, שלאנקע בלאנ־דע אמעריקאנערין, מיט א עטוואס פרעכען, עטוואס קלוגען און עטוואס שמייכעלדיגען בליק. אריינגעגאנגען איז זי אהער דרייסט און פריי, געקוקט אלעמען אפען אין פנים אריין און אוועקזעצענדיג זיך מיט דעם שריפטשטעלער ביי א שוין־בע־זעצטען טישעל, האט זי, נאכדעם ווי זי איז פארגעשטעלט גע־ווארען, אויסגעצויגען יעדען די האנט און פריינדליך צוגעשמיי־כעלט.

דער רעסטאראן האט אבגעלעבט. ביי די ארומיגע טישען זיינען די געשפרעכען געווארען נייער און אינטערעסאנטער. דער עלטערער גאסט, מיסטער יענקילסאן האט בעשטעלט קאפע און א סיגאר און זיך פארבערייט צו א גרויסען יום־טוב...

שפעטער איז די אויפלעבונג נאך גרעסער געווארען. די שיקסע האט גענומען א סיגארעטעל ביי איהר פריינד דעם שריפטשטעלער, האט איהם גראציעז פעררויכערט און דרייסט ארויסגעלאזען דעם רויך פון איהר שעהנעם, עטוואס קרומלי־כען מויל.

בלויז די איינציגע פרוי פון רעסטאראן האט זיך דער־פיהלט ווי בעליידיגט. זי האט געקוקט אויף דער שיקסע מיט אייפערזוכט און זיך אנגערופען:

— דאס איז אן עכטע באהעמין!

געזוכט האָט זי ביי די פּאָר מענער אונטערשטיצונג. אָבער די פּאָר מענער וואָס זיינען געזעסען נעבען איהר זיינען געווען אַזוי פערכאַפּט פון דער רייצענדער שיקסע מיט׳ן סיגאַרעטעל אין מויל, אַז איינער האָט מיט ענטציקונג אויסגערופען: אַך, ווי הערליך! און דער צווייטער האָט אָבגעפּסק׳נט, אַז עס איז ניטאָ קיין שעהנערע זאַך, ווי אַ מיידעל וואָס רויכערט.

דאַן האָט די אידישקע אַ זיפץ געטהאַן און זיך אַנגערופען:

— אין דער היים, ביי מיר אין צימער, רויכער איך אויך אַמאָל אַ סיגאַרעטעל, אָבער דאָ האָב איך קיין העזה...

איהר מודה זיין זיך אָבער האָט איהר מערכה ניט פערריכט. איינער פון די צוויי מענער ביים טישעל האָט זי אָנגעקוקט און געזאָגט:

— איך גלויב קוים, צי אייך וואָלט אַזוי געפּאַסט אַ סיגאַרעטעל, ווי דער קריסטין...

— פאַר וואָס מיינט איהר אַזוי? — האָט די אידישקע מיט ביטערקייט געפרעגט.

און ניט בעקומענדיג קיין ענטפער האָט זי זיך געווענדעט צום צווייטען:

— גיט מיר טאַקע אַ סיגאַרעטעל, איך וועל אויך פערויכערן.

דער מאַן האָט איהר געגעבען אַ סיגאַרעטעל. זי האָט עס בעטראַכט. נאָכדעם האָט זי זיך אומגעקוקט און רויט ווערענדיג, געזאָגט:

— איך שעם זיך...

— הערט איהר, אַט דאָס איז דאָך דאָס! — האָט איינער פון די צוויי איהר אָבגעענטפערט ווי מיט חוזק — זעהט איהר ווי יענע רויכערט! זי פערברענט אַלעמען מיט איהר רייץ.

דאַן האָט די אידישקע גענומען דעם סיגאַרעטעל, צו

געטראָגען צום מויל, אָנגעצונדען א שוועבעלע און פעררוי־
כערט.

אָבער ביים ערשטען ציה וואָס זי האָט געגעבען, האָט זי
זיך פערקרימט, דעם שטערען פערקנייטשט און האָט אויסגע־
זעהן ווי זי וואָלט געליטען פון צייהן־וועהטאָג און זי נוצט
דאָס סיגארעטעל אלס א סגולה...

געגענאיבער איז געזעסען די שיקסע און האָט מיט גראציע
געהאַלטען דעם סיגארעטעל צווישען איהרע שעהנע, לאנגע
פינגער און מיט גרויס חן איהם צוגעטראָגען צום מויל און בע־
צויבערט אלע געסט פון רעסטאָראנט...

פערברענגענדיג א געוויסע צייט איז די שיקסע ענדליך
מיעד געוואָרען פון די נייע געשפּרעכען און פון אנשטרענגונג
אונטערצוהאַלטען דאָס, וואָס איז איהר אזוי ווייט און פרעמד.
זי האָט חנ'עוודיג גערופען איהר פריינד דעם שריפטשטעל־
לער.

אלע בליקען זיינען געווענדט געוואָרען צו איהר, אנ־
דערע האָבען איהר געוואָלט העלפען אנטהאָן דאָס זשאַקעטעל,
כאָטש דער שריפטשטעלער און דער קעלנער האָבען עסביידע
געטהאָן בשלימות.

זי האָט קאָקעטיש געשמייכעלט צו די געסט, געוואָרפען א
בליק צו דעם עלטערען גאסט יענקעלסאָן, וועמענס פּנים עס
האָט זיך צוגאָסען אין א זיסקייט און זי איז מיט קליינע שעהנע
און שטאָלצע טריט ארויס צוזאמען מיט'ן שריפטשטעלער.

אין רעסטאָראַן איז דער אומעט גרעסער געוואָרען, א לענ־
גערע צייט זיינען אלע געזעסען און קיין שום געשפּרעך האָט
זיך ניט געבונדען. די איינציגע אידישע פרוי איז געזעסען ביי
א זייטיגען טישעל איינע אליין און געטראכט פון סיגארעטלעך,
פערשוואונדענע יאהרען און האָט ענדליך צוגערופען דעם קעל־
נער, ניט וויסענדיג וואָס זי זאָל בעשטעלען...

די צווײ מוטערס.

די ערשטע בעקאַנטשאַפט איז פאָרגעקומען אויף א באַל. נאָכדעם האָט מען זיך געטראָפען אין פאַרק ביי דער מוזיק, איז מען שוין נעהנטער געוואָרען. איז מען געגאַנגען צוזאַמען אין א קינעמאַטאָגראַף און אין דער האַלב־דונקעלהייט געהאַלטען איי־נע די אַנדערע די הענד, און זי איהר קאָפּ אויף זיין אַקסעל. נאָך שפּעטער האָט מען שוין געוואַגט געהן אין א רעסטאָראַן אויף סאַפּער. אין א צייט אַרום האָט מען זיך שוין געקושט ביים גע־זעגענען זיך אין האָל פון איהר וואוינונג אין א טענעמענט־הויז.

אַרויפגעגאַנגען איינע צו די אַנדערע איז מען נאָך ניט. זי, לילי, געבוירען אין אַמעריקא, האָט דאָ א פאָטער און מוטער. ער, וואָלפסאָן, געקומען אַלס א יונגער באָיטשיקעל, האָט דאָ בלויז א מוטער. דער פאָטער איז שוין דאָ געשטאָרבען. אָבער סיי לי־לי׳ס עלטערען, סיי וואָלפסאָנס מוטער, געהערען ניט צו דעם סאָרט, אַז אַזא אויפגעקלערט און ראַדיקאַל פּאָרעל, ווי וואָלפסאָן און לילי זאָלען זיך אינטערעסירען מיט זייערע מיינונגען.

אפילו שפּעטער, ווען דאָס פּאָרעל האָט פראַנק און פריי זיך ערקלערט פאַר חתן־כלה, האָבען סיי לילי׳ס עלטערען, סיי וואָלפ־סאָנ׳ס מוטער, די אַלמנה, דונקעל דערפון געוואוסט. וואָלפ־סאָנ׳ס מוטער האָט ערפאַהרען פון דער נעקסט־דאָריגער, אַז איהר באָי געהט אוים מיט א מיידעל אַן אַמעריקאַנערין, האָט זי כאָטש געוואָלט וויסען, צי איז זי א אידישקע און ניט קיין אי־טאַליענערין, ווי עס פּאַסירט אַמאָל דאָ אין דער דאָזיגער מדינה. לילי׳ס עלטערען האָבען אויך דאָסזעלבע ערפאַהרען פון אַנדערע, אַז זייער טאָכטער האָט שוין געפּאַקט א באָי, און דער

גוטער יאָהר ווייס איהם ווער ער איז. אבער אזוי ווי קיין גרויסע דעה האָבען זיי ביי זייער טאָכטער ניט געהאט, האָבען זיי זיך געמאכט האלב ניט ווייסענדיג.

ערפאהרען האָבען לילי'ס עלטערען און וואָלפסאָנ'ס מוטער, ערשט נאָכדעם ווי זיי האָבען ארויסגענומען לייסענס. ערשט דעמאָלט האָט וואָלפסאָן ארויפגעפיהרט לילי'ן צו זיין מוטער און האָט איהר פאָרגעשטעלט.

— מאַמע, אָט דאָס איז מיין ווייבעלע! — האָט ער מיט א שמייכעל אָנגעוויזען אויף דער בלאָנדער לילי'ן.

די מוטער האָט זי בעטראכט און, דערזעהענדיג איהר בליהענדען פנימ'ל מיט די גרויסע בלויע אויגען, האָט זי זיך מיט פרייד צואוויינט און אויסגעזונגען תחינה'דיג:

— ווען דער טאַטע וואָלט לעבען, וואָלט ער נחת געהאט.

און נאָך א קליינעם שווייגען, וואָס איהר ווייגען האָט פערורזאכט, האָט זי זיך געווענדעט צו איהר נייער שנור:

— קענסטו כאָטש אביסעל אידיש ריידען?

לילי האָט זיך פערשעמט און געענטפערט:

— נאָט ווערי, באָט אביסעל קאָן איך...

— אביסעל איז אויך גוט — איז די אלמנה צופריעדען געבליבען מיט'ן ביסעל.

דאָס זעלבע איז געשעהן, ווען וואָלפסאָן האָט זיך געלאָזט פאָרשטעלען פון לילי'ן פאר איהרע עלטערען. דאָ איז שוין אבער געווען א פאָטער און א מוטער. ווען די מוטער, א אידענע פון דעם אַלטען טיפּ, האָט ניט געוואגט פיעל צו רעדען מיט איהר איידים, האָט דערפאר דער פאָטער, אן עלטערער איד מיט א גרויער באָרד, גענומען איהם אויפ'ן פערהער:

— דו ביזט טאַקע געבוירען אין ניו יאָרק?

און ערפאהרענדיג, אז ער איז געבאָרען ערגיץ אין א ליטווישער שטעדטעל און איז דאָרט געגאנגען אין חדר, איז ער געווארען א סך ווייכער און האָט אין הארצען מודה געווען, אז אליין

וואָלט פאַר זיין טאָכטער קיין בעסערען חתן דאָ ניט געקראָגען.

געגומען א דירה, האָט לילי ניט געקאָנט די ערשטע צייט זיין א באַלעבאָסטע. איז געקומען דאָ איהר מאַמע, דאָ וואָלפ־סאָנ׳ס מוטער די אלמנה, און בייביידען איז אָנגעגאַנגען אַ שטילער קאַמף, ביידע מאַמעס האָבען געוואָלט זיך אַרויסווייזען אַלץ ניצליכער פאַר זייערע יונגע קינדער.

וואָלפסאָנ׳ס מאַמע, אַלס א וואויל־געלערענטע פרוי פון דער היים, האָט איהר געלערענט כשרות. דערפאַר האָט לילי׳ס מוטער, אַלס רייכערע, איהר געלערענט ווי אַזוי צו מאַכען פערשיעדענע מאכלים, אין וואָס די אלמנה איז שוין ניט געווען אַזוי בעהאַווענט. האָט עס איהר שטאַרק פערדראָסען און זי האָט איהר דערפאַר אויסגעלערענט ווי אַזוי צו בראָטען א הערינג אין פוטער, פון וואָס לילי׳ס מוטער, אַלס רייכערע, האָט פון אַזא אָרימען מאכל ניט געוואוסט. איז לילי׳ס מוטער געוואָרען אייפערזיכטיג אויף דעם געבראָטענעם הערינג און האָט איהר טאָכטער גענומען לערנען, ווי אַזוי צו פּרעגלען סאָק. האָט וואָלפסאָנ׳ס מוטער, די שוויגער, זי געלערענט ווי אַזוי מען דאַרף זיין א כשר׳ע אידישע טאָכטער...

אַזוי איז אָנגעגאַנגען א שטילער אבער גענוג פערביסענער קאַמפף צווישען די צוויי מוטערס. לילי׳ס מוטער האָט זיך אַלץ געדאַכט, אַז די שוויגער די אלמנה קויפט זיך איין ביי איהר טאָכטער און נעהמט זי ביסלעכווייז פון איהר אַוועק, און דער אלמנה האָט זיך אַלץ געדאַכט, אַז וויפיעל זי טהוט ניט פאַר איהר שנור איז ווענינ, און לילי איז צו איהר צו קאַלט...

שפּעטער האָט לילי דערפיהלט, דאָס וואָס יעדע יונגע ווייבעל דערפיהלט א פּאָר מאָנאַט נאָך דער חתונה... האָט זיך ווידער אָנגעהויבען א קאַמפּף ביי די מוטערס מיט די פערשיעדענע סגולות, וואָס ביידע אַלס געניטע געווינערינס האָבען פערמעגט לרוב.

דערפאַר אבער, אַז עס איז געקומען די צייט און לילי האָט

גענומען געהן צו קינד און עס האט איהר אנגעכאפט שווערע ווהען, איז די אלמנה ווי אויפגעלעבט געווארען. ווערהענד לי־לי'ס מוטער האט געבראכט א נוירס מיט א דאקטאר, איז די שוויגער גלייך אוועקגעלאפען אויף'ן בית־עולם צום מאן.

געקומען אין א פאר שעה ארום פון בית־עולם מיט א גע־שוואלען געזיכט, האט זי דערהערט, אז דער שנור איז שוין בע־סער און באלד, באלד...

און ווירקליך האט זיך פון לילי'ס צימער דערהערט א גע־שריי פון א נייגעבוירען בעשעפענישעל... דאס האט לילי גע־בוירען א טאכטעריל...

— איך האב באלד געוואוסט, האט די אלמנה זיך געווענדט מיט א שטאלצע מינע צו איהר מחותנת'טע, לילי'ס מוטער — איך האב באלד געוואוסט, אז „ער" וועט דארטען ניט שוויי־גען... איך האב איהם אזוי פיעל געבעטען: וועלוועלע, האב איך גע'טענה'ט, דיין חיים'עלס ווייבעלע געהט שווער צו קינד, מיה זיך דארטען פאר איהר. וואס דען, ער וועט זיך דארט ניט מי־העו?

לילי'ס מוטער האט זי אנגעקוקט ווי מיט שפאט: געהערט אזא מין יחוס — א מאן אויף'ן בית־עולם!... מיט וואס זי נעהמט זיך דאס איבער! איהר מאן זאל בעסער לעבען מיט איהר צוזאמען, און בכלל גלויבט זי ניט, אז טויטע קענען עפעס העל־פען.

אבער פון דעסטוועגען, אז די אלמנה האט איהר געהען אויף'ן בית־עולם געגומען צו ערנסט און אלעמען געדולט א קאפ, אז נאר זי האט געראטעוועט די שנור, האט לילי'ס מוטער פערדראסען, וואס יענע נעהמט זיך איבער און עס האט איהר באנג געטהאן וואס זי זעלבסט האט דא אויף'ן בית־עולם ניט קיין גואל... איהרע עלטערען ליגען ערגעץ אין יוראפ און איהר מאן זאל לעבען ביז הונדערט און צוואנציג יאהר...

אז לילי איז אראָב פון קימפּעט האָט ערשט די אלמנה זיך צו איהר צוגעשאַרט.

— איך, טאָכטערקע, און דערנאָכדעם מיין מאַן דאַרטען האָב דיך אָבגעבעטען...

לילי, וועלכע איז ווי דער שטייגער פון פיעל ראַדיקאַל־געשטימטע, נאָך דער חתונה געוואָרען אָבערגלויביש, האָט ווירקליך די זאַך גענומען ערנסט און האָט געקוקט אויף איהר, שווינער ווי מען קוקט אויף אַ לעבענס רעטערין.

דאָס קינד איז געווען אַ שוואַכס און אַ ציטריגס, עס פלעגט זעהר אָפט קראַנק ווערען און דעמאָלט איז די שוויגער געווען פערטאַראַראַמט:

ווערה איז מיר, דאָס קינד האָט היץ, אָט לויף איך אַריבער אויפ'ן בית־עולם, צו איהם דאַרטען.

האָט אָבער לילי'ס מוטער ערפאַהרען פון אַ זעהר גוטער „שפּרעכערין" און ווי דאָס קינד פלעגט היץ בעקומען, פלעגט זי גלייך כאַפּען אַ טיכעל, אוועקלויפען צו דער שפּרעכערין און אָבשפּרעכען אַן עין־הרע...

די יונגע מוטער האָט כלומרשט געלאַכט, אָבער אין האַרצען איז זי צופריעדען געווען.

שפּעטער פלעגען זיך ביידע מוטערס בעגעגענען ביים קינד'ס וויעגעלע.

— איך האָב איהר אָבגעשפּראָכען אַן עין־הרע! — מעלדעט מיט גדלות לילי'ס מוטער...

— ווייס איך וואָס, — איז מבטל די אלמנה, — איך בין צוויי שעה אָבגעלעגען אויף זיין קבר...

— איך ווייס נאָך ניט וואָס האָט געהאָלפען — מיין עין הרע אָבשפּרעכען, צי אייער בעטען אויפ'ן בית־עולם... — ניט לילי'ס מוטער אַ שטאָך.

— איהר ווייסט ניט! — צינדט זיך אָן די אלמנה, —

אודאי האָט מיין מאַן דאָרטען מעהר „פּול״, ווי אייער שפּרעכע־ריז, מסתמא א גוטע בלאַפּערקע... דאָ אין אמעריקא זיינען הפּנים דאָ רעכטע שפּרעכערקעס?...

צינדט זיך אָן ליליס מוטער און רעדט שוין אויף א הויכען קול:

— מיר ווייסען ניט ווער אייערער איז געוועזן...

אבער דאָ מישט זיך אריין דער ראדיקאל וואלפּסאהן אליין און מאכט שלום:

— זיי זיינען ביידע גוט... אבי דאָס קינד איז געזונד...

אבער די צוויי באָבעס קוקען זיך אָן איינע די אנדערע מיט שנאה און מען ווערט אויף א לענגערע צייט ברוגז...

די געשטארבענע.

פערלמאן, אַן אינטעליגענטער יונגערמאַן, האָט קוים דער־וואַרט, אַז זיין איינציג קינד, אַ אינגעלע, זאָל ווערען אַלט דריי יאָהר און ער זאָל קענען אויסגעפינען זיינע פעהיגקייטען. אין הויז ביי איהם האָבען זיך געפונען אַלערליי קלאַסיקער, אָבער אַלס אַ רוסישער אינטעליגענט האָט ער מעהר אכטונג אָבגעגע־בען די רוסישע: פושקין, לערמאָנטאָוו און נעקראַסאָוו איז ביי איהם ניט אַראָב פון טיש. אז דאָס דריי יעהריגע קינד, מישא, פלעגט זיי נעהמען בלעטערען, פלעגט פערלמאן האָבען גרויס נחת, פונקט ווי זיין טאַטע האָט אַמאָל פון איהם נחת געהאַט, ווען ער, נאָך אַלס קינד, האָט געבלעטערט אויפ׳ן טיש דעם סדור און נאָכגעמאַכט ווי גרויסע אידען דאַוונען: אַ נום־נום!...

פערלמאן האָט אָבער מיט׳ן קינדס בלעטערען אַליין זיך ניט בעגנוגענט. ער האָט, ניט האָבענדיג קיין געדולד ביז דאָס קינד וועט עלטער ווערען, שוין אָנגעהויבען ערציהען איהם ליטעראַ־ריש. האָט איהם געוויזען אויף די ערשטע בלעטער די בילדער און מיט איהם גע׳חזר׳ט די נעמען פון די דיכטער:

— ווער איז דאָס?

— פושטין! — האָט דאָס קינד נאָך ניט געקענט אויסרע־דען שאַרף.

— יאָ, מיין קינד, פושקין.

— און ווער איז דער מיט דער סאַבליע ביי׳ן זייט?

— מיט דער סאַבדיע ביי׳ן זייט איז דערמאַנטאָוו.

— לערמאַנטאָוו! — האָט פערלמאן איהם פערריכט.

— און דער מיט דעם בערדעלע?

— דאָס איז נעטראַסאָוו...

— ריכטיג, נעקראַסאָוו! — פלעגט זיך פערלמאַן ענטציקען און צורופען די יונגע מוטער, זאָל זי, הייסט עס, אויך נחת האָבען.

— הערסט, בערטאַ, ער קען זיי שוין אַלע...

און בערטאַ, אַ יונג חנ'עוודיגע מוטער, פלעגט דאָס קינד נעהמען צו זיך, גלעטען עס און בעשיטען דאָס ראָזעווע פּנים'על מיט קושען און פלעגט איהם בענשען:

— הלואי זאָלסטו מיר זיין אַ פּושקין!

אז דאָס קינד איז געוואָרען אַלט פיער יאָהר, האָט שוין פערלמאַן מיט איהם איינגעלערענט צו עטליכע סטראָפען פון יעדען פון די דריי דיכטער. פּושקינ'ס האָט ער געקענט „פּטיטשקאַ באָזשיא", לערמאָנטאָוו'ס — „בעליעיעט פּארוס" און פון נעקראַסאָוו — דאָס אמת'ע: „אָ, וואָלגא, וואָלגא"...

און ווי באַלד ער האָט געהאַט זייערע ווערטער אין מיילכעל ביי איהם, האָט דער קליינער מישא דערפיהלט אַ נויטווענדיגקייט צו וויסען ווער זיינען דאָס די דאָזיגע זונדערבאַרע לייט, וואָס רעדען עפּעס ניט ווי אַלע מענשען, נאָר צום גראַם און אַזוי ווי מיט אַ ניגון, און ער האָט איינמאָל, בעטראַכטענדיג זייערע בילדער, איינע נאָך די אַנדערע, געווענדעט זיך צום טאַטען, אויסשטעלענדיג זיינע אויגעלעך מיט אַ געבעט:

— טאַטע, וואו וואוינט פּושקין?...

— פּושקין, מיין קינד, איז שוין געשטאָרבען...

האָט זיך דאָס קינד שטאַרק דאָס האַרץ דערפון ניט אָבגענעגעסען און ווייטער געפרעגט:

— און וואו וואוינט לערמאָנטאָף?

— לערמאָנטאָף איז שוין אויך געשטאָרבען...

— לערמאָנטאָף אויך? — האָט זיך דאָס קינד שוין אַביסעל פערוואונדערט. אבער באַלד האָט ער זיך בערוהיגט און זיך נאָכגעפרעגט אויף נעקראַסאָוו'ן.

— און וואו וואוינט נעקראַסאָוו?
— נעקראַסאָוו, מיין קינד, איז שוין אויך געשטאַרבען...
דאָס קינד האָט געגעבען אַ פּאַטש מיט די הענטעלעך און אויסגערופען פערוואונדערט:
— אַלע געשטאַרבען!
און די זאַך איז איהם אַזוי געפעלען געוואָרען, אַז ער האָט זיך צולאַכט מיט אַ קלינגענדען געלעכטער.
דאָס האָט שוין דעם טאַטען בעליידיגט און ער האָט איהם גע'מוסר'ט:
— מען טאָר ניט לאַכען, מיין קינד, זיי זיינען געווען גרויסע מענשען...
— טאָ פאַר וואָס זשע זיינען זיי געשטאַרבען? — האָט דאָס קינד, שוין ערנסט ווערענדיג געפרעגט.
אָבער דערויף האָט דער געבילדעטער טאַטע קיין געניגען ענטפער איהם נישט געקענט געבען און ער האָט עפּעס אויסגעטראַכט אַ מאָדנעם תירוץ, אַבי דעם קינד צו פערענטפערען זיין נאַרישע קשיא...
אָבער זייט דאַן האָט שוין מישא קיינמאָל ניט נאָכגעפרעגט אויף אַ דיכטער. ער האָט שוין געוואוסט, אַז ווי באַלד אַז דער טאַטע ווייזט איהם אַ בילד פון אַזאַ סאָרט מאַן, איז ער געוויס אַ געשטאָרבענער.
און ווען דער טאַטע, זייענדיג אַביסעל נאַציאָנאַל געשטימט, האָט איהם איין אַ קורצער צייט אַרום געוויזען דאָס באַלד פון אַ בעקאַנטען אידישען דיכטער, האָט מישא איהם בעטראַכט און איז געוועזען זיכער, אַז ער איז שוין לאַנג, לאַנג געשטאָרבען.
אָבער מיט'ן דאָזיגען אידישען דיכטער איז פּערלמאַן געווען פּערזענליך בעקאַנט. ער האָט שוין אפילו געהאַט די זכיה צו באַרגען איהם עטליכע רובעל, ווען יענער איז געווען צופעליג פערענגט... דערפאַר האָט ער דעם דאָזיגען דיכטער איינגעלאַדען צו זיך אַהיים.

— איך וועל אייך בעקענען מיט מיין מישקא, א זעלטען קינד! ער וויים פון אייך. איך האב איהם געציינט אייער בילד...

דער דיכטער האט זיך דערפיהלט דערהויבען וואס ער איז פאפולער אפילו ביי קינדער און ער האט דערפאר די איינלא־דונג אנגענומען.

אריינקומענדיג צו פערלמאנ'ען אין הויז, האט ער נאך דעם ווי ער איז פארגעשטעלט געווארען פאר דער יונגער מו־טער, געפרעגט אויף זיין קליינעם פערעהרערל:

— וואו איז ער, מיין צוקינפטיגער לעזער?...

די מוטער האט זיך צולאכט און געענטפערט:

— ער לאזט אייך פון מויל ניט ארויס. אייער ליעדעל, וואס מיר האבען איהם אויסגעלערענט, איז איהם זעהר געפעלען.

דער דיכטער האט געשטראהלט פאר הנאה, וואס ער האט ערפאלג ביי דעם קליינעם מישא. ער האט געפונען פאר פאסיג צו מאכען א וויץ:

— ווייזט אויס, אז דער קליינער איז א מבין...

דערווייל האט דער פאטער פון צווייטען צימער געבראכט צו פיהרען מישא'ן און זיך פארבערייט פארצושטעלען:

— דו ווייסט, מישא, ווער דאס איז?

מישא האט געקוקט אויפ'ן פרעמדען מיט פערוואונדערונג און שרעק און ניט געקענט ענטפערען.

— נו, ווער איז ער? — האט שוין די מוטער איהם גע־פארשט...

דאס קינד האט זיך אנגעשטרענגט צו דערמאנען, וואו האט ער דעם דאזיגען מאדנעם מענשען ערגעץ געזעהן...

— נו, דערמאהן זיך, מיין קינד...

— וויין איהם דאס בילד... — האט די מוטער גערא־טהען.

פערלמאן האט ארויסגענומען פון ביכער־שאפקע דעם דיכ־

טער'ס בוך, אויפגעמאַכט און געוויזן זיין אינגעלע.

— נו...

דאָס קינד האָט זיך איינגעקוקט אין בילד, נאָכדעם אויפ'ן דיכטער אַליין און איז אָבגעשפּרונגען מיט אַ געוויין.

— וואָס איז, מיין קינד? — האָט די מוטער זיך געלאָזען צו איהם.

— איך האָב מורא... — האָט דאָס קינד אויסגעכליפּעט.

— פאַר וועמען?

— פאַר איהם! — האָט דאָס קינד, מורא האָבענדיג אויפ־צוהויבען די אויגען, אָנגעוויזען מיט'ן הענטעלע אויפ'ן דיכ־טער...

— גאַריש אינגעל, וואָס האָסטו מורא, ער איז זעהר אַ גוטער מענש...

— יאָ... אָבער ער איז דאָך געשטאָרבען...

— ווער האָט דאָס דיר געזאָגט?... — האָבען די עלטערן געלאַכט.

— אַלע זיינען דאָך געשטאָרבען, פּושקין, לערמאָנטאָוו, נעקראַסאָוו...

— אָבער ער לעבט נאָך, מיין קינד — האָט דער פאָטער און די מוטער איהם בערוהיגט.

— יאָ, מישאַ, איך לעב נאָך — האָט דער דיכטער פון זיין זייט איהם פערזיכערט, אַז ער לעבט...

דאָס קינד אָבער האָט זיך געוואַקעלט: זאָל ער עס גלויי־בען?

און נאָך אַלע פערזיכערונגען, אַז דאָס איז אַ לעבעדיגער, האָט ער אַלץ געקוקט מיט שרעק אויפ'ן דיכטער, ווי מען קוקט אויף איינעם, וואָס קומט פון יענער וועלט.

דאָס קינד האָט געוואוסט נאָר איינס: אויב עס איז אַ דיכ־טער, איז ער געשטאָרבען...

„די עלעגיע".

..אין יענער צייט, מיינע קאָלעגען, האָבען מיר צוויי אונ־גליקען געטראָפען. עס איז ביי מיר געשטאָרבען איינער פון מיינע נאָהענטסטע און בעסטע פריינד. איך בין ארומגעגאנגען מיט א פערוויינט הארץ און האָט ניט געקענט צו קיין זאך נעהמען זיך. מיין שטימונג איז געוואָרען געדריקטער פון טאָג צו טאָג. איך האָב געהאט איין פאָדערונג: וויינען און שרייבען עלע־גיען... איז אבער דאָס צווייטע אונגליק וואָס מיר האָט אין דער זעלבער צייט פּאַסירט געווען א צוגאָב צום ערשטען. איך האָב גראד אין דער זעלבער צייט פערלאָרען מיין שטעלע אין דער צייטונג, וואו איך בין געווען א פּאָר יאָהר א מיטארבייטער און מיט דעם געהאלט זיך ווי עס איז דורכגעלעבט צוזאמען מיט מיין קליינער פאַמיליע. די צייטונג איז געווען א שטרענג ערנסטע און ווען איך פערליר ניט מיין שטעל וואָלט איך די אלע עלעגיען, וואָס איך האָב אין דער זעלבער צייט וועגען מיין פריינד געשריבען, געקענט דאָרט פערעפענטליכען און יוצא זיין אנשטאָט אנדערע ארטיקלען: דער טויט איז פאר יענער צייטונג געווען פון די פּאַסענדסטע טעמען: איהר רעדאקטאָר און דאָס רוב איהרע מיטארבייטער זיינען געווען זקנים און דאָס טעמע פון טויט האָבען זיי זעהר גרינג פערשטאַנען און זאָגאר אבגע־שעצט...

אָבער ווי באלד איך האָב דאָרט די שטעל פערלאָרען האָב איך די עלעגיען געהאלטען ביי זיך אין טאש. מיין לאַגע סיי גייסטיג און סיי מאַטעריעל איז געוואָרען פון טאָג צו טאָג שווע־רער און שווערער, וייל „עטנלאַסען" פון דער „טויטער" ציי־

טונג בין איך געוואָרען פּלוצים, אָנהויב וואָך, און די אדמיניס־
טראַציע, וועלכע איז אויך געווען האלב טויט, האָט אפילו ניט
געהאַלטען פאר איהר חוב צו בעפרידיגען מיך פאר א צוויי
וואָכען געהאַלט, ווי עס טוען מאַנכע פּרינציפּאַלען מיט זייערע
אָנגעשטעלטע אין אַנדערע, ניט ליטעראַרישע, בראַנזשעס...

אָבער אויב דאָס ערשטע אונגליק — דער טויט פון מיין
פריינד איז געווען א פערפאַלענע זאַך, און מיינע טרערען און
עלעגיען האָבען איהם שוין ניט געקענט לעבעדיג מאַכען, איז
אָבער דערפאַר דאָס צווייטע אומגליק: דאָס פערלירען פון מיין
שטעלע גלײַכנדערט געוואָרען אין א וואָך ארום. איך האָב נעמליך
אין א וואָך שפּעטער בעקומען א נייע שטעלע אין אַן אַנדער
צייטונג. אבער צום אונגליק איז די נייע צייטונג געווען א לוי־
טער הומאָריסטישע. א חוש פאר הומאָר האָב איך אפילו שטענ־
דיג געהאַט, אבער אין דער דאָזיגער צייט, ווען דאָס געזיכט
פון מיין זעליגען פריינד האָט מיר געשוועבט נאָך־א־נאַנד פאר
די אויגען און מיך בעגלייט פון גאַס ביז'ן בעט, פון בעט ביז'ן
גאַס — אין דער דאָזיגער צייט, מיט א האַריג געפּאַקט מיט
שטימונגען, פּאַסענדע בלויז פאר'ן טויט, האָב איך בשום אופן
ניט געקאָנט אנשרייבען קיין שום הומאָריסטישע צייל... עס איז
ניט געגאַנגען. עס האָט די פעדער בשום אופן ניט געקענט
ארויספיהרען קיין איין וויציגע פראַזע אויפ'ן פּאַפּיער...

און דאָ שיקט מען מיר שילוחים פון דער הומאָריסטישער
רעדאַקציע: שנעלער א וויציגען אַרטיקעל איבער'ן דורכפאַל פון
דעם קאָנגרעסמען...

מיין בעסטער יונגער פריינד ליעגט און פוילט אין דר'ערד
און דאָ געה וויצעל זיך איבער'ן פאַל פון עפּיס א דעפּוטאַטעל!...
די גאַנצע מעשה ריהרט מיך אפילו ניט אָן דאָס אויבערשטע
פון הויט, בפרט דאָס אינערליכסטע פון האַרץ.

אָבער וואָס טהוט מען ניט צוליעב שפּייזען א פאַמיליע. איך
פּרוב מיך: איינמאָל — עס געהט ניט, צוויי מאָל — עס געהט

ניט ! — דאָס האַרץ איז פאַרוויינט און דער קאָפּ איז פול מיט געדאַנקען וועגען טויט. אַך, דעם טויט, וואָלט איך אַזוי שעהן געקענט איצט בעזינגען, בעשרייבען, בעוויינען, בעפוצען מיט די שעהנסטע ווערטער און פראַזען !

אָבער וויצלען זיך איבער עפּעס אַ נאַרישען דעפּוטאַט, וואָס איז דורכגעפאַלען ווער ווייס צוליעב וועלכען אונבעדייטענדען צופאַל — ווי שווער !

ניין, איך קען ניט שרייבען...

שרייבען, שרייב איך יאָ — אָבער אַ נייע עלעגיע אויף מיין זעליגען פריינד... יעדעס וואָרט איז טרערען און בלוט !...

מען שיקט אַ צווייטען שליח :

— שנעלער די הומאָרעסקע !... דער רעדאַקטאָר איז אויסער זיך...

— באַלד, באַלד !... פערזיכער איך...

דער שליח געהט אוועק... איך פּרוב מיך ווידער עפּעס צו וויצלען וועגען אונגליקליכען דעפּוטאַט — עס געהט ניט. איך שרייב אַנשטאַט דעם אַן אַ נייע עלעגיע אויף מיין געליעבטען זעליגען פריינד...

ענדליך איז דער רעדאַקטאָר אַליין געקומען :

— גזלן ! איהר קוילעט דאָך מיר אָהן אַ מעסער ! האָט ער געדונערט.

איך האָב מיך שטאַרק דערשראָקען, בין צוטומעלט געוואָרען און האָב פאַר פערווירונג אויסגערופען :

— איך האָב שוין פערטיג !

— טאָ גיעט אהער ! איז דער רעדאַקטאָר נאָך אַלץ פון כעס ניט אָבגעגאַנגען...

איך האָב צוטומעלטערהייט אַרויסגענומען פון קעשענע אַן „עלעגיע“ אויף דעם טויט פון מיין פריינד און האָב געגומען פאַרלעזען :

„דיינע אויגען, וואס האבען מיט פייער געשאסען, זיינען שוין אויסגעלאשען"...

דער רעדאקטאר האט אויסגעשאסען מיט א געלעכטער און האט גלייך בעמערקט:

— גראסארטיג... ווייטער...

— דיינע לאקען, וואס זיינען ווי גאלד־לאקיג געווען און האבען געפינקעלט אויף דיין שעהנעם קאפ...

— חא־חא־חא! — אונאיבערטרעפליך! איז דער רע־דאקטאר אין גרעסערע התפעלות אריין!

„און דיין הארץ וואס האט געשלאגען מיט ליעבע פאר דיין פאלק איז אייז־קאלט געווארען"...

דער רעדאקטאר האט זיך שוין מעהר ניט געקענט איינ־האלטען און האט קלאפענדיג מיר אין די פלייצעס און קאטשענ־דיג זיך פאר געלעכטער, גערעדט:

— אי, איהר קענט דאך זעהר וואויל! איהר מאכט דאך פון איהם גוט חוזק — אט דאס האב איך געמיינט... מען דער־קענט איהם דא ווי אן אבגעשונדענעם...

און אבלעזענדיג איהם די עלעגיע איז דער רעדאקטאר גע־ווען פון ענטציקונג און בעגייסטערונג:

— א אזעגלונגענע הומארעסקע האב איך שוין לאנג ניט געהאט אין מיין וויץ־בלאט! — האט ער מיר געדריקט די האנד...

אז דער רעדאקטאר איז א גליקליכער מיט מיין עלעגיע ארויס, בין איך געבליבען זיצען ווי פערשטיינערט. איך בין גע־ווען זיכער, אז ער האט פון מיר חוזק געמאכט. אבער שטעלט זיך פאר, אז די דאזיגע עלעגיע איז אבגעדרוקט געווארען אין דער צייטונג האבען די זעלביגע און נאך גרעסערע התפעלות ארויסגעוויזען די לעזער. מענשען גאנץ אונבעקאנטע האבען מיר געדריקט די הענד:

— אזא הומאָרעסקע האָבען מיר שוין לאַנג ניט געלייענט...
דער דעפּוטאַט „לעבט" אין איהר מיט זיין יעדע ביינדעל...

אַט אזוי האָב איך מיט אַן עלעגיע אויף אַ געשטאָרבענעם פריינד מיר קונה שם געווען אלס דער בעסטער הומאָריסט און סאַטיריקער און בין געוואָרען געקרוינט אין דער דאָזיגער צייטונג אלס דער „סטאַר" פון הומאָר...

נויטיגע ווערטער.

אין עטליכע טעג ארום, אז ביינוש האט זיך שוין אויסגע־רוהט ביי זיין שוואגער, וועלכער האט איהם אראבגענומען פון שיף און איז געקומען צו זיך, איז ער געווארען אביסעל שטיי־פער, ער האט דערזעהן, אז דא אין אמעריקא זיינען זיי אויך מענשען, האבען רחמנות, האלטען פון קרובה'שאפט, און בכלל איז אומעטום איין וועלט! אפילו די קארטאפעל, וואס די שווע־גערין האט לכבוד איהם שוין א פאר מאל געקאכט, זיינען אויך די זעלבע ווי אין דער היים. אז ער האט וועגען דעם אויסגע־דריקט זיין פערוואונדערונג, האט איהם דער שוואגער, וועלכער האט שוין געוואוסט די געשיכטע פון אמעריקא, ערקלערט:

— נאר איינער, קארטאפעל שטאמט דאך פון אמעריקא, אין אמעריקא האט מען עס ענטדעקט.

דאן האט ביינוש, וועלענדיג ווייזען, אז ער ווייס אויך עפעס פון זאכען, איבערגעפרעגט:

— טאקע דער אייגענער קאלאמבוס?

איינס נאר איז ביינוש'ען געווען פריקרע: די שפראך.

— אזא מין שפראך האב איך קיינמאל ניט געהערט,— האט ער זיך געקלאגט אויף ענגליש. איך האב שוין געהערט מאלאראסיש און פויליש און ליטוויש און אפילו ציגיינע־ריש און טאטעריש, נאר אזא ווילד לשון, ווי ביי אייך, איז מיר קיינמאל ניט אויסגעקומען צו הערען.

וועגען אויסלערנען זיך דאס דאזיגע ווילדע לשון האט ער גארניט גע'חלום'ט.

— דאס איז ניט פאר מיינע יאהרען און נישט פאר מיין קאפ!

נישט מעהר, אז די 16־יעהריגע בעסי, די פּלימעניצע זיי־נע, וואָס איז שוין צוויי יאָהר אין לאַנד, געהט שוין אין סקוהל און רעדט ענגליש, באַלד בעסער ווי אידיש, אז זי זאָל זיין אַ גוט מיידעל און איהם אויסלערנען די נויטיגע ווערטער, וואָס אַ מענש מוז האָבען, וואָלט ער איהר פיין בעדאַנקט.

בעסי איז שוין אַ האַלבע אַמעריקאַנערין, און ווען ניט דאָס פּיקאַנטע בינטעל „בריעף“, וואָס דרוקט זיך אַלע טאָג אין „פאָרווערטס“ און וואָס זי לעזט עס יעדען טאָג, וואָלט זי שוין אינגאַנצען אַן אַמעריקאַנערין געוואָרען, — בעסי איז אַ לעבעדיגע מיידעל, פון פעטער דעם „גרינהאָרן“ חוזק'ט זי אפילו אָב אונטער די אויגען, דאָך אין הארצען האָט זי איהם ליעב, זי געדענקט נאָך איהם פון אייראָפּא, ווען ער פלעגט מיט זיין ווייב, דער מוהמען, קומען צו זיי אַלע שבת אויף טהיי און עס פלעגט זיין אַזוי פרעהליך. זיין בקשה זאָגט זי איהם ניט אָב. זי ווייס נאָר ניט וועלכע ווערטער זיינען פאַר איהם נויטיג:

— לאָוו איז ליעב האָבען! — פאַנגט זי אָן די ערשטע לעקציע.

— אַזוינע ווערטער ברויך איך ניט, — לאַכט בינוש פון זיין נאַרישער פּלימעניצע, — דו פערטייטש מיר ווערטער, וואָס קומען צוניץ, פערשטעהסט? אַט, למשל, ווי הייסט אויף ענגליש בולבע?

— פּאָטייטאָס!

— פּאָטייטעס, פּאָטייטעס! — חזר'ט בינוש און מאַכט אַ מינע פון אַ חדר־אינגעל.

— אפשר ווילט איהר וויסען אויף ענגליש — די זון — סאָן! — שפּריינגט בעסי אַרויס מיט אַ נייעם וואָרט.

— אַזאַ וואָרט קאָן שוין ניט שאַדען, האָטש דאַרפען דאַרף איך נויטיגערע ווערטער: למשל, ווי הייסט אויף ענגליש שוואַרצער ברויט?

— בלעק־ברעד!

— בלעק־ברעד! בלעק־ברעד! — חזר'ט בינוש.

— איצטער, בעסינקע, — בעט זיך בינוש, — זאָג מיר, ווי הייסט אויף אייער לשון א ווייב.

— א ווייף.

— אזא גרינג וואָרט, פונקט כמעט ווי אידיש. א שווערע זאַך און א גרינג וואָרט, מאכט ער שוין א וויצעל. אין דער־היים איז בינוש געווען א שטארקער וויצען־זאָגער און עס טהוט איהם הנאה, וואָס דאָ אין דער פרעמד האָט זיך איהם ווידער עס איינגעגעבען.

די שווענערין, וואָס איז אבער דערביי געווען, האָט מיט א בייזען שמייכעל איהם געשטערט זיין צופרידענהייט:

— דאָ, בינוש, טאָר מען אויף א ווייב קיין קרום וואָרט ניט זאגען.

בינוש'ן איז שוין דער וויץ ניט איינגעגאנגען, און ער האָט זיך פאַרגענומען, ביז ער וועט ניט קלאָר ווערען אין אמעריקאנער מנהגים, זאָל ער קיין וויצען ניט מאכען.

די לעקציע איז איבערגעריסען געוואָרען, אבער מיט די פאָר ווערטער איז ער געווען צופרידען. אין אבענד האָט ער געשריבען אהיים א קארטעל, וואו ער האָט מודיע געווען, אז ער לערנט זיך ביי זיין פלימעניצע ענגליש רעדען און ער קען שוין כמעט אלע נויטיגע ווערטער...

זיי האבען מורא.

עס איז געוועזן ארום עלף פאר מיטאג.

אין שאפ איז די ארבייט אנגעגאנגען אין איהר פולען גאנג. די פארליידי, א הויכע שלאנקע איטאליענערין מיט א נערוועזען אויסדרוק אין די שווארצע קלוגע אויגען, האט ארויסגעגעבען א בעפעהל אויף א העפליכען אבער שטרענגען אופן. דער צושניידער, א מאן אין די מיטעלע יאהרען, איז ווי אימער געשטאנען איינגעבויגען איבער א שטיק מאטעריע און עס געשניטען אויף פערשיעדענע טהיילען. דער דיזיינער האט פערטיעפט עפעס געצייכענט און אלע ווײלע ארויסגעשטעקט די צונג, ווי ער וואלט וועלען כאפען דעם אמת'ן סטייל, וואס זאל מאכען דעם געהעריגען „היט"... די פיער און צוואנציג ארבייטער מיידלעך זיינען געשטאנען ביי פיגורען מיט פולע מיילער מיט שפילקעס און האבען בעהעפט די צושניטענע חלקים פון די סחורות און זיך זעלטען אבגעקעהרט פון דער ארבייט, סיידען ווען דרויסען, אויף דער רוישענדיגער סטריט, האט אן אויטאמאביל א צו שטארקען שאס געטהאן מיט דעם בענזין.

אין דער דאזיגער צייט איז אריין אין שאפ א יונגע שלאנקע מיידעל מיט בלאהע אויגען און מיט גאלדענע האר, וועלכע האבען אביסעל פרעך, אביסעל חנ'עוודיג ארויסגעקוקט פון אונטער'ן שעהנעם סטיילישען העט. זי איז צוגעגאנגען צו דער פארליידי און געזאגט:

— איך האב געלעזען אין פייפער, אז איהר דארפט אן ארבייטערין.

די פּאַרליידי האָט זי אָנגעקוקט מיט אויספאַרשענדיגע בליקען און ניט בלייבענדיג צופריעדען מיט דעם צו פרעכען אָנ־צוג און אויסזעהן פון דער אריינקומענדער מיידעל, האָט זי גע־ענטפערט:

— מען דאַרף יאָ. אבער...

און האָט ווידער זי אָנגעקוקט.

די אריינקומענדע האָט א שמייכעל געטהאָן און געוואָרט אויף אַ ערקלעהרונג...

די פּאַרליידי האָט זי ווידער בעטראַכט און זיך אָנגערו־פען:

— ווארום אזוי שפּעט... ארבייט זוכען קומט מען אין דער פריה, איידער די ארבייט הויבט זיך אָן.

— איך האָב מיך פערשלאָפען — האָט דאָס מיידעל נאָך פרייער געשמייכעלט און אָנגעקוקט דרייסט די פּאַרליידי און ווי מיט א בעהאַלטענער פעראַכטונג אין בליק....

— פערשלאָפען!... הם... האָט די פּאַרליידי צוריק גע־שמייכעלט, אבער מיט בייזקייט און פאַרוואורף — וואָס זייט איהר, א פּרינצעסין? אַן ארבייטער־מיידעל טאָר ניט פערשלאָ־פען... איבעריגענס, געהט אריין אין אָפיס צום באָס...

— שוין געוועזן... האָט דאָס מיידעל געענטפערט און וויע־דער געשמייכעלט.

— וואָס האָט ער געזאָגט? — האָט די פּאַרליידי זי אָנ־געקוקט נאָך שטרענגער.

— ער האָט געהייסען מיר געבען ארבייט...

די פּאַרליידי האָט א דריק געטהאָן מיט די אַקסלען און אהן ווערטער אָנגעוויזען דער נייער ארבייטערין א פּלאַץ צו ארבייטען...

די איבעריגע ארבייטערינס האָבען אויף א ווײַלע אויפגע־הערט צו ארבייטען און אָנגעקוקט מיט נייגעריגקייט די נייע אָנגעקומענע. די שעהנע, בלאַסע ראָזע האָט איהר געוואָלט זאָ־

גען, אז זי זאָל מאַכען איהר פּלאַץ לעבען איהר. אבער צוליעב דעם פּולען מויל מיט די שפּילקעס, וואָס זי האָט געהאַט, האָט זי בלויז מיט די אויגען איהר געוואונקען.

די נייע אָנגעקומענע האָט דעם וואונק פערשטאַנען און זי האָט נאָכדעם ווי זי האָט אויסגעטהאָן און אויפגעהאָנגען איהר מאַנטעל און העט, זיך אוועקגעשטעלט נעבען ראָזע׳ן...

די שטונדע ביז „לאַנטש" איז אריבער. דער שאַפּ־זייגער האָט אויסגעקלונגען 12.

די מיידלעך האָבען אלע ווי איינע אוועקגעלעגט די ארבייט און זיך געלאָזט צום ארויסגאַנג.

ראָזע איז געבליעבען מיט דער נייער.

— איהר געהט ניט עסען קיין לאַנטש? — האָט די נייע איהר גוטמוטהיג געפרעגט.

— איך האָב מיטגענומען פון צוהויז — האָט ראָזע גע־ענטפערט.

— קומט ארויס! — האָט די נייע זי איינגעלאַדען — איהר האָט דען אזוי ליעב דעם שאַפּ, אז איהר מוזט אויך דאָ עסען? קומט מיט מיר, איך וועל אייך טריטען...

—איהר מיר? — האָט זיך ראָזע ווי פערוואונדערט און דערשראָקען צוזאַמען. — וואָס זייט איהר אזא גביר׳טע...

— א גביר׳טע... — האָט זיך דאָס מיידעל צולאַכט — צי וואָס א גביר׳טע... איך האָב ביי זיך געלד וויפיעל איך ברויך...

— טאָ וואָס זשע געהט איהר ארבייטען?... — האָט ראָזע נאָך מעהר פערוואונדערט געפרעגט...

— ס׳איז מיר אומעטיג צו בלייבען א טאָג אליין...

— אומעטיג? — האָט ראָזע שוין ארויסגעהענדיג מיט דער מיידעל געפרעגט.

— יא, אומעטיג.. איך האָב מורא אליין צו בלייבען...

און איהר געזיכט האָט אָנגענומען א שרעקענדיגען אויס־דרוק.

אבער באלד האט זי זיך פערכאפט און געזאגט:

— איך מאך פון אייך „פאן"... ס'איז מיר ניט אומעטיג און איך האב ניט קיין מורא... איך האב ליעב צו ארבייטען... יעדער מענש דארף ארבייטען, ווי מיינט איהר?... ווי רופט מען אייך? — האט זי פלוצלונג געענדערט איהר טאן.

— ראזע — האט די בלאסע ארבייטערין געענטפערט.

— און מיין נאמען איז „בייב"...

— בייב! — האט ראזא זיך פערוואונדערט.

— יא, אזוי רופען זיי מיך.

—ווער?

— מיינע פריינד... אויך מיינע שוועסטער און ברידער...

— בייב! — האט ראזע געלאכט — א קינדערשער נאמען...

— א קינדערשער — האב בייב צוריק געלאכט — געווים, איך בין דאך נאך גאר א קינד... איך ווייס נאך גארנישט... גארנישט...

אריינקומענדיג אין פול־געפאקטען „לאנטש רום" האט ראזע מיט בייב'ן זיך קוים דערשלאגען צו א פלאץ. די קעלנערין איז צו זיי צוגעגאנגען און געפרעגט, וואס זיי פערלאנגען. ראזא האט בעשטעלט א סענדוויטש מיט קאפע.

— נא־נא! — האט זיך בייבי אנגעבייזערט — נעהם א בעסערע זאך... איך טריט דיר... איך גלייך דיר... נעהם א בעסערע זאך...

די קעלנערין האט געשמייכעלט און פערשטעהענדיג, אז זי וועט דא כאפען א „טיפ" האט זי גענוי אויסגעפארשט וואס צו ברייגנען.

ראזע האט זיך ביים עסען געיאגט און אלץ צוגעטריעבען בייב'ען.

— שוין באלד אריבער די האלבע שעה! גיכער.

אבער בייב האט געשמייכעלט.

— האב ניט קיין מורא... ניטא זיך וואס צו יאגען... מיר וועלען נאך נעהמען א ווײלע א וואק...

— אה, ניין, דער באס וועט מיך אבזאגען... ער האט ניט ליעב, אז מען פערשפעטיגט.

— און איך האב פאר איהם קיין מורא ניט! — האט בייב געשמייכעלט — ערשטענס קען איך אויסקומען אהן זיין שאפ...

— און צווייטענס — האט בייב געשטאמעלט און זיך אבגעהאקט.

ראזע האט זיך פעראינטערעסירט און געפרעגט:

— און וואס „צווייטענס?"

— צווייטענס איז גאר נישט... איך האב א שפאס גע־מאכט... ענטשולדיג מיר, איך האב אמאל ליעב א שפאס צו מאכען...

— איהר זייט א פרעהליכע — האט ראזע איהר אנגעקוקט און איהר מקנא געווען.

—א פרעהליכע? געווים — האט בייב בעשטעטיגט — און אמאל ווערט מיר מאדנע אומעטיג... איך קריעג מורא פאר אלץ... אפילו פאר זאכען, אין מיטען טאג, און דערפאר געה איך אין שאפ... איך האב ליעב די מיידלאך וואס ארבייטען... איך האב אויף זיי רחמנות... קום, ראזע, נעהמען א וואק, איך וויל מיט דיר ריידען... איך האב דיר עפעס ליעב געקראגען... דו ביזט אזוי בלאס... פארוואס פארבסטו זיך ניט... ווילסט אבי־כעלע גוטען פיינט... איך וועל דיר געבען. איך האב...

ראזע האט איהר געדאנקט:

— צו וואס זאל איך מיך פארבען? פאר'ן באס?

— פארוואס ניט פאר'ן באס?... — האט בייב געלאכט— מיינסט, אז דער באס האט ניט ליעב קיין שעהנע מיידלאך?...

עס זיינען פאראיבער א צוויי־דריי טעג. די מיידלאך האבען געארבייט ווי שטענדיג. ראך האט זיך געפיהלט, אז אין

שאָפּ איז עפּעס פרייער געוואָרען, די אַרבייט לייכטער און די דיסציפּלין איז געבראָכען. אַלע האָבען עס געוואוסט, געפיהלט און ניט פערשטאַנען. און אפשר איז די אורזאַכע ביי׳בס אָנגע־קומען?

ווער איז די דאָזיגע בייב, די שלאַנקע, בלאָנדע מיידעל מיט די בלאָהע אויגען, וואָס קוקען דאָ אזוי מילד, לאַגאָדנע, ווי א קינד, וואָס האָט אויף עפּעס חרטה, און דאָ אזוי פרעך און מוטהיג מיט א סוד אויף די ליפּען. וואָס, ווען זי זאָל איהם ארויסזאָגען הויך קען ער אָנמאַכען א גאַנצען גערודער אין שאָפּ.

אין שאָפּ האָט מען קיינמאָל ניט געטאָרט רעדען און בייב זינגט... זי זינגט „עוורי באַדי דואינג איט" און מאַכט צו מיט די הענד, ווי זי וואָלט זיך געפונען אויף א וואָדעוויל סטיידזש. און אָט הערט זי אויף גאָר צו אַרבייטען, זעצט זיך אוועק, פער־וואַרפט דעם קאָפּ איבער׳ן שטול, פערוואַרפט א פוס אויף א פוס און פערטראַכט זיך...

— בייב, דאָ איז א שאָפּ! — לויפט צו איהר צו די פאָר־ליידי...

— אָך, פאַרדען מי... — כאַפּט זיך בייב אויף — איך האָב מיך פערגעסען...

— טאָ פערגעס זיך ניט... איך וועל זאָגען דעם באָס און ער וועט דיר געבען די סעק...

— די סעק!... אָלל־רייט! איך קען מיך בעגעהן...

די מיידלעך האָבען זי אָנגעקוקט און מקנא געווען. די בלאַ־סע ראָזע האָט מיט א פולען מויל שפּילקעס קוים זיך איינגע־האַלטען פון צו שמייכלען. נאָר אינערליך האָט זי אָנגעקוואָלען פון בייב׳ען...

— א פרייע נשמה! — האָט זי געטראַכט.

עס זיינען אוועק נאָך עטליכע טעג. בייב איז שוין א פּאָר

מאָל געקומען צעהן אזייגער, אנשטאָט אכט... די פּאַרליידי איז געלאָפען צום באָס אין אָפיס.

— מען מוז זי דאך ארויסטרייבען! — האָט זי געשריען.

דער באָס איז עטוואס בלאס געוואָרען און ווי געבעטען זיך:

— זאָל זי נאָך בלייבען, עס פעהלען ארבייטער...

און בייב איז געבליעבען און ווייטער געהאנדעלט אין שאָפּ, אזוי ווי עס איז איהר געפעלען.

ענדליך איז די פּאַרליידי פון געדולד ארויס:

— אָדער זי זאָל אוועקגעהן אָדער איך!...

דער באָס איז מיט ניט זיכערע טריט אריין אין שאָפּ...

— וואָס איז מיט דיר, יאַנג ליידי? — האָט ער זי געפרעגט, ניט ארײנקוקענדיג איהר אין די אויגען.

— וואָס מיינט איהר? — האָט בייב זיך אָנגעצונדען.

— איך מיין... די פּאַרליידי, זי קלאָגט זיך... איך בעט צו זיין אנשטענדיג... דאָ איז א שאָפּ... אין א שאָפּ מוז מען זיין אנשטענדיג...

און ער איז ארויס.

די מיידלעך זיינען געבליבען פערוואונדערט. זיי האָבען גאָר ניט געוואוסט ביז אהער, אז זיי האָבען אזא גוטען באָס. ווירקליך, א פיינער מענש... ער זאָגט איהר ניט אָפּ... א באָס קען, הייסט עס, אויך אמאָל זיין א פיינער מאן... עס איז גאַנץ שעהן פון זיין זייט...

און אין שאָפּ איז די דיסציפּלין נאָך מעהר געבראָכען געוואָרען.

בלויז די בלאַסע ראָזע, וועלכע האָט שוין א דאנק בייב'ס מתנה, געהאט ראָזעווע בעקלאך, האָט זיך עפּעס אנגעשטויסען...

— בייב — האָט זי ביים לאַנטש איהר שטיל געפרעגט— בייב, פאַרוואָס איז דער באָס צו דיר אַזוי גוט?...

— ער האָט מורא... — האָט בייב אַ שמייכעל געטהאָן...

— מורא?... פאַרוואָס? — האָט ראָזא זיך פערוואונדערט...

— ביזט אַ נאַרעלע... האסט ניט פערשטאַנען? ביזט נאָך אַזא קינד... אַך, ווי די פאַרב פּאַסט דיר... ער האָט מורא, וויייל ער האָט געהאט מיט מיר אַ „גוט־טיים" אמאָל... ער האָט מיך דערקענט... האָט ער מורא... פערשטעהסט?... מיר האָבען ביידע מורא... איך צו בלייבען אַליין בייטאָג און ער — איך זאָל ניט אויסזאָגען... ער איז אַ נאַר, ראָזע, אַ גרויסער נאַר... איך בין טאַקי אַ זינדיגע, אָבער איך האָב נאָך גענוג יושר... איך וועל ניט אויסזאָגען, אפילו אַז ער וועט מיר הייסען געהן... איך קען מאַכען אַ לעבען אָהן שאַפּ... די גאַנצע זאַך, וואָס איך האָב מורא צו בלייבען בייטאָג אַליין...

ראָזא האָט זי אָנגעקוקט און האָט אויך מורא געקראָגען...

די טובה.

עס איז געווען א מילדער הערבסט טאָג, די זונן האָט שוין געהאַלטען ביי׳ן פאַרגעהן און האָט געוועקט אין די הערצער באַנגע און זינגענדיגע געפיהלען. אהרן אפרת, א מאַן פון א יאָהר דרייסיג, האָט נאָר וואָס געענדיגט זיין ארבייט אין אָפיס און האָט זיך געפיהלט זעהר אנגענעהם, וואָס ער האָט נאָך אזוי פיעל פרייע שטונדען ביז שלאָפען געהן. איהם האָט זיך געוואָלט זעהן פריינד, בעקאַנטע און סתם מענשען. ער איז אריין אין דעם היימישען רעסטאָראַן, אבער דאָרט איז גראָדע געווען האַלב לעער און די ביסעל מענשען וואָס האָבען זיך דאָרט גע־פונען, זיינען געווען ווילד פרעמדע. ער האָט אויף גיך אָבגעגע־סען א לייכטען סאַפער און איז וויעדער ארויס אויף דער פריי־ער וועלט...

ער האָט געמאַכט א הונדערט טריט אָהן א ציעל און איז געבליעבען שטעהען ביי א קאָרנער. ניט וויסענדיג וואוהין צו געהן און וואָס פאַרצונעהמען. ער האָט זיך דערמאָהנט, אז ער האָט ניט קיין סיגאַרעטען און ער איז צוגעגאַנגען צום דערביי־איגען סטענד. די פאַרקויפערין וואָס איז געזעסען אינווייניג איז צום גליק געווען א שעהן יונג מיידעל. ער האָט איהר אָב־זיכטליך געגעבען א פינף דאָלאַר ביל, כדי ער זאָל ניט דאַר־פען גלייך אוועקגעהן און געבעטען רעשט.

— עס איז א גוטער, א גוטער! — האָט ער געשמייכעלט, זעהענדיג, ווי דאָס מיידעל בעטראַכט צו פיעל דעם ביל.

— יאָ, איך וויים... האָט זי צוריק געשמייכעלט. און האָט איהם ארויסגעגעבען רעשט.

ער האָט געוואָלט פערבינדען א געשפּרעך. האָט זיך ניט געקלעפּט, האָט ער געבעטען א גלאָז סאָדע וואַסער. דאן האָט ער ארויסגעקריגען פון מיידעל נאָך איין פראגע:

— פאר דריי סענט ?...

— פאר דריי... האָט ער געענטפערט.

ער האָט אָבגעטרונקען אביסעל פון גלאָז, אוועקגעשטעלט און ווידער געפּרופט פערבינדען א געשפּרעך:

— פון וואָס פאר א לאנד זייט איהר ?

— געבוירען דאָ...

— אך, דאָ געבוירען ! זעהר שעהן ! האָט זיך אפּרת ענט־ציקט, ניט וויסענדיג אליין פאר וואָס. ער האָט געוואָלט נאָך עפּעס רעדען, אבער עס איז ניט געווען וועגען וואָס. ער האָט געוואָרפען א בליק אויף די פּייפּערס וואָס זיינען געווען אויס־געלעגט ביי די ביידע זייטען פון סטענד און האָט געזוכט צווישען זיי דאָס וואָס ער דאַרף.

די אלע פּייפּערס זיינען איהם געווען אונאינטערעסאנט. אָבער ער האָט דאָך איינס געקויפט און זיך געזעגענט מיט דער מיידעל.

אוועקגעהענדיג אויף עטליכע טריט ווייטער איז איהם די צייטונג געוואָרען שווער, ער האָט זי אראָבגעלאָזט אויף דר'ערד...

— העי, מיסטער ! — האָט איהם נאָכגעיאָגט אן עלטערע אידענע — איהר האָט פארלוירען אייער פּייפּער.

— איך דאנק אייך זעהר ! זעהר פריינדליך פון אייער זייט.

ער האָט זיך איינגעבויגען, אויפגעהויבען די צייטונג און זיך געלאָזט ווייטער געהן.

— מאָדנע אומעטיג ! — האָט ער צו זיך אליין א מור־מעל געטהאָן און אָבשטעלענדיג זיך ביי אן אנדער קאָרנער וואו עס איז דורכגעפאָהרען א קאר, האָט ער וואונק געטהאָן צום קאָנ

דוקטאָר. די קאָר האָט זיך אָבגעשטעלט. ער איז אריין אינע־ווענינ. די קאָר איז געווען ענג געפּאקט און דאָס האָט איהם הנאה געטהאָן. ער האָט זיך געוואָלט פערמישען מיט א סך מענשען, אפשר וועט עס זיין א סגולה צו דער לאנגוויילינקייט.

ביי א צווייטען מאָל אָבשטעלען זיך האָט זיך די קאָר א טרייסעל געטהאָן, אפּרת, וועלכער איז געשטאַנען אין דער מיט ניט אָנהאַלטענדיג זיך אָן עפּעס, איז ארויפגעפאַלען אויפ'ן שויס פון א יונגער ליידי. ער האָט זיך דערשראָקען, געוואָרט אויף א שטיקעל סקאַנדאַל, אבער די ליידי האָט פריינדליך געשמייכעלט און האָט עס אָנגענומען פאַר א וויץ...

— א גאַנץ פיינע פרוי! — האָט ער א טראַכט געטהאָן און האָט זיך דערפיהלט ווי דערוואַרעמט.

די קאָר איז אריינגעפאָהרען אין א רייכער רוישענדער סטריט. עס איז שוין געווען אָבענד. די עלעקטרישע לאָמפּען און אנדערע בעלייכטונגען זיינען שוין געווען אין פולען גלאַנץ. פייערען האָבען געטאַנצט פון די פענסטער, דעכער און אפילו פון איבער די דעכער. אפּרת האָט בעשלאָסען דאָ אויף דער סטריט אראָבצוגעהן.

ער האָט אָנגעדריקט דאָס „קנעפּעל", עס האָט א קלונג געטהאָן און די קאָר האָט זיך אָבגעשטעלט ספּעציעל פאַר אפּרת'ן...

ער איז אראָב מיט א מינע פון איינעם, וואָס האָט אין דער דאָזיגער סטריט זעהר וויכטיגעס צו טהאָן. ער האָט געמאַכט עטליכע שריט און איז פערמישט געוואָרען צווישען עולם...

אָבער ערשט דאָ צווישען עולם, וועלכער האָט זיך גע־צויגען אין רייהען צו א געוויסען ציעל, האָט ער זיך דערפיהלט איינזאַמער ווי ערגעץ אנדערש, וואו עס איז שטיל.

ער האָט זיך ביסלעכוויז אָבגעטהיילט פון עולם און איז געקומען אין א ליידיגער, שטילער, האַלב דונקעלער גאַס.

אָבער דאָ האָט ער דערפיהלט דעם אומעט טיעפער און

שארפער. עס איז דורכגעגאנגען א פּאָר'ל. די „זי" האָט גע־רעדט, גערעדט און דער „ער" האָט אויפמערקזאם געהערט. אפרת האָט זיי נאָכגעפאָלגט מיט די בליקען ביז וואנען זיי זיי־נען פערשוואונדען.

ער האָט זיך געלאָזט ווייטער און ווייטער. פארבייגעהענ־דיג א דראָג סטאָר האָט ער זיך איינגעקוקט אינעווייניג צו עס איז דא א זייגער. יא, עס איז דאָ! דער זייגער איז שוין אכט. ביז צוועלף האָט ער נאָך פיער שטונדען. וואָס טהוט מען אין די דאָזיגע פיער שטונדען?

אפשר וועט ער אריבערגעהן צו ליעבקינד. ליעבקינד איז גאָר אן אלטער בעקאנטער, כמעט א יוגענד־חבר און זיין ווייבעל איז אזא פיינע. ער האָט זי נאָך געקענט אלס מיידעל.

און פאר אפרת'ן האָט פארגעשוועבט א בלאָנדער קאָפּ, צוויי בלאָהע אויגען און א רונד געזיכט מיט א גוטען ליעבען שמייכעל אויף צוויי פולע, בלוטיגע ליפּען.

עס איז פונקט די צייט. אָט די קאר ברייננגט איהם צו זיי. העי, קאָנדוקטאָר, סטאָפּ!

און אפרת איז שוין געזעסען אין קאר און געהאט פאר זיך א ציעל: צו ליעבקינד'ען.

ער האָט אָנגעקלונגען און געווארט. עס האָבען זיך פון אינווייניג געהערט טריט נאָך טריט. דאָס איז זי? דאָס איז זי. די טהיר האָט זיך פון אינעווייניג געעפענט.

— אפרת! א גאַסט! — האָט איהם דער פריינד גע־דריקט די האנד.

אפרת האָט זיך דערפיהלט טיעף גערירט. ער האָט פריהער געוואוסט, אז ער וועט זיין א גאַסט און אומזיסט האָט ער זיך ארומגעשלעפּט אויף קארס און סטריטען.

ער איז אריין אינעווייניג אין גאַסט־צימער. עני, דאָס יונ־גע ווייבעל, האָט זיך שטארק דערפרעהט:

— אפרת, פארוואס זעהט מען אייך ניט?
זי האט איהם דערלאנגט ביידע הענד.

— מען איז שטארק, שטארק פערנומען! — האט אפרת מיט א יום־טוב'דיגער מינע זיך פערענטפערט...

— יא, יא, מיר האבען געהערט — האט עני מיטגעפיהלט. איהר ארבייט אין אן אפיס. אבער דאך, אמאל כאפט מען זיך אריין. אהר זייט דאך דא אזוי איינזאם...

— א, ניין! — האט זיך אפרת פערטהיידיגט. איינזאם ניט! איך האב דא פריינד, בעקאנטע... דוקא ניט איינזאם, עס הייסט ווי אמאל... א מאדערנער מענש איז איינזאם צווישען פריינד.

— אך, די מאדערנע מענשען! — האט עני געשמייכעלט— איך בין שוין אין גאנצען ארוים פון דעם לאגער. בין געווארען אן אלטמאדישע...

און זי האט א שמייכעל געטהאן. ווי זי וואלט מיט'ן שמייכעל געוואלט אבלייקענען איהרע אייגענע ווערטער.

אפרת האט זיך דערפיהלט היימיש און גוט. זי איז געזעסען די גאנצע צייט נעבען איהם, אפט איהם אנגענומען פאר דער האנד. געפוצט איהם דאס קנעפעל פון ראק און אבגעשטויבט דעם אש פון סיגארעט, וואס ער האט נאכלעסיג אראבגעלאזט אויפ'ן וועסטעל.

עס איז געגאנגען א שעה נאך א שעה. זאל ער שוין אוועקגעהן?

אך! — האט ער הויך אויסגעשפראכען זיין געדאנק — עס ווילט זיך גאר ניט אוועקגעהן.

— נו, וואס דארפט איהר אוועקגעהן? — האט עני ווי מוטערליך זיך געווענדעט צו איהם. — מיר זיצען אלע מאל שפעט. ווייסט איהר גאר וואס — האט זי זיך פלוצלונג געכאפט — בלייבט ביי אונז נעכטיגען. מיר האבען א פרייען צימער פאר א גאסט.

— געוויס, אפרת. בלייבט דאָ נעכטיגען, וואָרום ניט?— האָט אויך ליעבקינד פאַרגעשלאָגען אויפריכטיג. אַזוי לאַנג ניט געווען. איהר וועט אויפשטעהן מאָרגען פריה, אבטרינקען טהעע און אוועקגעהן אין אַפּיס.

ווירקליך א זעלטענע אידעע. אפרת האָט אָבער אַנפאַנגס זי ניט אָנגענומען. וואָס הייסט — ער האָט דען ניט קיין אייגענעם צימער? און נאָך וואָס פאַר א צימער — מיט דריי פענסטער צום פראָנט. אָבער דאָס צימעריל, וואָס איז פריי ביי ליעבקינד'ן איז אויך ניט קיין שלעכטס. עני האָט איהם פערזיכערט, אז ער וועט שלאָפען ווי א גראַף...

—האָסט פאַר איהם א קאָלדרע? — האָט ליעבקינד ווי פאַטערליך־פערזאָרגט געפרעגט.

— געוויס. אפילו צוויי, נאַרעלע! וואָס הייסט? — האָט זיך עני אָנגעכאַפּט.

אפרת האָט געפיהלט דאַנקבאַרקייט צו די דאָזיגע עני, וואָס זי איז אַזוי פריינדליך צו איהם. און אפשר איז דאָס מעהר ווי פריינדשאַפט?...

ניין. דאָס טאָר ער ניט טראַכטען. זעהט ער דען ניט, ווי ליעב זי האָט ליעבקינד'ן. ער איז זעהר ליעבענסווירדיג כאָטש די נאָז זיינע איז אביסעל צו קורץ. ער האָט אמאָל געהערט, צי געלעזען, אז א פרוי האָט ניט ליעב א מאַן מיט א קורצען נאָז. ער, אפרת, האָט געוויס א שעהנערע נאָז, א מעהר מענליכע.

אָבער עס געהט דען אין דער נאָז? האָט ער פון זיך אליין געלאַכט. מיין גאָט! עס איז דאָך אַזוי גוט צו בלייבען דאָ, ליעגען אויף דעם געלעגער, וואָס די ליעבע עני האָט געמאַכט.

געוויס בלייבט ער דאָ נעכטיגען.

דאָס געלעגער איז ווירקליך געווען ערהאָבען. אפרת האָט זיך געפיהלט, ווי ער איז נייע־געבוירען.

ער האָט שוין געוואָלט פערדרעהען די גאַז און זיך איבער־

רעקען. אבער ער האט דערהערט א שטיל קלאפען אין טיר:

— קען מען אריין?

אך, ס'איז עני... אפרת האט פערווירט אויסגעשריען:

— יא עני, מען קען.

זי איז אריין מיט א שמייכעל און שטעהענדיג ביי'ן טיר, געפרעגט:

— איז אייך ניט הארט?...

— אך, אין געגענטהייל...

— נו, טו שלאפט געזונד.

— איהר אויך דאס זעלבע.

ער האט אבער דערפיהלט, אז ער מוז איהר דריקען די האנד....

— גיט די האנד! — האט ער ארויסגעצויגען זיין האנד פון דער קאלדרע.

זי איז צוגעגאנגען און האט איהם מיט א ליעבען שמייכעל דערלאנגט די האנד.

— נו, איך דאנק אייך! — געהט שלאפען.

זי איז אבער געשטאנען און געשמייכעלט.

— געהט, געהט! — האט ער פריינדליך זי געטריעבען — ליעבקינד קען נאך איפערזיכטיג ווערען.

— א, ניין! — האט זי געלאכט — ליעבקינד האט מיר אליין געשיקט פרעגען אייך צו איז אייך גוט צו שלאפען...

— אך. דאס האט ער אליין געשיקט — האט זיך אפרת ווי בעליידיגט — איך דאנק איהם.

זי האט זיך געקליעבען ארויסצוגעהן, אבער עס איז געווען קענטיג, אז זי האט נאך עפעס צו טהאן און איז ניט ענטשלאסען.

אפרת האט עס אבער פערשטאנען. געוויס, זי האט איהם ליעב. ער קען איצט אויסנוצען די געלעגענהייט. אך, ווי רייצענד זי איז:

— עני! איהר זייט איצט אזוי הערליך!
— אַ, איך דאנק אייך!
— קומט צו נעהענטער! שעהמט זיך ניט...
זי איז צוגעגאנגען.
— געוויס! איך שעהם מיך ניט.
— בויגט זיך אַן. איך וויל אייך א קוש טהאָן אין שטער־רען — האָט ער גערעדט ווי פון היץ.

זי האָט זיך אַנגעבויגען און ווי פערשעהמט געפּליס־טערט:

— איהר מעגט אין די ליפּען אויך...
— ווי הייסט איך מעג — און ליעבקינד...
— ליעבקינד?... ליעבקינד האָט מיר אליין געשיקט אייך געבען א קוש... ער האָט אייך אזוי ליעב...

אפּרת האָט אַבגעלאָזט איהר קאָפּ, א מאָדנעם שמייכעל געטהאָן פון דער דאָזיגער זאָנדערבארער פריינדליכקייט און מיט א געמאכטען שטאָלץ געזאָגט:

— אַ, איך דאנק אייך ביידען. איהר זייט אזוי גוט צו מיר.ווירקליך!... איך וועל קומען אָפט צו אייך...

און פּיהלענדיג זיך נאָך אלץ בעליידיגט, האָט ער פּלוצלונג אויסגעשריען:

— אך, מיין גאָט! איך האָב דאָך אייך גאָר פערגעסען צו דערצעהלען. איך געה דאָך אין א פּאָר וואָכען ארום חתונה האָ־בען...

— ווירקליך! — האָט זיך עני אָנגעכאַפּט — פאַרוואָס האָט איהר עס ניט דערצעהלט גלייך? ליעבקינד! — האָט זי פּלוצלונג גענומען רופען: ליעבקינד!

ליעבקינד איז אריין אין צימערל.

— ער געהט דאָך חתונה האָבען! — האָט זי מיט פרייד געמעלדעט.

— פאַרוואָס האָסטו עס ניט דערצעהלט פריהער? —

האָט ליעבקינד פאַרווירפע געמאַכט...

— ווייס איך... — האָט אפרת געשמאָמעלט — איך האַלט דאָס ניט פאַר וויכטיג... איבעריגענס, איך האָב פערגעסען גראַד...

— אַזוינס פערגעסען! — האָט ליעבקינד פּראָטעסטירט — בײַזט טאַקי אַ זאָנדערבאַרער מענש... אַבי איך האָב געמיינט, אַז דו האָסט אין לעבען גאָר ניט און ס'האָט מיר זעהר וועה געטהאָן... אויב אַזוי, שלאָף געזונט און קום אַ צווייטען מאָל מיט דער כלה...

— ניט אַנדערש מיט דער כלה! — האָט עני שוועסטערליך געפאָדערט — זי איז אַ בלאָנדינקע צי אַ ברונעטקע?

— אַן עכטע ברונעטע! — האָט ליעבקינד געשמייכעלט — איך „גלייך" ניט קיין בלאָנדינע.

— הערסט אויפ'ן שעהנעם מענשען — ער גלייכט ניט קיין בלאָנדינע! — האָט עני זיך געמאַכט ברוגז — פון דעסט־וועגען מיר אַ קוש טהאָן אין שטערן האָט ער געוואָלט... מיר וועלען זיך שוין מאָרגען אָפּרעכענען מיט אייך. דערווייל־ע שלאָפט געזונט... און אַ לאַכענדיגע האָט זי מיט ליעבקינד'ן פערלאָזט דאָס צימעריל.

אפרת איז געבליעבען אַליין, אויסגעלאָשען דאָס ליכט און בלייבענדיג אין דער פינסטער האָט ער גענומען טראַכטען וועגען אַ ברונעטע מיידעל, וואָס ער וועט מוזען געפינען, כדי ניט צו בלייבען קיין נאַר ביי ליעבקינד'ן מיט זיין בלאַנדער ווייבעל...

דער אונפעהיגער כלל־טהוער.

— און איך, מיינע פריינד, — האט אנגעהויבען מיט זיין גוטמוטהיגען שמייכעל מר. פרידמאן, א מאן ארום פיערציג יאהר, מיט כאראקטעריסטישע קנייטשען ארום די גרויסע שווארצע אויגען — איך, מיינע פריינד, האב כלל־טהועריי ניט ליעב און איך ווייך עס אויס ווי א פעסט. איך האב מיך אמאל נאך אלס אינגעל אבגעבריהט און זייט דעמאלט ווייס איך דעם גאנצען סוד און ווען איך הער וועגען כלל־טהוער און וועגען צדקה חברות, וועלכע ווערען אזוי געריהמט, — שמייכעל איך צו און טראכט זיך: איך קען אייך אלע!

איך בין נאך דאן געווען אין דער היים אין א קליין שטעד־טעל אין ליטא. דאס גאנצע שטעדטעל איז בעשטאנען פון א פאר הונדערט פאמיליעס, אבער חברות האט זי פערמאגט פיעל: כמעט א חברה אויף א משפחה... און דאס רוב פון די חברות זיינען געגרינדעט געווארען אויסצוהעלפען די שטארק געפאלע־נע לייט פון שטעדטעל, וועלכע האבען געדארפט אנקומען צו הילף. אזוינע זיינען אבער קיין סך ניט געווען און די עטליכע, וואס זיינען יא געווען האבען שטענדיג געליטען דחקות און נויט און די אלע חברות האט זיי געהאלפען, ווי א טויטען באנקעס...

איז ביי איינעם פון די ארימע קראנק געווארען א קינד צי אן אנדער מיטגליעד און דער מאן, צי אמאל דאס ווייב פלעגט קומען צום גבאי פון בקור חולים, פלעגט דער גבאי פרעגען, ווי א דאקטאר אויף דער קראנקהייט און אויב עס איז געווען א טיפוס פלעגט ער זאגען, אז טיפוס געהערט צו דער חברה לבית־הצדק... טאמער איז דאס געווען סקארלאטין האט ער געהייסען

געהען צו דער חברה „רופא חולים“ און אויב עס איז געווען א לונגען ענטצינדונג האט ער אבגעשיקט צו רחל לאה דער שפרע־כערקע:

— שפּרעכט אב עין הרע און עס וועט איבערגעהן...

און אזוי פלעגט יעדער גבאי פון דער חברה אויספּרע־גען די קראנקהייט, שאקלען מיט'ן קאפּ און שטארק בעדויע־רען ארויסווייזענדיג דערמיט זיין גוטהערציגקייט, אבער העל־פען האט קיינער פון די גבאים ניט געקענט און אלץ צוליעב דעם, וואס ווערליג די תקנות פון דער חברה געהערט די קראנק־הייט צו „לינת הצדק“ און דער גבאי פון לינת הצדק ווייזט אויף פערקעהרט אז א „טיפאזנעם“ חולה דארף שטיצען דער בקור חולים. און דער גבאי פון בקור חולים פרעגט ווידער אויס גענוי די קראנקהייט און געפינט אויס, אז דאס איז א געוועהנ־ליכע פערקיהלונג און זי זאל פאר'ן שלאף נעהמען „פּראשקעס“ צום שוויצען...

— וואו זאל איך נעהמען געלד אויף די פּראשקעס? — קלאגט זיך דער בעטער אדער די בעטעריז...

— פּראשקעס... הם.. פּראשקעס? — פערטראכט זיך דער גבאי — פּרובט אריבערגעהן צו דער חברה ארימע קינדפּע־טארינס...

— ווי קומט עס צו קינדפּעטארינס — עס איז מיין על־טערע מיידעל... גאט איז מיט אייך — קלאגט זיך דער ארימער פאטער, צי די ארימע מוטער...

— נו, דעריבער איז וואס? וואס איז שייך איינס צו ס'אנדערע... א מיידעל טאר דען ניט בעקומען קיין הילף פון דער חברה ארימע קינדפּעטארינס... זי וועט דאך אמאל חתונה האבען... עפּעס האבען מיר דאך א חברה „הכנסת כלה“... וואס הייסט? מען וועט ניט לאזען א אידישע טאכטער פערזיצען... זייט רוהיג...

אַט אַזוי און עהנליך צו דעם האָבען די גבאים בעהאַנדעלט די עטליכע אָרימע פאַמיליען, וואָס פלעגען דאַרפען אָנקומען צו די דאָזיגע חברות...

אין יענע צייט, מיינע פריינד, — האָט מר. פריעדמאַן שמייכלענדיג פאַרטגעזעצט — בין איך געווען אַלט ארום פיער־צעהן יאָהר, אבער אזוי ווי איך בין געווען אַ געוויקסיגער און ביכלעך האָב איך געלייענט און שוין געווען ערנסטער און זיך ניט גע'חבר'ט מיט די צולאָזענע אינגלעך, האָבען מיך די שטאָד־טישע משכילים, יונגע בחורים, צווישען אַכטצעהן און צוויי און צוואַנציג יאָהר, אריינגענומען אין זייער „מיטע“, ווי מען דריקט זיך אויס. און איינמאָל ווען עס איז געווען אַ יקרות־יאָהר, זיינען צוגעקומען אַ פּאָר אָרימע משפחות אין שטעדטעל. האָבען די דאָזיגע בחורים זיך אַרומ־געזעהן, אַז אזוי ווי די אַלטע חברות זיינען שוין אַבגעלעבט און ליגען אין די הענד פון פאַנאַטיקער און פּראַצענטניקעס, זאָלען מיר, די יונגע, די נייע, די לעזער פון „המליץ“ און פון „פאָלקס־בלאַט“ מאַכען אַ חברה אויף נייע יסודות און אַשטאַט אידען מיט בערד, זאָלען האָבען די דעה טאַקע מיר אַליין...

און כדי אונזער חברה זאָל געקרוינט ווערען מיט ערפאָלג, זיינען מיר געווען געגנוג דיפּלאָמאַטיש און האָבען אויך צוגע־צויגען צוויי חברה־לייט פון די פּני פון שטאָדט, איינער איז געווען יחיאל דעם רב'ס, אַ בחור וואָס האָט זיך געהאַלטען מעשה חבר מיט די וועניגער ראַדיקאַלע משכילים און דעם גביר'ס איידעם, יודעל, וואָס האָט זיך געשטופּט צווישען אונז..

די צוויי האָבען געזאָלט געבען אונזער חברה פּרעסטיזש, און אַרבייטען האָבען מיר אַליין ניט געדאַרפט...

די חברה האָבען מיר אַ נאָמען געגעבען „אוהבי אביונים“. דאָס האָט בעדייט: די ליעבהאָבער פון אָרימע לייט... ווי ווייט די ליעבע צו די אָרימע לייט האָט געגרייכט ביי די איבעריגע

חברה לייט, קען איך איצט ניט בעשטימען. איך ווייס נאר, אז דעם גביר׳ס איידעם, איז דער דאזיגער נאמען ניט געפעהלען געווארען...

— למאי אוהבי — האט ער זיך געוויינקעלט...

— ווי דען? עס זאל הייסען שונאי אביונים — די פיינד פון ארימע לייט? — האט איינער געשטעלט א קלאץ קשיא...

— דאס וועל איך ניט זאגען.. מען זאל רופען שונאי־אביונים, עס איז ניט פאסיג, — האט זיך דער איידעם פערענטפערט — איך מיין נאר, אז מען זאל דאס רופען סתם חברה־אביונים — האט ער פארגעשלאגען.

— ערשטענס — האט איינער איבערגעשלאגען איז חברה־אביונים ניט על פי דיקדוק... על פי דיקדוק דארף זיין חברת אביונים. און דערצו איז חברת אביונים דער טייטש, אז מיר, די מאכער, זיינען די אביונים...

און דעם גביר׳ס איידעם, יודעל, האט געמוזט מסכים זיין אויפ׳ן נאמען אוהבי אביונים מיט גוואלד... אבער געפיהלט, האבען אייניגע פון אונז, די מעהר פסיכאלאגען, אז דער דאזיגער יונגער מאן איז מיט׳ן נאמען ניט צופריעדען... און אז קיין שטארקער ליעבהאבער פון ארימע מענשען איז ער ניט, דער דאזיגער זיידענער יונגערמאנטשיק...

דערפאר האבען מיר איהם צוגעווארפען א ביינדעל און פערדייניגט איהם דערמיט, וואס איהם האבען מיר אויסגעקליבען פאר׳ן קאסיר. עס הייסט, אז דאס געלד, וואס אונזער חברה וועט פערמעגען, זאל ליגען ביי איהם און ארויסגעבען קען ער נאר דעמאלט, ווען דער מזכיר, דאס הייסט דער סעקרעטער זאל זיך אונטערשרייבען.

אזוי ווי איך האב געהאט א שעהנעם כתב און א סטאטעטשנער בחור׳ל בין איך געוועזן, האט מען מיך אויסגעקליבען פאר׳ן מזכיר, מיט דער מאכט צו קענען שרייבען צעטליך און דער יודעל, מוז אויף מיינע צעטליך געבען געלד דעם אביון

וואָס וועט קומען מיט מיינעם אַ צעטעלע...

דער דאָזיגער אמת האָט מיך אויפגעהויבען שטאַרק אין מיינע אויגען און אין די אויגען פון די פּאָר אָרימע משפחות, וואָס האָבען זיך געפונען אין אונזער גאַס.

די ערשטע האָט פון מיין דאָזיגען אמת ערפאַהרען פעשע די שוסטערין, וואָס איהר מאַן האָט זעלטען ווען געהאַט אַר־בייט. און עס איז ניט געווען קיין סוד, אַז זיי לעבען האַלב אין הונגער מיט די קליינע קינדער זייערע... פעשע, אַלס אונזערע אַ נאָהענטע שכנה'טע פלעגט מיר אַלע מאָל זאָגען דו און רופען מיט מיין אינגעלשען נאָמען „חיים'ל", — פּלוצים בעמערק איך ווי זי האָט געענדערט איהר גאַנצע בעציהונג צו מיר. דערזע־הענדיג מיר שטעהן אויפ'ן הויף, איז זי צוגעגאַנגען און וויי־נענדיג מיט'ן פאַרטוך די שפּיץ נאָז, האָט זי זיך אָנגערופען:

— איך האָב געהערט זאָגען, אַז איהר זיינט געוואָ־רען אַ גאַנצער מאַכער... אַז איהר גיט אַ צעטעלע און זיי גיבען געלד... איהר וואָלט זיך געקויפט עולם הבא ווען איהר שרייבט אַז אַ צעטעלע, אַז זיי זאָלען מיר אויסהעלפען מיט עטליכע גילדען... איך זאָג אייך, חיים, אַז...

און וועלענדיג מעהר ווירקען אויף מיר, אָדער איהר האָט טאַקע באמת פערדריקט דאָס האַרץ — זי האָט זיך צולאָזט אין אַ העפטיגען געוויין...

איך האָב איהר קודם געטרייסט, אַז עס איז ניטאָ וואָס צו וויינען, די חברה אוהבי אביונים איז ניט גלייך צו אַנדערע חברות, עס איז אַ חברה, וואָס גלייך, ווי מען קומט מיט'ן צע־טעלע פון דעם מזכיר, פון מיר הייסט עס, גיט מען גלייך שטי־צע... אָט זאָל זי מוחל זיין וואַרטען אַ ווייל'ע, איך וועל אַריינ־געהן אָנשרייבען אַ צעטעלע צו יודל'ען דעם קאַסיר פון דער חברה אויף פינף גילדען... וועט זיין גוט...

איך האָב זי געלאָזען שטעהן און איך בין כהרף עין אַריינ־

געלאָפּען אין שטוב, געכאַפּט זיך פאַר'ן טינט און פעדער און אָנגעשריבען אַ צעטעלע קורץ און שאַרף:

„להגביר המפורסם והמופלג מוהר"ר יהודא ליב נ"י!

„נא לתת להמוכז חמשה זהובים, כי אביונה גדולה היא ואין לה במה להחיות את נפשה ואת נפשות בניה, בנותיה ובעלה הסנדלר אשר אין לו עבדה כלל וכלל..."

אונטערגעשריבען דעם נאָמען און אוועקגעלעגט דעם „פּעטשאַט" „חברת אוהבי אביונים" בין איך שנעל ארויסגעלאָפען אנטקעגען דער אָרימער פּעשען, וועלכע איז געשטאַנען אין ערוואַרטונג און זיך אַלץ געווישט די אויגען.

דערזעהענדיג מיך מיט'ן צעטעלע, האָט זי מיר אָנפּאַנגס בעדאַנקט מיט שטומע בליקען, באַלד איז זי אָבער רעדעוודיג געוואָרען און אויך נייגעריג און געבעטען מיר, איך זאָל איהר איבערלייענען וואָס עס שטעהט אין צעטעלע.

איך האָב ערפילט איהר בקשה און איך האָב איהר איבערזעצט כמעט וואָרט אין וואָרט:

„צום גרויסען גביר, צום למדן מוהר"ר יהודא ליב! איך בעט דיר צו געבען דער דאָזיגער, וואָס ברענגט דעם דאָזיגען כתב פינף גילדען..."

— אַי, זאָלט איהר לאַנג לעבען... עס וועט זיך מיר עפענען די אויגען... ווייטער וואָס איהר שרייבט איז מיר שוין ניט וויכטיג... אבי פינף גילדען... אָבער ער וועט אָפּנים געבען? — איז זי ענדליך געוואָרען פּעסימיסטיש.

— ער מוז געבען האָב איך איהר פערזיכערט, איהר זעהט דאָך, דאָ איז מיין חתימה און דער שטעמפּעל פון דער חברה.

— אויב אַזוי מוז ער טאַקי געבען — האָט זי מיר פּאַדטאַקעוועט, אָבער געגלויבט האָט זי נאָך אַלץ ניט, דאָך האָט זי זיך גענומען אויסווישען די לעצטע טרעהרען, ווי געזאָגט:

— אפשר וועט ער יאָ געבען.

מר. פרידמאַן האָט אָנגעקוקט די געזעלשאַפט, פאַר וועלכע

ער האָט דערצעהלט און בעמערקט ווי אַ פּאָר פון זיי שמייכלען.

— איהר שמייכעלט — האָט מר. פרידמאַן אַליין צוגע־שמייכעלט... איהר טראַכט אודאי, אַז ער האָט ניט געגעבען... האָט איהר טאַקי ניט געטראָפען: ער האָט יאָ געגעבען און טאַקע די גאַנצע פינף גילדען.

אבער מיין גליק וואָס איך האָב געהאַט דער־פון דעם גאַנצען טאָג, ערשטענס וואָס איך האָב געטהאָן אַזאַ טובה מיט אַן אָרימע שכנה'טע און צווייטענס טאַקי דער שטאָלץ, אַז מיין צעטעלע גילט — אבער מיין גליק און מיין שטאָלץ האָט לאַנג ניט געדויערט. אין עטליכע טעג אַרום, נאָכ־דעם ווי איך האָב אַ צווייטער אָרימער שכנה געשריבען אַ צעטעלע און ווידער אויף דער זעלבער ריעזיגער סומע „חמשה זהובים", בין איך גערופען געוואָרען צו דער אסיפה, וואָס אונ־זער חברה געהט מאַכען דאָנערשטאָג אבענד נאָך מעריב אין קליינעם בית־המדרש. וועגען דעם ציעל פון דער „פּראָוויזאָרי־שער" פערזאַמלונג האָט מען מיר ניט איבערגעגעבען...

דאָס האַרץ אָבער האָט מיר געזאָגט, אַז פאַר מיר איז דאָס ניט צו גוטען.. .עס שמעקט מיט פערלירען די קרוין פון מיר.

און אָס האַרץ האָט מיר פערזאָגט דאָס ריכטיגע. אָפיציעל האָט עס געהייסען, אַז אין די פריהערדיגע „וואַהלען" איז גע־מאַכט געוואָרען טעותים, אין אמת'ן אבער האָט יודעל דעם גביר'ס איידעם נישט געקענט פערטראָגען, וואָס צוויי מענשען האָט ער געמוזט נישט דיר נישט מיר אַרויסגעבען אין אַ קורצער צייט שטיצע... און כדי, אַז וויי טער זאָל מען ניט אַריינפאַלען מיט אַזאַ ווייכהערציגען מזכיר, האָט ער פאַרנעשלאָגען, אַ מזכיר אַליין צו זיין און דער קאַסיר וועט זיין דער שווער זיינער, דער גביר...

און זיי זיינען ביידע ערוועהלט געוואָרען איינשטימיג. איך מיין דערמיט צו בעטאָנען, אַז אַפילו איך האָב מיין שטימע אויך

גענעבען, אזוי ווייט שולדיג האָב איך זיך אין יענעם אבענד געפיהלט.

די חברה האָט דערפאר עקזיסטירט א לאנגע צייט, אָבער אז איך האָב אין א יאהר ארום נאָך מיין „ענטקרוינונג" זיך צורעדט מיט פעשען, וועלכע איז ווידער געווען אין א גרויסער נויט און געראטהען איהר זי זאָל געהן צו דער חברה אוהבי אביונים, האָט זי א ביטערען שמייכעל געטהאָן און געענטפערט:

— ערשט יענע וואָך געווען...

— נו, — בין איך נייגעריג געוואָרען.

— דער האָט מיר געשיקט צו „הכנסת כלה"... און דער גביר אליין האָט מיר געשיקט צו דער חברה „ארימע קינדפעטארינס"...

פון דעמאָלט אָן, מיינע פריינד, מיש איך מיך ניט אין די אלע צדקה חברות, האָב איך א פאָר גראָשען, גיב איך אליין...

און מר. פרידמאן האָט א גוטמוטהיגען שמייכעל געטהאָן.

מענשען־ליעבע.

חייקעלסאָן האָט געמאכט א לעבען דערפון, וואס ער האָט געהאט א שעהנע האנדשריפט און א גוט הארץ. זיין האנדשריפט איז געווען אויסגעצייכענט — אותיות רונדע און גלאטע. זיין הארץ ווידער איז געווען א ווייכס און א גוטס. מענשען האָט ער ליעב געהאט ווי זיך אליין און אמאָל מעהר ווי זיך אליין. און אט א דאנק דער גוטער האנדשריפט און גוט הארץ האָט ער „אונטערגעשריבען". דאָס הייסט — זיך בעשעפטיגט מיט לי־טעראטור.

ארויסגעהענדיג אין גאס און דערזעהענדיג די מאסען צוויי־שען וועלכע עס האָבען זיך ווי דער שטייגער איז, פיעל אָרימע און אונגליקליכע געפונען, איז זיין גוט הארץ גלייך געריהרט געוואָרען, און ער פלעגט גלייך אוועקלויפען א היים, אוועקזע־צען זיך ביי זיין קליין טישעל און אנהויבען מיט זיין שעהנער האנדשריפט צו שילדערן די דאָזיגע אָרימע אונגליקליכע מענ־שען.

אבשילדערענדיג אזוי עטליכע בייגעלעך פאפיער אויף איין זייט ווי עס האָבען געפאָדערט די „זעצער", פלעגט ער די דאָ־זיגע בעשריבענע אונגליקען און מיטגעפיהל אוועקגעטראָגען אין דער רעדאקציע, וועלכער ריכטונג עס איז געווען „מענשען־ליעבע" און ווי באלד די געפיהלען זיינען געווען עכט און האָבען דעם רעדאקטאָר געקענט ריהרען, פלעגט חייקעלסאָן בעקומען זיין האָנאָראר און אזוי ארום האָט ער געמאכט ניט קיין רייכען, אבער אן אשטענדיגען לעבען — פון „מענשען־ליעבע"...

ווער רעדט, אז חייקעלסאָן אליין פלעגט אויסקומען צו זיין ניט נאָר קיין פאַסיווער צושויער פון די אלע אונגליקען און עס פלעגט איהם נאָך אויסקומען זיך אריינמישען און אליין אויך עפּעס טאָן, ווי צו שענקען א פאָר גראָשען אַן אָרימען פריינד, אַ חבר — דאַן פלעגט ער שוין פערשרייבען מיט עטליכע בוי־גענלעך מעהר און אזוי ארום פלעגט ער פאָר די פּאָר גראָשען אָב־גענומען כפל־כפלים.

איינמאָל האָט ער אין זיין קליין צימערל אריינגענומען נעכטיגען א היימלאָזען יונגען מאַן און צורעדענדיג זיך מיט'ן דאָזיגען היימלאָזען האָט זיך זיין גוט און ווייך הארץ, אָנגע־פילט מיט ימים־נעפּיהלען און מיט מענשען־ליעבע אזוי, אז ער האָט דעם דאָזיגען אָרימען יונגען־מאַן ארומגעכאַפּט און צוקושט זיך מיט איהם און גלאָזט רינען א טרעהר אויפ'ן גורל פון דעם יונגען מאַן בפרט און פון דער אָרימער מענשהייט בכלל; ער האָט אויף מאָרגען די דאָזיגע סיטואַציע אויסגענוצט, האָט עס אָבגעשילדערט אויף א גרעסערע צאָהל בויגענלעך פּאַפּיער און פון דעם „קוש" האָט ער געמאַכט א גוואַלדיגען „סימבאָל", און האָט בפירוש אויסגעדריקט, אז ניט דעם אָרימען יונגען מאַן האָט ער געקושט, נאָר ער האָט אין זינען געהאַט די גאַנצע אָרי־מע מענשהייט. — די דאָזיגע „שטעל" איז דעם רעדאַקטאָר און נאָכדעם דעם פּובליקום אזוי געפעלען געוואָרען, אז חייקעלסאָן האָט זיך גענומען צעהלען צווישען די גרעסטע הומאַנע דיכ־טער, וואָס דאָס פאָלק פערמאָגט און מען האָט איהם געהערט דעם האָנאָראַר דאָפּעלט.

אַט אזוי האָט זיך עס געצויגען לאַנגע יאָהרען. חייקעלסאָן האָט ליעב געהאַט די מענשהייט און די מענשהייט האָט צוריק איהם ליעב געהאַט און ער האָט אזוי אָרום, ווי אויבען איז געשטאַנען זיך געמאַכט א שעהנעם אנשטענדיגען לעבען, האָט זאָגאָר בדעה געהאַט צו קויפען א הויז און אָנהויבען לעבען מעהר סאָליד און באַדענהאַפּט.

אָבער ווי זאָגט דאָס פֿאָלק א ווערטעל: א מענש טראַכט און גאָט לאַכט: גראָד דאַן ווען חייקעלסאָן האָט זיך דאָרט בע־רייט צו שרייבען א גרויס ווערק מיט דעם טיטעל „די ליעבע צום כלל“, האָט ער דערפֿיהלט אז עפּעס איז אין זיין האַרץ פֿאַרגעקומען אן ענדערונג און די אָרימע מענשהייט ריהרט עס שוין ניט אזוי ווי אמאָל.

ער האָט דערפֿיהלט, אז די מענשען מיט וועלכע ער האָט זיך אזוי געצאַצקעט הויבען איהם צו ווערען איבערדריסיג.

אין בעסטען אופֿן איז ער צו זיי גלייכגילטיג, ווי אזוי ער איז צו דעם דאָזיגען צושטאַנד געקומען איז שווער צו ווי־סען. אָבער ער האָט דערפֿיהלט, אז אויב דער צושטאַנד וועט זיך לאַנג ציהען איז ער קאַפּוט. אָהן ליעבע צו מענשען וועט ער ניט קענען עקזיסטירען.

ער האָט זיך געלאָזט אין די סאַמע אָרימע ווינקלען פֿון שטאָדט, וואו די נויט האָט געמאַכט איהר נעסט. ער האָט גע־זעהן נאַקעטע קינדער שטעהענדיג ביי די שוועלען פֿון די טירען און האָבען געוויינט, געשריען און עפּעס געבעטען. אן אַנדער־מאָל, וואָלט ער פֿון אזאַ בילד געקענט מאַכען עטליכע אַרטיקלען און אַרויסווייזען זיין מענשען־ליעבע אין פֿולען גלאַנץ און וואָלט נתעשר געוואָרען. — איצט אָבער האָט עס איהם נישט געריהרט. ער האָט פֿון די אַלע אָרימע ניט געקענט מאַכען קיין איין אַרטיקעל. „אָרימקייט איז א גאַנץ געוועהנליכע זאַך!“ האָט ער אָנגעהויבען פֿילאָזאָפֿירען.

אָבער פֿאַר פֿילאָזאָפֿירען האָט ער זיך נאָך מעהר דער־שראָקען, פֿילאָזאָפֿיע ווייס ער איז ניט קיין גאַנגבאַרע סחורה.

און געהענדיג אזוי אין גאס אָהן א פֿונק ליעבע צו די אַלע וואָס ער האָט בעגעגענט, האָט ער זיך געבייזערט און געברומט:

— געהט צום טייוועל! פֿאַר וואָס קען איך אייך מעהר ניט ליעבען!

דער בעזוך.

בערנשטיין האט פערלאזען זיין ליטווישע היים, אלס פופ־צעהן יעהריגער אינגעל. ארומוואנדערנדיג פון איין שטאט אין דער אנדערער, איז ער ענדליך פערווארפען געווארען איבער'ן ים אין דער גרויסער שטאדט ניו יארק.

אויך ניו יארק האט ער בעטראכט די ערשטע צייט אלס א קורצע סטאנציע פאר א ווייטערדיגען וואנדערן. אבער געשעהן איז עס אנדערש. ניו יארק האט איהם אזוי ווי ארייגענומען פעסט אין איהרע שטארקע הענד, און וועגען ארויסרייסען זיך ערגעץ אנדערש, האט ער שוין לאנג אויפגעהערט צו טראכטען.

ווי באלד, אז ניו יארק איז שוין זיין היים געווארען, איז ער זאגאר געגען זיינע איבערצייגונגען געווארען אן אמעריקאנער פאטריאט, און זיצענדיג אין קאפע נאך זיין ארבייט, אדער אין צייט פון ארבייטסלאזיגקייט, פלעגט ער ניט מיט איינעם זיך צוקריגען, ווען יענער האט געריהמט אייראפא אויפ'ן חשבון פון אמעריקא.

געגלויבט אין זיינע ווערטער האט ער ניט, אבער עס האט איהם ווי וועה געטהאן נאכצוגעבען, אז אייראפא, וועלכע איז שוין פאר איהם ווי א פערשלאסענע לאנד, זאל זיין שעהנער פאר אמעריקא, דאס לאנד וואו ער וועט שוין ענדיגען זיין לעבען און געפינען זיין קבר...

— וואס איז מיר יוראפ?!... פלעגט ער האלב־טרויעריג און האלב טרייסטענדיג זיך, מבטל זיין זיין אלטע היים... — א דעגענערירטע זקנה... אלץ איז פערפוילט.. די ארימקייט

וואקסט... ווען דארטען וואלט געווען גוט, וואלט מען צו אונז ניט געקומען...

און זאגענדיג „אונז“ פלעגט ער זיך דערמאָהנען, אז איי־גענטליך האָט ער דערווייל אין אמעריקא נאָך קיין שום חלק ניט. ניט נאָר קיין הויז ניט, אפילו א צימערעל פעהלט איהם אויך מאנכעם מאָל אוים און איז פון צייט צו צייט געצוואונגען צו געהן שלאָפען אין א ביליגען האָטעל...

אבער דעם „אונז“ פלעגט ער צוריק ניט כאפען. פער־קעהרט, ער פלעגט, אזוי ווי ער וואָלט זיך געוואָלט רייצען, נאָך שטארקער מאכען דעם איינדרוק: און ניט נאָר זיי קומען צו אונז... זיי שלעפען ארוים אונזערע אוצרות... האלב אייראָפּא לעבט פון אונז... איהר פערשטעהט צי ניין! ?

דעם „איהר פערשטעהט צי ניין ? ! פלעגט ער שוין ארוים־זאגען מיט כעס... זאָגסט אבער איז ער ניט געווען קיין שלעכ־טער. אין גענענטהייל, די פּאָר בעקאנטע זיינע אין קאפע האָ־בען איהם געשעצט פאר זיין מילדען כאראקטער, איבערהויפּט דער קעלנער. מיט׳ן קעלנער האָט ער געלעבט גאָר אינטים. אין דער קאפע פלעגט ער אריינגעהן דריי מאָל א טאָג און טרינק־געלד פלעגט ער איהם לאָזען נאָך יעדעס מאָל. אין אן ענגערער צייט, וואו ער פלעגט ניט האבען קיין איבעריגען ניקעל, פלעגט ער ווי פערשולדיגט, אבצאָהלענדיג די נויטיגע סומע, ארוים־מורמלען:

— דעם טיפּ האָט איהר ביי מיר א חוב... — און אויף מארגען, קריגענדיג שוין אביסעל מעהר געלד, פלעגט ער צורו־פען דעם קעלנער, אנקלאפּענדיג מיט׳ן קוואָדער אין גלאָז:

— ווייטער!

דער קעלנער שפּרינגט אונטער.. און בערנשטיין דערלאנגט איהם דעם קוואָדער און מורמעלט ארוים:

— קיין רעשט בויך מען ניט...

דאָס בעדייט, אז די איבעריגע צעהן סענט שענקט ער איהם א טיפּ פאַר נעכטען און היינט...

און בשעת מעשה טראַכט ער:

— איך בין דאָך א דזשענטעלמאַן.

ארויסגעהענדיג דערמאַהנט ער זיך, אז עס איז איהם איבערגעבליבען סך־הכל צוויי סענט... מילא, וועט ער שוין געהן צופוס אהיים. אָבער וואו נעהמט מען אויף סיגארעטען?

און ער קעהרט זיך אום צוריק אין קאפע, געהט צום קעלנער און מורמעלט איהם אריין, ווי א וויכטיגען סוד...

— גיט מיר א פּעקעלע סיגארעטלעך... מאָרגען בעקומט איהר בעצאָהלט...

אויסער'ן קאפע־הויז פּלעגט בערנשטיין ערגעץ אנדערש ניט געהן. און ער האָט צוגעגעבען, אז אין הינזיכט פון גאַסט־פריינדליכקייט שטעהט אייראָפּא העכער. דאָ, צום ביישפּיעל, איז עפּעס ניט קיין מאָדע צו פערבעטען אמאָל אין א הויז אויף א גלעזעל טהעע. ווי לויט ער געדענקט אין יוראָפּ.. יעדער לעבט פאַר זיך. „מיר, אמעריקאַנער", האָט ער עס מאָטיווירט, „זיי־נען צו ביזי זיך אָבצוגעבען מיט געסט..."

אָבער טיעף אין הארצען איז ער אויף אמעריקא געווען בייז, וואָס זי אנערקענט ניט אזא שעהנע זיטע, ווי גאַסט־פריינדליכקייט. ווען ניט דאָס קאפע, וואו ער קען זיצען אונגע־שטערט א פּאָר שעה, וואָלט ער זיך באמת ניט געהאַט וואו אהינצוטהאָן אין די לאַנגע אָבענד־שטונדען.

אמת, ניו־יאָרק פערמעגט א סך עפענטליכע ביבליאָטע־קען, וואו מען קען זיצען און לעזען, אָבער בערנשטיין האָט ניט ליעב צו זיצען מיט שטומע מענשען ארום טישען און ניט קע־נען אויסרעד'ען מיט זיי א וואָרט... ביכער זיינען זעהר ניצליך פאַר מענשען, אָבער אין דער היים... אין א ביבליאָטעק וועהט עפּעס אזא קעלט.. ווען מען וואָלט כאָטש געלעזען אין דער

הויך... זיצט אָבער דאָ יעדער ווי אַ קאַלטער פילאָזאָף, פער־טיעפט אין זיין בוך און שווייגט..

און בערנשטיין האָט די לעצטע צייט זיך שטאַרק פער־בענקט נאָך אַ פאַמיליע־הויז, וואו עס זיינען דאָ קינדער... זיהן און טעכטער... איבערהויפט טעכטער...

ער האָט שוין ווירקליך אַזוי לאַנג ניט געזעהן אַ מיידעל אין איהר היים... ער זעהט מיידלעך אויף די גאַסען אַ סך... אפילו צו פיעל... אָבער זיי לויפען פערביי ווי אַ ווינד... זיי איי־לען, איילען... קיינער האָט ניט קיין צייט...

אין אַזוינע מאָמענטען פון בענקשאַפט נאָך אַ פרוי, בייט ער איבער זיין רעסטאָראַן אויף אַ צווייטען, וואו עס געפינען זיך מיידלעך־קעלנערינס, אָבער אין אַזוינע רעסטאָראַנטס גליקט איהם ניט. אָדער עס דערלאַנגט איהם אויך דאָרט דער איינצי־גער מאַנסבילשער קעלנער, און אויב עס געהט צו איהם צו אַ קעלנערין, איז זי ווי אויף צו להכעיס אַלט און מיאוס... און פאַר פראַצענט קען ער נאָך אין אַזאַ מין רעסטאָראַן לאַנג ניט זיצען... און ער מוז צוריקגעהן אין זיין שטענדיגען נעסט, וואו ער קען זיצען אַ פּאָר שטונדען, ביז ער רופט צו דעם קעלנער צו בעצאָהלען...

ענדליך איז בערנשטיין'ס וואונש ערפילט געוואָרען. מר. מיראַוויטש, אַ ביזנעס־מאַן, וועלכער קומט אָפט אַריין אין דער זעלבער קאַפע צוליעב ביזנעס, און מיט וועלכען בערנשטיין איז די לעצטע צייט נאָהענט געוואָרען, האָט איהם איינמאָל איינגע־לאַדען צו זיך אויף סאַפּער...

בערנשטיין האָט זיך אָנפאַנגס צוליעב עטיקעטע געקוויינ־קעלט. ווער וויים, אפשר לאַדט איהם מיראַוויטש איין צוליעב מצוה, פשוט ווי מען לאַדט איין אַן אורח אין דער היים... אָבער, אַז מיראַוויטש האָט איהם פריינדליך ארויפגעלעגט די האַנ־דיפ'ן פלייצע און געזאָגט: קומט, איהר וועט אביסעל פער־

ברענגגען. — האט ער דעם נסיון ניט געקענט ביישטעהן און איז מיט איהם אוועק.

מיראוויטש האט געוואוינט אפ־טאון. ארויפגעהענדיג אויפ׳ן עלעווייטער איז בערנשטיינען אויסגעקומען דעם ערשטען צו געהן. צוגעהענדיג צו דער קאסע, האט ער געקויפט צוויי טי־קעטס.

— אה, איהר האט בעצאהלט ?... צו וואס ?... איך האב איך גאר געוואלט טריטען...

— א, עס מאכט ניט... — האט בערנשטיין זיך צוהיצט...

אבער ער האט זיך דערמאהנט, אז ער איז בעגאנגען א גרויסען פעהלער. ער האט אויסגעגעבען די לעצטע צוויי ני־קעלס...

און זיצענדיג שוין אין קאר, האט בערנשטיין שמייכלענ־דיג בעמערקט...

— זאגט אייך וואס איהר ווילט, מר. מיראוויטש. אמע־ריקא איז א פיינע לאנד... אז נעהמט אפילו דעם מנהג פון צאה־לען איינער פאר׳ן צווייטען...

— יא, — האט מיראוויטש צוגעגעבען... — דא זיינען אלע דזשענטעלליים... אין יוראפ איז דאס ניט. דארט צאהלט יעדער פאר זיך...

און האט גלייך נאך די ווערטער פערוואָרפען דעם קאפ און געגומען דרעמלען.

— איהר שלאפט, מר. מיראוויטש ? — האט בערנשטיין איהם אנגעקוקט...

— הא... איך שלאף... א מיאוס׳ע טבע... זעץ איך זיך אוועק אין קאר, שליעסען זיך מיר די אויגען...

און נאכדעם האט ער גלייך צוריק פערמאכט די אויגען און בערנשטיין איז די גאנצע צייט פון פאהרען געזעסען אליין און געגראבעלט זיך אין זיינע אלע אכט טאשען, געזוכט א ניקעל

אויף צוריק צו פֿאָהרען.. געפֿונען האָט ער בלויז אַן איינציגע פּעני...

— אַה, מיין גאָט, — האָט ער געזיפֿצט... — איך וועל מוזען געהן אַזאַ מהלך צוריק צו־פֿוס...

ענדליך האָט זיך מיראַוויטש אויפֿגעכאַפּט, און אַרויסקו־קענדיג צו דער פּלאַטפֿאָרמע צום סטיישאַן, האָט ער בעמערקט, אַז עס איז שוין די לעצטע סטיישאַן...

זיי זיינען ביידע אַראָפּ. צו מיראַוויטשעס וואוינונג איז נאָך געווען אַ פּאָר בלאָקס צוצוגעהן. געהענדיג, האָט שוין מר. מיראַוויטש ניט געשלאָפֿען, אָבער גערעדט האָט ער זעהר ווייניג און בערנשטיינען האָט זיך געדאַכט, אַז יענער האָט חרטה אויף זיין איינלאַדונג.

ענדליך זיינען זיי צוגעגאַנגען צו אַ טענעמענט־הויז...

— אויף וועלכען פֿלאָר?... — האָט בערנשטיין העפֿליך געפֿרעגט...

— אויפֿ'ן פֿיערטען... — האָט מיראַוויטש געענטפֿערט... און האָט ערקלעהרט, קריכענדיג אויף די טרעפּ, אַז ער „גלייכט" דעם פֿערטען פֿלאָר בעסער ווי די נידעריגערע, ווייל די לופֿט איז ריינער אין דער הויך.

בערנשטיין האָט, שווער אָטהעמענדיג, איהם נאָכגעגעבען:

— יאָ... דער פֿערטער פֿלאָר איז דער בעסטער... איך וואוין אויך דאָס רוב אויף אַ פֿיערטען פֿלאָר...

מיראַוויטש איז געבליעבען שטעהן ביי אַ טיהר מיט'ן אויפֿשריפֿט 27. אָנגעקלונגען, און די טהיר האָט זיך געעפֿענט פֿון אינוועניג, און אַ דיקע פֿרוי מיט צושויבערטע האָר איז ענט־קעגען געקומען.

— דאָס איז מיין ליידי און דאָס איז מר. בערנשטיין,— האָט מיראַוויטש פֿאָרגעשטעלט.

די „ליידי“ האָט בערנשטיינ'ען אָנגעקוקט און אַ מורמעל געטהאָן: האַו דו יו דו, מר. בערנשטיין!... קומט אַריין אין פראָנט רום...

בערנשטיין האָט אַריינגעהענדיג, בעטראַכט דעם רום און געזוכט עפּעס מיט די אויגען...

— וואו זיינען אייערע קינדער?... אַרבייטען נאָך? — האָט ער פריינדליך געפרעגט...

מיראָוויטש האָט אַ זיפץ געטהאָן. זיין פרוי נאָך איהם...

הייסט עס קיין קינדער האָבען זיי ניט, — האָט בערנשטיין פערשטאַנען נאָכ'ן זיפץ און ער האָט אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ...

נאָכ'ן סאַפּער האָט בערנשטיין גענומען קלייבען זיך צו געהן. ער האָט אָנגעהויבען גריבלען זיך אין די טאַשען. דאָס האָט ער געזוכט צו בעצאָהלען פאַר'ן סאַפּער, ווי זיין שטייגער איז.

פּלוצלונג האָט ער זיך אַ כאַפּ געטהאָן און זיך מאָדנע צו־לאַכט...

— וואָס געוואוינטהייט איז! — האָט ער זיך געוויצעלט פאַר דער קינדערלאָזער פּאָר פאָלק.. — שטעלט זיך פאָר, אַז איך האָב געלעגט די האנד אין טאַש און געוואָלט בעצאָהלען... כ'האָב געמיינט, אַז איך זיץ אין רעסטאָראַן...

מיסעס מיראָוויטש האָט זיך געסטאַרעט צו שמייכלען וואָס עס איז איהר שווערליך אָנגעקומען, און מר. מיראָוויטש האָט פאַרטאַקעוועט, אַז געוואוינהייט איז די צווייטע נאַטור, אויף וואָס מיסעס מיראָוויטש האָט בעמערקט:

— אין אַמעריקא איז דאָך אַלץ אין די רעסטאָראַנס... מייּ־נער לאָזט דאָרט אויך דאָס גאַנצע געלד...

אין א פיערטעל שעה ארום האָט שוין בערנשטיין געשפּאַנט צופוס פון זיין בעזוך ביי דער פאַמיליע, מיראָוויטש. ער האָט זיך געאיילט צו קומען צו זיין קאַפּע, איידער זי וועט נאָך פערמאַכט ווערען...

ביים שוי־פענסטער.

ליעבקינד איז אַן ערנסט דענקענדער יונגער מאַן: זיין געליעבטע, פלאָרא, איז אבער זעהר לייכטזיניג. איהר לייכטזיניגקייט האָט אבער א סך חן און גראציע און ער קען קיינמאָל ניט ביישטעהן דעם נסיון פון איהר חנ׳עוודיגער לייכטזיניגקייט. האָבענדיג די העכסטע געדאנקען וועגען וועלט, מענשען און לעבען, פלעגט פלאָרא׳ס איין קאָקעטישע װענדונג צו איהם אריינברענגען איהם צוריק אין א לייכטער בעציהונג צו אלץ. וואָס ארום איז, און ער פלעגט טראכטען: מילא, זאָל זיך שוין די וועלט פיהרען אָהן מיר. איך וועל שוין נאָכגעבען פלאָרא׳ן וואָס זי וויל.

און וואָס מיינט איהר האָט פלאָרא געוואָלט? נישט מעהר און נישט ווענינער, ווי אריין אין מאָוועגפּיקטשורס־פּלאַץ.

— פלאָרא, עס איז דאָך נארישקייט! — פלעגט ער פּרואווען זיך דאָך זי אָברעדען, דערמאָנענדיג זיך וועגען די סענטימענטאלע בילדער, וואָס מען בעוויזט אויפ׳ן לייוועגט.

נאָר פלאָרא גיט זיך חנ׳עוודיג א קרים, בלאָזט זיך אָן און מורמעלט, דריקענדיג זיך קאָקעטיש צו זיין אקסעל:

— יא, יא, נארישקייטען. ביי דיר איז אלץ נארישקייטען. איך דענק ניט זיין אזוי ערנסט, ווי דו. זיך דיר, אויב דו ווילסט אָן אַנדערע...

און כאָטש די לעצטע דראָהונג איז געוועזן א געמאכטע און ליבקינד האָט עס גוט געוואוסט, דאָך פלעגט עס אויף איהם מאכען אַן איינדרוק און ער פלעגט זאָגען ווייך:

— שא, פלארעלע, שא! צוליעב דעם וועל איך קיין אנ־דערע ניט זוכען... קום אריין, דא איז טאקע שעהנע בילדער..

— האב איך דיך טאקע ליעב! — פלעגט פלארא לוסטיג ווערען, און זי פלעגט אננעהמען איהר ערנסט דענקענדען ליעב־קינד׳ען פעסטער אונטער׳ן ארים און איהם צופיהרען צו דער קאסע.

גענומען צוויי טיקעטס, פלעגט ליעבקינד אריינגעהענדיג אינוועניג זיך וועלען זעצען ביי די לעצטע רייהען. פלארא אבער פלעגט זיך לאזען ווייטער, ווייטער.

— וואוהין, פלארא, וואוהין פליהסטו? פון ווייטען איז בעסער. פון נאהענטען שאדט די אויגען...

— איך וויל ניט! — פלעגט זי זיך ווארפען קאקעטיש,— זעהסטו ניט, אז היינט שפיעלט דא אין די בילדער קאסטעלא, מיין ליעבלינג... איך וויל איהם זעהן נאהענט...

און ליעבקינד, וועלכער ווייס די שעדליכקייט פון דער נא־הענטקייט פאר די אויגען, מוז זיך זעצען אין די ערשטע ריי־הען.

נאך די מופענפיקטשורס וויל ליעבקינד אביסעל שפאצי־רען אין די שטילע, רוהיגע גאסען. פלארא אבער וויל דוקא אויף בראדוויי.

— איך האס די דאזיגע טויטע סטריטען, — זאגט זי־ביין. באלד אבער ווערט זי גוט און פאנגט אן:

— קום, מיין ליעבער, אויף בראדוויי. דארטען איז אזוי פרעהליך, די ליכט... אזוי ווי א גרויסער יום־טוב...

אך, פלארא, דו ווילסט אלץ יום־טוב. עס איז דאך דא 6 טעג א וואך... — פרואווט ליעבקינד אריינוווארפען אן ערנס־טע פראזע...

אבער פלארא האקט איהם אב:

— נישט רעד מיר פון וואך. דאס גאנצע לעבען דארף

זיין בלויז א יום־טוב, ווען ניט, וויל איך נישט דיך און דאס לעבען...

ליעבקינד ווערט ענטציקט פון איהר גרויסער לעבענס־לוסטיגקייט. „עס איז אויך אן אנשויאונג!“ טראכט ער צו־פרידען און לאזט זיך פיהרען פון זיין פלארא אין די רייכע סטריטען.

אריינגעהענדיג אין יענער טהייל פון בראדוויי, וואו די גרויסע געשעפטען פאנגען זיך אן, פערגעסט פלארא, אז זי געהט מיט ליעבקינד'ן. איהר גאנצעס וועזען איז אריינגע־טהאן אין די שוי־פענסטער, און באלד גיט זי זיך א כאפ:

— אוי, ליעבקינד, זעה!

און נישט ערווארטענדיג קיין ענטפער פון איהם, שלעפט זי איהם צו צו א פענסטער, וועלכע איז אויסגעהאנגען פון אויבען ביז אראב מיט דרעסעס און מאנטלען.

— א „סייל“! — רופט זי אוים ענטציקט. — זעה, ליעב־קינד, ווי ביליג!

ליעבקינד פיהלט זיך ווי פערלארען. אויך געהען איהם אן די קליידער מיט די מאנטלען, ווען ער ווייס זיכער, אז קויפען דארף פלארא גאר נישט...

— קום, פלארא, קום! רופט ער זי...

— קום, פלארא, קום! — קרימט זי זיך חנ'עוודיג. — זעה וואס פאר א שעהנע דרעס, זיעבען דאלאר מיט אכט און נייצניג סענט...

— גנבים! — שרייט ליעבקינד אוים בייז. — עס איז דאך אכט דאלאר. צוליעב צוויי סענט ווערט ביי זיי זיעבען דאלאר. אט אזוי בלאפט מען דעם עולם.

פלארא פערטהיידיגט אבער די ביזנעס־לייט.

— זיעבען דאלאר מיט אכט און נייצניג סענט איז טאקע ניט אכט... עס איז טאקע זיעבען, פערשטעהסט... ליעבקינד, קוק!... — ווארפט זי זיך אויף אן אנדער קלייד, — אט די

דרעס איז גרויסאַרטיג. עכטער זייד! ביזט אַ מבין. ווי שעהן זי ליעגט! זעה אונטען!
— אָבער, פלאַרא, איך האָב נישט קיין געדולד דערצו! — בעט זיך ליעבקינד רחמים. — וואָס געהען מיר אָן די קליידער?
— ביזט אַ נאַר! — האַלט זיך פלאַרא ביי איהרם. — מען דאַרף אַלע מאָל זעהן פּרייזען... עס קומט צוניץ... זעהסט אַט די דרעס. קוק אויבען... זעה ווי שעהן. פינף דאָלאַר... מיין גאָט, ווי איז עס מעגליך...
— עס איז דאָך מיט אַכט און נײַינציג סענט... — כאַפּט ליעבקינד ווידער דעם בלאַף...
— ביזט אַ נאַרעלע! — ווערט פלאַרא גוט געשטימט. — דאָס קלייד איז אַ מציאה פופצעהן דאָלאַר. און דו רעכענסט די אַכט און נײַינציג סענט...
— אָבער, פלאַרא, — ווערט דער ערנסטער ליעבקינד אונ־געדולדיגער, — קום שוין... וויפיעל איז דער שיעור?
— וואַרט. אַט נאָר דעם מאַנטעל בעטראַכטען... זעהסט... דאָס איז דער נייער סטייל... געפעלט דיר?
— איך ווייס ניט... — ענטפערט ער מיט רוגזא... — נאָר פלאַרא טרעט נישט אָב ביז ער זאָגט, אַז יאָ; עס געפעלט איהם זעהר, אַ הערליכער סטייל...
— ביזטו טאַקע אַ נאַר און פערשטעהסט ניט, — זידעלט זי איהם גוטמוטהיג, — דער סטייל איז פאַר מעדיסאָן סטריט. אַט זעה דעם מאַנטעל, אויבען... נו, אדרבא, דער געפעלט דיר?...
ליעבקינד בעטראַכט איהם און ס'געפעלט איהם ווידער. ער האָט אָבער שוין מורא, ער זאָל ניט דורכפאַלען, ענטפערט ער:
— ניין, זעהר אַ פּראָסטער סטייל...
— אַט ביזטו מיר אַ מבין! — מאַכט פלאַרא חוזק — דאָס איז דאָך זעהר שעהן... אויף פינפטע עוועניו האָב איך שוין עטליכע רייכע ליידיעס געזעהן אין דעם מאַנטעל: צוועלף דאָ־

לאר... ווייסט, ליעבקינד, אז עס איז ניט זעהר טהייער...

— ווירקליך... — מורמעלט ליעבקינד ארויס, אבי אבּ־טשעפּען זיך... און ער הויבט זיך אן בעטען רחמים.

— קום שוין, פלארא, קום! האסט דאך שוין אלץ בע־קוקט...

— איין מינוט, — ענטפערט זי שטארק בעגייסטערט פון די פיעלע אויסגעהאנגענע קליידער און מאנטלען. זי ווארפט נאך שנעלע בליקען אויף דער גאנצער פענסטער און זאגט ענדליך:

— נו קום!

— דאנקען גאט! — טראכט ליעבקינד און לאזט זיך מיט איהר געהן.

גאר זיי געהען ניט אב קיין צעהן טריט, ווי פלארא דער־זעהט א נייעם מאגאזין, שוין נישט פון קליידער, נאר פון העמט.

— איין מינוט, ליעבקינד, קום צו... איך וויל נאר בע־טראכטען אט דעם העמד... און נישט ערוואַרטענדיג פון איהם קיין יא, שלעפּט זי איהם צו צום שויפענסטער...

— ווי געפעלט דיר, ליעבקינד, דער העמד...

— זעהר... גרויסארטיג!

— ביזט א נאר! — זידעלט זי, וואס ער האט ניט קיין געשמאק. — דער העמד איז צו פרעך! דער פעדער אליין איז טאקע שעהן, אבער דער פאסאן איז אבשייליך...

— איך האב טאקע געמיינט, אז בלויז דער פעדער איז שעהן...

— אויב אזוי, ביזטו ג'ערעכט... — ענטפערט פלארא פער־טראגען מיט די איבעריגע העמדס, וועלכע זי האלט אין איין בע־טראכטען. — אט זעה! — שרייט זי אויס — זעה יענע קליינע העמקע, וואס זאגסטו?...

— איך ווייס ניט! — האלט ליעבקינד ענדליך ניט אויס.

— ניין! איך וויל דו זאלסט מיר זאגן, — שפארט זי זיך סאקעטיש איין.

דער ערנסט־דענקענדער ליעבקינד קען ווידער נישט ביי־שטעהן דעם נסיון פון איהר לייכטזיניגען חן און ער ענטפערט:

— יא, דער העט געפעלט מיר...

— איצט האסטו געטראפען — לויבט זי איהם. — מיר געפעלט ער אויך.

— נו, טא קום שוין! — בעט ער זיך.

דאס ערגסטע אבער איז ביי'ן מאגאזין פון וועש...

— פלארא, איך שעהם מיך... — ווערט ער רויט.

— ביזט א נאר... וואס שעהמסטו זיך?... זעהסט דארט אויבען די העמדר?... זעה ווי שעהן געהאפטען... איין דאלאר זיעבעצעהן סענט... ווערטה?

— דערויף בין איך קיין מבין ניט, — זאגט ער מיט כעס.

— ווייל דו ביזט א נארעלע, — פליסטערט זי איהם אריין אין אויער און קוקט איהם נאכדעם אן מיט שעלמישע בלי־קען...

און ליעבקינד קען ווידער דעם נסיון ניט פערטראגען און זאגט מבינות אויף די העמדער.

אין הארצען אבער נאגט איהם דער געוויסען:

— אז ערנסטער מענש ביזטו און גיסט זיך אב מיט וויי־בערשע וועש!... שעהם זיך! — און ליעבקינד שעהמט זיך טאקע פאר זיך אליין, פאר דער גאנצער גאס, פאר אלע דורכ־געהענדע.

אבער פלארא שטעהט א בעגייסטערטע ביי'ן פענסטער און קען ניט אברייסען די אויגען פון די פערשיעדענע העמדער. און

אלע ווײלע רײסט זי איבער ליעבקינד׳ען פון זײנע ערנסטע גע־דאנקען:

— ליעבקינד, בעטראכט נאר אט די איין העמד... זאג, געפעלט דיר?... איך וויל הערען דײן מײנונג.

און ליעבקינד זאגט ארויס זײנע מײנונגען וועגען דעם... און שעמט זיך פאר די פארבײגעהער...

דער בעגלייטער.

יעדע נייע בעקאנטשאפט מיט א מיידעל האט עהרליך'ן געגעבען א געוויסע איליוזיע. ביי'ן בעקענען זיך האט זיין גוט־מוטהיגער פנים געשטראהלט. די צוויי מענליכע טיעפע קנייטשען ביי די זייטען פון די באקען, זיינען ווי קלענער און פלאכער געווארען. דער שמייכעל ארום די ליפען והאט אויסגעדריקט זעליגקייט און האפענונג אויף אונבעשטימטען גליק.

ער האט זיי ליעב געהאט — די דאזיגע מיידלעך מיט די שווארצע אויגען, זעלטען מיט די בלויע; מיט די שווארצע האר — זעלטען מיט די בלאנדע; ליעב געהאט און געוועזן גרייט געהן פאר זיי אין פייער און אין וואסער.

און עס איז ווירקליך אויסגעקומען א סך צו טהאן פאר יעדע נייע בעקאנטשאפט. פערזארגען מיט א בילעט אויף א קאנצערט איז אויך ניט אזוי גרינג, אבער א בילעט אין דער אפערא, ווען דער גרויסער טענאר זינגער טרעט אויף איז פערבונדען מיט שוועריגקייט. קומט א בעריהמטהייט און די בילעטען ווערען צוכאפט מיט 4 וואכען בעפאר, איידער עהרליך האט גאר געוואוסט אז אזא איז געקומען. פיהלט ער זיך ווי שולדיג. ער האט זיך בעקענט מיט בערטען, אזא ליעבע מיידעל, און זי וויל געהן הערען די בעריהמטהייט. מען מוז בעקומען פאר איהר א בילעט. ער יאגט זיך ארום פון איין פלאץ צום צווייטען, פון איין ספעקולאטאר צום צווייטען: גאט זיי דאנק — ער האט געקראגען. א שאד, צוויי פערשיעדענע בילעטען, זיצען צוזאמען מיט איהר וועט ער ניט קענען. זי וועט זיצען אויף דער ערשטער און ער אויף דער צווייטער באלקאני. זי אין צענטער און ער אין

א זייט. אבער דאָס אָרט איהם שוין ניט, פערקעהרט. ער איז נאָך צופריעדען, וואָס זי וועט האָבען דעם גוטען פּלאַץ און ער׳ וועט צוליעב איהר מוזען אַבקומען. עס איז אנגענעהם אפּצו־ קומען, צו ליידען פאַר דער, וועלכער מען איז איבערגעגעבען.

די הויפּט זאַך איז דאָס טרעפען זיך, דאָס געהן צוזאַמען. אַמאָל בלויז זייט ביי זייט, אַמאָל האַנד אין האַנד... עס איז אנגענעהם. דאָס מיידעל, א פרעהליכע און א גליקליכע, שמיי־ כעלט אין גאַנג און לאַכט. דאָס רוב מיידלעך לאַכען שעהן. עהרליך האָט ליעב צו הערען ווי מיידלאַך לאַכען. עס גיט איהם געגוס, כאָטש ווען זיי ווערען טרויעריג האָט ער נאָך ליעבער. דאַמאָלסט קוקען זייערע אויגען אַזוי ווייט, אַזש צום גן־עדן, וואו זייער מוטער חוה האָט פערלוירען דאָס גליק און עס דאַכט זיך, אַז זיי האָבען נאָך אַלץ געוויסענביסע...

אבער זעלטען ווערען זיי טרויעריג. עהרליך האָט גליק צו פרעהליכע, יונגע, גוטגעשטימטע מיידלעך.

זיצט ער אויף דער צווייטער באַלקאָני, אין א זייט און קוקט אראָב. ניט צו דער סצענע, חלילה, נאָר אהין, וואו דאָס מיי־ דעל זיינס זיצט. ער איז פערזאָרגט, צי האָט זי א גוטען פּלאַץ, צי פיהלט זי זיך בעקוועם, צי פערשטעלט איהר ניט ווער עס איז מיט א צו גרויסען קאָפּ. געפינט ער אויס, אַז די אַלע הינדער־ ניסען זיינען ניטאָ, איז ער גליקליך און ער זיצט אויף זיין אונבעקוועמען פּלאַץ און וואַרט אויף דער ענדע צו טרעפען זיך מיט איהר און אַפּפיהרען זי אהיים.

דאָס אַבפיהרען א היים איז שוין ניט אזא פרעהליכע מי־ סיע. דאָס רוב וואָהנען זיי ווייט. די שטאָדט איז גרויס און קיין נאָהענט איז גאָר ניטאָ. אַנקומענדיג צום הויז, וואו דאָס מיי־ דעל געפינט איהר רוה, בלייבט ער שטעהן ביי׳ן שוועל. זי שמייכעלט איהם אַזוי פריינדליך און דאַנקט איהם.

— אַך, פאַר וואָס דאַנקט איהר מיר? ווערט ער געריהרט— אין געגענטייל, עס איז געווען זעהר אנגענעהם.

עס איז איהם שווער אוועקצוגעהן. איינענטליך דארף ער זי ניט לאזען אליין ארויף אויף די טרעפ. עס איז שוין שפעט. ווער וויס, ווער אין קארידאר לויערט אויף איהר.

— איך וועל אייך ארויפפיהרען ביז צו אייער טהיר.

— אך, צו וואס... איז דאס מיידעל נאך מעהר דאנקבאר — קיינער וועט מיר ניט טשעפען. איך דאנק אייך.

און זי דריקט איהם ווארים די האנד און דאנקט איהם אב פאר אלעס.

ער לאזט זיך געהן צוריק איינער אליין. עס איז שוין שפעט. אויף די גאסען איז שוין שטיל. וואו ניט וואו געהט נאך דורך א פערשפעטיגט פארל. אנפאנגס איז ער דעם „ער" מקנא. אבער באלד דערמאהנט ער זיך, אז אט מיט צעהן מינוט צוריק איז ער דאך אויך אזוי געגאנגען מיט א „זי" און יעצט איז ער איינער אליין. מיט יענעם וועט באלד אויך פאסירען אזוי. בע־גלייטען ביז'ן טיהר און וועט זיך לאזען אן איינזאמער צוריק...

און אריינטראכטענדיג זיך אין דער דאזיגער פראגע, האט ער נאך א לאנגע צייט פון אויסנעהמען און בעגלייטען, דער־פיהלט א בעליידיגונגס־געפיהל און זיין הארץ האט אלץ שטאר־קער און שטארקער פראטעסטירט.

— מיין גאט! עס מוז דאך געהמען אן ענדע די בעגליי־טענישען — האט ער פון זיך אליין חוזק געמאכט, קומענדיג צו זיך אהיים א מיעדער פון לאנגען וועג, וואס ער האט אין פער־לויף פון אבענד דורכגעמאכט!

— שטענדיג ביז'ן טיהר! האט ער העפטיגער פראטעס־טירט — איך בין זיכער, אז זי מאכט פון מיר נאכדעם חוזק.

און וואס מעהר ער האט זיך פארגעשטעלט די לאגע, אלץ קאמישער האט ער זיך דערזעהן און דאס מיידעל וואס ער האט בעגלייט ערגעץ אין א פערוואָרפענע גאס האט ער געזעהן אלץ מעהר אין אן אפלאבענדיג געשטאלט.

דער פּראָטעסט האָט דערגרייכט דעם העכסטען פּונקט. עס איז גראד געווען א קאלטע ווינטער נאכט. דער פּראָסט האָט געשטאָכען ווי מיט נאָדלען. געהענדיג ביי דער זייט פון א נייער מיידעל, וועלכע ער האָט בעגלייט פון עפּעס א באָל, האָט ער ניט געפונען קיין וואָרט וואָס צו זאָגען איהר.

— וואָס זייט איהר אזוי פערטיעפט? — האָט איהם דאָס מיידעל א פרעג געטהאָן...

— הם... פערטיעפט... האָט ער ווי מיט איראָניע איבערגע־פרעגט. און א שמייכעל טהוענדיג האָט ער צוגעגעבען:

— איך טראכט, אז איהר פרויען נאַרט אונז שטענדיג אויס.

— מיר — אייך? — האָט זי זיך אנגעכאַפּט פון דעם נייעם בליק אויף פרויען. מיר דאכט פּונקט פערקעהרט....

זיי זיינען ענדליך צוגעקומען צום הויז. זי האָט זיך גע־גרייט צו זעגענען.

— אָט זעהט איהר! — האָט עהרליך ווי טריאומפירט... הייסט עס ניט אויסגענאַרט.

אין זיינע אויגען האָט זיך בעוויזען א נייער שמייכעל.

— וואָס מיינט איהר? — האָט זי איהם נייגעריג גע־פרעגט.

— איך מיין, אז אין דעם בעגלייטען א מיידעל ביז'ן טיהר שטעקט א סך קאָמישעס... דער מאַן פיהלט זיך עפּעס בעליי־דיגט...

זי האָט זיך פערטראכט.

— וואָס דען האָט איהר געוואָלט?... — האָט זי ענדליך ווי מיט אן אנטייל געפרעגט.

— איך מיין... געוואָלט... האָט עהרליך אנגעהויבען שטאַמ־לען... נאַטירליך, עס זיינען דאָ געוויסע געזעצען, בעגרענעצונ־גען... אבער דאָס מיידעל וועלכע דער מאַן בעגלייט דאַרף זיך דאָך אמאָל פערטראכטען: אפשר פיהלט זיך דער מאַן בעליי־

דיגט; בעגלייט זי ביז'ן טיהר און נאָכדעם געה ווי אַן אָבּ־געריסענער נאָר צוריק...

— אַך, איהר ווילט ארויפגעהן! מיט'ן גרעסטען פערגע־ניגען! — האָט זיך דאָס מיידעל אָנגעכאַפּט — עס איז נאָך ניט שפּעט, איך קען מאכען טהעע און מיר װעלען אביסעל פּלוידערען...

— אביסעל פּלויערערען פערשטעה איך! האָט זיך עהר־ליך געוויצעלט און האָט דערפיהלט א דאנקבארקייט צו איהר פאר איהר אָפענהערציגקייט. זי האָט אין גאנצען איהם ווי אָב־געקויפט דערמיט.

ער איז נאָכגעגאנגען אויף די טרעפּ, ווי א הונגעריג אינ־געל, וואָס געהט נאָך די מאמע, וועלכע פיהרט איהם פון גאַס אין שטוב ארויף צו געבען עפּעס עסען.

אריינפיהרענדיג איהם אין איהר צימער, האָט זי גלייך אָנגעצונדען די גאז. עהרליך האָט זיך באלד דערפיהלט אין א געהויבענער שטימונג. דאָס בעט איז געוועזן אזוי זויבער און זאָרגפעלטיג פארבעט, די גארדין ארויף די פענסטער אזוי גע־היימניספול ארפּעגלאָזט און פון גאנצען צימערל האָט גע־וועהט מיט רוהיגקייט, גליק און אינטימיטעט.

— זעצט זיך, עהרליך. איך וועל מאכען טהעע.

איהרע ווערטער האָבען אָפּגעקלונגען אין צימער ווי פון אַ וויטען לאנד. אָבער עהרליך האָט זיך קיין מאָל ניט געפיהלט אזוי דערוואָרימט ווי איצטער.

אז די טהעע איז פערטיג געוואָרען, האָט דאָס מיידעל אָנ־געגאָסען צוויי גלעזער טהעע, איהם אוועקגעשטעלט די ערש־טע, זיך גענומען די צווייטע, זיך אוועקגעזעצט נעבען איהם און אריינקוקענדיג איהם מיט א פריינדליכען שמייכעל, האָט זי געזאָגט:

— הייסט עס, גנב, ביז'ן טיהר אונז בעגלייטען איז אייך שוין נמאס געוואָרען.

— כמעט... האָט ער צוריק געשמייכעלט...

— זייט איהר ניט הונגעריג? — האָט זי זיך פּלוצים געכאַפּט — איך קען אייך געבען אַ פּוטער־ברויט...

און אַז די צוויי פּוטער־ברויטס זיינען פערטיג געוואָרען האָט זי ווידער געפרעגט:

— הייסט עס, אַז איהר האָט צו אונז טענות...

— יאָ... האָט עהרליך ערנסט געענטפערט — איהר פערשטעהט, עס מוז דאָך נעהמען אַ סוף... שטעלט זיך פאָר, אַז מיין גאַנץ לעבען, איך מיין זייט איך בין פון אַ אינגעל אַ מאַן געוואָרען, האָב איך יעדעס מיידעל בעגלייט בלויז ביז'ן טיהר...

— נו, ווער האָט אייך געהייסען זיין אַ עגאָאיסט?... האָט זיך דאָס מיידעל געוויטעלט..

עהרליך האָט ניט פערשטאַנען...

— וואָס מיינט איהר אַז עגאָאיסט... פּונקט קאַפּויר. עגאָאיסטקעס זיינען די מיידלעך.

— ניין! — איז דאָס מיידעל ערנסט געוואָרען — איהר זייט דער עגאָאיסט!

— ווי אַזוי? — האָט עהרליך ניט פערשטאַנען.

— איך מיין, אַז איהר ווילט אימער פריי זיין... איך וועל דאָך ניט גלויבען, אַז איהר זייט אַזאַ פערדאַרבענער מענש צו וועלען יעדע מיידעל בעגלייטען און אַריין געהן צו איהר נאָכהער אין צימער... דאָס וואָלט דאָך געווען שרעקליך. אַזאַ מענשען, וואָלט איך קיין מאָל ניט ערלויבט מיך צו בעגלייטען.

— נאַטירליך... האָט עהרליך געגעבען זיין מיינונג אויסגעשטאַמעלט...

— איך פערשטעה... הייסט עס, אַז יענע אַלע מיידלעך וואָס איהר האָט בעגלייט בלויז ביז'ן טיהר זיינען געווען סתם בעקאַנטע...

— געוויס...

— איהר דאַרפט דאָך פערשטעהן, אז איך וואָלט אויך ניט געוואגט אייך ארויפצונעהמען צו מיר, ווען איך וואָלט ניט געפיהלט אייער ערנסטע בעציהונג צו מיר...

„זי געהט צו ווייט" — האָט עהרליך זיך אביסעל דער־שראָקען...

— דער וואָס בעגלייט דאָס מיידעל אין צימער אריין, איז ניט סתם קיין בעקאַנטער... ווי מיינט איהר... האָט זי וויעדע׳ געפּרעדיגט.

עהרליך׳ען האָט בעשלאָגען א קאַלטער שוויים... ער האָט אָבער געפיהלט זיך געצוואונגען צו נאָכגעבען.

— געוויס... דער איז שוין א נאָהענטער מענש...

— אזוינס קען מען ערלויבען בלויז א חתן... האָט דאָס מיידעל מיט א גליקליכען שמייכעל ארויסגעזאָגט איהר ענד־ געראַנק און האָט זיך צוגערוקט נעהענטער צו עהרליך׳ען.

עהרליך האָט זיך פאר דער דאָזיגער נאָהענטקייט דער־ שראָקען. אזוי פּלוצלונג א חתן ווערען האָט ער זיך ניט גע־ ריכט... ער האָט זיך געוואָלט אברוקען אביסעל און פאַרבערייט־ טען זיך צום אוועקגעהן. אָבער אויס העפליכקייט האָט ער זי אָנגענומען פאר דער האַנד...

זי האָט זיין האַנד ארייגעכאַפּט אין איהרע וואַרימע הענד, שטאַרק געדריקט און געפּליסטערט:

— אַ, מיין ליעבער עהרליך, איהר זיינט אזא פיינער! איך בין אזוי גליקליך. אזוי גליקליך! אפשר ווילסטו — האָט זי פּלוצים אָנגעהויבען אויף דו — אפשר ווילסטו נאָך א גלאָז טהעע...

און ווערענדיג צוטומעלט פון אונערוואַרטעטען אונגליק, האָט ער געענטפערט:

— יא!

קליינע ערצעהלונגען.

1.

דער ריכטיגער גרים.

אנגעהויבען שפּיעלען אויף דער ביהנע האָט ער אין דער פריהער יוגענד זיינער. ער איז געווען פרעהליך, פריש און מונטער. אבער זיין טאַלאַנט אלס שוישפּיעלער איז בעשטאַנען אין ראָלען פון אלטע מענשען. פערשטעלען זיך פאַר אן „אַל־טען“ איז איהם אָנגעקומען זעהר שווער. אין זיין צימער’ל הינ־טער די קוליסען פלעגט ער נוצען אלערליי פארבען, אלערליי בערד און אלערליי פּאַרוקען. ער פלעגט מוזען קומען מיט צוויי שעה פריהער איידער דאָס שפּיעלען פאַנגט זיך אָן, ביז איהם פלעגט געלינגען פערדעקען זיין יוגענד. אָט איז ער שוין, דאַכט זיך, פאַרטיג — א פאַלקאָמענער זקן. אבער אָט כאַפּט ער זיך, אז די צוויי רייהען ווייסע צייהן גיבען ארויס זיין יוגענד און ער נעהמט זיך צו די שווארצע פארב בעשמירען די פאַדערשטע צייהן, עס זאָל אויסקוקען, ווי זיי פעהלען איהם.

אריינקוקענדיג אין קליינעם שפּיגעלע, וואָס האָט זיך גע־פונען אין זיין גאַרדעראָב־צימערל און דערזעהענדיג זיך, אלס אַן עכטען אלטען, פלעגט ער זיך פיהלען גליקליך און בעפרי־דיגט. איהם האָט, הייסט עס, געלונגען נאָכצומאַכען די אלט־קייט. אַן עכטער ארטיסט.

דאַן פלעגט ער זיך פּרואווען דורכגעהן און מאַכען פּראָבע מיט דעם גאַנג. ער פלעגט די פּלייצע איינבויגען אראָב, די פיס בעוועגען לאַנגזאַם און שטעלען קליינע אָבגעהאַקטע טריט, ווי

יעדער טריט מאכען וואָלט איהם אָנגעקומען מיט גרויס מיה. און אז אויך דאָס פלעגט איהם געלינגען, פלעגט ער זיין אין זיבעטען הימעל פאר גליק. ער האָט בעזיעגט די יוגענד, וועלכע וואָלט איהם געשטערט אין זיין ערפאָלג. און ער איז א פאַלקאָ־מענער זקן...

אזוי זיינען די יאָהרען געגאַנגען און געגאַנגען. פערשוואונ־דען אונבעמערקטערהייד אין שפּיעלען און אין פאַרשטעלען זיך. ביז ער האָט איינמאָל זיך געכאַפּט, אז דאָס גרימירען זיך דאַרף שוין ביי איהם נעהמען וועניגער צייט. האָט ער זיך דער־פאַר שטאַרק דערשראַקען און האָט אויף צו להכעיס דער פער־שוואונדענער יוגענד זיך נאָך לענגער גרימירט און אָנגעטהאָן דעם סאַמע גראָהען פּאַרוק...

עס זיינען אָבער פערגאַנגען נאָך עטליכע יאָהר. זיינע איי־גענע האָר זיינען געוואָרען גראָה ווי דער גראָהסטער פּאַרוק. זיין גאַנג האָט זיך שוין זאַ־ווי־זאָ געוואַקעלט און די שטים האָט געקלונגען הייזעריג אָהן קיינע אָנשטרענגונג.

ער ברויך זיך שוין נים צו פאַרשטעלען. ער האָט זיך אזוי לאַנג פאַרשטעלט, ביז ער איז אין דער ווירקליכקייט געוואָרען א זקן. ער קען קומען פון גאַס און גלייך אַרויף אויף דער ביהנע צו שפּיעלען די ראָלע פון אַן אַלטען...

וועט עס אָבער הייסען געשפּיעלט?...

2.

דער מענש מיט'ן בלום אין לאַץ.

די קאַר איז געווען אָנגעפּאַקט מיט א גראָהער מענגע, וואָס זיינען געפאָהרען פון דער אַרבייט. די וואַכזאַמקייט איז געווען אויסגעגאָסען אויף די פּנים'ער, קליידער און גערוהט אין די אויגען. ענג און שווער א טריט צו מאַכען. אַט איז די קאַר שטעהן געבליבען. עס קריכען נאָך מענשען. וואו וועלען זיי זיך אַהינטהאָן? זיי שטופּען זיך ווי עס איז דורך מיט די עלענבויי־

גענס און די מענגע ווערט נאך גראָהער און וואַכיגער.

נאָר אַט האָט זיך בעמערקט אַ מענש און אין זיין לאַץ האָט געשטעקט אַ פרישע בלום. די בלום איז געווען רויט און זאַפטיג און האָט נאָך ניט ערוואַכט פון איהם חלום, געמיינט, אז זי איז נאָך אויפ'ן שטאַם און ניט אויף אַ לאַץ פון אַ מענשען אין אַ קאַר.

אנפאַנגס האָט זי אין קאַר קיינעם ניט בעמערקט. באַלד אָבער האָט אַן אנטקעגענדיגער פאַסאַזשיר דערזעהן דעם מענשען מיט דער בלום און האָט זיך פער'חידוש'ט: ווער קען עס זיין און ווי קומט ער אהער אין קאַר.

ביסלעכווייז איז די אויפמערקזאַמקייט פון דער גאַנצער מענגע אין קאַר געצווּיגען געוואָרען אויף דעם דאָזיגען פאַרשויז. ווער זאָל ער זיין — אַ רויטע פרישע בלום!

צוויי פאַסאַזשירען האָבען זיך צורעדט צווישען זיך:

— זעהט אויס, אַ שטיקעל משוגענער...

— איך מיין אויך אזוי...

— פון וואַנען קען ער עס פאָהרען?...

— פון וואַנען געהט מיר ניט אָן. איך בין אַ בעלן צו וויסען וואוהין?

— ווירקליך. די קאַר געהט אין דער ריכטונג, וואו עס וואָהנען לויטער ארבייטער.

— אַט דאָס איז דאָך מיר דער וואונדער — ער זעהט ניט אויס ווי קיין ארבייטער.

אנדערע צוויי האָבען געמאַכט אנדערע השערות:

— וואָס זאָגסטו אויף דעם נפש... ער מוז זיין אַ בוק־קיפער.

— איך מיין — אַ שרייבער.

— גּעה, אַ שרייבער וועט ניט אנשפּיעלען קיין בלום אויף אַ לאַץ....

— אפשר אַ יוניאָן־פיהרער?

— ניין! ער זעהט אויס צו אָרעם...

— אפשר א סטרייקער...

— א סטרייקער — דאָס לעגט זיך אויף'ן זינען. אבער ער זעהט מיר אויס צו פרעהליך...

דער געשפרעך האָט זיך געפיהרט אין אן אנדער ווינקעל:

— זאָל עס ניט זיין אמאָל אן אקטיאָר...

— ניין, דאָ ארום איז ערגעץ ניטאָ קיין טהעאטערס.

— אפשר א קאָדעט... מען קען גאָר ניט וויסען...

— האָ... א קאָדעט... ששש... אויב אזוי, לאָמיר רעדען שטילער. א געפעהרליכער מענש! איך מיין אבער, אז ניט... ער זעהט אויס צו זיין א לעמעשקע...

און קיינער פון דער גראָהער מענגע אין קאר האָט ניט גע־קענט לעזען דאָס פראָבלעם:

ווער איז ער מיט דער בלום אין לאַץ אין א מיטען מיט־וואָך? פון וואנען פאָהרט ער און וואוהין?...

ד אָ ס אָ ר ע מ ע פ נ י ם.

ער האָט זיך ענדליך ארויפגעאַרבייט, געוואָרען רייך. זיין וואוינונג האָט זיך געפונען אין אן אריסטאָקראטישען געגענ־ און די צימערען זיינען געווען מעבלירט אויפ'ן רייכסטען און אריסטאָקראטישסטען שטייגער.

אויף די ווענד זיינען געהאָנגען די שעהנסטע פּאָרטרע־טען, די גרעסטע מיוחסים פון דער וועלט: שריפטשטעלער, קינסטלער און רעגיערער פון אלערליי צייטען און פון אלערליי לענדער.

ער אליין האָט אויך זיך געאַרבייט, צו בעקומען אן אויס־זעהן פון אן אריסטאָקראט. א דאנק זיינע פעהיגקייטען נאָכצו־מאכען, האָט עס איהם געלונגען: דאָס פנים האָט בעקומען א שטרענגען אויסזעהן; דער גאנג א גלייכער, א רוהיגער; די הענד זעלטען בעוועגט און אויב יאָ — רוהיג מיט א מאָס, זיי צופיעל

ניט אויפגעהויבען און ניט צופיעל אראבגעלאזט.

דאס ווייב — די מאדאם — איהר איז עס נאך לייכטער אנגעקומען. עס האט זיך גערעכט, אז זי שטאמט פון דורות מיליאנערען און יחסנים. די קינדער — שוין געבארען אין לוקסוס און רייכקייט, האבען זיך ניט געדארפט אפילו אנשטרענגען. זיי האבען אויסגעזעהן ווי רייכע, אריסטאקראטישע קינדער ברויכען אויסזעהן: גרויסע אויגען, מאטע ווייסע געזיכטער און שטאלצע שמייכלען אויף די דינע ליפען.

נאר דער פאטער זיינער — ער האט פערשטערט דעם זוהן דאס גליק און צושטערט איהם די איליוזיע. ווענענדיג אבהיטען דאס כבוד אב, האט ער דעם ארימען טאטען אריינגענומען צו זיך אין הויז. פאר וואס ניט? — אן אלטער טאטע. בפרט נאך, אז דער טאטע איז נאך געזונד און ברויך קיין בעזונדערע אויפפאסונג ניט האבען.

אבער דאס פנים — דאס ארימע פנים! ווי אזוי ווישט מען אב די שפורען וואס די ארימקייט האט ארויפגעלעגט אויפ'ן טאטענ'ס פנים. וואס דער טאטע זאל ניט טהאן — דריקט זיך עס אב אויפ'ן פנים און יעדער אויסדרוק דערמאהנט אן דורות ארימקייט.

שמייכעלט דער טאטע, איז דאס א שמייכעל פון אן אריםאן, ווען יענער געהט צו א דערפראהרענער צו א ווארעמען אויווען... גיט ער א זיפץ, איז דאס א זיפץ פון איינעם וואס האט דריי טעג ניט געגעסען, זאגט ער א וויץ ביים טיש און צולאכט זיך, דאכט זיך אז דאס לאכען דורות הונגעריגע אידען... אפשר ליעגט די ארימקייט אין דער בארד? ער זאל אבשערען די בארד...

— טאטע, דו מוזט ברענגען דיין בארד אלס א קרבן פאר מיין נייעם לעבען...

דער טאטע, א נכנע נאך פון אמאליגע יאהרען, האט מסכים געווען.

נאר ווערה! אהן דער בארד האט ער אויסגעזעהן ווי א ארימער אפיקורס אין א קליין שטעדטעל.

און מען האט געדולדיג געמוזט ווארטען עטליכע מאנא־טען ביז די בארד וועט צוריק אבוואקסען.

האט מען בעשטעלט א סאמעט רעקעל, האט ער אין איהם אויסגעזעהן, ווי א שטעדטעלדיגער כלי־זמר.

עס האט ניט געהאלפען אין דער פריה דער זיידענער שלאפראק, וואס דער טאטע פלעגט טראגען. פון זיידענעם שלאפראק האט דעם טאטען׳ס פנים אויסגעזעהן דערפרוירען, ווי ער וואלט נאר־וואס ארויס פון קאלט וואסער.

עס האט ניט געהאלפען קיין זייד און קיין סאמעט. פון די טהייערסטע שטאפען האט ארויסגעקוקט פון טאטען דאס ארימע פנים, כאטש טהו זיך עפעס!

פלעגט דער זוהן געהמען אמאל דעם טאטען צו דער אפע־רא — אפשר וועט העלפען די אריסטאקראטישע אטמאספערע. פלעגט ער האבען צרות, ערשטענס אין דער לאזשע. דער „אשער“ האט ניט געגלויבט, אז דער דאזיגער מענשעל, מיט׳ן ארימען פנים, זאל זיצען אין א לאזשע, און ער פלעגט רעווי־דירען זיין בילעט... און אז דער „אשער“ פלעגט זיך שוין איי־בערצייגען, אז דער בילעט איז א ריכטיגער, פלעגט ער אנקוקען דאס ארימע פנים מיט ערשטוינונג און נאכדעם א שמייכעל טהאן...

איז דער טאטע איינמאל ניט געזונד געווארען און מען האט געבראכט דעם דאקטאר... דער דאקטאר האט בעטראכט דעם פאציענט און געפרעגט:

— איז דאס פון אייערע הויז־משרתים...

— הם... עס איז דאך מיין טאטע...

— אך... יא... — האט דער דאקטאר זיך פערכאפט, א קוק טהוענדיג אויפ׳ן ארימען פנים און זיך פערוואונדערט: ווי קומט דער דאזיגער אהער?

אויף מארגען האט דער טאטע בעקומען היץ, די באקען האבען איהם נעגליהט און די אויגען זיינען געווארען גרויס און אפענער... דאס פנים איז געווארען רייכער און אנגעזעהענער...

דער זוהן האט זיך דערפרעהט... אבער די שמחה האט לאנג ניט געדויערט. אין א פאר טעג איז די היץ אבגעפאלען און אראבגעהענדיג פארנאכט פון בעט און שפאציערענדיג איבער'ן צימער האט ער אויסגעזעהן, ווי ער וואלט געקומען נאר וואס פון מרחץ — אזוי ארים האט אויסגעזעהן דאס פנים.

הייסט עס, אז די קראנקהייט האט אויך ניט געהאלפען — עס איז ניטא קיין סגולה צום טאטענ'ס פנים.

ערשט, אז דער טאטע איז אין עטליכע יאהר ארום ווידער קראנק געווארען און איז שוין פון דיזער קראנקהייט גע־שטארבען — האט דער זוהן דערזעהן דעם טאטען איז אן אנ־דער ליכט... דער טויט האט דוקא דעם טאטען געפאסט. פון'ם ארון האט דאס פנים ארויסגעקוקט רייך און זעהר גרויסאר־טיג... אז מען האט דעם ארון ענדליך פערהאקט און איהם ארויסגעטראגען אויפ'ן וואגען מיט די צוויי שווארץ־פערפוצטע פערד, האט די פראצעסיאן אויסגעזעהן איינע פון די רייכסטע און די וואס האבען דעם געשטארבענעם ביים לעבען ניט גע־קענט, האבען זיך פארגעשטעלט אין ארון דעם שעהנסטען מאן...

מיידעלשער שפאס.

זי האט קיין שלעכטס ניט געמיינט. העניע איז אן עהרליכע אנשטענדיגע מיידעל. אבער דורכשפאצירענדיג אויף בראדוויי און בעגעגענענדיג זיך מיט די רייך און שרייענד־געקליידעטע מיידלעך, וואס געהען מיט פעררים־ענע קעפ און מיט קליינע טריט, ווי זייערע פים וואלטען געפענטעט געווען, וואס דאס האט זיי צוגעגעבען א געוויסען פארשייטען חן, — דורכשפאצירענדיג אויף בראדוויי אין די ארבייטסלאזע שעהנע טעג פון אמעריקאנער הערבסט — האט העניע'ן דורכגעבליצט א געדאנק, אז אפשר...

מעהר ווי דעם אפשר האט זי אפילו אין דעם געדאנק נישט צוגעלאזט, נאר דער „אפשר“ אליין האט שוין איהר גענוג דערשראקען און בעלעדיגט. פארבייגעהענדיג א „סטאר“ מיט א גרויסער שויפענסטער האט זי בעמערקט אין דעם גלאז, ווי איהר געזיכט ברענט פאר חרפה. דאס האט זי זיך פערשעהמט פאר זיך אליין.

און זי מעג זיך שעהמען! האט זי זיך אליין געשטראפט. אבער זי האט צוריק זיך פערטיידיגט פון זיך אליין, אז דאס קומט אלץ פון דער ארבייטסלאזיגקייט. זי האט זיך דערמאהנט, וואס זי האט ערגיץ געלעזען, אז נײַנציג פראצענט פון די דאזיגע מיידלעך זיינען געקומען דערצו פון ארימקייט. דעמאלט האט זי עס ניט געגלויבט, זי האט איהרער א חבר'טע איינגע'טענה'ט, אז ווי ארים מען זאל ניט זיין קען מען דאך נישט פערקויפען די ליעבע פאר געלד.

אבער שפאצירענדיג אויף בראדוויי נאך דעם מאגערען דינער, וואס זי האט געהאט פאר עטליכע סענט געגעסען, האט

זי דערפיהלט, אז עס וואלט איהר זעהר שווער געווען בייצו־שטעהן דעם נסיון, ווען עס קומט צו איהר א יונגער מאן און לעגט איהר פאר אריינגעהן מיט איהם אט אין דעם דאזיגען רייכען רעסטאראן פון וואנען עס טראגען זיך ארום אויף דער גאס די פרעהליכע קלאנגען פון ארקעסטער און די ריחות פון די שפייז...

נאטירליך. זי וואלט בלויז געטריבען שפאס, זי וואלט איהם אויסגענארט! זי וואלט בלויז געמאכט אן אנשטעל, אז זי איז אזא מין מיידעל. זי וואלט געלאכט הויך אויפ'ן קול, זי וואלט אפילו א ביסעל וויין געטרונקען, אבער טאקי ניט מעהר ווי א ביסעל; קוים וואלט זי דערפיהלט, אז זי הויבט אן פערליערען איהר שכל, וואלט זי זיך אויפגעהויבען און זיך אבגעזעגענט, אדער בעסער — אין גאנצען אהן א „גוד־באי" אנטלאפען און זאל ער זי זוכען! טאמער וואלט ער איהר וועלען פערהאלטען, וואלט זי זיך אנפאנגס צולאכט און נאכדעם געענטפערט מיט ווירדע און שטאלץ:

— מיסטער! איהר האט נישט געטראפען דעם ארט!

ביי דעם דאזיגען געדאנק האט זי געשמייכעלט. זי האט אבער באלד געכאפט זיך, אז פארבייגעהענדע קוקען זי מאדנע אן. און זי האט גלייך אנגענומען אן ערנסטען אויסדרוק.

אבער ווי אזוי די דאזיגע מיידלאך געהען קאמיש! — פאלט איהר וויעדער איין. — זי וואלט קיינמאל ניט געקענט אזוי געהן.

און אפשר וואלט זי אויך געקענט... עס איז כדאי צו פרו־בירען.

זי לאזט זיך געהן מיט די געוויסע קליינע טריט, דעם קאפ אין דער הויך אויפגעהויבען און דאס געזיכט שטעלט זי אן מיט א טראציגער מינע.

יע, זי קען!

זי ווערט אַליין נתפּעל פון איהר פעהיגקייט נאָכצומאַכען די דאָזיגע מיידלאַך. ווען איהר קלייד וואָלט געווען עפּעס מעהר שרייענדיג, וואָלט שוין גאָר גוט געווען.

— עס איז אייגענטליך אַזוי לייכט! — בעשליסט זי און פרעהט זיך און שרעקט זיך, וואָס די דאָזיגע זאַך, וועלכע האָט זיך איהר אַלע מאָל פאַרגעשטעלט פאַר אַ ווייטע רעטזועלהאַפטע אונמעגליכקייט איז פּלוצים אַזוי נאָהענט און אַזוי קלאָר געוואָרען.

— אויב אַזוי איז דאָך דאָס טאַקי געפעהרליך! — דערשרעקט זיך העניע און וויל שוין לאָזען זיך צום קאַר, פאָהרען אַ היים און ראַטעווען זיך, קוים עס איז נאָך דאַ צייט...

אַבער אַ געהיימער וואונש צו עפּיס ווייטעס און נישט אויסגעפּרואווטעס פערהאַלט זי. וואָס יאָגט זי זיך, אייגענטליך? איצט איז אויף בראָדוויי אַזוי אינטערעסאַנט, די גרויסע „סטאָרס", קאַפע־הייזער און קאַבאַרעטען ווערען בעלויכטען פון אינווענינג און פון דרויסען מיט העלע, טאַנצענדיגע עלעקטרישע פייערען. מענשען, ווי אַנגעקומענע פון ווייטע גליקליכע לענדער געהען אום הין און צוריק און זייערע אויגען ברענען מיט לוסט, בעגעהר און לעבענס־פרייד.

העניע פערגעסט אַ ווייל׳ע ווער זי איז און איהר דאַכט זיך, אַז זי געהערט צו די אַלע פרעהליכע און גליקליכע.

אַט קוקט זי איינער אַן. אַנפאַנגס פערשעהמט זי זיך, אָבער באַלד כאַפּט זי זיך, אַז עס איז דאָך בלויז אַ שפּאַס און ווען אַ צווייטער קוקט זי שוין אַן, שמייכעלט זי, אָבער זי טראָגט זיך שנעל אוועק... עס איז דאָך בלויז אַ שפּאַס...

אַבער באַלד איז זי מיעד געוואָרען. אָט דאָ ניט ווייט איז דער קליינער סקווער, זי וועט זיך בלויז אַ ווייל׳ע צוזעצען און אָברוהען.

זי האָט זיך פערקירעוועט צום סקווער, האָט זיך אוועקגעזעצט אויף אַ באַנק און געוואַרט.

באלד האָט זיך געבען איהר אוועקגעזעצט א רייך־געקליי־דעטער יונגער מאן, א ספאָרט, אן עכטער אמעריקאנער. איהר ברוסט האָט זיך געהויבען פאר אויפרעגונג און ערוואַרטונג. זי פיהלט זיינע בליקען, ער וועט זיכער אנהויבען, ער וועט פאר־לעגען... זי וועט שפּיעלען די ראָליע פון „אזא" מין מיידעל, עס וועט זיין אן אינטערעסאנטע „שפּיעל".

און טאָמער לאדט ער זי איין אויף א סאפּער — זאָל זי געהן צי ניט?

און ענדליך בעשליסט זי, אז יא... אודאי.. אז שפּיעלען איז שפּיעלען... און פאַרוואס זאָל זי איהם ניט אויסנארען?

זי דערפיהלט א האס צו איהם, צו דעם רייכען צופריעדע־נעם יונגען מאן, וועלכען עס פעהלט ניט מעהר ווי איהר יונ־גער, שעהנער קערפּער, וואס דער שאפּ האָט נאך נישט בע־וויזען צו פערצעהרען אין גאנצען. איהרע באקען זיינען נאך ראָזווע. איהר בלאַהע אויגען זיינען נאך פול מיט גלאנץ און די בריסט פול און בעוועגענד, ווי פרוכט אויף א יונגען בוים... די עטליכע ארבייטסלאָזע וואכען, אבגעלעבט אין מאנגעל און נויט, האבען נאך נישט געווירקט אויף איהר שעהנקייט. די יוגענד האָט עס מוטהיג אויסגעהאלטען.

דער יונגערמאן האָט אויף איהר געקוקט מיט בעהאלטענע בליקען. עס איז געווען קענטיג, אז ער קען זיך נישט בעשליסען. זי האָט איהם אנגעקוקט טראַציג פרעך און שעלמיש א שמייכעל געטהאן. דאָס האָט געווירקט! דער יונגער מאן האָט זיך צו איהר געווענדעט מיט א פרעכער אבער אין אן איידעלער פאָרם ארויסגעזאָגטער פראַגע.

זי איז געבליבען פערווירט און האָט פאר פערווירונג די פראַגע נישט בענומען. איין וואָרט בלויז האָט זי אויפגעכאפּט און עס האָט איהר אויפגעשווידערט:

— ווי אזוי וואגט ער עס: האָטעל! פע! ער איז א גע־מיינער מענש!...

אבער באלד האט זי זיך בעהערשט און בעשלאסען ניט ארויסגעבען זיך פאר אן עהרליכע. עס איז דאך אזוי נייגעריג און אינטערעסאנט.

און זי האט מיט א שמייכעלע געענטפערט:

— ניין. אין האטעל וויל זי היינט ניט.... א צווייטען מאל מיט'ן גרעסטען פערגעניגען. איבריגענס וואוינט זי אליין אין א האטעל... היינט אבער וואלט זי געוואלט געהן אין א רייכען פרעהליכען פלאטץ און אויב ער איז אזוי פריינדליך זאל ער זי נעהמען...

— וואוהין? איז דער יונגער מאן גרייט געווען.

— צו מארטענס! — האט זי ארויסגערופען.

דער יונגער מאן האט זיך פערוואונדערט:

— אין אזא רייכען פלאץ!

און ער האט מיט א שמייכעל אנגעקוקט איהרע קליידער.

העניע האט בעגריפען, אז זי האט אביסעל איבערגעכאפט די מאס. זי איז טאקי גאר נישט געניט אין אזוינע זאכען. ווי קומט זי צו מארטענס. באשר דער שאפ, וואו זי האט אמאל גע־ארבייט איז אין יענעם געגענד, וויים זי פון דעם פלאץ. די מיידלאך פון שאפ פלעגען זיך אנדערצעהלען גאנצע לעגענדעס— קומט זי און שיסט אוים: מארטענס!

אבער ארויסגעזאגט און פערפאלען.

— איך געה בלויז צו מארטענס...

און א ווארף טהוענדיג אויפ'ן יונגען מאן א פערעכטליכען בליק האט זי זיך אויפגעהויבען און מיט א שטאלץ פון אײנע וואס ווייס איהר ווירדע האט זי זיך געלאזט געהן, מיט קליינע אבער שנעלע טריט.

אריינגעהענדיג אבער אין א שטילע סטריט, וואו עס זיי־נען געשטאנען הויכע און כמורנע שעפער מיט בלינדע אויסגע־לאשענע פענסטער, האבען איהרע טריט זיך גענומען וואקלען.

און איין שאפ האט זי מיט א יאהר צוריק געארבייט, עס

איז דעמאָלט געווען שטאַרק ביזי און מען האָט געאַרבייט „אָווערטיים"...

— אַ גוטע צייט געווען! — האָט זי געטראַכט און זיך פאַרבענקט נאָך יענעם גליקליכען סיזאָן...

ענדליך האָט העניע געפונען אַרבייט. עס איז געווען אַ שווערע אַרבייט. דער דעזיינער, אַ מענש מיט אַ ווילדער פאַנ־טאַזיע, האָט אויסגעטראַכט אַ נייעם פאַסאָן מאַנטעל. העניע האָט געהאַט פיעל אויסצושטעהן ביז זי האָט געקאָנט זיך צו־געוואָהנען צו דער נייער פאָרם. זי האָט זיך אָבער נישט בעקלאָגט. אין געגענטייל, נאָך עטליכע וואָכען אַרבייטסלאָ־זיגקייט האָט זי איצט די אַרבייט ליעב געקראָגען.

אַרבייטענדיג פלעגט איהר אָפט אַרויפקומען אויפ'ן געדאַנק יענער עפּיזאָד מיט'ן יונגען מאַן און איהר פאַרשלאַג: צו מאָר־טענס! דערמאָהנענדיג זיך עס פלעגט זי זיך קוים איינהאַלטען זי זאָל זיך ניט צולאַכען.

אַט ווי אַזוי אַן אַרבייטער מיידעל קען זיך אַמאָל אויסרע־דען אַ נאַרישקייט!

— עס איז נאָך אַ גליק — האָט זי זיך געטרייסט, — וואָס דער יונגער מאַן איז אַ ווילד־פרעמדער, ער ווייסט ניט ווער זי איז און קיינמאָל וועט זי איהם שוין ניט בעגעגענען. ווען ניט וואָלט זי זיך ניט געקענט ווייזען פאַר דער וועלט!

— צו מאָרטענס!

ווי אַזוי איז איהר איינגעפאַלען אַזאַ דומהייט!

אָבער אין פערלויף פון אַ פּאָר מאָנאַטען שווערע אַרבייט האָט זי אַן יענעם זאַנדערבאַרען און קאָמישען פאַרפאַל אין גאַנצען פערגעסען.

דער דאָזיגער שאַפּ איז געווען אַזוי ווייט פון מאָטער־נעס! דער איינציגער נאָהענטער רעסטאָראַנט וואָס איז גע־

שטאַנען בשכנות מיט'ן שאַפּ איז געווען אַזוי אָרים און קליין און ביליג.

אָבער אויך אין דעם רעסטאָראַן פלעגט זי ניט אַריינגעהן. העניע האָט אָנגעהויבען לעבען שפּאָרזאַם און פלעגט ברענגען אין שאַפּ אַ לאַנטש פון דער היים.

שטעהענדיג אַזוי פערטיעפט אין דער אַרבייט האָט איינ־מאָל העניע דערפיהלט, ווי עמיצער דרינגט איהר דורך מיט די בליקען. זי האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און האָט דערזעהן פון פאָרענט פון שאַפּ שטעהן דעם באָס מיט עפּעס אַ סיילסמאַן און שמועסען וועגען ביזנעס.

— אַזעלכע פּרעכטיגע סיילסלייט! — האָט זי אין געדאַנק פּראָטעסטירט.

אָבער דאָ האָט העניע בעמערקט, אַז זיין קוקען אויף איהר איז גאָר פון אַן אַנדער אָרט. עפּעס קנייטשט ער צופיעל דעם שטערען. און אָט האָט ער זיך ווי דערמאָהנט, אַ שמייכעל גע־טהאָן צו איהר און ווי צוגעוואונקען.

העניע האָט זיך שטאַרק בעליידיגט. ווי וואַגט ער עס? אָבער באַלד איז צו דער בעליידיגונג צוגעקומען אַ געפיהל פון פער־וואונדערונג געמישט מיט שרעק:

— ווער איז ער?

זי האָט איהם נאָך אַמאָל אָנגעקוקט און דאָס שטיקעל שטאָף, וואָס זי האָט געהאַלטען אין האַנד איז ביי איהר אַרויס־געפאַלען.

— העניע, וואָס איז מיט אייך, וואָס זייט איהר אַזוי בלאַס געוואָרען? — האָט איהר געפרעגט דאָס מיידעל וואָס האָט געאַרבייט ביי איהר זייט.

זי האָט צושראָקען געשמייכעלט און געענטפערט:

— גאָר נישט... עפּיס דער קאָפּ...

זי האָט מורא געהאַט אויפצוהויבען די אויגען אַ צוויי־

מען מאָל. אבער זי האָט זיך ניט געקענט בעהערשען און האָט פאַרט אויפגעהויבען די אויגען.

איהר שרעק איז נאָך גרעסער געוואָרען. דער סיילים־מאַן איז שוין געשטאַנען ניט נאָר מיט'ן באָס. די באָסעווע א יונג ווייבעל מיט שווארצע, רוהיגע אויגען, מיט בריליאַנטענע אויר־רינגלעך און מיט שווערע רינגלעך אויף די פינגער, איז געשטאַנען ניט ווייט פון איהם און נעבען איהר די פאָרליידי און אלע אינאיינעם האָבען געקוקט אויף הענינען, געקוקט און געשושקעט זיך... דער באָס מיט'ן יונגען מאַן האָבען מיט דייטליכער אָנצוהערענישען געשמייכעלט.

דאָס איז יענער יונגער מאַן! איז שוין העניע זיכער געוואָרען און די ארבייט איז איהר געפאַלען פון די הענד.

זי האָט אלע ווײַלע גענומען קוקען צום זייגער, ווען וועט מען שוין קענען אוועקגעהן. עס איז דאָך אַזוי מאָדנע שרעקליך. ווי אַזוי האָט עס געקענט פאַסירען? איז ער גאָר א סיילים־מאַן און האָט דוקא ביזנעס מיט איהר באָס. ווי די וועלט איז געקניפּט און געבונדען... זי קען עס גאָר ניט בעגרייפען.

און וואָס קוקט אַזוי אויף איהר די פאָרליידי, די צנועה. עפּים ווייס זי פון איהר גאָר ניט קיין שעהנע זאכען, פון דער דאָזיגער פאָרליידי... וואָס־זשע געהט זי אלע ווײַלע פערביי און שטעכט איהר דורך מיט די בליקען און שמייכעלט אַזוי בייז.

אבער אויך די מיידלאַך אין שאָפּ, אלע קוקען אויף איהר, שושקען זיך און שמייכלען. שפּעטער א ווײַלע איז נאָך די לאַגע ערגער געוואָרען. איהר איינציגע חבר'טע, וועלכע ארבייט נעבען איהר די גאַנצע צייט, און וועלכע זי קען נאָך פון די פריהערדיגע שעפּער, איז צוגעגאַנגען צו דער פאָרליידי און עפּעס געפּאָדערט.

און באַלד איז שוין די חבר'טע געשטאַנען און געארבייט אין אַן אנדער זייט. עס הייסט, איהר האָט ניט געפּאַסט צו שטעהן נאָהענט נעבען איהר, נעבען הענינען...

— אזא אידיאָטקע!

און העניע האָט זיך דערמאָהנט, אז די דאָזיגע מיידעל געהט איין גיכען חתונה האָבען מיט א יונגען מאַן, וועלכען זי האָט גאָר ניט ליעב. זי האָט עס איהר אליין דערצעהלט.

— ווי אַזוי־זשע געהסטו חתונה האָבען מיט אזא? — האָט איהר העניע דעמאָלט געפרעגט.

— ווייל ער איז א פערדיענער! — האָט די חבר'טע קורץ און ציניש געענטפערט.

העניע האָט איהר דעמאָלט, געדענקט זי, גוט אויסגע־מוסר'ט: עס איז ניט שעהן! זעהר ניט שעהן, זי, העניע, וואָלט עס קיינמאָל נישט געטהאָן. אָבער דאָך, אז יענע האָט זיך צע־וויינט, אז זי קען שוין מעהר ניט אַרבייטען אין די שעפּער, האָט זי איהר גלייך מוחל געווען און זי האָט איהר אפילו געגעבען האָפנונג, אז שפּעטער וועט זי איהם זיכער ליעב קריגען.

און איצט בעדאַנקט זי איהר אַזוי. זי, העניע, האָט דאָך קיין שום שלעכטעס ניט געמיינט. זי האָט בלויז פאַר פערצווייפ־לונג געטריבען א שפּאַס. זי האָט דאָך בלויז חוזק געמאַכט פון א רייכען יונגען מאַן. זי וואָלט זיך קיינמאָל נישט פערקויפט צוליעב געלד, אָדער אפילו צוליעב פערגעניגען.

העניע האָט עס געוואָלט ערקלערען, גוט מאַכען, אָבער אָנ־קוקענדיג אַלעמענס פּנים'ער האָט זי געפיהלט אז קיין ער־קלערונגען וועלען ניט העלפען.

ענדליך איז די אַרבייט געוואָרען געענדיגט. העניע האָט זיך געלאָזט די ערשטע צום עלעווייטאָר. זי האָט אַלעמען גע־וואָלט אויסמיידען.

אָבער ביים פינפטען פלאָר איז אריין דער זעלבער יונגער מאַן.

העניע האָט זיך דערפיהלט ווי אין א פאַסטקע. זי האָט געוואָלט שפּרינגען, לויפען, ברעכען די קייטען פון עלעווייטאָר

אבער דער עלעווייטאר־מאן איז דוקא געווען קאלטבלוטיג און רוהיג און האט גערודערט לאנגזאם ווי שטענדיג. זי האט בע־מערקט ווי דער סיילינסמאן קוקט זי אן רוהיג, געלאסען און שמייכעלט...

איהר גאנצעס בלוט האט זיך ווי אנגעצונדען. זי האט זיך ניט געקענט בעהערשען. וואס איז ער געקומען דער דאזי־גער מענש און האט זי דא פערשווארצט? זי איז אן ארימע אונשולדיגע ארבייטער־מיידעל. זי מוז עפעס טהאן, זי מוז זיך ריינוואשען.

און זייענדיג שוין אויף דרויסען און בעמערקענדיג דעם סיילינסמאנס פרעכען בליק און שמייכעל האט זי אויסגעשריען:

— וואס קוקט איהר אויף מיר אזוי, איהר מאוס'ער מענש!

דער סיילינסמאן האט זיך גראב צולאכט און נאכגעהענדיג האט ער איהר געפליסטערט:

—איהר זייט א שעהן מיידעל, איהר געפעהלט מיר, לאַ־מיר זיך זעהן היינט אבענד, א זייגער ניין... אויפ'ן זעלבען פלאץ וואו דאן, קומט! איך וועל ווארטען!

און פערנייגענדיג זיך ווי א דזשענטעלמען איז ער פער־שוואונדען.

זי האט איהם געוואלט נאכלויפען, ערקלערען דעם דאַ־זיגען מאוס'ען מענשען, אז ער איז זיך טועה, אז זי איז אן עהרליך מיידעל, ער זעהט דאך, אז זי ארבייט שווער. דעמאלס האט זי קיין ארבייט ניט געהאט איז איהר דורכגעפלויגען א געדאנק... א שפאס.

איהר אויפרעגונג איז געוואקסען און דעם גאנצען וועג האט זי געמאכט פלענער ווי אזוי עס איהם צו ערקלעהרען. זי מוז איהם געפינען און ער מוז איהר ראטעווען פון שאנד!

זי איז געקומען א היים, אריין אין איהר קליינעם צי־מערעל, וועלכעס איז געווען ניט אויפגערוימט נאך פון דער

פריה, עס האָט איהר אַנגענומען אַ שרעק און עקעל פאַר אַזאַ לעבען.

זי האָט זיך גענומען אויפרוימען, אבער פאַר אויפרעגונג איז איהר אַלץ געפאַלען פון די הענד. און וואָס האָט ער פון איהר געוואָלט דער דאָזיגער פרעמדער, אונבעקאַנטער מאָוס'ער מענש!

ווער איז ער?

און זי בעשליסט, אַז ניין אַ זייגער געהט זי אַהין. ער וועט דאָרט זיכער זיין. זי וויים עס, זי פיהלט עס, זי וועט פון איהם מאַכען אַ באַרג אַש... ער האָט ניט געהאַט קיין רעכט צו פער־שוואַרצען איהר די אויגען. זי קען דאָך מאָרגען נישט געהן איז שאָפ. איז וואָס וועט פון איהר ווערען?... איינע אַליין אין דער פרעמד, אָהן פריינד און אָהן אַ גואל...

און זי האָט מיט דער גרעסטער אונגעדולד געוואַרט אויף האַלב ניין...

ווייל אַ האַלבע שעה וועט געדויערען אַהין דער וועג...

די געשיכטע פון צוויי קאסעס.

ענדליך איז די צוויי חבר'טעס און לאנדסמיידלשער ראזע און בערטע, געלונגען נאך א לאנגער צייט ארבייטסלאזיגקייט צו געפינען ארבייט אין שאפ. בעקומענדיג די ערשטע „פיידע" זיינען זיי געווען אזוי גליקליך, אז זיי האבען געהענדיג פון שאפ, אלע וויילע די געלד ארויסגענומען, געצעהלט זיי און אמוזירט זיך מיט זיי, ווי מיט אלטע אבער שוין לאנג ניט געזעהענע פריינד...

אבער אין מיטען דער שמחה איז ראזע, וואס איז געווען עלטער פאר בערטע'ן מיט א יאהר, פלוצים ערנסט געווארען, האט אויפגעהערט מיט דעם געלד צו שפיעלען זיך און האט זיך געהענדיג אנגערופען צו בערטע'ן:

— ווי וועט מען זיך איצט אן עצה געבען מיט די חובות?

בערטע איז אויך ערנסט געווארען. אבער אזוי ווי זי איז געווען אינגער און שטיפערישער האט זי זיך באלד צולאכט און געענטפערט:

— מיר וועלען מעלדען באנקראט ווי די באנקירען!

ראזע האט געשמייכעלט און זיך אנגערופען:

— די מיסעס וועט דיר ארויסווארפען.

— אך די מיסעס! די מיסעס! — האט בערטע חוזק געמאכט — מיר וועלען זיך ביי נאכט ארוים'גנב'נען!

אזוי שמועסענדיג זיינען זיי צוגעקומען צו א סטיישענערי. דורכ'ן שוי־פענסטער האבען ארויסגעקוקט פערשיעדענע שפיעלצייג און חפצים.

זיי האבען זיך געשטעלט ביים פענסטער און האבען גענומען בעטראכטען.

באלד איז ראזעס בליק געפאלען אויף א קליין קאסעלע, וואס האט געהאט דעם אויפשריפט: סייפינג־באנק, פרייז איין דאלאר.

— זעהסט בערטע, דאס קאסעלע, דא זאמעלט מען געלד... ווייסט, אז מיר האבען געדארפט אזוינע קאסעלעך צו קויפען.

בערטע איז פון דעם קאסעלע גאר ענטציקט געווארען. זי האט גלייך מסכים געווען און געשלעפט ראזע'ן אין סטאר.

דער סטאר־קיפער, א איד אין די מיטעלע יאהרען, מיט א גוטען פאטערליכען אויסדריק אויפ'ן פנים, האט דערזעהענדיג די צוויי מיידלעך זיך אויפגעשטעלט און געקוקט אויף די קענדי. לויט זייער פרעהליכער שטימונג, וואס האט זיך אבגע־שפיגעלט אויף זייערע פנים'ער, האט זיך איהם געדאכט, אז דאס זיינען קענדי־קויפערינס.

ראזע אבער האט איהם גלייך געמאכט ענדערען זיין מיי־נונג. מיט א פראקטישקייט אין טאן, האט זי זיך געווענדעט:

— איך האב געוואלט איהר זאלט מיר געבען א קאסעלע.

— און מיר אויך! — האט בערטע ווי קינדיש נאכגע־פלאפעלט.

דער סטאר־קיפער איז גאר אן אנדערער געווארען. זיין גו־טער פנים האט זיך בעדעקט מיט א געדיכטער צופריעדענקייט, זיינע אויגען האבען איהם גענומען לויכטען און ער האט ריי־בענדיג די הענד אויסגערופען:

— אט אזוי! אט אזוי! שען! שען! שפארען געלד איז א וויכטיגע זאך! אזוינע מיידלעך גלייך איך! וואס דען? פאר־שפענדען דאס געלד אויף נארישקייט! מען שפארט אב א צוואנ־ציג דאלאר קומט עס צוניץ! אי קינדערלאך, קומט עס צוניץ...

און ווארפענדיג אויף די צוויי חבר'טעס א פריינדליכען און כמעט א דאנקבארען בליק איז ער צוגעגאנגען צו א פאלי־צע, ארונטערגענומען צוויי קאסעלעך און זיי אוועקגעשטעלט פאר די מיידלעך.

ראזע און בערטע האבען זיך בעטראכט פון אלע זייטען.

און דער קרעמער האט זיי דערווייל געהאלטען א לעקציע, ווי אזוי מען זאמעלט:

— למשל, איהר ווילט אין אבענד געהן אין מואווינג־פיק־טשורס, זיינט איהר זיך מישב, וואס וועט איהר געהן ספענ־דען אויף נארישקייט צעהן סענט, בעסער — איז ער ארייננע־פאלען אין א טאן פון א פאלקסטימליכען פאפוליאריזאטאר — בעסער וועט איהר דעם דיים ארייןווארפען אט דא אויבען אין שפעלטעלע... איהר פערשטעהט?... ווייסט איהר, אז איהר האט צעהן סענט בעהאלטען, בעקומען צוריק קענט איהר שוין ניט... אזוי ווי אין א קבר... אבער שרעקט זיך ניט קינדערלעך... גע־שטארבען זיינען זיי ניט, גלייך נאכ'ן קלונג בעווייזט זיך, אט דא, איהר זעהט, אז אויפשריפט צעהן. ווארפט איהר אויף מארגען אריין וויעדער צעהן סענט, פאלט עס וויעדער אריין ווי אין א קבר... פערפאלען. בעקומען צוריק קענט איהר עס ניט... אבער דאס קעסטעלע ווייזט אייך שוין 20. עס הייסט איהר האט שוין צוואנציג סענט... און אז איהר וועט אזוי ווארפען און ווארפען א צוויי הונדערט דיימס — וועלען זיי אלע, די אלע דיימס אויפשטעהן תחית המתים. דאס קאסעלע הויבט אן פרעהליך קלינגען און עפענט זיך אויף און זיי פלי־הען אלע ארויס...

— גאנצע צוויי הונדערט דיימס! — האט זי בערטע קינדיש גע'חדוש'ט!

— קיין איינע וועט ניט פעהלען! — האט דער סטאר־קיפער פערזיכערט.

און די צוויי מיידלעך האבען געקויפט די צוויי קאסעלעך און מיט ראזעווע פאנטאזיעס וועגען א רייכער צוקונפט זיינען זיי ארויס פון סטאר, האלטענדיג יעדערע איהר קאסעלע פעסט אונטער'ן ארים!...

אין פערלויף פון צוויי וואכען האט זיך ביי ראזען אין

קאסעלע אנגעזאמעלט 60 סענט. ביי בערטע׳ן אבער איז אין קאסעלע געווען בלויז 40 סענט.

בערטע האט אבער געהאפט, אז איהר קאסעלע וועט דאַזעם שפּעטער אריבעריאָגען. זי וועט בלויז א פּאָר טעג ניט געהן אין מואווינג־פּיקטשורס, אדער זי וועט ניט עסען עטליכע טעג קיין בייקט־עפּעל מיט קרים ביי טשיילדס, און טאקע וואָס דאַרף זי די בייקט־עפּעל? און אפשר די בייקט־עפּעל וועט זי יאָ עסען, אבער די קרים... די קרים איז איינגאנצען איבעריג...

און ווער וויים, צו וואלט בערטע׳ס קאסעלע ענדליך טאקע ניט איבערגעיאָגט ראָזעס, ווען פּלוצים (אלץ טרעפט די דאָזיגע צוויי מיידלעך פּלוצים!) וואלט דער באָס פון שאָפּ ניט גע־מאלדען, אז עס איז ניטאָ מעהר קיין ארבייט.

און די צוויי מיידלעך האבען דעם געדאנק וועגען אנזאמ־לען צו צוואנציג דאָלאר געמוזט אויפגעבען אויף אן אונבע־שטימטער צייט.

טריבע און פערשעמטע זיינען די צוויי קאסעלעך געשטאַ־נען אויפ׳ן קאסטען און די ביידע אויפשריפטען 40 און 60 האבען אויסגעזעהן ווי א קורצער נוסח אויף ארימע קברים...

און איינמאל זיצענדיג אזוי אין רומקע אָהן א סענט געלד האט בערטע אנגעקוקט די צוויי קאסעלעך און זיך צולאכט...

— וואס עפּעס איז מיטען דערינען? — האט ראָזע, וועל־כע איז פאר דער לעצטער צייט נערוועז געוואָרען, מיט כעס געפרעגט.

— איך האב מיך דערמאָהנט אן דעם סטאָר־קיפּער, ווי אזוי ער האט אונז דערקלערט, ווי אלע די דיימס וועלען אויפ־שטעהן תחית המתים... חי—חי—חי!

זי האט זיך געוואָרפען פאר געלעכטער...

ראָזע האט זיך ענדליך אויך צולאכט, געקוקט אויף די קאסעלעך און פּעסימיסטיש געברומט:

— איך גלויב שוין ניט אין תחית המתים!

אבער בערטע, וועלכע איז געווען אינגער און דערפאר אפּ־טימיסטישער האָט זיך אויפגעשטעלט, צוגעגאַנגען צו ראָזעס קאָסעלע מיט׳ן שטאָלצען אויפשריפט 60 און געזאָגט לאַבענ־דיג, אָבער גענוג ערנסט:

— צו וואָס דאַרפען מיר צוויי קברים׳לעך?... לאָמיר איין קבר׳ל עפענען און זעהן זיך מיט די ליעבע מתים׳לעך...

ראָזע האָט ניט פערשטאַנען, האָט פערוואונדערט אַנגע־קוקט בערטען און געפרעגט:

— ווי אַזוי?... עס מוז זיך דאָך אָנזאַמלען צוואַנציג דאָ־לער...

— ווייס איך וואָס... האָט בערטע גע׳חוזק׳ט... צוואַנציג דאָלאַר איז גאָר אויף דער וועלט ניטאָ... איך מיין, אַז מען דאַרף זעהן אַרויסבעקומען די זעכציג סענט און געהן עסען סאַפּער...

— ווי אַזוי אָבער? — האָט ראָזע געפרעגט און אין האַר־צען שוין מודה געווען, אַז אַ גוטע זאַך וואָלט דאָס געווען.

— מיר וועלען דיין קאָסעלע צוברעכען... האָט בערטע קאַלט געמאַלדען...

— ביזט משוגע?...

— ניין! איך בין הונגעריג... האָט בערטע זיך געוויי־צעלט...

— נו, נו... האָט ראָזע מסכים געווען... אדרבא ווייז אַ קונץ...

— איך וואָלט איצט געקענט אפילו אמת׳ע קאָסעס ברע־כען!... האָט בערטע בייז גערעדט.

און האָט זיך גענומען צו דער זעכציג סענטיגער קאָסעלע מיט אַלערליי געצייגען, וואָס האָבען זיך געפונען אין צימעריל: מיט׳ן מעסער, שערעלע און זאַגאַר מיט אַ ניקעלנער לעפעל...

דאָס קאָסעלע האָט זיך ניט געלאָזט... זי האָט איהרע זעקס קרבנות, די זעקס דיימס ניט געוואָלט בשום אופן אַרויסגעבען...

אבער בערטע איז אויף אן אמת בייז געווארען און האט געברומט:

— אַ, איך וועל אייך בעקומען!...

און האט גענומען קלאפען און ברעכען אויף וואס די וועלט שטעהט. אין צימער איז פארגעקומען א קאמפף אויף טוידט און לעבען...

די מיסעס איז ענדליך אריינגעלאפען.

— וואס ברעכט איהר דארטען...

בערטע האט אבגעלאזט איהר קרבן, איז אבגעשפרונגען און געענטפערט צוטומעלט:

— איך פעררייכט מיין „טראנק"...

די מיסעס האט געדריקט מיט די פלייטשעס און איז ארוים...

בערטע איז בייזער געווארען. זי האט די קאסעלע געריסען פון אלע זייטען. ענדליך איז די קאסעלע געווארען רויט אין בלוט...

— זעה דו האסט די פינגער צושניטען — איז ראזע צוגעלאפען...

— עס שאדט נישט... האט בערטע זיך ניט אונטערגעגעבען... דאס איז בלוטיג געלד...

ראזע איז געריהרט געווארען, האט זיך געווישט די אויגען, אבער וועלענדיג צוגעבען מוט איהר גוטער און ליעבער חבר'טע האט זי זיך צולאכט, און איז איהר געקומען צו הילף.

דאס קאסעלע איז צוריסען געווארען אויף צוויי.

פאר די צוויי חבר'טעס האט זיך ענטפלעקט א פערכשופ'טע וועלט. אינעווייניג איז געווען עפעס א מאדנע רעדעל אויסגעדרעהט מיט פאפירענע ציפער און צווישען דעם רעדעל האט זיך געראדעלט זילבערנע דייכים....

זיי האבען די דיימס ארויסגעגראבעלט מיט די פינגער

איינע נאָך די אַנדערע, ווי מען גראַבעלט אַרוים געלד אין חלום און מען זוכט נאָך...

אַז זיי האָבן שוין געהאַט די זעכציג סענט האָבן זיי זיך פרעהליך צולאַכט און זיינען אַראָב אין סטרים.

אין צימער האָט זיך געוואַלגערט דאָס קאַסעלע און האָט אויסגעקוקט, ווי אַ צוגראָבענער קבר...

דאָס צווייטע קאַסעלע איז געשטאַנען אין אַ ווינקעל מיט דעם גרויזאַמען ציפער 40 און האָט ווי מיט שרעק געוואַרט אויף דעם זעלבען סוף פון איהר חבר'טע...

אינהאלט :

ליעבע אהן א היים	7
די אמעריקאנער אייראפעאישע	13
די אילוזיע	19
גלייכהייט	25
אויגען	36
ראטשילד און ראקאפעלער	39
זיין רייזע קיין אמעריקא	44
דעם ברודער'ס טשעק	49
ערשטע רייהען	55
דער גענאסע מיט'ן ווייז	61
דעם בארבערס ווייבעל	65
די הינקעדיגע טענצערין	72
דער אלטער	77
א שאפ־מיידעל	84
די צוויי ארבייטער מיידלעך	88
צוקונפטס־ארטיקלען	100
וויכטיגע מיטינגען	106
דער מאן קומט !	112
דער רב	118
דער זין פון ארבייט	126
וויסענשאפטליכע ליעבע	132
דער אויטאמאביל	137
דער נייער לעזער	141
ער האט געלאכט	147

די פרעמדע	153
די צוויי מוטערס	157
די געשטארבענע	163
די „עלעגיע"	168
נויטיגע ווערטער	173
זיי האבען מורא	176
די טובה	184
דער אונפעהיגער כלל־טהוער	193
מענשען־ליעבע	201
דער בעזוך	204
ביים שוי־פענסטער	212
דער בעגלייטער	219
קליינע ערצעהלונגען	226
מיידעלשער שפאס	233
די געשיכטע פון צוויי קאסעס	244